

İTALYA PARLAMENTOSUNDA YASAMA, DENETİM VE BÜTÇE SÜREÇLERİ

TBMM BAŞKANLIĞI GENEL SEKRETERLİĞİ
ARAŞTIRMA HİZMETLERİ BAŞKANLIĞI

İTALYA PARLAMENTOSUNDA YASAMA, DENETİM VE BÜTÇE SÜREÇLERİ

TBMM BAŞKANLIĞI GENEL SEKRETERLİĞİ
ARAŞTIRMA HİZMETLERİ BAŞKANLIĞI

TBMM BAŞKANLIĞI GENEL SEKRETERLİĞİ
ARAŞTIRMA HİZMETLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI
İtalya Parlamentosunda Yasama, Denetim ve Bütçe Süreçleri

Yayın No: 18

Yayın Sahibi

Numan Kurtulmuş
TBMM Başkanı

Yayın Koordinatörü

Hüseyin Kürşat Kırbıyık
Genel Sekreter

Yayın Yönetmeni

Emrah Hurma
Araştırma Hizmetleri Başkanı

Editör

Dr. Rifat Aydın

Yazarlar

Beyhan Kayatekin Ercan Çeliker Dr. Mehmet Burak Ünal

Katkıda Bulunanlar

İbrahim Öz Hüsnü Can Kahraman

Kapak Görseli

Temsilciler Meclisi Fotoğraf Arşivi

Grafik Tasarım

Demet Çınar

ISBN:

978-625-6871-30-4
978-605-2089-80-4 (e-kitap)

Araştırma Hizmetleri Başkanlığı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Ek Hizmet Binası,
Remzi Oğuz Arık Mah. Güvenlik Cad. No:35 Çankaya/ANKARA

Tel: +90 312 420 68 38 **Faks:** +90 312 420 78 00

E-posta: iletisim.armer@tbmm.gov.tr

TBMM Basımevi – ANKARA

1. Baskı / Ocak 2026

© TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Araştırma Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Yönetmeliğe göre; Araştırma ürünlerinde yer alan bilgiler kaynak gösterilerek kullanılabilir. Araştırma ürünleri, TBMM Başkanlığının görüşlerini yansıtmaz.

Bu eser Creative Commons Atıf-Gayri Ticari-Aynı Lisansla Paylaş 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Bu eseri, aşağıdaki şartlar altında her boyut ve formatta paylaşabilir, kopyalayabilir ve çoğaltabilirsiniz:

Atıf — Uygun atıf bilgisini, bu lisansa ilişkin internet bağlantısını ve değişiklik yapıldıysa buna ilişkin bilgiyi belirtmelisiniz. Söz konusu işlemleri, sizi veya kullanımınızı lisansörün onayladığını ima etmemek kaydıyla, uygun şekilde gerçekleştirebilirsiniz.

Gayri Ticari — Bu materyali ticari amaçlarla kullanamazsınız.

Aynı Lisansla Paylaş — Materyali aktarmanız, dönüştürmeniz veya temel alarak üzerine eklemeler yapmanız durumlarında ortaya çıkacak materyali ancak aynı lisans ile dağıtabilirsiniz.

Ek sınırlamalar yoktur — Lisansın izin verdiği hakları başkaları üzerinde kanunlarla ya da teknolojiyi kullanarak sınırlayamazsınız.

Creative Commons Atıf-Gayri Ticari-Aynı Lisansla Paylaş 4.0 Uluslararası Kamu Lisansı hakkında daha fazla bilgi için Creative Commons Lisansına ilişkin sayfanın Türkçe çevirisini ziyaret edebilirsiniz:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.tr>

TAKDİM

Demokratik sistemlerin omurgasını oluşturan parlamentolar; halkın sesinin yükseldiği, siyasal meşruiyetin üretildiği ve millet iradesinin kumsallaştığı temel alanlardır. Bu sebeple parlamentoların işleyişi, ulusal yönetim modellerini anlamak kadar küresel demokratik sistemin gidişatını görmek bakımından da hayati önem taşımaktadır.

Parlamentoların yasama, denetim ve bütçe işlevleri açısından incelenmesi, demokratik kültürün gelişmesine, daha etkin ve verimli mekanizmaların inşa edilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma İtalya Parlamentosunun tarihsel deneyimine ışık tutarken; Türkiye Büyük Millet Meclisinde yürütülen tartışmalara, anayasa ve içtüzük çalışmalarına zengin bir çerçeve sunmaktadır.

Birbirine eşit yetkilere sahip çift meclisli yasama organı ve partiler arası ittifakların çokluğuyla dikkat çeken İtalya'nın siyasal yapısını, Temsilciler Meclisi ve Senatonun işleyişini, kanun yapım prosedürlerini, denetim mekanizmalarını ve bütçe süreçlerini kapsamlı bir biçimde ele alan bu eserin, parlamenter usullerin gelişmesine ve demokratik standartlarımızın ilerlemesine vesile olmasını temenni ediyorum.

Parlamento hukuku literatürüne önemli bir katkı sağlamayı amaçlayan bu kıymetli eserin ortaya çıkmasında emeği geçen Meclisimizin tüm çalışanlarına teşekkür ediyorum. Başta Türkiye Büyük Millet Meclisinin saygıdeğer üyeleri olmak üzere tüm ilgililerin istifadesine bu değerli çalışmayı sunmaktan memnuniyet duyuyorum.

Numan KURTULMUŞ

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	v
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİL ve TABLOLAR	ix
1. İTALYA CUMHURİYETİ'NİN SİYASİ YAPISI	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Kısa Tarihçe.....	3
1.3. Mevcut Anayasa.....	8
1.4. Mevcut Anayasaya Göre Kuvvetler Ayrılığı ve Anayasal Organlar.....	13
1.4.1. Yasama.....	16
1.4.2. Yürütme.....	29
1.4.3. Yargı.....	39
1.5. İdari Yapı.....	46
2. PARLAMENTONUN YAPISI	51
2.1. Temsilciler Meclisi.....	52
2.1.1. Temsilciler Meclisi Üyeliği.....	53
2.1.2. Temsilciler Meclisinin Görev ve Yetkileri.....	64
2.1.3. Temsilciler Meclisinin Yapısı.....	66
2.1.4. Genel Kurul.....	69
2.1.5. Komisyonlar, Kurullar ve Komiteler.....	83
2.2. Senato.....	95
2.2.1. Senato Üyeliği.....	95
2.2.2. Senatonun Görev ve Yetkileri.....	101
2.2.3. Senatonun Yapısı.....	103
2.2.4. Genel Kurul.....	106
2.2.5. Komisyonlar, Kurullar ve Komiteler.....	116
3. YASAMA SÜRECİ	141
3.1. Temsilciler Meclisinde Kanun Yapım Süreci.....	144
3.1.1. Yasa Önerilerinin Temsilciler Meclisine Sunulması.....	144
3.1.2. Komisyonlarda Kanun Yapım Süreci.....	144
3.1.3. Genel Kurulda Kanun Yapım Süreci.....	145

3.2. Senatoda Kanun Yapım Süreci.....	149
3.2.1. Yasa Önerilerinin Senatoya Sunulması.....	149
3.2.2. Komisyonlarda Kanun Yapım Süreci.....	149
3.2.3. Genel Kurulda Kanun Yapım Süreci.....	150
4. DENETİM SÜRECİ.....	151
4.1. Temsilciler Meclisinde Denetim Süreci.....	151
4.1.1. Politika Yapımına Dönük Denetim Mekanizmaları.....	152
4.1.2. Bilgi Edinme ve Kontrole Dönük Denetim Mekanizmaları.....	156
4.1.3. Diğer Denetim Mekanizmaları.....	162
4.2. Senatoda Denetim Süreci.....	169
4.2.1. Politika Yapımına Dönük Denetim Mekanizmaları.....	170
4.2.2. Bilgi Edinme ve Kontrole Dönük Denetim Mekanizmaları.....	172
4.2.3. Diğer Denetim Mekanizmaları.....	177
5. BÜTÇE SÜRECİ.....	183
5.1. Giriş.....	183
5.2. Anayasal ve Yasal Çerçeve.....	185
5.3. Genel Olarak Bütçenin Parlamentoda Görüşülme Süreci.....	187
5.4. Bütçe Sürecinde Komisyonların Rolü.....	190
5.5. Önergeler.....	191
5.6. Bütçe Sürecine Destekle Görevli Özel Parlamento Birimleri.....	193
5.7. Temsilciler Meclisinde Bütçe Süreci.....	194
5.7.1. Ekonomik ve Mali Dokümanın (EMD) Görüşülmesi.....	194
5.7.2. Bütçenin Görüşülmesi.....	195
5.7.3. Komisyon Aşaması.....	196
5.7.4. Genel Kurul Aşaması.....	198
5.7.5. Ekonomik ve Mali Doküman (EMD) ile İlgili Diğer Tasarı ve Teklifler.....	198
5.7.6. Bütçe ve Devlet Hesaplarına İlişkin Raporlar.....	199
5.7.7. Kesinhesapların Görüşülmesi.....	200
5.7.8. Mali Kanunların Komisyonlara Havalesi, Görüş ve Bilgi Alma.....	200
5.8. Senatoda Bütçe Süreci.....	202
5.8.1. Ekonomik ve Mali Dokümanın (EMD) Görüşülmesi.....	202

5.8.2. Bütçenin Görüşülmesi.....	203
5.8.3. Bütçeye İlişkin Tavsiye Kararları.....	204
5.8.4. Bütçenin Genel Kurulda Müzakeresi.....	205
5.8.5. Kesinhesapların Görüşülmesi.....	206
KAYNAKÇA.....	207
EK - İtalya Parlamentosuna İlişkin Terimler Sözlüğü.....	219
Senatoda Bulunan Daimi Komisyonlar.....	224
Temsilciler Meclisinde Bulunan Daimi Komisyonlar.....	225

ŞEKİL ve TABLOLAR

Şekil 1 - Yasa Önerilerinin Kanunlaşma Usulü.....	143
Tablo 1. 19'uncu Yasama Döneminde Temsilciler Meclisinde Siyasi Parti Grupları ve Üye Sayıları.....	21
Tablo 2. 19'uncu Yasama Döneminde Senatoda Siyasi Parti Grupları ve Üye Sayıları.....	27
Tablo 3. İtalya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanları.....	30
Tablo 4. 19'uncu Yasama Döneminde Temsilciler Meclisinde Verilen Soru ve Sorgu Önergelerine İlişkin İstatistikler.....	161
Tablo 5. Bütçenin Parlamentoda Onaylanma Takvimi.....	189

GÖRSELLER

Görsel 1: İtalya Bölgeler Haritası.....	2
Görsel 2: Geçici Devlet Başkanı Enrico de Nicola Aralık 1947'de yeni anayasayı imzalararken.....	11
Görsel 3: Palazzo Montecitorio (Temsilciler Meclisi Binası).....	20
Görsel 4: Palazzo Madama (Senato Binası).....	26
Görsel 5: Palazzo del Quirinale (Cumhurbaşkanlığı Binası).....	31
Görsel 6: Palazzo Chigi (Başbakanlık Konutu).....	38
Görsel 7: İtalya Anayasa Mahkemesi.....	43
Görsel 8: Temsilciler Meclisi Genel Kurul Salonu.....	72
Görsel 9: Senato Genel Kurul Salonu.....	114

1. İTALYA CUMHURİYETİ'NİN SİYASİ YAPISI

1.1. Giriş

Resmi adı İtalyan Cumhuriyeti (*Repubblica Italiana*) olan İtalya, Güney Avrupa'da yer alan bir yarımada olarak Akdeniz'in merkezine uzanan bir konumda bulunmaktadır. İtalya'yla kara sınırı bulunan ülkeler Avusturya, Fransa, Vatikan, San Marino, Slovenya ve İsviçre'dir. Kuzey sınırında Alp Dağları'ndan başlayan İtalya, en güneyinde bulunan ve Tunus'un kuzey doğusunda yer alan Sicilya Adası'na kadar uzanmaktadır. Ülkenin doğudan Adriyatik Denizi ile İyon Denizi, batıdan Ligurya Denizi ve Tirene Denizi, son olarak da güneyden Akdeniz ile doğrudan bağlantısı bulunmaktadır.¹

Üniter bir cumhuriyet olan İtalya, normal statüye sahip on beş bölge ile özerk statüye sahip beş bölge olmak üzere toplam yirmi idari bölgeden müteşekkil bir yapıya sahiptir. İtalya ayrıca, Hükümetin çift meclisli Parlamentosunun her iki kanadının da güvenoyunu alarak göreve başlamak durumunda olması ve görevi süresince Parlamenta karşı sorumlu olması sebebiyle parlamenter hükümet sisteminin tipik örnekleri arasında yer almaktadır. 1861 yılındaki birleşme ile kurulan İtalya, o tarihten bu yana toplam iki anayasayla yönetilmiştir. Günümüzde, 1948 yılında kabul edilmiş olan Anayasa yürürlüktedir. İtalya siyasal sisteminin öne çıkan karakteristik özellikleri arasında; birbiriyle eşit yetkilere sahip iki meclisten oluşan Parlamento, sık değişen istikrarsız hükümetler ve idari bölgelerin üniter yapı içerisindeki geniş yetkileri gösterilebilir.²

İtalya'da yasama, denetim ve bütçe süreçlerini ayrıntılı bir biçimde ele alan bu çalışmada öncelikle İtalya'nın siyasi yapısı; ülkenin kısa tarihi, mevcut anayasası, kuvvetler ayrılığı üzerinden anayasal organları ve son olarak idari yapılanması bağlamında ele alınmaktadır. İlk olarak modern dönemdeki İtalya'nın kısa tarihçesi anlatılmakta ve hemen akabinde 1948 Anayasasının kabul edilmesine kadar uzanan süreçteki deneyimlere değinilmektedir. Bunun ardından 1948 Anayasasının kabulü ile birlik-

¹ The World Factbook, "Italy"

² Solak, M., "İstikrarsız Hükümetler ve Sürekli Reform Arayışı: İtalya'da Parlamenter Sistem", Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Parlamenter Sistem (Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İngiltere, İtalya ve Japonya Örnekleri), TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2017, s.233

te öngörülen yasama, yürütme ve yargı erkleri; asli kurumları ve İtalya siyasal sistemi içerisindeki rolleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Çalışmanın devamında İtalya'nın üniter sistem üzerinden şekillenen idari yapılanmasından bahsedilmekte, bu yapı içerisinde önemli yetkileri bulunan idari bölgelere değinilmektedir. İdari bölgeler bağlamında anayasal statüye sahip özerk bölgeler de mercek altına alınmaktadır. Gerek olağan bölgeler gerekse özerk bölgelerin sahip olduğu ayrıcalıklar ana hatlarıyla belirtilmektedir.

Görsel 1: İtalya Bölgeler Haritası

Kaynak: [Wikimedia Commons](#)³

³ Kaynakta İngilizce yer alan bölge isimleri gerekli yerlerde Türkçeye çevrilerek harita yeniden oluşturulmuştur.

Çalışmanın sonraki bölümlerinde İtalya Parlamentosundaki yasama, denetim ve bütçe süreçleri ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bu bağlamda Parlamente'yu teşkil eden Temsilciler Meclisi ve Cumhuriyet Senatosisunun oluşumu, genel yapısı, Parlamento üyeliğı ile ilgili hususlar, Parlamente'nun asli organları ile Parlamente'yla alakalı olarak öne çıkan diğerk oluşumlar ayrı ayrı ele alınmaktadır. Bunun ardından Temsilciler Meclisi ile Senatonun kanun yapım sürecine değinilmekte ve bir yasa önerisinin her iki mecliste kat etmek durumunda olduğı aşamalar aktarılmaktadır. Kanun yapım sürecinin anlatıldığı kısmın sonunda ise, İtalya'nın siyasi sistemi içerisinde önemli yasama ve denetim yetkileriyle donatılmış olan ana aktörlerden birisi olarak komisyonlar masaya yatırılmaktadır. Komisyonların oluşumu, komisyon üyeliğı, komisyon türleri, komisyonlarda süreçler ve komisyonların yetkileri bu bölümde ele alınmaktadır. Komisyonların detaylı bir biçimde incelenmesinden sonra İtalya'nın parlamenter sisteminde yasama organının yürütme üzerinde sahip olduğı denetim yetkilerine değinilerek, Temsilciler Meclisi ile Senatonun istifadesine sunulan denetim mekanizmaları tanımlanmaktadır. Nihai olarak Parlamente'nun bütçe hakkı kapsamında asli rolü haiz olduğı bütçe sürecinin detayları verilerek İtalya Parlamentosunda merkezi yönetim bütçesinin nasıl hazırlandığı ve kabul edildiğı izah edilmektedir.

Çalışmanın esas amacı, parlamenter sistem içerisinde her iki meclisin de eşit yetkilere sahip olduğı istisnai bir örnek olarak İtalya'nın siyasi yapısını tanıtmak; bununla birlikte hem Genel Kurul hem de komisyonlardaki nevi şahsına münhasır yasama, denetim ve bütçe yetkilerini ayrıntılarıyla sunarak Parlamento çalışmaları alanına katkıda bulunmaktır.

1.2. Kısa Tarihçe

Tarihsel kökeni bugünkü İtalya coğrafyasında yaşayan eski bir halk olan Etrüsklere dayanan İtalya'nın kendisini mirasçısı gördüğü en önemli siyasi yapı Roma İmparatorluğu'dur. İtalya, Roma İmparatorluğu'ndaki siyasi sistemin en temel parçalarından birisi olmuştur. İmparatorluğun kavimler göçü ile birlikte muhtelif kavimlerin işgaline uğraması neticesinde Cermen bir kavim olan Lombardlar 6'ncı yüzyılda İtalya'nın özellikle kuzeyinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Lombardların yanı sıra Hunlar, Ostrogotlar ve Franklar da İtalya'nın tarihinde dönem dönem rol oynamıştır. Bunun yanı sıra Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olarak

ikiye bölünmesine bağlı olarak İtalya'da hem Bizans (Doğu Roma İmparatorluğu) tesiri gözlemlenmiş hem de Papalığın etkisiyle birlikte İtalya dini bir merkez niteliği ihtiva etmiştir.

İmparatorluğun dağılmasının ardından İtalya'da oldukça uzun süre boyunca tarihte yer alacak olan şehir devletleri dönemi başlamıştır. Bu şehir devletleri özellikle Rönesans döneminin merkezi olarak entelektüel, sanatsal, kültürel, iktisadi ve teknolojik birçok yeniliğin çıkış noktası olmuştur. Bununla birlikte İtalya coğrafyası Papalığa bağlı olan devletler ile Kutsal Roma İmparatorluğu'na bağlı olan devletler arasındaki büyük savaşlara da tanıklık etmiştir.⁴

İtalya'da sözü edilen bu çok parçalı siyasi yapı tüm Orta Çağ boyunca devam etmiş, Roma İmparatorluğu'ndan sonra tekrar bir siyasi birliğin kurulabilmesi için 19'uncu yüzyıla kadar beklenilmesi gerekmiştir. Arada geçen bu süre zarfında İtalya birçok krallık, dükalık, büyük dükalık, lordluk, komünler, Papalık Devleti gibi farklı siyasi oluşumlara ev sahipliği yapmış; ayrıca Fransa, İspanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi söz sahibi devletlerin kontrolündeki bölgeleri de bünyesinde barındırmıştır.⁵

1815 yılındaki Viyana Kongresi sonrası 10 krallıktan oluşan İtalya, dönemin büyük güçleri arasında olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Fransa arasındaki mücadeleden doğrudan etkilenmiş, birleşme ve bağımsızlık süreci de bu şartlar altında başlatılmıştır. Avrupa'daki 1848 devrimleri sonrası Piyemonte-Sardinya Krallığı'nda Carlo Alberto tarafından kabul edilen Anayasa neticesinde bu krallık meşruti monarşi rejimine geçmiştir. Alberto'nun ardından tahta geçen II. Vittorio Emanuele ve onun Başbakanlığa getirdiği Camillo di Cavour, tam bağımsızlığı sağlamak için özellikle Kuzey İtalya'daki Avusturya-Macaristan etkisine karşı Fransa'dan yardım almıştır. Güney İtalya'da ise ulusal bir bilinç oluşturmaya amaçlayan siyasi liderlerden Mazzini önderliğindeki Genç İtalyanlar bağımsız bir İtalyan Cumhuriyeti için mücadeleye hazırlanmıştır. 1859 yılında Piyemonte Avusturya'yı yenmiş ve aynı yıl Toskana, Piyemonte'ye katıldığını ilan etmiştir. Devamında Modena, Parma, Romagna ve Bologna da referandum

⁴ Brittanica, "Italy"

⁵ Onida, V., Randazzo, B., "Italy", Encyclopedia of World Constitutions, 2007, Facts on File Publishing, s.442,443

yoluyla Piyemonte'ye dâhil olmuştur. Güney İtalya'da ise Giuseppe Garibaldi'nin askeri önderliğinde harekete geçen ve "kırmızı gömlekli" olarak bilinen ordu Napoli ve Sicilya'da Kral II. Francesco'nun ordularına karşı zafer elde ederek bu toprakları da Piyemonte'ye katmıştır.

Bu olayların sonucunda 1861 yılında İtalya, bütünleşmiş bir krallık ve modern anlamda bir ulus devlet olarak kurulmuştur ve ilk Parlamento aynı yıl Torino'da toplanmıştır. İtalya'nın bu kuruluş süreci İtalyanca'da "diriliş, tekrar ayağa kalkmak" gibi anlamlara gelen ve aynı zamanda ideolojik ve edebi bir akıma da isim veren "risorgimento" tabiriyle ifade edilmektedir. 1866'da Venedik ve 1870 yılında Papalığın kontrolündeki Roma'nın da alınmasıyla İtalya'nın birleşmesi tamamlanmıştır. İtalya'nın birleşmesine öncülük eden Piyemonte-Sardinya Kralı II. Vittorio Emanuele, modern İtalya'nın da ilk kralı olmuştur.⁶ Modern İtalya Devletinin kuruluşundan sonra gelen dönemler ise "Liberal Rejim" (1861-1924), "Faşist Dönem" (1924-1946), "Birinci Cumhuriyet" (1946-1990'ların başı) ve "İkinci Cumhuriyet" (1990'ların başı – günümüz) şeklinde sınıflandırılmaktadır.⁷

Risorgimento sonrası İtalya'da çok ciddi sanayileşme, sömürgecilik yarışına dâhil olma ve yeni kurulan Krallığın kurumsal gelişimini sürdürme faaliyetleri gözlemlenmiştir. Bu dönemde İtalya'nın ana gündemi Kuzey İtalya ile Güney İtalya arasındaki belirgin gelişmişlik düzeyi farkı ve siyasi partilerin teşkilatlanmasının hızlandırılması gibi daha ziyade yapısal konulardan oluşmuştur.⁸ 1861-1924 arası bu döneme "Liberal Rejim" dönemi adı verilmektedir. Bu süreçte ayrıca rakip ülkelerle sömürgecilik sebebiyle savaşlara girilmiş, tarım ve sanayide ciddi atılımlar yapılmış, diğer Avrupalı devletlerin de benzer süreçlerden geçmesi nedeniyle artan rekabet ortamı, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşının başlamasına yol açmıştır. Savaşın başladığı 1914 yılında Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile birlikte Üçlü İttifak'ın bir parçası olmasına karşın aktif olarak savaşa dâhil olmayan İtalya, 1915 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na savaş ilan ederek İtilaf devletlerinin yanında yer almıştır.

⁶ Brittanica, "Risorgimento"

⁷ Newell, J.L., *The Politics of Italy*, 2010, Cambridge University Press, s. 10

⁸ Solak, M., "İstikrarsız Hükümetler ve Sürekli Reform Arayışı: İtalya'da Parlamenter Sistem", s.237

Savaş sonunda kazanan tarafta bulunmasına rağmen İtalya'da büyük ekonomik problemler ve toplumsal karmaşa ortamı neticesinde 1922'de iktidara gelen Benito Mussolini, 1924-1946 yılları arası Faşist İtalya olarak bilinen dönemin ana aktörü olmuştur. Mussolini yönetiminde 1940 yılında Mihver devletlerin bir parçası olarak Almanya'daki Nazilerin yanında İkinci Dünya Savaşına giren İtalya, savaşta askeri anlamda çok büyük hezimet yaşamıştır. Bunun neticesinde güneyi Müttefik Devletler, kuzeyi ise Almanya tarafından işgal edilen İtalya, 1943 yılında Müttefik Devletlerle bir mütareke imzalayarak Almanların yanında olmaktan vazgeçmiş ve Müttefik Devletlerin yanında konumlanmıştır.⁹ 29 Nisan 1945'te İtalya'da yer alan son Alman birliklerinin de yenilmesi ve İtalya'nın tamamen teslim olmasıyla birlikte İkinci Dünya Savaşı, İtalya için son bulmuştur.

İkinci Dünya Savaşının ardından önemli bir yeniden yapılanma sürecine giren İtalya, 1947 yılının sonunda kabul edilen ve 1948 yılının başında yürürlüğe giren yeni Anayasası ile cumhuriyete geçiş yapmıştır. İkinci Dünya Savaşının sonu ile yeni Anayasanın kabulü arasındaki süre zarfında başlayan ve 1990'ların başında sona eren Birinci Cumhuriyet döneminde siyasi çekişmeler Hristiyan Demokratlar, Sosyalist Parti ve Komünist Parti arasında cereyan etmiştir. Bu çekişmeler bazen de uzlaşma zemininin bulunması sonucunda çözüme kavuşmuştur. 1960'lı yıllar, Hristiyan Demokratların ilk kez bir sol partiyle ittifak yaptığı "Sola Açılım" ile; 1970'li yıllar aşırı sağ ve aşırı sol siyasi gerilimler ile birlikte terör saldırılarıyla; 1980'ler ise Hristiyan Demokratlar, iki parti olarak örgütlenen Sosyal Demokratlar, Liberaller ve Cumhuriyetçiler arasındaki "beş parti koalisyonu" ile karakterize edilmektedir.¹⁰ Birinci Cumhuriyet döneminde siyasi iktidar genel itibarıyla Hristiyan Demokratlarda bulunmuş; buna karşın siyasi yapı istikrarsızlıklardan kurtulamamıştır. Öyle ki, 1948'den 1994'e kadar olan süre zarfında toplam 47 hükümet görev yapmıştır.¹¹

Birinci Cumhuriyet dönemine büyük ölçüde tek bir partinin (Hristiyan Demokratlar) hâkim olması, 1970'lerde yaşanan şiddet ortamı, vatandaşların taleplerinin siyasal sistem içerisinde karşılık bulmadığına dair duyulan kanaatler, mafya probleminin ülke geneline sirayet etmesi,

⁹ Onida, V., Randazzo, B., "Italy", Encyclopedia of World Constitutions, s. 443

¹⁰ Solak, M., "İstikrarsız Hükümetler ve Sürekli Reform Arayışı: İtalya'da Parlamenter Sistem", s.239

¹¹ Newell, J.L., *The Politics of Italy*, 2010, s. 29-30

siyaset kurumu içerisinde büyük çaplı yolsuzlukların yaşanması ve bunlara bağlı olarak belirginleşen sistemsiz dönüşüm talepleri, İkinci Cumhuriyet döneminin başlangıcını teşkil etmiştir. Birinci Cumhuriyetten İkinci Cumhuriyete geçişte herhangi bir rejim değişikliği söz konusu değildir. Burada daha ziyade kast edilen, siyasi yapının, öne çıkan siyasal aktörlerin ve siyaset yapma biçiminin kökten bir şekilde dönüşmesiyle birlikte İtalya siyasetinin bütünüyle yeni bir kurumsal hal almasıdır.¹² Bu süreçte seçim kanunlarında köklü değişiklikler meydana gelmiş, o zamana kadar genel kabul görmüş ana akım siyasi partiler yerini merkez-sağ ve merkez-sol ideolojide yeni partilere bırakmış ve siyaset kurumunun yolsuzluklarla mücadele etmesi ve vatandaşların taleplerine daha duyarlı hale getirilmesi amacıyla muhtelif adımlar atılmıştır.

Ulusal düzeyde yaşadığı bu siyasi gelişmelerin yanı sıra İtalya, uluslararası alanda Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO) ve Avrupa Birliği'nin (AB) kurucu üyeleri arasında yer almaktadır. 1949 yılında NATO'nun kurucu üyeleri arasında yerini alan İtalya 1951 yılında ise bugünkü AB'nin öncülerinden olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğuna Paris Anlaşması ile dâhil olmuştur. İtalya 1955 yılında da Birleşmiş Milletlere katılmıştır. 1957 yılında Roma Anlaşmasıyla kurulan ve 1993 yılında AB'nin kurulmasıyla birlikte AB bünyesine katılan Avrupa Ekonomik Topluluğunun kurucu üyelerinden birisi yine İtalya'dır.¹³

İtalya Parlamentosu günümüz itibarıyla 19'uncu Yasama Dönemi (2022-2027) içerisinde bulunmaktadır. Parlamente'nin mevcut üyeleriyle bugünkü Hükümetin belirlendiği son seçimler 25 Eylül 2022'de yapılmıştır. Bu seçim aynı zamanda Temsilciler Meclisi ile Senatonun, 2020 Anayasa reformu ile üye sayılarının azaltılmasından sonra yapılan ilk seçimdir. Bu seçimlerde her iki mecliste de mutlak çoğunluğu elde eden merkez-sağ koalisyonun en fazla oy alan partisi olan "İtalya'nın Kardeşleri" (*Fratelli d'Italia*) Genel Başkanı Giorgia Meloni Başbakan olarak İtalya'da 68'inci Hükümeti kurmuştur. Meloni Hükümeti Ekim 2022'den bu yana görevini sürdürmektedir. Cumhurbaşkanlığı görevini ise 2015 yılında göreve başlayıp 2022 yılında tekrar seçilen 12'nci Cumhurbaşkanı Sergio Mattarella yürütmektedir.

¹² Koff, S.Z., Koff, S.P., Italy: From the First to the Second Republic, 2000, Routledge: London, s.1

¹³ Onida, V., Randazzo, B., "Italy", Encyclopedia of World Constitutions, s. 443

1.3. Mevcut Anayasa

İtalya'nın 1861 yılında birleşmesinden önce 1848 yılında Piyemonte-Sardinya Kralı Carlo Alberto, tebaasına hukuk şekli olarak bir ferman niteliği ihtiva eden Alberto Şartı adı verilen bir anayasal belge bahşetmiştir. Bu belgede iki meclisli bir Parlamento öngörülmüş olup Temsilciler Meclisi, kadınların oy kullanmadığı seçimlerle; diğer meclis olan Kraliyet Senatosu ise Hükümetin önerisi üzerine Kral tarafından üst düzey sosyal prestije sahip sınıflar arasından atama yoluyla belirlenmiştir. Senatoya girebilecek sınıflara mensup kişiler arasında eski milletvekilleri, eski bakanlar, büyükelçiler, üst düzey ordu mensupları, sanayiciler, yargı mensupları, rahipler ve kültür dünyasından figürler bulunmuştur. Kraliyet prensleri ise Senatonun doğal üyeleri konumunda yer almıştır.¹⁴ Bu Anayasa, İtalya'nın ilk anayasası hüviyetinde olup yaklaşık 100 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır.¹⁵

1861'de İtalya'nın birleşmesinden sonra Alberto Şartı tüm ülke sathına yayılarak uygulamaya konulmuştur. Birleşmeden sonraki ilk İtalya Parlamentosu Torino'da toplanarak İtalya Krallığındaki yasama organının faaliyetlerinin başlangıcını temsil etmiştir. 1865 yılında başkent ve Parlamento, Floransa'ya taşınmış, akabinde de İtalya Krallığının Papalık Devletini 1871 yılında ilhak etmesiyle birlikte Roma ele geçirilerek yeni başkent ilan edilmiştir. Bu tarihten beri İtalya Parlamentosu Roma'da bulunmaktadır.

1924-1946 yılları arasındaki Faşizm dönemindeki siyasi gelişmelerin ve Mussolini'nin iktidara gelmesinin sonucunda Temsilciler Meclisinin özerkliği büyük ölçüde kısıtlanmış ve 1925-1926 yıllarında çıkarılan muhtelif kanunlarla (İtalyancada *leggi fascistissime*, yani ultra-faşist kanunlar) İtalya otoriter bir yapıya evrilmiştir.¹⁶ 1926 yılında Faşist Parti dışındaki siyasi partiler resmen yasaklanmış, 1929 ve 1934 seçimlerindeki adaylar Faşizm Yüksek Konseyi tarafından hazırlanan tek listeyle belirlenip seçmenlere sunulmuştur. 1939 yılında Temsilciler Meclisinin yerini "Loncalar ve Birlikler Meclisi" (*Camera dei Fasci e delle Corporazioni*) almış, bu meclis üyeleri coğrafi seçim bölgelerini değil; farklı mesleki, sanayici veya ticari birlikler ile işçi-işveren konfederasyonlarını temsil

¹⁴ Camera dei Deputati, "[Inside the Chamber of Deputies](#)", s.14

¹⁵ Candan, K., "[Anayasal Geçmiş, Anayasa Yapım Süreçleri ve Değişiklikleri Bakımından Ülke Deneyimleri](#)", Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2022, s.61

¹⁶ Camera dei Deputati, "[Inside the Chamber of Deputies](#)", s.14

etmiştir.¹⁷ İkinci Dünya Savaşının sürdüğü 1943 yılında Faşist rejim devrilmiş ve İtalya Müttefik Devletlerle ateşkes anlaşmaları imzalamıştır. Takip eden bir buçuk yıl boyunca İtalya'nın kuzeyini Alman birlikleri, güneyini ise Müttefik Devletler işgal etmiştir. Bu süre zarfında Kuzey İtalya'da Nazi birlikleri ve Nazilerin güdümünde Mussolini tarafından kurulan faşist "İtalya Sosyal Cumhuriyeti" (1943-1945) varlık göstermiş, bununla birlikte Mussolini ve Nazi güçleriyle mücadele eden örgütlü bir direniş hareketi de aynı dönemde ön plana çıkmıştır. Bu anti-faşist hareketin içerisindeki partiler, bir Ulusal Kurtuluş Komitesi şeklinde örgütlenmiş ve İtalya'nın güneyinde kontrolü ele geçirmiştir. Devamında Komite ile Kral arasında devletin yeni şekli ile ilgili alınacak kararların savaş sonuna ertelenmesi yönünde mutabakata varılmıştır.¹⁸

Bu gelişmeleri izleyen süreçte başkent Roma'nın kurtulmasının ardından İtalya'da yeni anayasa çalışmaları hız kazanmış ve önceki dönemin siyasi travmalarının etkisiyle, daha sağlam ve dengeli bir siyasal sistem yaratmak amacıyla girişimler başlatılmıştır. 1944'te çıkarılan bir kanun hükmünde kararname vasıtasıyla devletin şeklini belirleyip yeni anayasayı hazırlayacak olan Kurucu Meclisin tayin edileceği seçimin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. 1946 yılında ise bu kararnamede muhtelif değişiklikler yapılarak devletin şeklinin doğrudan halk tarafından kararlaştırılması, Anayasayı hazırlamakla görevlendirilen Kurucu Meclis seçimlerinin ise bununla aynı gün yapılması ve oyların dağılımında nispi temsilin benimsenmesi kararlaştırılmıştır.¹⁹

Bu doğrultuda 2 Haziran 1946'da İtalya halkına cumhuriyet ile monarşi seçeneklerinden hangisini tercih ettikleri sorularak devletin şeklinin tayin edildiği bir referandum düzenlenmiş, aynı gün içerisinde bir Kurucu Meclisin de genel oyla seçimi gerçekleştirilmiştir. Kurucu Meclise uzun süredir yürürlükte olan Anayasayı, yani Alberto Şartını yeni bir anayasa ile değiştirmesi görevi verilmiştir.

Halkoylamasında kullanılan yaklaşık 23,5 milyon oyun %54,27'si cumhuriyet, %45,73'ü ise monarşiden yana verilmiştir.²⁰ Bu referandum

¹⁷ Brittanica, "[Corporatism](#)"

¹⁸ Onida, V., Randazzo, B., "Italy", s.443

¹⁹ Candan, K., "[Anayasal Geçmiş, Anayasa Yapım Süreçleri ve Değişiklikleri Bakımından Ülke Deneyimleri](#)", Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2022, s.61

²⁰ Quirinale, "[2 Giugno 1946 – 2 Giugno 2016](#)"

neticesinde İtalya Krallığı son bulmuş ve Yargıtayın, oylamalara yapılan tüm itirazları neticeye bağlayarak 18 Haziran 1946'da resmen ilan ettiği sonuçlara göre İtalya Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu referandum aynı zamanda İtalya vatandaşı olan kadınların oy kullandığı ilk siyasi deneyim olarak da tarihe geçmiştir.²¹

Devletin şekline dair referandumla eş anlı olarak gerçekleştirilen ve Kurucu Meclis üyelerinin nispi temsille belirlendiği seçimlerde Hristiyan Demokratlar oyların %35,2'sini, Sosyalist Parti oyların %20,7'sini ve Komünist Parti ise oyların %19'unu almıştır. Bu partiler haricinde hiçbir parti oyların %10'unu geçmeyi başaramamıştır. Kurucu Meclis ilk olarak 25 Haziran 1946'da toplanmış ve Başkan olarak Giuseppe Saragat'ı seçmiştir. Enrico de Nicola ise yine Kurucu Meclis tarafından Geçici Devlet Başkanı seçilmiştir. Meclis, Anayasa taslağının hazırlanması için 75'ler Komisyonu olarak da bilinen bir komisyonu görevlendirmiş ve Komisyon, yeni anayasanın her bir bölümü için bir alt komisyon olmak kaydıyla toplamda üç alt komisyon oluşturmuştur. Kurucu Meclis uzun görüşmeler, istişareler ve düzeltmeler sonucunda hazırlanan anayasa taslağını 22 Aralık 1947'de oylamıştır. Bu oylamada 453 oy yeni anayasa lehine, 62 oy ise aleyhine verilmiştir. Kabul edilen yeni anayasa 27 Aralık 1947'de Geçici Devlet Başkanı Enrico de Nicola tarafından onaylanmış ve aynı gün Resmî Gazete'nin özel sayısında yayımlanmıştır. 1 Ocak 1948 tarihi ise günümüzde de geçerliliğini koruyan Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihtir.²² Geçici Başkan de Nicola, Anayasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Cumhurbaşkanı sıfatını kazanmıştır ve İtalya'nın ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. Geçmiş dönemin siyasi deneyimlerinin bir etkisi olarak Anayasanın geçici ve nihai hükümlerinde, kapatılmış olan Faşist Parti'nin hiçbir şekilde tekrar kurulamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır (Any., Geçici Madde 12). Yeni Anayasa ile birbirine denk yetkiye sahip çift meclisli bir sistem öngörülmüş ve Anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra ilk Parlamento 18 Nisan 1948 tarihinde yapılan seçimlerde belirlenmiştir.

İtalya Cumhuriyetinin ilk ve tek anayasası olan 1948 Anayasası halen yürürlükte olup bugüne kadar toplam 16 kez değiştirilmiştir. Bu değişiklikler içerisinde 1999-2001 değişiklikleri ile 2020 yılında yapılan değişik-

²¹ Ministry of Defence, "[Towards 2 June](#)"

²² Chamber of Deputies, "[The Institutional Referendum and the election of the Constituent Assembly](#)"

Görsel 2: Geçici Devlet Başkanı Enrico de Nicola Aralık 1947’de yeni anayasayı imzalarken

Kaynak: [PICRYL](#)

likler ön plana çıkmaktadır. 1999-2001 yıllarındaki değişikliklerde bölgesel yönetimlerin yetkileri önemli ölçüde artırılırken, 2020 yılındaki değişiklikte Parlamentonun her iki meclisinin de üye sayıları azaltılmıştır.²³

İtalya’da Anayasanın değiştirilmesi ve anayasal kanunlara ilişkin hususlar Anayasanın 138’inci maddesinde düzenlenmiştir. Anayasal kanunlar (*leggi costituzionali*) İtalya hukuk sistemi içerisinde önemli bir yer işgal eden ve olağan kanunlardan hem görüşülme usulü hem de içerik bakımından büyük farklılıklar arz eden bir yasal düzenleme türüdür. Anayasanın 138’inci maddesinde anayasa değişiklikleriyle birlikte zikredilen anayasal kanunlar, aslında ilk olarak anayasa değişikliklerinin yapılma biçimine işaret etmektedir. Yani anayasa değişiklikleri, hukuki şekil olarak Parlamento tarafından kabul edilen bir anayasal kanun ile gerçekleştirilir. İkinci olarak anayasal kanunlar ile bölgelerin statüsünü ilgilendiren

²³ Candan, K., “[Anayasal Geçmiş, Anayasa Yapım Süreçleri ve Değişiklikleri Bakımından Ülke Deneyimleri](#)”, s.62,63

diren konular düzenlenmektedir. Bir bölgenin/bölgelerin statüsünün değiştirilmesi veya tanınması, yine anayasal kanunlarla yapılır. Üçüncü ve son olarak da Anayasada açıkça yer almayan fakat muhtevası bakımından anayasal öneme sahip addedilen konular da anayasal kanunlarla düzenlenmektedir.²⁴ İtalya hukuk sisteminin normlar hiyerarşisinde anayasal kanunlar anayasa ile aynı değere sahiptir.

Anayasayı değiştiren veya diğer anayasal kanunları değiştiren kanunlar, Parlamentonun her iki kanadı tarafından üç aydan kısa olmamak kaydıyla arka arkaya alınan iki karar neticesinde ve ikinci oylamada her iki meclisin üye tamsayısının salt çoğunluğunun desteğini almak kaydıyla kabul edilir. Mevzubahis kanunlar yayımlanmalarını izleyen üç aylık süre içerisinde Parlamentodaki meclislerden herhangi birinin üye tamsayısının beşte biri kadar üye, beş yüz bin seçmen veya beş Bölgesel Konsey tarafından talep edilmesi halinde referanduma sunulur. Referanduma sunulan bir kanun, referandumda kullanılan geçerli oyların çoğunluğu tarafından desteklenmedikçe yürürlüğe girmez. Anayasa değişikliklerinin ikinci oylamasında, Parlamentonun her iki kanadında da üye tamsayısının en az üçte ikisinin oyuyla anayasayı veya anayasal bir kanunu değiştiren bir kanunun kabul edilmesi durumunda ilgili kanun referanduma sunulmaz (Any., m.138).

İtalya Anayasasının 139'uncu maddesine göre anayasa değişikliklerine konu olamayacak tek husus devletin şeklinin cumhuriyet olmasıdır (Any., m.139). Anayasa değişikliklerinin olağan kanunlara göre daha zorlaştırıcı usullere bağlanmış olması ve devletin şeklinin Anayasa değişikliklerine konu edilemeyecek olması gibi sebeplerden ötürü İtalya Anayasası "katı anayasa" olarak değerlendirilmektedir.²⁵ Buna ek olarak İtalya Anayasası, yalnızca devletin kuruluş ve işleyişine dair genel prensipleri içermemesi ve pek çok farklı konuda düzenlemeler barındırması gibi hususlardan dolayı da "kazuistik anayasa" kategorisine dâhildir.²⁶

²⁴ Parlamento Italiano, "[Leggi Costituzionali](#)"

²⁵ Faraguna, P., vd, "[Developments in Italian Constitutional Law: The year 2016 in review](#)", *International Journal of Constitutional Law*, C:15, S:3, 2017, s.2

²⁶ Camera dei Deputati, "[Guide e Documenti: La Costituzione della Repubblica Italiana](#)"

1.4. Mevcut Anayasaya Göre Kuvvetler Ayrılığı ve Anayasal Organlar

İtalya'da 1948 yılında yürürlüğe giren Anayasa (*costituzione*), asli karakterini ülkedeki tarihsel arka planın etkileri çerçevesinde edinmiştir. Buna göre, öncesinde tecrübe edilen İkinci Dünya Savaşı ve Benito Mussolini liderliğindeki Faşizm döneminin travmalarının tekrar yaşanmaması adına Anayasayı yapanlar, ilk olarak iktisadi ve sosyal hakların kapsamını geniş tutmuş, ikinci olarak da kuvvetlerin tek bir elde toplanmasını engellemek ve bunu kurumsal bir çerçeveye oturtmak amacıyla kuvvetler arası dengeye ağırlık vermiştir.²⁷ Ayrıca Anayasanın değiştirilmesini olağan kanun yapma yöntemlerinden daha zor usullere bağladığı, devletin şekli olarak cumhuriyeti olası anayasa değişikliklerinin bütünüyle kapsamı dışında bıraktığı ve bundan ötürü yukarıda da zikredildiği üzere bir "katı anayasa" hüviyetinde olduğu için İtalya Anayasası, bir siyasi devamlılık arayışının da dışavurumudur.

Bu saiklerle hazırlanan İtalya Anayasasının 1'inci maddesinin ikinci fıkrasında egemenliğin halka ait olduğu ve halkın sahip olduğu bu egemenliği Anayasada öngörülen usul ve sınırlamalara tabi olarak kullandığı belirtilmiştir (Any., m.1). Halk egemenliği, İtalya'da devletin temel meşruiyet kaynağını oluşturmakla birlikte Anayasada öngörülen yasama, yürütme ve yargı erklerinin de birincil dayanağını teşkil eder.

İtalya'da temsili demokrasilerin ekseriyetinde görülen bir prensip olarak kuvvetler ayrılığı ilkesi Anayasa ile benimsenmiştir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında herhangi bir hiyerarşi bulunmamakta, bu erkler birbirlerinin görev alanına müdahale edememekte ve birbirlerine karşı özerkliklerini korumaktadır. Her üç organ da egemenliğin asli unsurları olup anayasal düzenin güvencesi konumundadır.²⁸ Bu çerçevede İtalya'da yasama yetkisi çift meclisli Parlamento tarafından kullanılır. Parlamentoyu oluşturan meclisler Temsilciler Meclisi (*Camera dei Deputati*) ve Cumhuriyet Senatosudur (*Senato della Repubblica*). Yürütme yetkisi Anayasa ile Hükümete (*Governo*) verilmiş olup Hükümet,

²⁷ Newell, Politics of Italy, s.51

²⁸ Pasquino, P., "One and Three: Separation of Powers and the Independence of the Judiciary in the Italian Constitution", Constitutional Culture and Democratic Rule, Ferejohn, J., Rakove, J.N., Riley, J. (Ed.), Cambridge University Press, 2001, s.218,219

Bakanlar Kurulu Başkanı (*Presidente del Consiglio dei Ministri*) olan Başbakan ile bakanlardan müteşekkildir. Yargı yetkisi ise bağımsız mahkemelerce kullanılmaktadır.

İtalya siyasal sisteminde devletin başı olan Cumhurbaşkanı (*Presidente della Repubblica*); yasama (ör. Parlamentoda kabul edilen kanunları bir ilan yoluyla yürürlüğe koymak - *promulgation* veya ısdar etmek), yürütme (ör. Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakanı atamak) ve yargıya (ör. Yüksek Yargı Kuruluna – *Consiglio Superiore della Magistratura* - başkanlık etmek) ilişkin muhtelif yetkilerle donatılmış olmakla birlikte doğrudan herhangi bir erkin parçası olarak Anayasada tanımlanmamıştır. Cumhurbaşkanı daha ziyade sistem içerisinde nötr bir pozisyonda yer alarak ulusun birliğini temsil eder. Buna ilaveten Cumhurbaşkanı, İtalya siyasal sistemi içerisinde yer alan organlar ve kurumlar arası dengenin bir garantörü olarak konumlanmaktadır. Bununla birlikte parlamenter hükümet sisteminin klasik yapısı içerisinde Cumhurbaşkanı, İtalya’da yürütme organının sorumsuz kanadını oluşturmakta ve bu çalışmada yürütme organının bir bileşeni olarak incelenmektedir.²⁹

Yasama yetkisi genel bir prensip olarak temsili demokrasilerde Parlamentolarca kullanılmaktadır. Bu doğrultuda İtalya’da yasama yetkisini Temsilciler Meclisi ile Cumhuriyet Senatosu (Senato) kullanmaktadır. Çift meclisli sistemlerin kahir ekseriyetinden farklı olarak İtalya’da meclisler yasama ve denetim yetkileri bakımından aynı yetkileri haizdir. Bu durum “tam/simetrik çift meclislilik” (*perfect bicameralism/symmetric bicameralism*) kavramıyla karşılanmaktadır.³⁰ Dolayısıyla alışlageldiği üzere yasama yetkisinin kullanılmasında birinci meclisin daha aktif bir rol oynadığı, ikinci meclisin ise genellikle birinci meclis faaliyetlerini değerlendirdiği ve yorumladığı bir pozisyonda olduğu bir siyasal sistem, İtalya’da mevcut değildir. Hem Temsilciler Meclisi hem Senato eşit olarak yasama ve denetim yetkilerinin kullanılmasında başat aktör konumunda olup meclisler arasında herhangi bir hiyerarşi veya asimetri bulunmamaktadır.

²⁹ Commissione europea, “Italy”

³⁰ Camera dei Deputati, “[Inside the Chamber of Deputies](#)”, s.6; Pedrazzani, A., Zucchini, F., “[Useless Approvals: Italian Bicameralism and Its Decisional Capacity](#)”, *The Journal of Legislative Studies*, 2020, C:26, S:4, s. 578

Yürütme yetkisi Hükümete aittir ve Hükümet, Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakan ve bakanlardan oluşur. Başbakan ile bakanlar birlikte Bakanlar Kurulunu teşkil eder. Ülkeye politik olarak rehberlik etme işlevinin yanı sıra Hükümet; Parlamentodan aldığı yetkiyle kararname çıkarma (aciliyet arz eden durumlarda “olağanüstü kanun hükmünde kararname” – *decreto-legge*, olağan hallerde ise yetki kanununa dayanarak çıkarılan “olağan kanun hükmünde kararname” – *decreto-legislativo*), görev alanıyla ilgili konularda düzenlemeler yapma, devlet idaresi açısından önem arz eden kamu kurumlarına atamalar yapma ve genel siyasal hedeflerin gerçekleştirilmesi için gereken idari faaliyetleri yerine getirme gibi yetki ve yükümlülükleri de haizdir.³¹ Devlet idaresi, asli olarak Hükümet ile özdeşleşmekle birlikte İtalya siyasal sistemi içerisinde bunun dışında kalan bazı özneleri de içermektedir. Bundan ötürü İtalya’da idare, yukarıda zikredilen aktörlerle birlikte Anayasa ile güvence altına alınan ve önemli yetkilerle donatılmış bölgesel yönetimleri, özerk bölgeleri, çeşitli kamu tüzel kişiliklerini, devlet tüzel kişiliğini ve kamusal mahiyet arz eden muhtelif üst kurulları da kapsamaktadır.

İtalya Anayasasında yargı yetkisinin halk adına ve yalnızca kanuna bağlı kalınarak kullanılacağı belirtilmiştir. Halk adına yargı yetkisi, olağan yargı mensuplarınca yerine getirilmekte olup yargı organları diğer tüm erklerden özerk ve bağımsızdır. Yargı yetkisinin kullanılmasında hiçbir şekilde etki altına alınamayacak olan hâkimler, aynı zamanda görevleriyle ilgili birçok güvenceye sahip kılınmıştır. Yargı organının faaliyetlerinde yasama ve yürütme erklerinin hiçbir şekilde bir tesirinin olamaması, Anayasanın hazırlandığı esnada yargı sisteminin olası siyasal etkilerden uzak tutulmuş olmasının hedeflenmesinin bir sonucudur.

İtalya’da “anayasal organ” kavramı ile ifade edilmek istenen aktörler; Cumhurbaşkanı, Temsilciler Meclisi, Senato, Hükümet (Başbakan, bakanlar ve Bakanlar Kurulu) ve Anayasa Mahkemesi (*corte costituzionale*) olarak öne çıkmaktadır.³² “Anayasal öneme sahip organlar” ifadesiyle ise Ulusal Ekonomi ve İş Konseyi, Danıştay, Sayıştay, Yargıtay ve Yüksek Savunma Konseyi kast edilmektedir.³³

³¹ Governo Italiano, “[La funzione del Governo](#)”

³² Senato della Repubblica, “[Organi costituzionali](#)”

³³ Senato della Repubblica, “[Organi di rilievo costituzionale](#)”

Bu bilgiler çerçevesinde bu kısımda temel anayasal kuvvetler ve kurumlar ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. Yasama, Yürütme ve Yargı alt başlıkları üzerinden hem İtalya Cumhuriyetini oluşturan temel erkler, hem de bu erklerin parlamenter hükümet sistemi çerçevesinde kuvvetler ayrılığı prensibine riayet ederek kurdukları ilişkiler ele alınmaktadır.

1.4.1. Yasama

İtalya'da Anayasanın 70'inci maddesine göre yasama yetkisi Parlamento'yu teşkil eden Temsilciler Meclisi ve Senato tarafından müştereken kullanılır (Any., m.70). Dolayısıyla yasama yetkisini halk adına kullanma gücü doğrudan Parlamento'ya tanınmıştır. Parlamento, bu yetkiyi hem Genel Kurul hem de yasama yetkisiyle toplanan komisyonlar vasıtasıyla kullanabilmektedir. Kanun tekliflerinin verilebilmesi, bu yönüyle aslen Parlamento mensuplarına tanınmış bir yetki olarak öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte Anayasa, muhtelif aktörlere de yasa önerisi (*progetto di legge* - kanun teklifi ve kanun tasarısı) sunma yetkisi tanımıştır. Bu aktörler arasında ilk olarak Hükümet bulunmaktadır. Bakanlar Kurulu tarafından Parlamento'ya sunulan kanun tasarıları, uygulamada yasa önerilerinin en önemli kaynağını teşkil eder.³⁴ İkinci olarak 50.000 seçmenin desteğiyle maddeler halinde taslağı hazırlanan bir kanun teklifi de bizzat vatandaşlar tarafından sunulabilmektedir (Any., m.71). Üçüncü olarak, Anayasanın 99'uncu maddesinde düzenlenen ve gerekli durumlarda yardımcı kurum olarak görev yapan Ulusal Ekonomi ve İş Konseyi (*Il Consiglio Nazionale dell'Economia e del Lavoro*) de yetki alanıyla ilgili konularda yasa önerisi sunma hakkına sahiptir. Dördüncü ve son olarak Bölgesel Konseylerin, ulusal kanunlarla düzenleneceği açıkça belirtilenler (bkz. Any., m.117) dışındaki her türlü konu ve münhasıran bölgesel konularla ilgili olarak yasa önerisinde bulunma yetkisi de Anayasanın 117'nci maddesinde düzenlenmiştir.

Yasama yetkisinin sahibi olan Parlamento, yasama yetkisini Hükümete ilgili şartlar ve temel ilkeler tayin edilmeden ve belirli bir süre ile sınırları net çizilmiş bir konu üzerinde sınırlanmamış bir biçimde devreder (Any., m. 76). Buna paralel bir şekilde Hükümet de Parlamento'yu teşkil eden meclislerden yetki almadıkça kanun hükmünde bir düzen-

³⁴ Onida, V., Randazzo, B., "Italy", s.446

leme çıkaramaz. Aciliyet arz eden ihtiyaç hallerinde ise Hükümet kanun hükmünde düzenlemeler çıkarabilmekte, ancak bunu kanuna dönüştürülmek üzere aynı gün içerisinde Parlamente'ya sunmak durumundadır (Any., m.77).

Çift Meclisli bir yasama organına sahip olan İtalya'da parlamenter sistemin ana özelliklerinden birisi, yukarıda da kısaca belirtildiği üzere, yasama organını teşkil eden meclislerin birbirleriyle aynı yetkilere sahip olmasıdır. Bir başka ifadeyle Temsilciler Meclisi ile Senato arasında yetki paralelliği esas olup buna literatürde yukarıda da belirtildiği üzere "tam çift meclislilik" adı verilmektedir.³⁵ Diğer ülke örneklerinde daha sık rastlanan ve yetkilerin iki meclis arasında asimetrik bir şekilde paylaştırıldığı çift meclis oluşumlarına bir istisna teşkil eden İtalya'da bu sebepten ötürü meclislerin birbirleriyle aralarında bir üstünlük bulunmamakta, aralarındaki ilişki herhangi bir hiyerarşi veya alt-üst niteliği ihtiva etmemektedir. Bu nedenle İtalya'nın sistemi pek benzeri olmayan ve nevi şahsına münhasır bir emsal olarak analiz edilmek için farklı bir perspektif sunmaktadır.

Yasama süreci açısından her iki meclisin de aynı yetkilere sahip olmasının yanı sıra Hükümetin güvenoyu (*voto di fiducia*) ve güvensizlik oyu (*voto di sfiducia*) üzerinden Parlamento ile kurduğu ilişkide her iki meclisin aynı derecede rolü bulunmaktadır. Öyle ki, Hükümetin kurulabilmesi için her iki meclisten de güvenoyu alması şart koşulmuştur. Denetim yetkileri de yasama yetkilerine benzer biçimde her iki meclis için aynıdır. Anayasanın kabul edildiği 1948 yılından bu yana Temsilciler Meclisi ile Senatonun eşit yetkileri değiştirilmemiş, buna ilaveten Parlametonun iki kanadının gerek içtüzükleri gerek idari yapılanmaları büyük ölçüde birbirleriyle örtüşmüştür. 2016 yılında İtalya'daki bu tam çift meclislilik yapısının sonlandırılması ve Senatonun daha ziyade bölgesel temsilcilerden müteşekkil, sınırlı yetkilere sahip daha küçük bir organ olması amacıyla yapılan referandumda oy kullananların %59'u sunulan anayasa değişikliği teklifini reddetmiştir.³⁶ Diğer taraftan 2020 yılında Parlametoyu doğrudan ilgilendiren bir Anayasa değişikliği teklifi halkoyuna sunulmuş, bunun

³⁵ Pedrazzani, A., Zucchini, F., "Useless Approvals: Italian Bicameralism and Its Decisional Capacity", *The Journal of Legislative Studies*, 2020, C:26, S:4, s. 578

³⁶ Fella, S., "Italy: 2022 general election and new government", House of Commons Library, Research Briefing Number 9629, 8 Aralık 2022, s.18

neticesinde de her iki meclisin üye sayıları azaltılmıştır. 20 ve 21 Eylül 2020 tarihlerinde gerçekleştirilen referandumda Temsilciler Meclisi üye sayısının 630'dan 400'e, Senato üye sayısının ise 315'ten 200'e indirilmesine ilişkin Anayasa değişikliği teklifi, geçerli oyların %69,96'sının değişiklik lehine kullanılması neticesinde kabul edilmiştir.³⁷ Böylelikle Parlamento'nun toplam üye sayısında %36,5'lik bir azalma meydana gelmiştir. 2022 yılında gerçekleştirilen Genel Seçimler, bu üye sayılarının uygulandığı ilk seçimler olmuştur.

İtalya'da bir yasa önerisi iki meclisten herhangi birisine sunulabilmekte, bir mecliste kabul edilen öneri diğerine gönderilmekte ve aynı metin her iki mecliste de kabul edilince kanunlaşabilmektedir. Aradaki olası ihtilafları çözümlenmenin yegâne yolu ise bir önerinin kabul edilinceye kadar iki meclis arasında gidip gelmesini ifade eden "mekik dokuma" (*navette*) mekanizmasıdır.³⁸ Bu mekanizmaya göre aslolan her iki meclisin de tamamen aynı metin üzerinde uzlaşmasına kadar metnin sürekli hareket halinde olmasıdır.³⁹

Bir kimse her iki meclise birden üye olamamaktadır, dolayısıyla Temsilciler Meclisi üyeliği ile Senato üyeliği birbiriyle bağdaşmamaktadır. İtalya'nın özgünlük arz ettiği konu başlıklarından birisi de Parlamento üyelerinin seçim usulüdür. Her iki meclisin üyeleri de kısmen nispi kısmen çoğunluk sistemine göre doğrudan halk tarafından seçildikleri karma sistem örneği olan Paralel Sistem uyarınca belirlenmektedir. 3 Kasım 2017 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve kanunun fikri öncüsü olarak kabul edilen dönemin Demokrat Parti Grup Başkanı Ettore Rosato'nun isminden hareketle "Rosatellum" veya "Legge Rosato" (Rosato Kanunu)⁴⁰ olarak adlandırılan düzenleme, yeni seçim sisteminin yasal çerçevesini çizmiştir. Buna göre her iki meclisin üyelerinin %61'inin klasik Listeli Nispi Temsil, %37'sinin Tek İsimli Tek Turlu Sistem, kalan %2'sinin ise yurt dışında ikamet eden İtalyan vatandaşlarının yer aldığı seçim çevrelerinden gelen oylarla ve yine nispi temsille

³⁷ Eligendo, "[Referendum 20/09/2020](#)"

³⁸ Pedrazzani, A., Zucchini, F., "[Useless Approvals: Italian Bicameralism and Its Decisional Capacity](#)", s.580

³⁹ Camera dei Deputati, "[Il percorso di una legge](#)"

⁴⁰ Normattiva, "[Legge 3 Novembre 2017, n.165](#)"

tain edileceği öngörülmüştür.⁴¹ Bu sistem ilk kez 4 Mart 2018 Temsilciler Meclisi ve Senato Genel Seçimlerinde, daha sonra ise günümüzdeki Parla-mentonun belirlendiği 25 Eylül 2022 Temsilciler Meclisi ve Senato Genel Seçimlerinde uygulanmıştır. Günümüzde görev yapmakta olan Hükümet de yine bu seçimlerden sonra kurulmuş olan Hükümettir.

1.4.1.1. Temsilciler Meclisi (Camera dei Deputati)

İtalya'da Temsilciler Meclisi (*Camera dei Deputati*), hususi olarak Anayasanın 56'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre Temsilciler Meclisi, doğrudan ve genel oyla seçilen 400 üyeden oluşmaktadır. Üyele- rin 245'i nispi temsil, 147'si çoğunluk sistemi, 8'i ise Yurt Dışı Seçim Çevresince nispi temsil sistemine göre seçilmektedir.⁴² Temsilciler Mecli- si üyeleri beş yıllığına görev yapmaktadır. Buna bağlı olarak Temsilciler Meclisi açısından Yasama Dönemi, her ne kadar Anayasada veya İçtüzük'te müstakil bir kavram olarak düzenlenmemiş olsa da uygulamada beş yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Temsilciler Meclisi seçimlerinde oy kullanabil- mek için yaş sınırı on sekiz, aday olabilmek için yaş sınırı ise yirmi beştir.⁴³

Temsilciler Meclisi 1871 yılından bu yana *Palazzo Montecitorio*'da (Montecitorio Sarayı) faaliyetlerini yürütmektedir. İtalya'nın birleşme- si ve başkentin Roma'ya taşınmasıyla birlikte Temsilciler Meclisinin bu binaya taşınması kararlaştırılmıştır. Bina Roma'da aynı isimli meydan- da yer almakta olup Temsilciler Meclisi ile Senatonun ortak gerçek- leştirdiği birleşimlere (*Parlamento in seduta comune*) de ev sahipliği yapmaktadır.

Temsilciler Meclisi, Anayasa gereği şubat ve ekim aylarının ilk iş günü doğrudan toplanmaktadır. Ayrıca Temsilciler Meclisi Başkanı, Cumhur- başkan veya Temsilciler Meclisi üye tamsayısının üçte birine karşılık gelen sayıda üyenin istemi üzerine olağanüstü toplantı yapılabilir. Bir meclis olağanüstü toplandığında diğer meclis de aynı şekilde toplanmak durumundadır (Any., m.62).

⁴¹ Candan, K., Solak, M., Bilgin, M., [Dünyada Seçim Sistemleri](#), TBMM Araştırma Hizmetleri Başkan- lığı Yayınları, 2020, s.95

⁴² The World Factbook, "[Italy](#)"

⁴³ Camera dei Deputati, "[Inside the Chamber of Deputies](#)", 2023, s.6

Temsilciler Meclisi, kendi Başkanı ile Başkanlık Divanını üyeleri arasından seçer. Temsilciler Meclisi ile Senatonun ortak birleşimlerinde yetki sahibi Temsilciler Meclisinin Başkanı ile Başkanlık Divanıdır (Any., m.63). Temsilciler Meclisi ayrıca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kendi içtüzüğünü kabul eder.

Görsel 3: Palazzo Montecitorio (Temsilciler Meclisi Binası)

Kaynak: [Wikimedia Commons](#)

Temsilciler Meclisinin işleyişinde Genel Kurul (*assemblea*) kadar Başkanlık Divanı (*Ufficio di Presidenza*), Danışma Kurulu (*Conferenza dei Presidenti di Gruppo*), siyasi parti grupları (*gruppi parlamentari*), komisyonlar (*commissioni*), kurullar (*giunte*) ve komiteler (*comitati*) önemli bir rol oynamakta, kanun teklifleri ile önergeler üzerinde hem Genel Kurul aşaması öncesinde hem de Genel Kurul aşamasında söz konusu organların muhtelif görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Temsilciler Meclisinin iç işleyişini düzenleyen Temsilciler Meclisi İktüzüğü (*Il Regolamento della Camera dei Deputati*)⁴⁴, mezkûr organların ve bilhassa siyasi parti gruplarının merkeze alındığı bir yapıda kurgulanmıştır. Öyle ki, Temsilci-

⁴⁴ Camera dei Deputati, [Il Regolamento della Camera](#)

ler Meclisinde her üyenin bir siyasi parti grubuna dâhil olması gerekmektedir. Herhangi bir siyasi parti grubuna dâhil olmayan üyeler ise “Karma Grup” (*Gruppo Misto*) çatısı altında yine gruba katılmaktadır. Halihazırda devam etmekte olan 19’uncu Yasama Döneminde Temsilciler Meclisinde yer alan siyasi parti grupları ile üye sayıları Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. 19’uncu Yasama Döneminde Temsilciler Meclisinde Siyasi Parti Grupları ve Üye Sayıları

Siyasi Parti Grubu	Üye Sayısı
Yeşiller ve Sol İttifakı	10
Hareket – Halkçı, Avrupacı ve Reformcular - Yeniden Avrupa	10
Haydi İtalya – Başkan Berlusconi – Halkçı Avrupa Partisi	52
İtalya’nın Kardeşleri	116
Yaşa İtalya – Merkez - Yeniden Avrupa	6
Lig – Salvini Premier	61
Beş Yıldız Hareketi	49
Biz Ilımlılar (Biz İtalya’yıyız, Cesur İtalya, Hristiyan ve Merkez Demokrat İttifak, Merkezde İtalya) - Yurt Dışında Yaşayan İtalyanlar Birliği	9
Demokrat Parti – Demokratik ve İlerici İtalya	70
Karma Grup	15
• +Avrupa	3
• Dilsel Azınlıklar ⁴⁵	4
• Herhangi bir belirli gruba dâhil olmayan üyeler	8
Toplam	398⁴⁶

Kaynak: Camera dei Deputati, “[Composizione dei gruppi parlamentari](#)”

⁴⁵ İtalya Anayasasının 6’ncı maddesinde dilsel azınlıkların belirlenen kurallar çerçevesinde korunacağı açıkça hükme bağlanmıştır. İtalya’da günümüz itibarıyla tanınan ve koruma altında olan 12 azınlık dili; Arnavutça, Hırvatça, Katalanca, Yunanca, Slovence, Fransızca, Arpitanca (Francoprovenzale), Oksitanca, Almanca, Sardinyaca, Ladin Dili ve Friuli Dili’dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ministero dell’Istruzione e del Merito, “[Lingue di minoranza in Italia](#)”

⁴⁶ Bu sayının sebebi, iki milletvekilinin (Alberto Stefani ve Massimo Bitonci) bölgesel yönetimlerde görev almak üzere istifa etmiş olmalarıdır. Bu iki sandalyenin çoğunluk sistemiyle seçilen milletvekillerinden oluşması sebebiyle söz konusu bölgelerde ara seçimler düzenlenerek iki yeni milletvekili seçilecektir. Bkz. “[XIX Legislatura - Deputati e Organi - Modifiche intervenute](#)”

Temsilciler Meclisinde birleşimler kamuya açık bir şekilde yapılır. Ancak Temsilciler Meclisi, birleşimlerinin gizli yapılmasına yönelik karar alabilir. Genel Kurul toplantıları, vatandaşlar tarafından Temsilciler Meclisinin resmî internet sitesi (www.camera.it) üzerinden, uydu veya Temsilciler Meclisinin YouTube kanalından takip edebilmektedir. Kurumun web sitesinde ayrıca birleşimlerin ve komisyon toplantılarının tutanakları da yer alır. Komisyon toplantılarının ekseriyeti, özellikle de dinleme toplantısı (*audizione/hearing*) mahiyetinde olanlar da yine Web TV⁴⁷ üzerinden vatandaşların istifadesine sunulmaktadır.⁴⁸

Temsilciler Meclisinde üye tamsayısının salt çoğunluğu hazır bulunmadan ve hazır bulunanların salt çoğunluğu belli bir yönde oy kullanmadan herhangi bir karar alınamaz. Hükümet üyeleri Temsilciler Meclisi birleşimlerinde söz alma veya davet edildiklerinde konuşma yükümlülüğüne sahiptir. Hükümet mensupları söz alma talebinde bulundukları her durumda Temsilciler Meclisinde kendilerine söz verilir (Any., m.64).

Temsilciler Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan veya üyeliğe engel teşkil eden hususlar kanunla belirlenir. Ayrıca Temsilciler Meclisi, kendi üyelerinin gerekli şartları taşıyıp taşımadığını ve ilerleyen dönemlerde üyeliğe engel teşkil eden hallerin oluşup oluşmadığını sürekli olarak denetlemekle yükümlüdür. Tüm Temsilciler Meclisi üyeleri ulusun tamamını temsil eder ve herhangi bir bağlayıcı vekalet tabi olmaksızın görevlerini serbestçe ifa ederler (Any., m.67). Temsilciler Meclisi üyeleri, Mecliste öne sürdükleri görüşlerinden ve kullandıkları oylardan sorumlu tutulamazlar; Meclisin izni olmaksızın herhangi bir soruşturma veya kovuşturmaya tabi tutulamazlar. Tutuklama gerektiren suçüstü hali ile geri alınamaz bir mahkûmiyet kararının infazının şart olduğu durumlar bunun istisnasını oluşturur (Any., m.68).

Temsilciler Meclisi yukarıda aktarılan hususların yanı sıra Anayasayla düzenlenen aşağıdaki görev, sorumluluk ve yetkileri haizdir:

- Yasa önerilerini görüşmek ve kabul etmek,
- Üye tamsayısının salt çoğunluğu ile bir kanunun aciliyet arz ettiğine ve belli bir tarihte yürürlüğe girmesine karar vermek,

⁴⁷ Camera dei Deputati, "[Web TV](http://www.webtv.it)"

⁴⁸ Camera dei Deputati, "[Inside the Chamber of Deputies](http://www.insidechamber.it)", s.40

- Kanun Hükmünde Kararnameleri kanunlaştırmak,
- Savaş ilan etmek ve Hükümete gerekli yetkileri vermek,
- Her bir maddenin oylamasında ve son oylamada üye tamsayısının üçte ikisinin oyu ile bir kanun çıkararak genel af veya özel af ilan etmek,
- Siyasi nitelik ihtiva eden, hukuki ihtilafları çözüme kavuşturan, ulusal toprak bütünlüğü ile ilgili değişiklikler meydana getiren, finansal yükler getiren veya kanuni değişiklikler gerektiren uluslararası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,
- Hükümet tarafından sunulan bütçe kanunu tasarısını görüşmek ve karara bağlamak,
- Kamunun genelini ilgilendiren konularda araştırma komisyonları kurarak incelemeler yapmak,
- Hükümet üzerinde denetim yetkilerini kullanmak ve politika önerilerinde bulunmak,
- Hükümetle kurulan güven ilişkisi çerçevesinde güvenoyu veya güvensizlik oyu mekanizmalarını işletmek,
- Ortak birleşimde Senato ile birlikte Cumhurbaşkanı seçmek ve Cumhurbaşkanı'nın göreve başlama yeminini kabul etmek,
- Öngörülen hallerde ve ortak birleşimde Cumhurbaşkanı'nın suçlandırılmasına (messa in stato di accusa) ilişkin süreçleri yürütmek,
- Ortak birleşimde Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Yargı Kuruluna üye seçimini gerçekleştirmek.

Avrupa Birliği ile ilişkiler bağlamında Temsilciler Meclisi, ulusal düzenlemelerin AB mevzuatı ile uyumlaştırılması ve AB'ye ilişkin politikaların belirlenmesi süreçlerinde rol alır, AB'ye bağlı kurumlarla istişareler ve dinleme toplantıları vasıtasıyla etkin bir iletişim yürütür, İhtisas Komisyonları aracılığıyla da AB düzenlemelerine ilişkin önerileri görüşerek Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu ile siyasi bir diyalog zemininin teşkil edilmesi amacıyla İtalya Hükümetine izlenebilecek yol haritaları sunar.⁴⁹

⁴⁹ Camera dei Deputati, "[Inside the Chamber of Deputies](#)", s.44

Temsilciler Meclisi, kurumun işleyişinin en etkin ve kolay şekilde gerçekleştirilebilmesi amacıyla kurulan bir İdari Teşkilatı da bünyesinde barındırmaktadır. İdari Teşkilatın başlıca görevi, Temsilciler Meclisi üyelerinin yasama ve denetim faaliyetlerinin en akıcı şekilde yürütülebilmesine olanak sağlayacak gerekli desteği üyelerin istifadesine sunmaktır. İdari teşkilatın başında Genel Sekreter (*Segretario Generale*) bulunmaktadır ve Genel Sekreter doğrudan Temsilciler Meclisi Başkanına karşı sorumludur. Genel Sekreterin atanması için öneri, Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından Başkanlık Divanına yapılır. İdari teşkilatın birimleri üç ana faaliyet alanı esas alınarak örgütlenmiştir: Yasama faaliyetleriyle ilgili birimler, dokümantasyonla ilgili birimler, idari ve teknik meselelerle ilgili birimler.⁵⁰

1.4.1.2. Cumhuriyet Senatosu

İtalya Cumhuriyetinde Parlamentonun diğer meclisini Cumhuriyet Senatosu teşkil etmektedir. Tam Çift Meclislilik sistemi gereği Temsilciler Meclisi ile aynı yetkilerle donatılmış olan Senato ile ilgili başat Anayasa hükmü 57'nci madde olup bu maddede Senatoya has asli özellikler düzenlenmiştir. Buna göre Senato üyeleri bölgesel bir temele dayanarak seçilirler (Yurt Dışı Seçim Çevresi bunun istisnasıdır). Senatonun üye tamsayısı 200'dür ve bunların arasında dört üye Yurt Dışı Seçim Çevresinden seçilmektedir. Senato seçimlerinde oy kullanabilmek için on sekiz, senatör seçilebilmek için ise kırk yaşını doldurmuş olmak gerekmektedir. Senatörler, genel ve doğrudan oy ile seçilir (Any., m.58).

Senatonun İtalya'da farklı bir rolü de üniter yapı içerisinde bölgesel veya yerel çıkarların temsil edilebilmesine olanak sağlamasıdır.⁵¹ Bu bağlamda senatörlerin seçimine esas teşkil eden olağan statüye sahip bölgeler ile özerk statüye sahip bölgeler, en az üçer senatörle temsil edilirler. Bu genel hüküm çerçevesine dâhil olmayan bölgelerden Molise iki, Valle d'Aosta ise bir senatörle temsil edilir. Yurt Dışı Seçim Çevresi haricinde her bir bölgeye Senatoda düşen sandalye sayısı hesaplanırken söz konusu bölge ve vilayetlerin son genel nüfus sayımında tespit edilen nüfusları dikkate alınarak sandalye sayısı nüfusla doğru orantılı bir şekilde tayin edilir (Any., m.57).

⁵⁰ Camera dei Deputati, "[Inside the Chamber of Deputies](#)", s.38

⁵¹ Erdem, K. ve Tunçkaşık, H., "[Çift Meclisli Parlamentolar ve İkinci Meclisler](#)", 2023, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, s.197

Senato üyelerinin 122'si nispi temsil esasına, 74'ü ise çoğunluk sistemine göre seçilmektedir. Kalan 4 üyelik ise yukarıda da belirtildiği üzere Yurt Dışı Seçim Çevresince nispi temsille belirlenmektedir.⁵²

Senatoda, Temsilciler Meclisinden farklı olarak ayrıca bir üyelik kategorisi olarak “Yaşam Boyu Senatörlük” (*Senatore a Vita*) makamı bulunmaktadır. Yaşam Boyu Senatörlük, Anayasanın 59'uncu maddesine göre reddetmedikleri müddetçe tüm eski Cumhurbaşkanılarına ömürlüğünün sonuna kadar tabii bir statü olarak verilmektedir. Eski Cumhurbaşkanılarının yanı sıra, mevcut Cumhurbaşkanı tarafından sosyal, bilimsel, sanatsal veya edebi faaliyetlerinde gösterdikleri üstün liyakat ile İtalya ulusunu onurlandıran beş vatandaş da Yaşam Boyu Senatör olarak atanabilmektedir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı'nca atanan senatörlerin sayısı hiçbir durumda beşten fazla olamaz (Any., m.59).⁵³

Temsilciler Meclisi üyeleri gibi, Senato üyeleri de beş yıllığına görev yaparlar. Buna istinaden, Senato için münhasıran bir yasama dönemi kavramı ilgili mevzuat çerçevesinde tanımlanmamış olmakla birlikte bu süre uygulamada iki seçim arası süre olan beş yıldır.

Senato, Roma'da bulunan *Palazzo Madama* (Madama Sarayı) adlı binada faaliyetlerini yürütmektedir. 1871 yılında Roma'nın İtalya Krallığı tarafından fethedilmesi ve bu şehrin başkent olmasının ardından Palazzo Madama binasının Senato'ya tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır.⁵⁴ Günümüzde bina, Senato Genel Kurulu ve komisyonların yanı sıra Senatörün başkanlık ofisleri, idari teşkilat birimleri ve Parlamento aktivitelerini de doğrudan bağlantılı olan benzeri birimlere ev sahipliği yapmaktadır.⁵⁵

⁵² The World Factbook, “Italy”

⁵³ 1948 yılından bu yana İtalya'da Yaşam Boyu Senatör olmaya hak kazanan (hem üstün başarı hem eski Cumhurbaşkanlığı kapsamında) kişilerin listesi için bkz. Senato della Repubblica, “[I Senatori a vita dal 1948](#)”

⁵⁴ Cumhuriyet Senatosunun kuruluşundan önce İtalya'da Senato; Torino, Floransa ve Roma'da farklı binalar ve yapılarda faaliyetlerini yürütmüştür. Senatonun tarihçesiyle ilgili ayrıntılar için bkz. Senato della Repubblica, “[La storia del Senato](#)”

⁵⁵ Palazzo Madama'yı çevrimiçi olarak ziyaret edebilmek amacıyla Senatonun resmî internet sayfası üzerinden sanal tur gerçekleştirilebilmektedir. Tur için bkz. Senato della Repubblica, “[Virtual Tour](#)”

Görsel 4: Palazzo Madama (Senato Binası)

Kaynak: [Wikimedia Commons](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Palazzo_Madama.jpg)

Temsilciler Meclisi gibi Senato da Anayasanın amir hükmü gereği şubat ve ekim aylarının ilk iş günü doğrudan toplanmaktadır. Ayrıca olağanüstü toplantı yapılabilmesi için Senato Başkanı, Cumhurbaşkanı veya Senato üye tamsayısının üçte birine tekabül eden sayıda üye tarafından istemde bulunulabilmektedir. Senatoda olağanüstü toplantı gerçekleştirilmesi halinde Temsilciler Meclisi de olağanüstü toplanmak durumundadır (Any., m.62).

Senato, Temsilciler Meclisi ile Senato üyelerinin belirlendiği seçimlerden en geç yirmi gün sonra ilk birleşimini gerçekleştirerek Başkanı ile Başkanlık Divanını kendi üyeleri arasından seçer (Any., m. 63). Senato ayrıca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kendi içtüzüğünü kabul eder (Any., m. 64).

Senatoda Genel Kurul toplantıları kamunun geneline açık bir biçimde gerçekleştirilir; fakat Senato tarafından, toplantıların gizli yapılmasına yönelik karar alınabilmektedir. Genel Kurul toplantıları, takip etmek isteyenlerce Senatonun resmî internet sitesi (https://webtv.senato.it/webtv_live) üzerinden, uydu yayını veya Senatonun YouTube kanalı vasıtasıyla izlenebilmektedir.

Senatoda üye tamsayısının salt çoğunluğu hazır bulunmadan ve hazır bulunanların salt çoğunluğu belli bir yönde oy kullanmadan herhangi bir karar alınamamaktadır. Anayasanın özel olarak nitelikli çoğunluk öngördüğü durumlar bunun istisnasını teşkil eder. Hükümet üyeleri Senato toplantılarında söz alma veya davet edildiklerinde konuşma yükümlülüğüne sahiptir. Hükümet mensupları söz alma talebinde bulundukları her durumda Senatoda kendilerine söz verilir (Any., m.64).

Senato, Genel Kurulun yanı sıra dayanağını Anayasa veya İçtüzükten alan Başkan, Başkanlık Divanı, komisyonlar, siyasi parti grupları ve Danışma Kurulu gibi birçok organ tarafından teşkil edilen bir kurumsal yapıya sahiptir. Senato Başkanı, çoğulcu nitelik ihtiva eden bu yapıyı koruyarak Parlamento faaliyetleri ile idari teşkilatın sorunsuz işleyişini sağlamak-tan sorumludur.⁵⁶ Genel Kurul ile komisyonlar kanun yapımı ile denetim süreçlerinin gerçekleştiği asli mecra hüviyetindedir. Başkanlık Divanı daha çok Senatonun yönetsel süreçlerinde rol oynamaktayken Danışma Kurulu esasen çalışma programı ve takvimini hazırlamakla yükümlüdür. Anayasa ve İçtüzüğün ilgili hükümleri uyarınca Senatonun ana aktörlerinden birisi ise siyasi parti gruplarıdır. Her bir senatör tıpkı Temsilciler Meclisinde olduğu gibi bir siyasi parti grubuna üye olmak durumundadır. Doğrudan bir siyasi parti grubu bulunmayan senatörler, Karma Grup çatısı altında toplanmaktadır. Yasama ve denetim faaliyetleri çerçevesinde bir nevi merkezi role sahip olan siyasi parti gruplarının, halihazırda devam etmekte olan 19'uncu Yasama Döneminde Senatodaki dağılımı ve üye sayıları Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. 19'uncu Yasama Döneminde Senatoda
Siyasi Parti Grupları ve Üye Sayıları

Siyasi Parti Grubu	Üye Sayısı
İtalya'nın Yurttaşları – Biz Ilımlılar (Hristiyan ve Merkez Demokratlar – Cesur İtalya – Biz İtalya'yılayız – Merkezde İtalya) – Yurt Dışında Yaşayan İtalyanlar Birliği	8
Haydi İtalya – Başkan Berlusconi – Halkçı Avrupa Partisi	20
İtalya'nın Kardeşleri	63
Yaşa İtalya – Merkez – Yeniden Avrupa	8
Lig – Salvini Premier – Sardinya Hareket Partisi	29
Beş Yıldız Hareketi	26
Demokrat Parti – Demokratik ve İlerici İtalya	36
Özerklik İçin (Güney Tirol Halk Partisi – Trentino Tirol Özerklik Partisi – Campobase)	7
Karma Grup	8
Toplam ⁵⁷	205

Kaynak: Senato della Repubblica, “[Gruppi parlamentari](#)”

⁵⁶ Senato della Repubblica, “[Struttura e funzione del Senato](#)”

⁵⁷ Tabloda verilen toplam sayıya beş Tabii Senatör dahil olup bu senatörlerin üçü Karma Grup, ikisi ise Özerklik İçin (Güney Tirol Halk Partisi – Trentino Tirol Özerklik Partisi – Campobase) Siyasi Parti Grubu içerisinde yer almaktadır.

Senato üyeliği ile bağdaşmayan veya üyeliğe engel teşkil eden hususlar kanunla belirlenir. Buna ilaveten Senato, kendi üyelerinin gerekli şartları taşıyıp taşımadığını ve ilerleyen dönemlerde üyeliğe engel teşkil eden hallerin oluşup oluşmadığını sürekli olarak denetlemekle yükümlüdür. Senatörler ulusun tamamını temsil eder ve herhangi bir bağlayıcı vekalet tabi olmaksızın görevlerini serbestçe ifa edebilir (Any., m.67). Senatörler ayrıca, Senatoda öne sürdükleri görüşlerinden ve kullandıkları oylardan sorumlu tutulamazlar; Senatonun izni olmaksızın herhangi bir soruşturma veya kovuşturmayla tabi tutulamazlar. Tutuklama gerektiren suçüstü hali ile geri alınamaz bir mahkûmiyet kararının infazının şart olduğu durumlar bunun istisnasını oluşturur (Any., m.68).

İtalya’da Senato yukarıda zikredilen hususların yanı sıra Anayasayla güvence altına alınan aşağıdaki görev, sorumluluk ve yetkilere sahiptir:

- Yasa önerilerini görüşmek ve kabul etmek,
- Üye tamsayısının salt çoğunluğu ile bir kanunun aciliyet arz ettiğine ve belli bir tarihte yürürlüğe girmesine karar vermek,
- Kanun Hükmünde Kararnameleri kanunlaştırmak,
- Savaş ilan etmek ve Hükümete gerekli yetkileri vermek,
- Her bir maddenin oylanmasında ve son oylamada üye tamsayısının üçte ikisinin oyu ile bir kanun çıkararak genel af veya özel af ilan etmek,
- Siyasi nitelikteki, hukuki ihtilafları çözüme kavuşturan, ulusal toprak bütünlüğü ile ilgili değişiklikler meydana getiren, finansal yükler getiren veya kanuni değişiklikler gerektiren uluslararası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,
- Hükümet tarafından sunulan bütçe kanunu tasarısını görüşmek ve karara bağlamak,
- Kamunun genelini ilgilendiren konularda araştırma komisyonları kurarak incelemeler yapmak,
- Hükümet üzerinde denetim yetkilerini kullanmak ve politika önerilerinde bulunmak,
- Güvenoyu veya güvensizlik oyu mekanizmaları üzerinden Hükümetle bir güven ilişkisi tesis etmek,

- Ortak birleşimde Cumhurbaşkanı seçmek ve Cumhurbaşkanı'nın göreve başlama yeminini kabul etmek,
- Öngörülen hallerde ve ortak birleşimde Cumhurbaşkanı'nın suçlandırılmasına ilişkin süreçleri yürütmek,
- Ortak birleşimde Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Yargı Kuruluna üye seçimini gerçekleştirmek.

Senatoda, yasama ve denetim faaliyetleriyle kurumun işleyişinin en etkili ve akıcı şekilde gerçekleştirilebilmesi amacıyla bir İdari Teşkilat bulunmaktadır. Teşkilatın amacı, senatörlere tüm yasama ve denetim faaliyetlerinde gerekebilecek desteğin uygun ve etkin biçimde sunulmasıdır. Senato İdari Teşkilatının çalışmalarında bağımsızlık ve tarafsızlık esastır.⁵⁸ Teşkilatın başında Genel Sekreter bulunmaktadır ve doğrudan Senato Başkanı'na karşı sorumludur. Genel Sekreter, Senato Başkanı tarafından Başkanlık Divanına önerilerek atanır. Teşkilatın 1 Ocak 2024 itibarıyla 642 personeli bulunmaktadır. Senato İdari Teşkilatının faaliyetleri yasama, denetim, bilgi edinme ve araştırma-inceleme faaliyetleri; araştırma ve dokümantasyon hizmetleri; dış ilişkiler ve uluslararası ilişkiler hizmetleri; idari, güvenlik ve lojistik hizmetleri olmak üzere dört ana başlıkta sınıflandırılmaktadır.⁵⁹

1.4.2. Yürütme

1.4.2.1. Cumhurbaşkanı (*Presidente della Repubblica*)

İtalya'nın siyasi yapısında devletin başı olan Cumhurbaşkanı, yasama, yürütme ve yargı organlarının üstünde tarafsız bir konumda yer almakta olup asli görevi devletin organları arasındaki koordinasyonu sağlamak ve devletin başı olarak ulusu ve cumhuriyeti temsil etmektir. Öte yandan Cumhurbaşkanı, parlamenter sistemin genel yapısına uygunluk arz edecek biçimde yürütme organının "sorumsuz kanadı" olarak da nitelendirilmektedir. İtalya'da Cumhurbaşkanı, yalnızca sembolik bir konum işgal etmemekte; Anayasada öngörüldüğü şekliyle temsilî görevlerinin yanı sıra yasama, yürütme ve yargı erkleriyle alakalı çeşitli yetki, görev ve sorumlulukları yerine getirmektedir. Günümüzde Cumhurbaşkanlığı görevini ilk olarak 31 Ocak 2015'te seçilen, devamında yine 29 Ocak

⁵⁸ Senato della Repubblica, "[Introduzione](#)"

⁵⁹ Senato della Repubblica, "[Le attività svolte dal personale del Senato](#)"

2022’de tekrar seçilen Sergio Mattarella yürütmektedir. Arka arkaya iki kez seçilen Mattarella, bu konuda selefi olan Giorgio Napolitano’dan sonra İtalya tarihinde tekrar seçilen ikinci Cumhurbaşkanı olmuştur. Mattarella aynı zamanda İtalya’nın, Anayasanın kabul edildiği 1948 yılından bu yana görev yapan 12’nci Cumhurbaşkanıdır. Bugüne kadar görev yapan Cumhurbaşkanıları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. İtalya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanıları

Adı-Soyadı	Görevde Bulunduğu Yıllar
Enrico de Nicola	1948
Luigi Einaudi	1948-1955
Giovanni Gronchi	1955-1962
Antonio Segni	1962-1964
Giuseppe Saragat	1964-1971
Giovanni Leone	1971-1978
Sandro Pertini	1978-1985
Francesco Cossiga	1985-1992
Oscar Luigi Scalfaro	1992-1999
Carlo Azeglio Ciampi	1999-2006
Giorio Napolitano	2006-2015
Sergio Mattarella	2015-

Kaynak: Presidenza della Repubblica, “[I Presidenti della Repubblica](#)”

1946 yılından bu yana, İtalya Cumhurbaşkanılarının resmî konutu *Palazzo Quirinale* (Quirinale Sarayı)⁶⁰ olup başkent Roma’da yer alan aynı isimli meydanda bulunmaktadır. Bina genellikle ayrıca Cumhurbaşkanılığını da işaret etmek amacıyla kullanılan “*Il Quirinale*” ifadesiyle adlandırılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı binası yapımından itibaren ilk olarak Papa’ların ikametgahı olarak hizmet vermiş, 1870’ten İtalya Cumhuriyeti’nin kurulmasına kadarki süre zarfında ise Kraliyet Ailesinin resmî konutu olarak mevcudiyetini sürdürmüştür.⁶¹

⁶⁰ Google Sanat ve Kültür projeleri kapsamında Palazzo Quirinale’nin dışarıdan ilgililer tarafından gezilip görülebilmesi amacıyla sanal tur yapma imkanı kullanıcıların istifadesine sunulmuştur. Sanal tur için bkz. Google quArts & Culture, “[Quirinale Palace](#)”

⁶¹ Presidenza della Repubblica, “[The History](#)”

Görsel 5: Palazzo del Quirinale (Cumhurbaşkanlığı Binası)

Kaynak: [Wikimedia Commons](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Palazzo_del_Quirinale.jpg)

Cumhurbaşkanı seçilebilmek için 50 yaşını doldurmuş olmak ve yurttaşlık hakları ile siyasal haklardan istifade edebilir olmak koşulu aranmaktadır. Cumhurbaşkanlığı makamı herhangi diğer bir görev ile bağdaşmaz. Cumhurbaşkanının hak ve ödenekleri ise Anayasada öngörül­düğü üzere kanunla düzenlenir (Any., m.84).

Anayasanın 83'üncü maddesinde Cumhurbaşkanının seçimi düzen­lenmiştir. Buna göre Cumhurbaşkanı, Parlamento tarafından ortak birleşim­de seçime özel kurulan bir Kurulca seçilmektedir. Bu ortak birleşim­de Parlamentonun her iki meclisinin yanı sıra, tüm azınlıkların temsil edilmesini sağlamak amacıyla her bölgeden, Bölgesel Konseyler tarafın­dan seçilen üçer delege de seçimlerde yer alır. Bunun istisnası, yalnızca bir delege ile temsil edilen Valle d'Aosta bölgesidir.⁶² Parlamento üyeleri ile bölgesel delegeler, birlikte bir Seçiciler Kurulu teşkil eder. Cumhurbaşka­nının seçilebilmesi için bu Kurulun üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyu gereklidir. İlk oylamada bu çoğunluğun sağlanamaması durumunda aynı çoğunluk sonraki turda tekrar aranır. Aynı çoğunluğun gerektiği 3'üncü turdan sonra ise Kurulun üye tamsayısının salt çoğunluğu Cumhurbşka-

⁶² Burada toplam 20 idari bölgeden müteşekkil olan İtalya'da Cumhurbaşkanının seçimi için böl­gelerden gelen delegelerin toplam sayısı, Valle d'Aosta harici 19 idari bölgeden gelen 57 delege ve Valle d'Aosta bölgesinden gelen bir delege olmak üzere 58'dir.

nının seçilmesi için yeterli olur (Any, m.83). Seçilen Cumhurbaşkanının görev süresi Anayasanın 85'inci maddesinin birinci fıkrasında öngörüldüğü üzere yedi yıldır. Cumhurbaşkanı, seçildikten sonra ve göreve başlamadan önce, Cumhuriyete bağlı olacağına ve Anayasaya uyacağına dair Parlamentonun her iki meclisinin ortak birleşiminde yemin eder (Any, m.91).

Halihazırda görevde olan Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından otuz gün önce, Temsilciler Meclisi Başkanı Parlamentonun her iki kanadını ve bölgesel delegeleri bir araya getirerek yukarıda değinilen ortak birleşimde gerekli usuller uyarınca yeni Cumhurbaşkanının seçimini yapar. Şayet Meclisler feshedilmişse veya üç ay içerisinde feshedileceklerse, Cumhurbaşkanının seçimi yeni meclislerin oluşumunu izleyen on beş gün içerisinde gerçekleştirilir. Bu süre zarfında mevcut Cumhurbaşkanının görevi yeni Cumhurbaşkanı seçilinceye kadar devam eder (Any, m.85).

Cumhurbaşkanının durumunun, görevini sürdürmeye elverişli olmaması halinde Cumhurbaşkanlığı görevini Senato Başkanı üstlenir. Cumhurbaşkanının ölümü, kalıcı bir şekilde görevini yapmaya mâni bir durumdan muzdarip olması veya istifası durumunda yine Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından yeni Cumhurbaşkanının on beş gün içerisinde seçilmesi için çağrıda bulunularak Seçiciler Kurulu ortak toplantıya davet edilir. Bu durumda da benzer şekilde, meclislerin feshedilmiş veya üç ay içerisinde görev sürelerinin sona erecek olması halinde bu süre uzatılabilir (Any, m.86).

Anayasanın 87'nci maddesinde Cumhurbaşkanının görev, yetki ve sorumlulukları ayrıntılı bir şekilde hükme bağlanmıştır. Buna göre Cumhurbaşkanı esasen Devletin başıdır ve ulusun birliğini temsil eder. Cumhurbaşkanı ayrıca İtalya'daki resmî protokol sıralamasında ilk sırada yer alır.⁶³ Cumhurbaşkanı buna ilaveten;

- Parlamentoya mesaj gönderebilir,
- Yeni Parlamentonun kurulması için seçimleri ilan eder ve yeni Parlamentonun toplanacağı tarihi belirler,

⁶³ Protokol sıralamasında Cumhurbaşkanından sonra Parlamentonun her iki kanadının başkanları gelmektedir. Burada öncelik, yaşlı olan Başkana verilir. Meclis başkanlarının ardından Başbakan ise protokolde dördüncü sırada yer alır. Söz konusu protokol sırası Bakanlar Kurulu Başkanlığı tarafından 2006 ve 2008'de çıkarılan iki kararname ile düzenlenmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Governo Italiano, "[Disposizioni Generali in Materia di Cerimoniale e Disciplina delle Precedenze tra le Cariche Pubbliche \(Giugno 2008\)](#)"

- Hükümet tarafından sunulan kanun tasarılarının Parlamente'ye sunulmasına yetki verir,
- Kanunları ilan ederek yürürlüğe koyar (ısdar) ve Hükümetçe hazırlanan kanun hükmünde kararname ile yönetmelikleri bir karar çıkararak yayımlar,
- Anayasada öngörülen hallerde düzenlenmek üzere referandum duyurusu yapar,
- Diplomatları akredite ve kabul eder, Parlamento tarafından onaylanması uygun bulunan uluslararası anlaşmaları onaylar,
- Silahlı Kuvvetlerin başkomutanlığı görevini yürütür, Yüksek Savunma Kuruluna başkanlık eder ve Parlamento tarafından kabul edilmesine binaen savaş ilan eder,
- Yüksek Yargı Kuruluna başkanlık eder,
- Af ilan eder ve cezalarda indirim uygular,
- Cumhuriyetin Onur Ödüllerini verir (Any., m.87).

Cumhurbaşkanına Anayasa tarafından ayrıca kendisine iletilen kanunları tekrar görüşülmek üzere Parlamente'ye geri gönderme, yani "geciktirici veto" hakkı tanınmıştır. Buna göre Cumhurbaşkanı tarafından geri gönderilen kanun teklifinin Parlamente'de yeniden kabul edilmesi halinde Cumhurbaşkanı kanunu yayımlayarak yürürlüğe koymak durumundadır (Any., m.74). Cumhurbaşkanına Anayasa tarafından Parlamente'nin bir veya her iki kanadını feshetme yetkisi de tanınmıştır. Buna göre Cumhurbaşkanı, meclislerin görev başında olan başkanlarına danışmak suretiyle meclislerden birini veya her ikisini feshedebilmektedir. Cumhurbaşkanı bu hakkı kendi görev süresinin son altı ayında, söz konusu süre Parlamente'nin görev süresinin son altı aylık dilimiyle kesişmediği müddetçe kullanamaz (Any., m.88).

Anayasada Cumhurbaşkanının imzasını gerektiren işlemler için "karşı imza kuralı" şart koşulmuştur. Buna göre Cumhurbaşkanının yazılı işlemleri için, öneren ve dolayısıyla sorumlu olan bakanın imzası gereklidir; aksi takdirde ilgili işlem geçerlilik arz etmez. Kanun hükmünde bir yazılı işlem veya bir kanuna dayanarak çıkarılan bir yazılı işlem için ise hususi olarak Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakanın karşı imzası gerek-

mektedir (Any, m.89). Dolayısıyla İtalya'nın siyasi yapısı ve parlamenter sistemi içerisinde Cumhurbaşkanı yazılı işlemleriyle ilgili sorumluluktan azade tutulmuştur. Buna bağlı olarak Anayasanın 90'ıncı maddesi Cumhurbaşkanının göreviyle alakalı işlemlerinden ötürü sorumlu tutulamayacağını, sorumluluğun yalnızca vatana ihanet veya Anayasaya karşı işlenen suçlar söz konusu olduğunda bulunabileceğini hükme bağlamıştır. Bu durumlardan birinin mevcudiyeti halinde Cumhurbaşkanının suçlanabilmesi için Parlamentonun her iki kanadının yapacağı ortak birleşimde üye tamsayısının salt çoğunluğunun suçlama yönünde oy kullanması gerekmektedir. Bugüne kadar İtalya'da Cumhurbaşkanlarının hiçbirisinin suçlandırılmasına karar verilmemiş ve dolayısıyla hiçbir Cumhurbaşkanı Anayasa Mahkemesine yargılanmak üzere gönderilmemiştir.⁶⁴

1.4.2.2. Başbakan ve Bakanlar Kurulu

İtalya Anayasasının 3'üncü bölümünün 1'inci kısmında yürütme yetkileri, Bakanlar Kurulu Başkanı (Başbakan) ile Bakanlar Kuruluna verilmiş olup Anayasanın bu kısmında yer alan "Hükümet" başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre İtalya Cumhuriyetinin Hükümeti, Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakan ile bakanların birlikte oluşturduğu Bakanlar Kurulundan oluşmaktadır. Günümüzde görev yapan yürütme organının teşkil edildiği 25 Eylül 2022 yılında yapılan genel seçimlerin ardından çoğunluğu elde eden sağ koalisyonun en fazla oy alan partisi olan "İtalya'nın Kardeşleri" (*Fratelli d'Italia*)⁶⁵ Genel Başkanı Giorgia Meloni, 22 Ekim 2022 tarihinde Cumhurbaşkanı önünde yemin ederek Başbakan olarak göreve başlamış ve İtalya Cumhuriyeti tarihindeki ilk kadın Başbakan olmuştur.⁶⁶

Başbakan, doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanmakta olup bakanlar ise Başbakanın önerisi üzerine yine Cumhurbaşkanı tarafın-

⁶⁴ Burada kast edilen, suçlandırma girişimlerinin veya tartışmalarının başlatılmamış olması değil; Parlamento tarafından suçlandırmanın nihai olarak kabul edilmemiş ve ilgili dosyanın Anayasa Mahkemesine gönderilmemiş olmasıdır. Suçlandırma tartışmaları bugüne kadar çeşitli cumhurbaşkanlarıyla ilgili olarak yapılmıştır.

⁶⁵ Seçimlere giren merkez sağ koalisyonu Temsilciler Meclisi seçimlerinde oyların %43,8'ini, Senato seçimlerinde ise oyların %44'ünü almıştır. Başbakan Meloni'nin partisi İtalya'nın Kardeşleri ise hem Temsilciler Meclisi hem Senato seçimlerinde kullanılan oyların %26'sını alarak birinci parti olmuştur. Seçimlerin detaylı sonuçları için bkz. Fella, S., "[Italy: 2022 general election and new government](#)", s.44

⁶⁶ Italian Government, "[Giorgia Meloni](#)"

dan atanmaktadır (Any., m.92). Bakanlıklar, seçimler sonucunda çoğunluğu elde eden partilerin aralarındaki anlaşmaya göre dağıtılmaktadır.⁶⁷ Hükümette bakan olabilmek için Parlamento üyeliği şart değildir. Başbakan ile bakanlar, göreve başlamadan önce Cumhurbaşkanı'nın huzurunda yemin ederler (Any., m.93).⁶⁸

İtalya'daki parlamenter hükümet sisteminin bir gereği olarak Hükümetin göreve başlamadan önce Parlamantonun her iki kanadından da güvenoyu alması gerektiği Anayasada hükme bağlanmıştır. Buna göre Hükümet, kurulmasını izleyen on günlük süre zarfında Temsilciler Meclisi ile Senatoda ayrı ayrı açık oylama ile yapılacak oylama neticesinde güvenoyu alarak göreve başlar. Güvenoyu önergesi, gerekçeli bir şekilde siyasi parti gruplarınınca verilir. Gerekçeli önerge ve açık oylama ile amaçlanan, siyasi parti grupları ile Parlamento üyelerinin seçmenlerin karşısında tercih belirterek siyasi sorumluluk altına girmesidir.⁶⁹ Güvenoyu alarak göreve başlayan Hükümet, faaliyetlerinde Parlamente'ya karşı sorumludur.

Her iki meclis de gerekçeli bir önerge vasıtasıyla ve açık oyla güvenoyu verebildiği gibi verdiği güvenoyunu geri de çekebilmektedir. Güvenoyuna ilişkin gerekçeli önergenin meclislerden biri ya da her ikisi tarafından reddedilmesi, Hükümetin istifasıyla sonuçlanmaktadır. Parlametodaki bir meclisin üye tamsayısının en az onda birinin imzası ile verilebilen güvensizlik oyu önergeleri ise hem Hükümet hem de bakanlardan birisi hakkında verilebilmekte, ayrıca sunulmalarının ardından üç gün geçmeden görüşülememektedir (Any., m.94). Güvenoyu ile güvensizlik oyu için herhangi bir nitelikli çoğunluk öngörülmemiştir.

İtalya'da Hükümet ana hatlarıyla düzenlemeler yapabilme yetkileriyle alakalı olarak siyasi istikamet tayini ve politika uygulama gücüne sahip olan bir organdır. Hükümet ayrıca bütçe kanun tasarısı ve ilgili yasa önerileriyle ülkenin ekonomik politikasında önemli bir rol oynar. Kanun yapımına ilişkin olarak Hükümetin kanun tasarısı sunma yetkisinin yanı

⁶⁷ Brittanica, "[Italy](#)"

⁶⁸ Başbakan ile bakanların göreve başlamadan önce ettikleri yeminin metni 400/88 sayılı Kanunun 1'inci maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca şu şekildedir "Cumhuriyete sadık kalacağıma, (Cumhuriyetin) Anayasasına ve yasalarına sadakatle uyacağıma ve görevimi ulusun münhasır çıkarları doğrultusunda yerine getireceğime yemin ederim"

⁶⁹ Governo Italiano, "[La formazione del Governo](#)"

sıra Anayasayla öngörülen iki durumda yasama yetkisini kullanma hakkı da bulunmaktadır.⁷⁰

- Parlamentonun hususi olarak Hükümetten talep etmesi halinde,
- Hızlı eylem gerektiren acil durumlarda.

Hükümet, olağan şartlarda Parlamentonun bir yetki kanunu vasıtasıyla yetkilendirmesi halinde konusu, kapsamı ve süre zarfı belirtilmek kaydıyla “olağan kanun hükmünde kararname” (*decreto-legislativo*) çıkarabilmektedir. Acil durumlarda Hükümetin kullanabildiği düzenleme şekli ise “olağanüstü kanun hükmünde kararname” (*decreto-legge*) olarak tanımlanmaktadır. Buna göre Hükümet, Bakanlar Kurulunda istişare edildikten sonra Cumhurbaşkanı tarafından imzalanarak yayımlandıkları gün Parlamentonun onayına sunulan ve altmış gün içerisinde onaylanan bu kararnameleri yürürlüğe koyabilir. Parlamento meclisleri bu kararnamelerin sunulmasından itibaren, feshedilmiş olsalar bile kararnameleri görüşmek için beş gün içerisinde toplanır. Parlamentonun belirtilen süre zarfında onay vermemesi halinde ilgili kararnameler kendiliğinden geçersiz olur. Bunun yanı sıra Hükümet ile bazı durumlarda bakanlar idari düzenlemeler yapabilir.⁷¹

Hükümet olağan hallerde sahip olduğu yetkiler ışığında kanun hükümlerini uygulamak ve tamamlamak, kamu idarelerinin teşkilatını yönetmek ve Anayasa uyarınca kanunla düzenlenmesine gerek olmayan hususları yönetmelik gibi düzenleyici işlemlerle hükme bağlayabilmek gibi görev, yetki ve sorumluluklara sahiptir. Bu hususların yanı sıra merkezi yönetimin ve kamu kurumlarının üst düzey görevlilerini atamaya da yine Hükümet yetkilidir.

Yürütme organının ve Bakanlar Kurulunun başı olan Başbakan, Hükümetin genel politikalarını Bakanlar Kurulu ile istişare ederek belirleyip yürütmekle görevli olup bunlar hakkında birincil sorumluluk sahibidir. Başbakan ayrıca siyasi ve idari politikaların tutarlı olmasını sağlamalı, bunu da bakanların faaliyetlerini teşvik ve koordine ederek gerçekleştirmelidir.⁷² Başbakanın istifa etmesi durumunda Hükümet kendiliğinden düşmüş sayılmaktadır.

⁷⁰ Italian Government, “[The Role of Government](#)”

⁷¹ Brittanica, “[Italy](#)”

⁷² Governo Italiano, “[La funzione del Presidente del Consiglio](#)”

Başbakan özel olarak Parlamentonun iki kanadı olan Temsilciler Meclisi ile Senatoyu Hükümetin oluşumuyla ilgili bilgilendirir; Hükümet Programını güvenoyu almak amacıyla Parlamenta sunar ve buna ilaveten Cumhurbaşkanı ile düzenli olarak görüşmeler gerçekleştirir. Başbakan ayrıca;

- Bakanlar Kurulunu toplantıya çağırır ve toplantılara başkanlık eder,
- Bakanlar Kurulunu oluşturan bakanların faaliyetlerini denetler,
- İtalya'nın Yüksek Savunma Kurulunun⁷³ başkanvekilliği görevini yürütür;
- İtalya Cumhuriyetinin Güvenliği Hakkında Bakanlıklar Arası Komisyonun başkanlığını yürütür,
- Avrupa Birliği politikalarıyla alakalı olarak Hükümet politikalarını yürütür ve koordine eder, konuya ilişkin tüm girişimler ve Hükümetin belli konu başlıklarındaki görüşü hakkında Parlamenta bilgilendirir.⁷⁴

Başbakan ile bakanlardan müteşekkil olan ve yürütme organı açısından hayati önemi haiz Bakanlar Kurulu, İtalya Anayasası ve anayasal kanunlar tarafından Hükümete tanınan temel yetkileri kullanan aktör konumundadır. Bu doğrultuda detaylandırmak gerekirse, Bakanlar Kurulu aşağıda belirtilen yetkilere sahiptir:⁷⁵

- Kanun tasarısı taslaklarını onaylamak,
- Kanun Hükmünde Kararnameler ile yönetmelikleri kabul etmek,
- Bölgesel düzenlemelerin uyumluluğunu denetlemek,

⁷³ İtalya'da Anayasa ile kurulan ve ülkenin güvenliği ile savunmasına ilişkin genel ve teknik nitelik arz eden politik meseleleri analiz etmekle yetkili olan kurum olarak Yüksek Savunma Kurulu, bir Milli Güvenlik Kurulu hüviyetindedir. Kurula Cumhurbaşkanı başkanlık ederken Başbakan, Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı, Ekonomi ve Finans Bakanı, Savunma Bakanı, İktisadi Kalkınma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı Kurulun üyeleridir. Uygulamada Kurul toplantılarına Başbakanlık Müsteşarı, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri ve Yüksek Savunma Kurulu Sekreteri de katılmaktadır. Gerekli görülmesi halinde ve görüşülmekte olan konunun muhtevası dikkate alınarak Silahlı Kuvvetler Komutanı, Danıştay Başkanı (zira Danıştay, kabinenin danışma organı olarak da görev ve yetkileri haizdir) ve Jandarma Genel Komutanı da Kurul toplantılarına katılabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Presidenza della Repubblica, "[The Supreme Council of Defence](#)"

⁷⁴ Italian Government, "[The Role of Government](#)"

⁷⁵ Italian Government, "[The Council of Ministers](#)"

- Uluslararası anlaşmalara dair ana hatları belirlemek ve taslakları onaylamak,
- Olağanüstü hal ilan etmek,
- Başbakan tarafından Parlamentodan istenecek olan güvenoyu için Başbakanca yapılan girişimlere onay vermek.

Bakanlar Kurulunun toplantı gündemi, Kurulu toplantıya çağıran Başbakan tarafından tayin edilir. Başbakanın hazır bulunmadığı veya geçici olarak görevini yerine getiremediği hallerde, daha önceden münhasıran tayin edilmiş olması halinde Bakanlar Kurulu Başkanvekili toplantılara başkanlık eder. Aksi takdirde toplantılar en yaşlı bakan tarafından yönetilir. 1961 yılından bu yana Bakanlar Kurulu toplantılarına Roma'daki *Palazzo Chigi* (Chigi Sarayı) ev sahipliği yapmakta olup bu bina aynı zamanda Başbakanın resmî konutu olarak da hizmet vermektedir.⁷⁶

Görsel 6: *Palazzo Chigi (Başbakanlık Konutu)*

Kaynak: [Wikimedia Commons](#)

Başbakan tarafından Cumhurbaşkanı'na önerildikten sonra atanan bakanlar, Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararlarla ilgili olarak müştereken sorumlu olup yalnızca kendi bakanlıklarıyla ilgili kararlarda şahsi sorumluluk sahibidir. Bakanlar genel itibarıyla ikili bir görev tanımına

⁷⁶ Italian Government, "[The History of Palazzo Chigi](#)"

sahiptir. Buna göre bakanlar başında bulundukları bakanlıkların en üst hiyerarşik amiri olarak görev alanına uygun siyasi ve idari görevleri yerine getirmek; Bakanlar Kurulunun üyeleri olarak ise Hükümetin genel politikalarının belirlenmesi ve Kurul tarafından alınan kararlara katkıda bulunmakla yükümlüdür. Her bakana görevinde bir veya daha fazla müsteşar yardımcı olabilmekte, müsteşarlar belli görevleri yerine getirmek için bakanlar tarafından yetkilendirilebilmektedir.⁷⁷

Bakanlar Kurulu Başkanlığı, yani Başbakanlığın kuruluş ve işleyişi ile bakanlıkların sayısı, yetkileri ve teşkilatı Anayasada öngörüldüğü üzere kanunla belirlenmektedir (Any., m.95). Bu bağlamda yürürlükte olan başat kanun, 1988 tarih ve 400 sayılı Kanun olup Hükümetin kuruluş ve işleyişini ayrıntılarıyla yasal çerçeveye oturtmaktadır.⁷⁸

Başbakan ile bakanlar, görevden ayrılmış olsalar dahi görevleriyle alakalı suçlardan ötürü olağan yargı süreçlerine tabidir. Bu hallerde Başbakan veya bakanlarla ilgili yasal soruşturma süreçlerine Temsilciler Meclisi veya Senato tarafından, ilgili Anayasal Kanun⁷⁹ ile öngörülen şartlar uyarınca yetki verilmiş olması gerekmektedir (Any., m.96).

1.4.3. Yargı

İtalya Anayasasının 4'üncü bölümü, yargı organlarının kuruluş ve işleyişi ile mahkemelerin görev ve yetkilerinin düzenlenmesiyle alakalı hükümleri içermektedir. Bağımsız hâkim, savcı ve mahkemelerce teşkil edilen yargı organı, liberal demokrasi örneklerinde olduğu gibi diğer iki anayasal erkin olası etkilerinden korunmak üzere Anayasa tarafından güvence altına alınmıştır. Bir başka ifadeyle yargı organının otoritesi, yasama ve yürütme organlarının otoritesine tabi değildir; benzer şekilde yargı mensupları da yasama ve yürütme mensuplarına karşı hiçbir sorumluluk taşımamaktadır.

İtalya'da kanunların ve benzeri mahiyetteki mevzuatın anayasaya uygunluğunun denetlenerek devletin organları tarafından ortaya konulabilecek herhangi bir keyfi eyleme karşı Anayasa Mahkemesi başat denet-

⁷⁷ Italian Government, "The Role of Ministers"

⁷⁸ Normattiva, "Legge 23 agosto 1988, n. 400"

⁷⁹ Başbakan ile bakanların cezai sorumlulukları ile olası yargılanma süreçlerinin usul ve esaslarını düzenleyen Anayasal Kanun 16 Ocak 1989 tarihinde kabul edilmiştir. İlgili anayasal kanunun tam metni için bkz. Normattiva, "Legge costituzionale 16 gennaio 1989, n. 1"

leyici merci olarak belirlenmiştir. Ayrıca olağan yargı sistemindeki en üst düzey temyiz mercii olarak İtalya hukuk sistemi içerisinde yer alan Yargıtay'a kanunların ihlal edildiği gerekçesiyle başvuruda bulunulabilmesiyle vatandaşların hukuki itiraz hakkı da güvence altına alınmıştır.⁸⁰

Anayasanın 101'inci maddesinde adaletin halk adına yürütüleceği ve hâkimlerin yalnızca kanuna bağlı olacağı belirtilmiştir. Yargı fonksiyonu, yargı organına mensup ve yargının işleyişini düzenleyen mevzuat hükümleri çerçevesinde atamaları gerçekleştirilen yetkililerce yerine getirilmektedir. Anayasanın 102'nci maddesi, olağanüstü veya özel yetkili herhangi bir mahkemenin kurulamayacağını hükme bağlamıştır. Ancak idari mahkemeler, Sayıştay ve askeri mahkemeler bunun istisnası olarak kabul edilmektedir; bir başka ifadeyle idari ve askeri mahkemeler "özel mahkeme" statüsünde addedilmektedir.⁸¹ Söz konusu kuralın bir diğer istisnası olarak yine aynı maddede yalnızca belli başlı hususlarda ve mevcut yargı organına bağlı kurumlar içerisinde teşkil edilmek kaydıyla yargı organı dışından gerekli şartları taşıyan vatandaşların katılımına da açık bir şekilde ihtisaslaşmış birimlerin kurulabileceği öngörülmüştür. Vatandaşların katılımıyla gerçekleştirilecek yargısal süreçlerin hangi davalarda ve ne şekilde görülebileceğinin kanunla düzenleneceği de ayrıca hükme bağlanmıştır.

Yargı organı mensupları, yarışmacı sınavlar neticesinde belirlenerek atanır. Yargı organının teşkilatı hakkındaki kanunlarda, hâkimlere emanet edilen görevlerin yerine getirilmesi için yargının onursal üyelerinin atanması veya seçimi üzerine hükümler de düzenlenebilir. Yüksek Yargı Kurulu Yargıtay'a, hukuk profesörleri ile en az on beş yıllık mesleki deneyim sahibi olup yüksek mahkemelerin özel sicilinde mesleki kaydı bulunan avukatlar arasından yüksek başarı sergileyenleri atayabilir (Any., m.106).

Yargı mensuplarına karşı disiplin işlemi başlatma yetkisi Adalet Bakanlığına aittir. Yargı mensupları, Yüksek Yargı Kurulu tarafından aksi yönde bir karar alınmadığı müddetçe görevden azledilemezler. Yargı mensupları arasındaki tek farklılık, yaptıkları görevin muhtevasına göre şekillenir. Savcılar da yargı teşkilatını düzenleyen mevzuat hükümleri

⁸⁰ Newell, J.L., *The Politics of Italy*, 2010, Cambridge University Press, s. 60,61

⁸¹ Consiglio Superiore della Magistratura, "[The Italian Judicial System](#)", s.12

çerçevesinde kendilerine tanınan ayrıcalıklardan istifade ederler (Any., m.107).

Yargı organının teşkilatını düzenleyen kurallar kanunla belirlenir. İlgili kanunlar, özel mahkemelerde görev yapan hâkimlerin ve savcılarının bağımsızlığını güvence altına alır. Ayrıca adaletin yerine getirilmesinde yargı mensuplarına yardımcı olacak olan ve süreçlere dâhil olmaya ehil vatandaşların da güvenceleri yine söz konusu kanunlarla düzenlenir (Any., m.108). Yargı makamları ayrıca adli kolluk kuvvetleri üzerinde doğrudan emir vermeye yetkilidir (Any., m.109).

Yüksek Yargı Kurulunun yargı organı üzerindeki yetkilerine halel getirmemek kaydıyla, Anayasanın 110'uncu maddesi çerçevesinde Adalet Bakanı, adalet teşkilatının kuruluş ve işleyişiyle ilgili hususlarda sorumluluk sahibidir.

1.4.3.1. Anayasa Mahkemesi

1948 Anayasası ile birlikte kurulan İtalya Anayasa Mahkemesi, İtalya yargı sisteminin anayasal ihtilafları inceleyen en üst düzey mahkemesi olarak görev yapmaktadır. Anayasa Mahkemesi, genellikle “Lo Consulta” ismiyle adlandırılmakta olup bu isim, Mahkemenin görev yaptığı bina olan ve Roma’da yer alan *Palazzo della Consulta*’dan (Consulta Sarayı) gelmektedir.⁸²

Mahkeme Başkanı her takvim yılı başında kamunun geneline hitap eder ve bir önceki yıl Mahkemenin en önemli kararlarını ve bu yıla ilişkin istatistikleri de aktarmak suretiyle bir rapor sunar. Mahkemenin raporları basılır ve genel erişime açılır. Mahkemenin kararları ile bu kararları içeren kanunlar da Resmî Gazete’nin özel sayısında her çarşamba günü yayımlanır. Günümüzde Mahkemenin kararlarına, raporlarına ve diğer ilgili belgelere Mahkemenin internet sayfası üzerinden ulaşılabilir.⁸³

Kuruluşu

İtalya’da yargı organının Anayasada en ayrıntılı şekilde düzenlenen mahkemesi, yargı sistemi içerisinde bir “üst mahkeme” olarak kurulan Anayasa Mahkemesidir. Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 135’inci madde-

⁸² Corte Costituzionale, “[The Italian Constitutional Court](#)”, 2020, s.8

⁸³ Mahkemenin resmî internet sayfası için bkz. www.cortecostituzionale.it

sinde öngörüldüğü üzere on beş üyeden müteşekkildir. Üyelerin üçte biri Cumhurbaşkanlığı tarafından, üçte biri Parlamento tarafından ortak birleşimde ve geri kalan üçte biri ise adli ve idari yüksek mahkemelerce belirlenir.

Anayasa Mahkemesine atanacak üyeler, yüksek adli ve idari mahkemelerin mensupları arasından, emekli üyeler, üniversitelerin hukuk fakültelerinde görev yapan profesörler ve en az yirmi yıl mesleki tecrübesi bulunan avukatların da dâhil olduğu adaylar arasından belirlenir. Üyelerin görev süreleri dokuz yıldır. Bu süre, üyelerin göreve başlama yemini etmelerinden itibaren başlar ve üyeler tekrar atanamaz. Görev sürelerinin dolmasının ardından üyeler makamlarından ve yetkilerinden ayrılmış olur.

Anayasa Mahkemesi, usûl ve esasları kanunla belirlenecek biçimde kendi üyeleri arasından bir Başkan seçer. Başkan üç yıllık bir görev süresine sahiptir ve hâkim olarak görev yaptığı sürenin bitimi de dikkate alınarak yeniden seçilebilir.

Anayasa Mahkemesi üyeliği Parlamento üyeliği, Bölgesel Konsey üyeliği, hukuki bir mesleğin sürdürülmesi veya kanunla öngörülen diğer görevlerle bağdaşmaz.

Görev ve Sorumlulukları

Anayasa Mahkemesinin yetki alanı, Anayasanın 134'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre Mahkeme, kanunların ve Yürütme ile Bölgeler tarafından kabul edilen kanun gücüne sahip düzenlemelerin Anayasaya uygunluğuna dair ihtilafları karara bağlar. Devletin organları arasında, merkezi Hükümet ile bölgeler arasında veya bölgelerin kendi aralarında yaşanabilecek anlaşmazlıklarda da karar merci Anayasa Mahkemesidir. Bir referandumun kanunlara uygunluğu ve kabul edilebilirliğinin denetimi de yine Anayasa Mahkemesinin uhdesindedir. Son olarak, Anayasa'da öngörülen hükümler doğrultusunda Cumhurbaşkanına yöneltilecek suçlamalarda Anayasa Mahkemesi yargılama yapmaya yetkili kılınmıştır (Any., m.134). Cumhurbaşkanına yöneltilecek suçlamaların ele alınacağı davalarda, Mahkemenin olağan üyelerine ek olarak senatör olma şartını taşıyan ve bir listeden kurayla seçilen on altı vatandaş da yer alır. Bu listeyi Parlamento her dokuz yılda bir hâkimlerin atanma süreçleriyle paralellik arz eden bir seçim yaparak kararlaştırmaktadır (Any., m.135/7).

Görsel 7: İtalya Anayasa Mahkemesi

Kaynak: [Wikimedia Commons](#)

Anayasa Mahkemesi, kendisine anayasaya aykırılığı gerekçesiyle hakkında başvuru yapılan kanunları hem şeklen hem esasen denetlemekle yetkilidir.⁸⁴ Ayrıca kanunların anayasal denetimi bakımından İtalya yargı sistemi genellikle “itiraz davaları” veya “somut norm denetimi” ağırlıklı bir yaklaşıma sahiptir. Bundan ötürü, bir kanunun ya da benzer mahiyette düzenlemenin anayasaya aykırılığı genellikle görülmekte olan bir davada ilgili hâkim tarafından öne sürülebilmektedir.^{85,86} Doğrudan bir kanunun iptali için Anayasa Mahkemesine yapılabilecek başvurular, merkezi Hükümet ile bölgeler arası yetki paylaşımıyla alakalı olarak ilgili taraflarca Anayasa Mahkemesine yapılabilmektedir.

Anayasa Mahkemesi tarafından bir kanunun veya kanun hükmünde düzenlemenin anayasaya aykırılığına hükmedilmesi halinde ilgili düzenleme Mahkemenin kararının yayımlanmasını izleyen günden itibaren geçersiz sayılır. Mahkemenin kararı yayımlanır ve Parlamento’yu oluşturan iki meclis ile ilgili bölgesel konseylere iletilir. Buna bağlı olarak Parla-

⁸⁴ Senato della Repubblica e Camera dei Deputati, “[Il controllo di costituzionalità delle leggi](#)”, 2023, s.3

⁸⁵ Corte Costituzionale, “[Legge Costituzionale 9 Febbraio 1948, n. 1](#)”, m.1

⁸⁶ Corte Costituzionale, “[The Italian Constitutional Court](#)”, s.26, 27

mento veya konseyler gerekli görmeleri halinde Anayasaya uygunluk arz edecek şekilde gerekli tedbirleri alabilir (Any., m.136).

Anayasaya aykırılıkla ilgili Mahkemece verilecek olan kararların şartları, usulü ve zaman sınırları ile birlikte anayasal hâkimlerin bağımsızlığının güvenceleri anayasal kanunla düzenlenir. Mahkemenin kuruluş ve işleyişiyle ilgili diğer hususlar ise olağan kanunlarla düzenlenir. Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir ve bu kararlara karşı hiçbir merciye başvurulamaz (Any., m.137).

1.4.3.2. Yüksek Yargı Kurulu

Genel bir işleyiş prensibi olarak, yargının özerkliği ve diğer tüm organlar karşısındaki bağımsızlığı Anayasayla güvence altına alınmıştır. Bununla birlikte, yargı organının ve mensuplarının faaliyetlerinin idari yönden gözetimi Yüksek Yargı Kuruluna (*Consiglio Superiore della Magistratura*) verilmiştir. Kurula Cumhurbaşkanı başkanlık eder. Yargıtay Başkanı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Kurulun doğal üyeleridir. Atama yoluyla belirlenen toplam yirmi dört üyeden oluşan Kurulda, kalan üyelerin üçte ikisi yargı mensupları arasından; üçte biri ise Parlamento tarafından her iki meclisin de dâhil olduğu ortak birleşimde hukuk profesörleri ve on beş yıllık profesyonel tecrübesi bulunan avukatlar arasından seçilmektedir. Parlamento tarafından seçilen üyelerden birisi, Kurul tarafından Başkanvekili olarak seçilir. Kurulun üyeleri dört yıllığına görev yapar ve art arda seçilemezler. Görevde bulundukları esnada Kurul üyeleri herhangi bir mesleki sicile dâhil olamaz, Parlamentoda veya Bölgesel Konseyde görev alamazlar (Any., m.104).

Kurul, Anayasanın 105'inci maddesinde, yargı organının teşkilatını düzenleyen mevzuat çerçevesinde yargı mensuplarının işe alınması, görevlendirmeler, tayinler, terfiler ve disiplin cezalarıyla ilgili hususlarda sorumlu addedilmiştir.

1.4.3.3. Yargıtay

İtalya yargı sistemi içerisinde en üst düzey temyiz mercii olarak belirlenen Yargıtay (*Corte Suprema di Cassazione* – yani “Yargıtay Yüksek Mahkemesi”), hukuk ve ceza davalarının incelenmesinde hiyerarşik olarak en üst basamakta bulunan Yüksek Mahkeme hüviyetindedir.⁸⁷ Bir başka ifadeyle

⁸⁷ Brittanica, “[Justice of Italy](#)”

Yargıtay, anayasa yargısı hariç olmak üzere olağan yargı hiyerarşisinde en üst basamaktadır. Yargıtay kanunların yeknesak bir biçimde yorumlanmasını, ulusal hukukun birliğini ve farklı yetki alanlarına saygı duyulmasını sağlamak gibi temel sorumlulukları haizdir.⁸⁸ Yargıtay hem adli yargının en üst basamağını oluşturmaktadır hem de Sayıştay ve Danıştay'ın bazı kararlarına karşı temyiz mercii olarak bakmaktadır. Sayıştay ile Danıştay'ın kararlarına karşı Yargıtay'a yapılacak itirazlar yalnızca yetki yönünden inceleme ile sınırlandırılmıştır. Yargıtay'a yapılacak temyiz başvuruları, özel veya olağan mahkemelerce kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlayan kararlar ile tedbirlere karşı, kanunun ihlal edildiği gerekçesiyle yapılabilir. Bu kuralın tek istisnası askeri mahkemelerce savaş zamanında verilen hükümlerdir (Any., m.111). Bir Başkan ve bir Başkanvekili bulunan Yargıtay, altı hukuk dairesi ile yedi ceza dairesinden oluşmaktadır. Olağan davalar genellikle beş kişilik heyetler, daha karmaşık davalar ise dokuz kişilik heyetler tarafından görüşülmektedir.⁸⁹

1.4.3.4. Danıştay ve Sayıştay

İdare mahkemeleri genel itibarıyla kamusal çıkarlarla doğrudan bağlantılı olan bireysel çıkarları kamu otoritelerine karşı savunmak ile ilgili konularda sorumludur. Anayasada detaylı bir şekilde düzenlenmemiş olan idare mahkemeleri arasında İtalya Devletinin en eski kurumlarından olan ve idari, adli ve istişari bir mahiyet arz eden Danıştay bulunmaktadır. Anayasal organlar arasında zikredilen Danıştay (*Consiglio di Stato*) ve bu minvalde görev yapan idari mahkemeler, kamu idaresine karşı meşru kişisel çıkar ve hakların korunmasıyla ilgili konularda yetki sahibi kılınmıştır. Danıştay Anayasanın 100'üncü maddesi uyarınca idare hukuku konularında bir danışma organı ve idari eylemlere karşı bir yargısal güvence makamı olarak tanımlanmıştır.

Yine idari ve adli bir organ olarak nitelenen Sayıştay (*Corte dei Conti*) ise kamu hesaplarıyla alakalı ve kanunla düzenlenen diğer ilgili hususlarda yetki sahibidir. Sayıştay'ın yargısal yetkisi genellikle mali konularla sınırlı tutulmuştur.⁹⁰ Hukuki çerçeve bakımından Sayıştay, İtalya Anayasasında 100 ve 103'üncü maddelerde düzenlenmiştir. 100'üncü madde-

⁸⁸ Corte Suprema di Cassazione, "[Le funzioni della Corte](#)"

⁸⁹ The World Factbook, "[Italy](#)"

⁹⁰ Brittanica, "[Justice of Italy](#)"

ye göre Sayıştay, Hükûmetin bütçeyle ilgili işlemlerini hem öncesinde kanuna uygunluk açısından hem de sonrasında bütçenin uygulanması açısından denetler. Ayrıca Sayıştay, kanunda belirtilen hallerde, devletten düzenli olarak bütçe ödeneği alan kurumların mali idarelerinin denetimine de katılır. Aynı maddede Sayıştayın denetim sonuçlarına ilişkin raporlarını doğrudan Parlamente'ye sunması öngörülmüştür (m.100/2). Sayıştay ve üyelerinin Hükûmete karşı bağımsızlığının kanunla güvence altına alındığı belirtilmiştir (m.100/3). 103'üncü maddede ise Sayıştayın kamu hesapları ve kanunun belirlediği diğer konularda yargılama yetkisine sahip olduğu hüküm altına alınmıştır. Ayrıca 111'inci maddede Sayıştay kararlarına karşı Yargıtaya başvurunun, sadece yargılamayla ilgili nedenlerle yapılabileceği belirtilmiştir.⁹¹

1.4.3.5. Askeri Mahkemeler

İtalya yargı sistemi içerisinde yer alan müstakil mahkemeler arasında zikredilen askeri mahkemelerle ilgili olarak Anayasada muhtelif hükümler yer almaktadır. Buna göre savaş zamanında askeri mahkemelerin kanunla öngörülen çerçevede yetki ve sorumluluklara sahip olacağı, barış zamanında ise söz konusu mahkemelerin yalnızca silahlı kuvvetler mensupları tarafından işlenen askeri suçlar üzerinde yetki sahibi olacağı belirtilmiştir (Any., m.103).

1.5. İdari Yapı

İtalya'nın siyasi sisteminde devlet, idari anlamda üniter devlet niteliği ile ön plana çıkmaktadır. Her üniter devlette olduğu gibi İtalya'da da merkezi yönetim, bölgesel yönetimler üzerinde mutlak bir hiyerarşik yetkiye sahiptir. Bölgesel politikaların uygulanması amacıyla merkezi yönetim tarafından yerel yönetimlere yetki verilmektedir. Bununla birlikte İtalya, bölgesel hükümetlerin ve yasama organlarının varlığı ile bölgelerin muhtelif yasama ve idare yetkileriyle donatılmış olması hasebiyle üniter devlet örnekleri arasında farklı bir yer işgal etmektedir.

Anayasanın Bölgeler, Vilayetler ve Belediyeler başlıklı 5'inci bölümünde İtalya'nın idari yapılanmasının birimleri tanımlanmaktadır. Anayasanın 114'üncü maddesine göre İtalya Cumhuriyeti idari anlamda belediyeler,

⁹¹ Türer, A., "[Sayıştay ve Dış Denetim](#)", Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2022, s.604, 605

vilayetler, metropol şehirler, bölgeler ve merkezi yönetimden müteşekkildir. Anayasada öngörülen ilkeler doğrultusunda belediyeler, vilayetler, metropol şehirler ve bölgeler; özerk birimler olarak kendi statüleri, yetkileri ve işlevlerine sahip kılınmıştır. Başkent Roma ise farklılık arz edecek şekilde müstakil bir statüyle düzenlenmektedir (Any., m.114).⁹²

İtalya on beşi olağan statüye, beşi ise özerk statüye sahip olmak üzere toplam yirmi bölgeden müteşekkildir. Olağan statüye sahip bölgeler; Piyemonte, Lombardiya, Veneto, Liguria, Emilia-Romagna, Toskana, Umbria, Marche, Lazio, Abruzzo, Molise, Campania, Puglia, Basilicata ve Calabria'dır. Özerk bölgeler, Anayasanın 116'ncı maddesinde belirtildiği üzere Friuli-Venezia Giulia, Sardinia, Sicilya, Trentino-Alto Adige/Güney Tirol (Almanca konuşulan bölge) ve Valle d'Aosta/Aosta Vadisi (Fransızca konuşulan bölge) olup bu bölgelerin özerklik biçimleri ve şartları anayasal kanunla kabul edilen özel statüleri uyarınca belirlenmektedir. Buna ek olarak Trentino-Alto Adige/Güney Tirol bölgesi, Trento ve Bolzano özerk vilayetlerinden oluşmaktadır.

Bölgeler, münhasıran ulusal mevzuat çerçevesinde düzenleneceği belirtilmemiş olan konularda Bölgesel Konseyler vasıtasıyla yasama yetkisine sahiptir. Ayrıca ulusal mevzuat çerçevesinde tayin edilen temel ilkelere bağlı kalmak kaydıyla Anayasada öngörülen konu başlıklarında tamamlayıcı mevzuat hazırlama yetkisi yine bölgelere verilmiştir. Bölgeler ile Trento ve Bolzano özerk vilayetleri yetki alanlarına giren konularda AB mevzuat taslaklarının hazırlanma süreçlerine katılım göstermek durumunda olup yine kendi görev alanlarındaki uluslararası anlaşmalar ile AB kanunlarının uygulanmasından da sorumludur.

Yukarıda belirtilen hususların yanı sıra ulusal mevzuat için açıkça kapsama dâhil edilmemiş olan konularda idari düzenlemeler yapma yetkisi bölgelere aittir. Belediyeler, vilayetler ve metropol şehirler de kendilerine atfedilen görev ve sorumluluklar çerçevesinde düzenleme yapma yetkisine sahiptir.

Bölgesel kanunlar, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamda kadın-erkek eşitliğine engel teşkil eden tüm unsurları ortadan kaldırmalı ve seçimle gelinen makamlara kadınlar ile erkeklerin eşit erişimini güvence altına

⁹² Roma Capitale, "[Statuto di Roma Capitale](#)"

almalıdır. Bölgeler ayrıca kendi alanlarına girmesi koşuluyla yabancı devletler ve yabancı devletlere bağlı bölgesel makamlar ile anlaşmalar yapabilme hakkına da sahiptir (Any., m.117).

İdari yapı içerisinde bölgelerin yanı sıra belediyeler de asli bir unsur olarak düzenlenmiştir. Bu çerçevede vilayetlere, metropol şehirlere, bölgelere veya doğrudan merkezi yönetime açıkça verilmemiş olan idari yetkiler Anayasanın 118'inci maddesi uyarınca belediyelere verilmiştir. Buna ek olarak belediyeler, vilayetler ve metropol şehirler kendilerine bölgeler ve merkezi Hükümetçe verilen idari görevleri de yerine getirirler.

Anayasanın 119'uncu maddesi, İtalya'daki yerel yönetimlere gelir ve harcamalar yönünden mali özerklik tanımıştır. Buna ilaveten Anayasa ve kamu maliyesinin genel ilkeleriyle uyumlu olmak kaydıyla yerel yönetimler kendilerine has vergiler koyabilir ve gelir kalemleri oluşturabilirler. Merkezi yönetim; iktisadi kalkınma, sosyal birliktelik ve dayanışma, ekonomik ve sosyal adaletsizliklerin giderilmesi ve kişilik haklarının etkili bir şekilde kullanılabilmesi için yerel yönetimlere ilave kaynak ayırmak ve bu yönetimlerin yararına tedbirler almakla sorumlu tutulmuştur.

Bir bölgenin Anayasa ile tanımlanmış üç temel organı bulunmaktadır: Bölgesel Konsey (*il consiglio regionale*), Bölge Kurulu (*la giunta regionale*) ve Bölge Kurulu Başkanı (*il presidente della giunta regionale*). Bunlardan Bölgesel Konsey, bölge düzeyinde yasama yetkilerini bünyesinde barındırmaktadır. Bölgesel Konseylerin ulusal düzeyde Parlamenteoya kanun teklifi sunma hakkı da bulunmaktadır. Bölge Kurulu, bölgenin yürütme makamıdır ve kurulun başı olan Bölge Kurulu Başkanı, bölgeyi temsil etmekle yükümlü olup Hükümetten gelen talimatlarla uyumluluk içerisinde kendisine verilmiş olan idari sorumlulukları yerine getirir (Any., m.121). Bölgesel Konsey, Bölge Kurulu ve Başkanlıkla bağdaşmayan faaliyetler Anayasada öngörülen genel esaslara riayet edilmek kaydıyla bölgesel kanunlarla düzenlenir. Bir kimse hem bir Bölgesel Konsey veya Bölge Kuruluna hem de Parlametontun meclislerinden birine, Avrupa Parlametontosuna, başka bir Bölgesel Konseye veya Bölge Kuruluna üye olamaz. Bölgesel Konsey de tıpkı Parlametontoyu oluşturan meclisler gibi kendi içinden bir Başkan ve Başkanlık Divanı seçer. Bölgesel Konsey üyeleri, konseyde dile getirdikleri söz ve düşünceler ile kullandıkları oylar bağlamında yasama sorumsuzluğunu haizdir. Bölge Kurulu Başkanı genel ve

doğrudan oy ile seçilir; ayrıca Bölge Kurulu üyelerini atama veya görevden alma hakkına sahiptir.

Bölgeler, Anayasa ve konuya ilişkin anayasal kanunlar ile uyumlu olmak kaydıyla kendi kuruluş ve işleyişlerinin temel ilkeleri ile kendi bölgelerinde tercih ettikleri idare biçimini hükme bağladıkları statüler çıkarmaya yetkilidir. Statüler ayrıca yurttaş girişimi hakkı, bölgelerde düzenlenecek olan referandumlar ve bölgesel kanunlar ile yönetmeliklerin yayımlanmasına ilişkin hükümler de içerir. Statüler, bölge konseyi tarafından iki aydan kısa olmamak kaydıyla gerçekleştirilen iki oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kabul edilir. Bu statülerin bölgedeki Hükümet temsilcisi (*commissario del governo*) tarafından imzalanması gerekmektedir. Fakat merkezi Hükümet bu statünün yayımlanmasını izleyen otuz günlük süre içerisinde anayasaya aykırılığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde dava açabilmektedir. Yayımlanmasını izleyen üç aylık süre içerisinde bölgedeki seçmenlerin 1/50'si veya bölge konseyi üyelerinin 1/5'i tarafından talep edilmesi halinde statü hakkında referandum düzenlenir. Statü, referandumda kullanılan oyların salt çoğunluğunun desteğini alamadığı müddetçe yürürlüğe girmez. Her bölgede ayrıca, kendi statüsü kapsamında bir Yerel Özerklikler Konseyi teşkil edilerek bölge ile yerel makamlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bir danışma mercii oluşturulur (Any., m.123).

İtalya Cumhurbaşkanı, Anayasaya aykırı davrandıkları veya bariz hukuk ihlalleri gerçekleştirdikleri sebebiyle, gerekçeli bir kararname vasıtasıyla Bölge Konseyini feshedebilir ve Bölge Kurulu Başkanını görevden alabilir. Bu kararname, bölgelerle ilgili konulardaki kanun hükümleri uyarınca kurulan ve Temsilciler Meclisi ile Senato üyelerinden oluşan bir komisyon tarafından görüş alınarak yürürlüğe konulur. Bölge Konseyi ile Bölge Kurulu Başkanı arasındaki güven ilişkisine istinaden, ulusal Parlamenteoda olduğu gibi güvensizlik oyu önergesi verilebilmektedir. Önergenin kabulü için Konsey üye tamsayısının en az 1/5'i sayıda üyenin vereceği önergenin, Konsey üye tamsayısının salt çoğunluğu ve açık oyla desteklenmesi gerekmektedir. Önerge, sunulmasından itibaren üç gün geçmeden görüşülemez. Güvensizlik oyu önergesinin kabul edilmesi veya Başkanın çeşitli sebeplerden ötürü görevini yapamayacak duruma gelmesi halinde Kurul istifa etmiş sayılır ve Konsey feshedilir. Aynı durum, eş

anlı olarak Konsey üyelerinin çoğunluğunun istifası halinde de geçerli olur (Any., m.126).

Anayasanın 127'nci maddesi merkezi yönetim ile bölgeler veya bölgelerin kendi aralarındaki yetki uyuşmazlıklarını düzenlemektedir. Buna göre merkezi yönetim, bir bölgesel kanunun o bölgenin yetkisini aştığına kanaat getirirse, ilgili kanunun yayımlanma tarihinden itibaren altmış gün içerisinde anayasaya aykırılık gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde dava açabilmektedir. Aynı şekilde bir bölge de merkezi yönetim veya bir bölge tarafından kabul edilen bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin kendi yetki alanına müdahale ettiğine kanaat getirirse, ilgili düzenlemenin yayımlandığı tarihten itibaren altmış gün içerisinde Anayasa Mahkemesinde dava açabilmektedir. Dolayısıyla daha önce de belirtildiği üzere İtalya hukuk sisteminde Anayasa Mahkemesinin soyut norm denetimi (iptal yolu) ile kendisine yapılan başvuruları denetlemesi, esasen bölgeler ile merkezi yönetim arasında ihtilaf çıkması durumunda mümkün olur.

Son olarak, bölgesel konseylerin görüşü alındıktan sonra mevcut bölgelerin birleştirilmesi veya en az 1 milyon nüfusa sahip olmak kaydıyla yeni bir bölge oluşturulması anayasal kanunla yapılabilir. Ayrıca Anayasa'da öngörülen şartlar doğrultusunda bir belediyenin bir bölgeden ayrılarak başka bir bölgeye dâhil olması; bir bölgedeki vilayetlerin sınırlarının değiştirilmesi veya yeni vilayet oluşturulması; yeni belediyelerin kurulması veya belediyelerin sınırlarının veya isimlerinin değiştirilmesinin usul ve esasları da Anayasanın 132 ve 133'üncü maddelerinde ayrıntılarıyla düzenlenmiştir.

2. PARLAMENTONUN YAPISI

İtalya Anayasasına⁹³ göre egemenlik, halka aittir; tüm vatandaşlar Anayasada yer alan usul ve sınırlar dâhilinde bu hakkı kullanabilir (Any., m.1). Halkın egemenliğinin en önemli göstergelerinden biri, Parlamento seçimidir. Temsilciler Meclisi ve Senatodan oluşan İtalya Parlamentosu (Any., m.55), “tam çift meclislilik” ilkesi uyarınca görevleri bakımından özdeş, bir başka ifadeyle görev ve yetki bakımından birbirine eşit konumdadır. İtalya anayasal sisteminde merkezi bir kurum olan Parlamentonun aslı görevi yasamadır. Ayrıca yürütmenin uymakla yükümlü olduğu siyasi kılavuz ilkeler tesis ederek Hükümet faaliyetlerini yönlendirme, kendisine karşı sorumlu olan Hükümetin parlamenter denetim araçlarıyla denetlenmesi, yeni bir Hükümet kurulabilmesi için güvenoyu ya da görevdeki Hükümete güvensizlik oyu verilmesi, kamuyu ilgilendiren konuların araştırılması ve bölge delegelerinin katılımıyla Cumhurbaşkanının seçimi Parlamento tarafından yerine getirilir. Temsilciler Meclisi ve Senatonun birleşik oturumunda Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Yargı Konseyinin bazı üyelerinin seçilmesi de Parlamentonun görevidir.⁹⁴

Cumhurbaşkanı, görev süreleri sona ermeden meclisleri feshetme yetkisine sahiptir. Anayasanın 88’inci maddesinde⁹⁵ düzenlenen bu yetki bağlamında Cumhurbaşkanı, her iki meclisin başkanlarına danışarak meclisleri feshedebilir ve genel seçim çağrısında bulunabilir. Yeni Parlamentonun seçimi, eski Parlamentonun feshinden sonraki 70 gün içerisinde yapılır (Any., m.61). Cumhurbaşkanı bu yetkisini, somut olarak, meclislerde çoğunluk sağlanarak Hükümete güvenoyu verilemediğinde kullanır.⁹⁶

İki Meclisin Ortak Toplantıları

Anayasada öngörülen hallerde Parlamentonun her iki kanadı bir araya gelerek ortak birleşim (*seduta commune*) düzenler ve bu birleşime Temsilciler Meclisi Başkanı başkanlık ederken birleşimin Başkanlık Divanı da yine Temsilciler Meclisi Başkanlık Divanı üyelerinden oluşur (Any., m.63).

⁹³ Senato della Repubblica (Cumhuriyet Senatosu), “[The Constitution](#)”

⁹⁴ Chamber of Deputies, “[Parliament](#)”

⁹⁵ Anayasa Madde 88: Cumhurbaşkanı, meclislerin Başkanlarının görüşünü aldıktan sonra, Parlamentosu veya meclislerden sadece birisini feshedebilir. Cumhurbaşkanı söz konusu yetkiyi görev süresinin son altı ayı içinde – bu dönem meclislerden birisinin veya her ikisinin görev süresinin son altı ayı ile kısmen veya tamamen örtüşmediği sürece-kullanamaz.

⁹⁶ Camera dei Deputati, “[Conoscere la Camera](#)”

Birleşimler açık şekilde yapılır, ancak karar alınması halinde kapalı şekilde de yapılabilir (Any., m.64). Söz konusu ortak birleşimlerde Temsilciler Meclisi İçtüzüğü hükümleri uygulanır (İçt., m. 35). Ortak birleşimlerde ayrıca Temsilciler Meclisi Genel Kurul salonunda Senato Başkanına özel bir yer tahsis edilir (İçt., m.31).

Parlamentonun birleşik oturum halinde toplanacağını belirtildiği durumlar aşağıda sıralanmıştır:

- Cumhurbaşkanı seçimi (Any., m.83);
- Vatana ihanet ve anayasayı ihlal suçlamasıyla Cumhurbaşkanı suçlandırılması (Any., m.90);
- Cumhurbaşkanı göreve başlarken etmesi gereken Cumhuriyete ve Anayasaya bağlılık yemininin kabulü (Any., m.91);
- Anayasa Mahkemesi üyelerinin üçte biri (Any., m.135) ile Yüksek Yargı Konseyi üyelerinin üçte birinin seçimi (Any., m.104).⁹⁷

2.1. Temsilciler Meclisi

Temsilciler Meclisi, on sekiz yaşını doldurmuş seçmenlerin seçtiği, dört yüz milletvekilinden⁹⁸ oluşur ve kural olarak beş yılda bir yenilenir.⁹⁹ Seçim, genel ve tek dereceli oyla yapılır; dört yüz milletvekilinin sekizi yurtdışında ikamet eden İtalyan vatandaşları tarafından seçilir (Any., m.56).

Temsilciler Meclisinin seçim sistemi, ana hatlarıyla aşağıdaki esaslara dayanır:

- Ülke, bölge veya alt bölge esas ölçüsünde yirmi yedi seçim çevresine bölünmüştür; Aosta Vadisi Bölgesi tek adaylı seçim çevresidir;
- Milletvekili sandalye sayısının 3/8'i, oyların çoğunluğunu alan adayın seçilmiş olduğunun ilan edildiği çoğunluk sisteminin geçerli olduğu, tek aday çıkaran seçim çevrelerine tahsis edilir;
- Diğer sandalyeler-sandalyelerin 5/8'ine karşılık gelecek şekilde-tamsayı bölümleri ve büyük kalanların orantılı yöntemi ile dağıtılır;

⁹⁷ Camera dei Deputati, "[La Camera nel sistema parlamentare-il Parlamento in Seduta Comune](#)"

⁹⁸ Bu çalışmada "milletvekili" ibaresinden kasıt, Temsilciler Meclisi üyesidir.

⁹⁹ Camera dei Deputati, "[Chi elegge i deputati](#)"

- Sandalye dağılımı öncelikle ülke çapında yapılır: ilk olarak barajı aşan listeler ve koalisyon listeleri arasında, ardından her bir koalisyon bakımından, barajın üzerinde olan ve koalisyonun bir parçası olan listeler arasında dağılım yapılır. Ulusal düzeyde koalisyonlara ve listelere kaç sandalye düştüğü belirlendikten sonra, bunların seçim bölgeleri arasında orantılı dağılımına geçilir; ulusal düzeydekine benzer şekilde, önce tek tek listeler ve koalisyonlar arasında sandalye dağılımı, ardından da her bir koalisyona düşen sandalyelerin bu koalisyonun parçası olan listeler arasında dağılımı sağlanır. Bu işlemler her bir seçim bölgesinde her bir listeye tahsis edilen sandalyeleri belirler; dolayısıyla çok üyeli seçim bölgelerinde sandalyeler, listelerin seçim bölgelerinde aldıkları oylarla orantılı olarak tahsis edilir;
- Koalisyonlar bakımından, sandalye dağılımında yer almanın bir koşulu olarak, ulusal düzeyde geçerli oyların %10'u oranında bir baraj öngörülürken, tek başına ve koalisyon halinde olan listeler bakımından ise baraj %3'tür (dilsel azınlıkları temsil eden listeler için özel hükümler getirilmiştir);
- Birden çok aday çıkaran her bir seçim çevresinde, o seçim çevresinin listesinde yer alan adayların, her bir listenin hak kazandığı sandalye sayısı sınırlı olarak, adayların gösterildiği sıra gözetilerek seçildikleri ilan edilir;
- Cinsiyet dengesine riayet edilmesinin teşviki için düzenlemeler öngörülmüştür: Çıkaracağı milletvekili birden fazla olan seçim bölgelelerinde adayların, her listede cinsiyete göre dönüşümlü olarak sunulması gerekmektedir. Bundan başka, tek üyeli seçim bölgelerinde listeler ve liste koalisyonları tarafından ve çok üyeli seçim bölgelerinde listeler tarafından sunulan toplam adaylar içinde, iki cinsiyetten hiçbiri ulusal düzeyde %60'ın üzerinde temsil edilemez.¹⁰⁰

2.1.1. Temsilciler Meclisi Üyeliği

Anayasanın 67'nci maddesine göre Parlamento üyeleri bütün milleti temsil eder ve üyelik görevlerini emir almadan yerine getirirler. Bir başka ifadeyle Parlamento üyeleri sadece kendi seçmenlerinin değil bütün vatandaşların temsilcisidir ve kararlarında tamamen bağımsız olup, parlamento faaliyetlerini hiçbir makam veya organdan talimat almaksızın yerine getirirler.

¹⁰⁰ Camera dei Deputati, "[Scheda illustrativa](#)"

Milletvekilliği görevi, Genel Kurul, komisyon, parti grupları, üyesi olunan diğer parlamento organlarının çalışmalarında yer alarak yasa önerisi, önerge, değişiklik önergesi, soru vb. dokümanların sunulması yoluyla her türlü parlamento faaliyetine katılmayı kapsar. Milletvekillerinin Temsilciler Meclisi dışında siyasi partilerde, sivil derneklerde ve seçim bölgelerinde de görevleri vardır.¹⁰¹

2.1.1.1. Üyeliğin Başlaması

Temsilciler Meclisi üyeliğinin başlaması İçtüzükte düzenlenmiştir. Buna göre milletvekillerinin göreve başlaması, milletvekilliğinin ilan edilmesi ile olur (m.1).

Parlamentonun bağımsızlığını güçlendirmek amacıyla üyelerinin seçilme yeterliliği ile üyelikle bağdaşmazlık hallerinin olup olmadığını denetleme yetkisi münhasıran meclislere verilmiştir; bu yetki her iki mecliste de seçim kurulları tarafından kullanılır. Temsilciler Meclisinde bu konuda yetkili organ, Temsilciler Meclisi Seçimler Kuruludur (*la giunta delle elezioni*).¹⁰²

Milletvekili Yemini

İtalya Temsilciler Meclisi üyelerinin ve senatörlerin, Türkiye ve diğer bazı ülkelerde olduğu gibi göreve başlarken yemin etmeleri söz konusu değildir.¹⁰³

2.1.1.2. Milletvekili Seçilme Yeterliliği ve Seçilmeye Engel Haller

Anayasaya göre milletvekili seçilme yaşı en az yirmi beştir (m.56). Milletvekili veya senatör olmak için gereken şartlar ve ortaya çıkabilecek yetersizlikler ile milletvekilliğine engel teşkil edecek durumlar hakkında karar verme hakkı, meclislere tanınmıştır (m.66). Anayasanın 65'inci maddesinde milletvekili veya senatörlük görevinin seçilme yeterliliği ve bağdaşmazlık hallerinin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

¹⁰¹ Camera dei Deputati, "[I deputati](#)"

¹⁰² ECPRD, [Rules on Taking Office as Member of a National Parliament \(Ulusal Parlamento Üyeliği Görevine Başlama Konusunda Düzenlemeler\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:2337, 30 Temmuz 2013

¹⁰³ ECPRD, [Oath \(Yemin\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosu'nun Cevabı, Talep No:43, 18 Kasım 2002

Seçilme yeterliliği ve seçilmeye engel haller, 30 Mart 1957 tarihli ve 361 sayılı Temsilciler Meclisi Seçimleri Hakkında Düzenleme Getiren Yasal Düzenlemelerin Konsolide Metinlerinin Kabulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi¹⁰⁴ ile düzenlenmiştir. Söz konusu Kararnamede seçilmeye engel haller düzenlenmiştir. Bu hükümler senatörler bakımından da geçerlidir. Kanunda, “oy kullanma hakkına sahip olmak” seçilebilme ehliyetine sahip olmanın koşulu olarak düzenlenmiştir.

Kararnameye göre aşağıda sayılan kişiler milletvekili olarak seçilemezler:

“Madde 7 Seçilme Yetersizliği

- a) Bölge Konseyi üyeleri veya Bölge Kurulu başkanları;
- b) Vilayet Genel Meclisi başkanları;
- c) Nüfusu 20.000’i aşan belediyelerin belediye başkanları;
- d) Emniyet Genel Müdürü ve Yardımcısı ile kamu güvenliği genel müfettişleri;
- e) Bakanlar Kurulu Başkanı;
- f) Sardinya Özerk Bölgesi Hükümet Temsilcisi, Sicilya Bölgesi Devlet Komiseri, Olağan Statü Bölgeleri Hükümet Komiserleri, Friuli-Venezia Giulia Bölgesi Hükümet Komiseri, Valle d’Aosta Bölgesi Koordinasyon Komisyonu Başkanı, Trento ve Bolzano İlleri Hükümet Komiserleri, valiler ve yukarıda belirtilen görevlerde bulunanlar;
- g) Vali yardımcıları ve kamu güvenlik görevlileri;
- h) Bölgesel komuta alanlarında Devlet Silahlı Kuvvetlerinin generalleri, amiralleri ve üst düzey subayları”.

Yukarıda sayılan seçilmeye engel haller, yabancı ülkelerdeki ilgili organlarda benzer görevlerde bulunmayı da kapsar. Bu haller, icra edilen görevlerin Temsilciler Meclisinin beş yıllık döneminin sona erme tarihinden en az yüz seksen gün önce sona ermiş olması halinde seçilmeye engel teşkil etmez. Görevin sona ermesi, birinci fıkranın (a), (b) ve (c) bentlerinde öngörülen hallerde istifanın resmî olarak sunulması, diğer hallerde ise görevin devredilmesi, geri alınması veya geçici olarak görevlendirilmesi

¹⁰⁴ Normattiva, “Decreto del Presidente della Repubblica 30 marzo 1957, n. 361”

ya da izinli sayılmadan önce, üstlenilen görevle ilgili herhangi bir eylemde bulunmaktan fiilen kaçınılması olarak anlaşılr.

Adaylığın kabulü her halükârda yukarıda (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen görevlerden ayrılmayı gerektirir. Temsilciler Meclisinin feshe-dilmesi halinde, fesih tarihi yasama döneminin sona ereceğı tarihi yüz yirmi günden fazla öne çekmişse, fesih kararının İtalya Cumhuriyeti Resmi Gazetesinde yayımlandığı tarihten itibaren yedi gün içinde görevlerden ayrılma gerçekleşirse, yukarıda belirtilen hak mahrumiyeti sebepleri geçerli olmayacaktır.

Görüldüğü üzere 1957 tarihli ve 361 sayılı Kararnamenin 7'nci maddesinde düzenlenen milletvekili seçilmeye engel haller kaldırılabilir. Bir başka ifadeyle ilgili kişinin seçilme hakkı kaybedilmiş olmamakta fakat bu haller kaldırılınca kadar kullanılamamaktadır.

Seçilmeye engel bir başka durum, milletvekili seçimlerinde aday olmaya engel hallerdir. Bunlar, Anayasa Mahkemesinin 1996 tarihli ve 141 sayılı kararıyla özel seçim engeli olarak sınıfladığı durumlardır. Bunlar, yukarıda bahsedilen durumdan farklı olarak kaldırılamaz ve kendisini düzenleyen mevzuatta öngörülen süre boyunca seçilme hakkının kullanılmasına engel teşkil eder.

Bu bağlamda;

- Anayasa Mahkemesi hâkimleri milletvekilliğine aday olamazlar (1953 tarihli ve 87 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Faaliyeti Hakkında Kanun, m.7).
- Vilayet ve belediye tüzel kişiliğinde meydana gelen ciddi mali krizde kast veya ağır ihmali bulunan vali (*presidenti delle province*) ve belediye başkanları, on yıl süreyle milletvekili ve senatörlük makamlarının yanı sıra yerel, bölgesel ve Avrupa düzeyinde seçimle gelinen makamlara aday olamaz (2011 tarihli ve 149 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, m.6).
- Vali, belediye başkanları ile belediyelerin, vilayetlerin ve metropol şehirlerin meclis üyeleri mafya ile ilişkileri sebebiyle il ve belediye tüzel kişiliğı iştiraklerinin mali olarak feshedilmesine yol açmış olmaları halinde iki genel seçim süresince milletvekilliğine aday olamaz (2018 tarihli ve 113 sayılı Kanun Hükmünde Kararname).

- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 51(3-bis) ve (3-quater) maddelerinde belirtilen suçlardan (mafya, terörizm, uyuşturucu vb. ile ilgili olanlar) dolayı iki yıldan fazla hapis cezasına mahkûm olan kimseler kamu görevinden yasaklı oldukları sürenin iki katı kadar süre boyunca milletvekilliğine aday olamaz.
- Ceza Kanununun II. kitabının, II. başlığının (Kamu İdaresine Karşı Suçlar), 1'inci bölümünde (Kamu Görevlileri Tarafından Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar) öngörülen suçlardan dolayı iki yıldan fazla hapis cezalarından hüküm giyen kimseler altı yıl süreyle milletvekilliğine aday olamazlar. Bu süre, suç görevi suistimal veya seçimle ilgili bir görevi ihlal yoluyla işlenirse 1/3'ü kadar uzatılır.
- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 278'inci maddesi uyarınca azami dört yıldan az olmamak üzere hapis cezası öngörülen suçlar için iki yıldan fazla hapis cezasına mahkûmiyet, adaylığa engel teşkil etmektedir.
- 2012 tarihli ve 235 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede, Ceza Kanununun kamu görevinden sürekli olarak men edilmeye ilişkin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, belirli suçlardan kesin olarak hüküm giymiş kişilerin geçici olarak milletvekili seçilememesi öngörülmüştür. Kanun Hükmünde Kararnamede, işlenmiş veya teşebbüs edilmiş olsun, taksirli suçlarla ilgili üç kategorideki kesinleşmiş cezalardan mahkûm olan kişilerin Temsilciler Meclisi ve Senato üyesi olamayacağı ve her halükarda Parlamento Üyesi olarak görev yapamayacağı öngörülmektedir.¹⁰⁵

2.1.1.3. Üyelikle Bağdaşmayan İşler

Parlamento üyeliği ile bağdaşmazlık halleri, parlamento üyelerinin Parlamento görevi ile bazı makam veya işlerde eşzamanlı olarak görev almalarını engellemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda bağdaşmazlık halleri, parlamento üyeliğine aday olmaya veya seçilmeye engel teşkil etmez ancak ilgili kişiye, seçildiği takdirde, parlamento görevi ile diğer görev arasında bir seçim yapma zorunluluğu getirir. Bu noktada, millet-

¹⁰⁵ Camera dei Deputati, [XIX-Legislatura Documentazione e ricerche n.8, Ineleggibilità, incandidabilità e incompatibilità dei Parlamentari](#), 24 Novembre 2022, s.3-4; Parlamento Italiano, [Temi dell'attività Parlamentare](#) [Ineleggibilità, incandidabilità e incompatibilità parlamentari](#)

vekillerinin, Meclisin genel seçimlerden sonraki ilk birleşiminin yapıldığı tarihten, senatörlerin ise senatör olarak seçildiklerinin ilanından veya atanmalarından itibaren otuz gün içinde üyesi bulundukları meclisin bağdaşmazlığın olup olmadığını inceleyip karara bağlamakla yetkili organı (Temsilciler Meclisinde Seçim Kurulu, Senatoda ise Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kurulu) tarafından ilgili incelemeler yapılır. Yapılan incelemelerin sonucunda parlamento görevi ile bir bağdaşmazlığın tespiti halinde, ilgili milletvekili/senatör, Temsilciler Meclisi Seçimler Kurulunun bu yöndeki kararından itibaren otuz gün, Senatoda ise Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kurulunun kararlaştırdığı kesin süre içinde parlamenterlik görevi ile diğer görev arasında seçim yapmalıdır (Temsilciler Meclisi Seçimler Kurulu Kuralları, m.15 ve 17; Senato Yetkilerin Doğrulanması Kuralları¹⁰⁶, m.19).¹⁰⁷

Anayasada düzenlenen parlamento üyeliği ile bağdaşmazlık halleri aşağıda verilmiştir:

- Bir kimse aynı anda hem Temsilciler Meclisi hem Senatoya üye olmaz (m.65/2).
- Cumhurbaşkanlığı görevi, diğer herhangi bir görevle bağdaşmaz (m.84/2).
- Yüksek Yargı Konseyi üyeleri, görevde kaldıkları sürece, Parlamento üyesi olamazlar (m.104/7).
- Bir kimse aynı anda hem parlamentonun meclislerinden birine üye olup hem Avrupa Parlamentosu üyeliği, Bölge Konseyi veya Bölge Yürütme Kurulu üyeliği yapamaz (m.122/2).
- Anayasa Mahkemesi üyeliği ile parlamento üyeliği birbiriyle bağdaşmaz (m.135/6).

Milletvekili ve senatörler bakımından üyelikle bağdaşmazlıkların kanunla düzenleneceği Anayasada hüküm altına alınmıştır (m.65). İlgili kanunlarda yer alan konuyla ilgili hükümlere aşağıda değinilmiştir: 13 Şubat 1953 tarihli ve 60 sayılı Parlamento Görevi ile Bağdaşmazlıklar

¹⁰⁶ Senato della Repubblica, [Il regolamento per la verifica dei poteri](#)

¹⁰⁷ Camera dei Deputati, [XIX-Legislatura Documentazione e ricerche n.8, Ineleggibilità, incandidabilità e incompatibilità dei Parlamentari](#), 24 Novembre 2022, s.4

Hakkında Kanun¹⁰⁸ bu konudaki temel kuralları düzenlemiştir. Söz konusu Kanuna göre Parlamento üyeliği, yürütme tarafından atanma veya oluşturulan bir göreve getirilme ya da kamu kurumlarına atanma şeklinde olması fark etmeksizin kamusal veya özel bir kuruluştaki herhangi bir görev veya faaliyetle bağdaşmaz. Ayrıca Devlet adına hizmet veren ya da Devlet yardımı alan her türlü dernek veya tüzel kişilikte yönetici, başkan, denetçi, tasfiye görevlisi, genel müdür, daimî hukuki danışman olarak görev yapan bir kimse Parlamento üyesi olamaz. Bankalar veya genel merkezlerinde faaliyet gösteren kredi kooperatifi kuruluşları hariç, ana faaliyeti finans olan anonim şirketlerin yönetici, başkan, denetçi, tasfiye görevlisi, genel müdür, daimi hukuki danışman olarak görev yapan kimseler Parlamento üyeliği yapamazlar; ekonomi veya finans şirketlerinde danışmanlık da Devlet ile olan ilişki veya ihtilaflarda, bağdaşmazlık teşkil eder.¹⁰⁹

Aşağıda sayılan görevlerde bulunan kimselerin bu görevleri Parlamento üyeliği görevi ile bağdaşmazlık teşkil etmektedir:

- Valiler (2011 tarihli ve 138 sayılı Kanun Hükmünde Kararname),
- Nüfusu 15,000'den fazla olan belediyelerin belediye başkanları (2011 tarihli ve 138 sayılı Kanun Hükmünde Kararname),
- İlk ve ikinci derece vergi mahkemeleri üyeleri (1992 tarihli ve 545 sayılı Kanun Hükmünde Kararname),
- Danıştay, Sayıştay ve Yüksek Savunma Konseyinin hâkim olmayan üyeleri,
- Ulusal Ekonomi ve İş/İstihdam Konseyinin üyeleri,
- Yabancı ülkelerin ulusal veya bölgesel düzeyde yasama ve yürütme organlarının üyeleri,
- İtalya Ulusal Radyo ve Televizyon Kurumunun yönetim kurulu üyeleri,
- Ekonomik nitelikli olanlar dâhil olmak üzere Hükümet tarafından atanan kamu kurum ve kuruluşları ile diğer kurum ve kuruluşların başkanları ve başkanvekilleri,

¹⁰⁸ Normattiva, "[LEGGE 13 febbraio 1953, n. 60](#)"

¹⁰⁹ ECPRD, [Prevention Des Conflits D'interets/Prevention of Conflicts of Interest - Incompatibility Rules Between Parliamentary Office \(Mandate\) and Activities Outside the Parliament \[Parlamento Görevi \(Yetki\) ve Parlamento Dışında Faaliyetler Arasında Bağdaşmazlık Kuralları\]](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:1545, 12/11/2010

- İtalya Merkez Bankası Yüksek Kurulunun yönetici ve üyeleri,
- Sınai Mülkiyet Danışmanlığı (10 Şubat 2005 tarihli ve 30 sayılı Kanun Hükmünde Kararname diğer adıyla Sınai Mülkiyet Kanunu),
- Yerel Sağlık Kurumu Genel Müdürlüğü veya Medikal Müdürlüğü (30 Aralık 1992 tarihli ve 502 sayılı Kanun Hükmünde Kararname).¹¹⁰

2.1.1.4. Devamsızlık

Milletvekilleri, Meclis çalışmalarına katılmakla yükümlüdürler. Genel Kurul ve komisyonların çalışmalarına üyelerin katılımının tespitine ilişkin uygulanacak kural ve yöntemleri belirlemek, Başkanlık Divanının görevidir. Başkanlık Divanı, Genel Kurul ve komisyon çalışmalarına katılmamaları sebebiyle milletvekillerinin -Roma'da kalmaları sebebiyle yaptıkları masraflara karşılık olarak verilen -ödeneklerinden kesinti yapılmasına karar verebilir. Başkanlık Divanı herhangi bir kesinti yapılmasına gerek olmayan devamsızlık sebeplerini de belirler (İçt. m.48-bis).

2.1.1.5. Disiplin Cezaları

Uyarı

Uygunsuz sözler veya davranışlarıyla görüşme özgürlüğünü ya da oturumun düzenini bozan milletvekilini Başkan, ad söyleyerek sükûnete davet eder, bir başka ifadeyle uyarır. Uyarı cezası alan üye, davranışları veya sarfettiği sözler hakkında açıklama yapmak isterse, Başkanın takdirine göre oturumun sonunda veya hemen söz alabilir (İçt., m.59).

Birleşimden Çıkarma

Aynı günde ikinci kez uyarılan veya birinci uyarıdan bağımsız olarak bir başka üyeye veya Hükümet üyelerine karşı hakaret niteliğinde, aşağılayıcı ifadeler kullanan üyeden Başkan, birleşimin geri kalanı için salonundan çıkmasını isteyebilir. Üyenin Başkanın davetine uymayı reddetmesi halinde, Başkan toplantıya ara verir ve emirlerinin yerine getirilmesi için İdare Amirlerine gerekli talimatları verir (İçt., m.60).

¹¹⁰ ECPRD, [Prevention Des Conflits D'interets/Prevention of Conflicts of Interest - Incompatibility Rules Between Parliamentary Office \(Mandate\) and Activities Outside the Parliament \[Parlamento Görevi \(Yetki\) ve Parlamento Dışında Faaliyetler Arasında Bağdaşmazlık Kuralları\]](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:1545, 12/11/2010

Meclisten Geçici Çıkarma

Şiddet çağrısında bulunan, isyana tahrik eden, diğer milletvekillerine veya Hükümet üyesine yönelik tehdit veya şiddet eylemlerinde bulunan, Devletin temel kurumları veya Devlet Başkanına yönelik hakaret içeren ifadeler kullanan üyenin iki ila on beş birleşim için Parlamento çalışmalarına katılmaktan men edilmesi, Meclis Başkanı tarafından Başkanlık Divanına teklif edilebilir. Başkanlık Divanı tarafından alınan karar Genel Kurula bildirilir ve bu karar hiçbir şekilde tartışmaya açık değildir. Üyenin, öngörülen süre dolmadan Meclise yeniden girmeye teşebbüs etmesi halinde, geçici çıkarma cezasının süresi iki katına çıkarılır.

Meclis binaları içinde fakat Genel Kurulun dışında meydana gelen istisnai derecede ciddi durumlar bakımından da aynı usulle ceza verilebilir (İçt., m.60).

2.1.1.6. Üyeliğin Sona Ermesi

Anayasanın 66'ncı maddesinde Parlamentonun her bir meclisinin üyelerinin taşımaları gereken nitelikleri incelemeye münhasıran yetkili oldukları düzenlenmiştir. Parlamento meclislerine tanınan bu anayasal yetki karşısında mahkemelerin bu konuda müdahil olmaları söz konusu değildir.¹¹¹

İtalya hukuk sisteminde bir Parlamento üyesinin herhangi bir sebeple üyelikten çıkarılması öngörülmemiştir. Bu bağlamda Parlamento üyeliği, yasama dönemi sona erdiğinde, istifa veya ehliyetsizlik/yetersizlik sebebiyle üyelik sıfatının kaybedilmesi halinde sona erer. İstifa durumunda milletvekilinin üyesi bulunduğu meclis istifanın kabulüne veya reddine karar verir.¹¹²

İstifa

Anayasanın 67'nci maddesi, parlamento üyelerinin, bütün milleti temsil ettiklerini ve görevlerini emirle bağlı olmadan yerine getireceklerini düzenlemiştir. Milletvekilleri ve senatörler bağlayıcı vekalet olmaksızın

¹¹¹ ECPD, [Ineligibility and Disqualification of MPs due to Conviction \(Milletvekillerinin Mahkumiyete Bağlı Olarak Milletvekilliği Yeterliliklerini Kaybetmeleri ve Üyelikten Çıkarılmaları\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:697, 6 Şubat 2007

¹¹² ECPD, [Members of Parliament Conduct: Grounds and Procedures for the Expulsion/Loss of Mandate of MP \(Parlamento Üyelerinin Sevk ve İdaresi: Parlamento Üyeliğinden Çıkarılma/Üyeliğin Kaybı\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:1423, 13/04/2010

partilerine, seçim programlarına veya seçmenlerine karşı bir zorunluluk altında olmaksızın görevlerini yerine getirebilmektedirler. Bu durum, milletvekillerinin eşzamanlı olarak milletvekili olarak seçildiği seçimlerde seçilememiş olan ve kendisinden sonra en çok oyu alan ikinci adayın görevi devralmasına imkân verir.¹¹³

Parlamento üyelerinin istifa dilekçesi, 1957 tarihli ve 361 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi¹¹⁴ uyarınca, sadece parlamento meclislerine verilebilir ve meclisler tarafından kabul edilebilir (m.89).

Milletvekili veya senatörün istifası, iki sebeple söz konusu olabilir:

1. Parlamento görevi ile bağdaşmayan bir görev veya makama seçilmiş veya atanmış olma.

Bu durumda istifa zorunludur. İstifanın sunulması halinde, üyesi bulunduğu meclisin Başkanı durumu Genel Kurula bildirir, istifa Genel Kurulda okunur, hakkında oylama yapılmaz. Eşzamanlı olarak, istifa eden milletvekili veya senatörün seçildiği listede ondan sonra en çok oyu alan adayın seçilmiş olduğu ilan edilir.

2. Kişisel veya buna benzer diğer sebeplerle istifa.

Bu durumda istifa kural olarak yazılı şekilde ilgili meclisin Başkanı'na sunulur. İstifanın oylanacağı tarih, Danışma Kurulunun hazırladığı çalışma programına göre belirlenir. İstifanın, üyesi olunan meclisin Genel Kurulunda yapılan gizli oylamada (İçt., m.113/3) oy çokluğu ile kabul edilmesi gerekir. Oylama sırasında istifanın geri alınması da mümkündür. İstifa için ilgilinin iradesi yeterli değildir, Temsilciler Meclisi veya Senato tarafından reddedilebilir. Kural olarak istifaya ilişkin oylamalarda, istifa talebi nezaket göstergesi olarak reddedilir.¹¹⁵

¹¹³ Openpolis, [Come si dimette un parlamentare](#), 1 Mart 2019

¹¹⁴ Temsilciler Meclisi seçim sistemine ilişkin düzenleme getiren bu Kararname hükümleri (1993 tarihli ve 533 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca) Senato seçim mevzuatında hakkında düzenleme bulunmayan konularda Senato bakımından da geçerlidir.

¹¹⁵ ECPRD, [Resignation of Members of Parliament \(Parlamento Üyelerini İstifası\)](#)(Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosu'nun Cevabı, Talep No:4324, 16 Mart 2020

Seçilme Ehliyetinin Olmaması Durumu

Milletvekilinin, seçim sonucunu gösterir belgede gerçeğe aykırı bir durum olduğunun ortaya çıkması halinde üyeliği sona erer. Bu halde Temsilciler Meclisi Seçim Kurulu oy pusulalarını gözden geçirir; ilgilileri dinledikten sonra Genel Kurula, ilgili üyenin seçim sonucunun iptalini, onun yerine milletvekili olarak seçilmiş olması gereken adayın üyeliğinin onaylanmasının tavsiye edildiği bir rapor hazırlar. Raporda yer alan hususlar üzerinde Genel Kurulda oylama yapılır.¹¹⁶

2.1.1.7. Yasama Sorumsuzluğu ve Dokunulmazlığı

Parlamento üyelerinin yasama görevlerini yerine getirirken sarf ettikleri sözlerden, açıkladıkları düşüncelerden ve verdikleri oylardan dolayı herhangi bir hukuki veya cezai takibata uğramamaları anlamına gelen yasama sorumsuzluğu veya parlamenter sorumsuzluk¹¹⁷, Anayasanın 68'inci maddesinin birinci fıkrasında; "Parlamento üyeleri görevlerini yerine getirirken ileri sürdükleri görüşlerden ve kullandıkları oylardan sorumlu tutulamazlar" şeklinde hüküm altına alınmıştır. Hükümde kullanılan "parlamento üyeleri" ifadesi ile yasama sorumsuzluğu hem Temsilciler Meclisi hem Senato üyelerine tanınmıştır.

Yasama dokunulmazlığı veya parlamenter dokunulmazlık, parlamento üyeleri hakkında suç işlediklerinden bahisle parlamentonun izni olmadan gözaltına alma, tutuklama gibi bazı ceza takibatı işlemlerinde bulunulamayacağı anlamına gelir.¹¹⁸ İtalya Anayasasında yasama dokunulmazlığı, yasama sorumsuzluğu ile aynı maddede ve her iki meclisin üyeleri bakımından "Hiçbir meclis üyesi, mensubu olduğu Meclisin izni olmaksızın, üst veya ev aramasına tabi tutulamaz, tutuklanamaz ya da herhangi bir şekilde kişisel özgürlüklerinden mahrum bırakılamayacağı gibi, kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmadıkça veya tutuklamayı mecbur kılacak bir fiili işlerken suçüstü yakalanmadıkça gözaltına alınamaz. Bir Meclis üyesinin konuşmalarının veya haberleşmesinin herhangi bir yolla izlen-

¹¹⁶ ECPRD, [MPs Loss of Mandate \(Milletvekili Görevinin Kaybedilmesi\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:635, 17 Ekim 2006

¹¹⁷ Gözler, K., "Yasama Dokunulmazlığı: Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C:56, S:3, Mart 2001, s.72

¹¹⁸ Gözler, K., "Yasama Dokunulmazlığı: Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi", s.73.

mesi veya iletilerine el konulması için de aynı izin gereklidir” şeklinde düzenlenmiştir (m.68/2 ve 3).

2.1.2. Temsilciler Meclisinin Görev ve Yetkileri

Temsilciler Meclisi yasama fonksiyonu bağlamında Hükümetten gelen kanun tasarıları ile milletvekilleri ve senatörler tarafından (üyeleri oldukları meclise) verilen kanun tekliflerinin yanı sıra halk girişimi yoluyla (50.000 seçmenin imzasıyla) veya Ulusal Ekonomi ve İstihdam Konseyi ve bölgeler tarafından Parlamente'ye sunulan yasa önerilerini görüşür ve karara bağlar.¹¹⁹ Yasama faaliyeti sürecinde kanunlaşması teklif edilen bir metin, Genel Kurulda müzakere edilmeden önce Meclisin on dört daimî komisyonu veya bir özel komisyon tarafından görüşülür. Meclis grupların oranlarını yansıtacak şekilde, özel komisyonlar kurabilir.¹²⁰ Meclis ayrıca Anayasa değişikliği teklifleri hakkında karar verir.

Meclis yasama faaliyeti dışında Hükümet faaliyetleri üzerinde siyasi yönlendirme ve denetim başta olmak üzere önemli görevleri de yerine getirir.

Meclis, tüm bu görevleri yerine getirmek için, Hükümet ve diğer kurum ve kişilerden ihtiyaç duyduğu bilgiyi edinebilmek için gerekli araçlara sahiptir.

Meclis Hükümet ile güven ilişkisi yürütür. Parlamento, Hükümet üzerindeki siyasi yönlendirme faaliyetini öncelikle güven mekanizması yoluyla sağlar: Hükümet göreve başlamadan önce Anayasanın 94'üncü maddesi uyarınca Parlamentodan güvenoyu almalıdır. Parlamento bu güvenoyunu Hükümete, meclislere gönderilen program temelinde, gerekçeli bir güvenoyu önergesi üzerine yapılacak bir açık oylama sonucunda verir veya vermez.¹²¹

Temsilciler Meclisinin Temel Mevzuatı

- 27.12.1947 tarihli Anayasa

Anayasada 2020 yılında yapılan değişiklikle Temsilciler Meclisi üye sayısı azaltılmıştır. Anayasada en son yapılan değişiklik ise Eylül 2023 tarihli'dir.

¹¹⁹ Camera dei Deputati, "[La Camera esamina le leggi](#)"

¹²⁰ İçt. m.22/2

¹²¹ Camera dei Deputati, "[L'Assemblea](#)"

- 30.03.1957 tarihli 361 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
- 2017 tarihli ve 165 sayılı Kanun

Söz konusu Kanun ile 361 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin konsolide metninde değişiklik yapılarak tek milletvekili çıkaran seçim çevrelerinde kısmen çoğunluk, birden fazla milletvekili çıkaran seçim çevrelerinde kısmen nispi bir sistemle milletvekillerinin dağılımı öngörülmüştür.

- 18.02.1971 tarihli Temsilciler Meclisi İçtüzüğü

Meclis İçtüzüğü ve Senato İçtüzüğü her bir meclisin bağımsız olarak uyguladığı ve değiştirebildiği iki ayrı ve özerk mevzuattır. Her bir meclis, kendi içtüzüğünü özel bir anayasa hükmü uyarınca (m.64/1), üyelerinin salt çoğunluğuyla kabul eder. Bu, anayasal sistemin genel bir ilkesi olan Parlamento meclislerinin özerkliğinin en önemli göstergelerinden biridir. 1971 tarihli yürürlükteki İçtüzükte 2022 yılında Temsilciler Meclisi üye sayısının azaltılmasına yönelik Anayasa değişikliği uyarınca yapılan değişikliğin ardından, Ekim 2024'te bir değişiklik daha yapılmış; yapılan bu son değişiklik 1 Ocak 2025 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹²²

- İçtüzük Kurulu Görüşleri

İçtüzük Kurulu, Temsilciler Meclisi Başkanına yöneltilen, İçtüzük hükümlerinin yorumlanmasına ilişkin sorulara dair oluşturduğu görüşleri açıklayabilir.

Yukarıda sayılanların yanı sıra Temsilciler Meclisi Başkanı Genelgeleri; muhasebe ve kamu maliyesine ilişkin kurallar (kamu maliyesini düzenleyen iki temel kanun olan 2009 tarihli ve 196 sayılı Kamu Muhasebesi ve Finansmanı Kanunu ile 2012 tarihli ve 243 tarihli Anayasanın 81'inci maddesinin Altıncı Fıkrası Uyarınca Denk Bütçe İlkesinin Uygulanmasına İlişkin Kanun); Parlamento Bütçe Bürosunun Kurulmasına İlişkin Protokol; İçtüzük Kurulu tarafından kabul edilen 2016 tarihli Temsilciler Meclisi Üyelerine Yönelik Etik/Davranış Kodları Kuralları¹²³; İçtüzük Kurulu tarafından kabul edilen 2016 tarihli Temsilciler Meclisi Bürolarında Lobicilik Faaliyetlerine İlişkin Düzenleme¹²⁴ Temsilciler Meclisi çalışmalarında riayet edilen başlıca yasal düzenlemelerdir.

¹²² Camera dei Deputati, "[Modifiche al Regolamento della Camera approvate il 16 ottobre 2024](#)"

¹²³ Camera dei Deputati, "[Codice di Condotta dei Deputati](#)"

¹²⁴ Camera dei Deputati, "[Regolamentazione dell'attività di rappresentanza di interessi nelle sedi della Camera dei Deputati](#)"

2.1.3. Temsilciler Meclisinin Yapısı

2.1.3.1. Temsilciler Meclisi Başkanlık Divanı

Temsilciler Meclisi Başkanının başkanlık ettiği ve gündemini belirlediği Başkanlık Divanı (*Ufficio di Presidenza*), dört başkanvekili, üç idare amiri ve en az sekiz¹²⁵ kâtip üyeden oluşur.

Başkanvekilleri, idare amirleri ve kâtip üyelerin seçimi için, her üye oy pusulasının üzerine başkanvekilleri için iki, idare amirleri için iki ve kâtip üyeler için dört isim yazar. İlk oylamada en çok oyu alan aday seçilmiş olur. Seçimin yapıldığı tarihte mevcut olan bütün parti grupları Divanda temsil edilmelidir. Bu amaçla oylamaya başlamadan önce Başkan, parti grupları arasına anlaşma sağlanmasını teşvik eder. Yapılan oylama sonucunda bir veya daha fazla parti grubunun Divanda temsil edilmediğinin ortaya çıkması halinde Meclis Başkanının belirleyeceği tarihte yapılacak müteakip bir birleşimde uygun sayıda kâtip üye seçimi yapılır. Başkanlık Divanı seçiminden sonra kurulan Parlamento grupları, Başkanlık Divanında temsil edilmiyorlarsa ve meydana gelen değişikliklerden sonra kendi temsilcilerinden yoksun kalan Gruplar da yeni kâtip üye seçilmesini talep edebilirler. Başkan, bu durumda da parti grupları arasında anlaşma sağlanmasını teşvik eder. Üyeler bu seçimde oy pusulasına tek bir adayın ismini yazabilirler. Divanda temsil edilmeyen parti grubu üyelerinden en yüksek oyu alan aday, kâtip üye olarak seçilmiş olur. Bu Grupların her biri için birden fazla kâtip üye seçilmesine izin verilmez. Bu şekilde seçilen kâtip üyelerin, seçim sırasında ait oldukları grubun varlığının sona ermesi veya Başkanlık Divanında hali hazırda temsil edilen başka bir parti grubuna üye olmaları halinde görevleri sona erer.

Herhangi bir nedenle görevi sona eren Başkanlık Divanı üyelerinin yenilenmesi gerekiyorsa, Meclis Başkanı seçim tarihini belirler. Başkanvekilleri, idare amirleri ve kâtipler için ayrı ayrı yapılan oylamalarda, boşalan üyelik ikiden fazla değilse, her milletvekili oy pusulasına sadece bir isim yazabilir; ikiden daha fazla olması halinde ise (İçt., m.56/1'deki usulle) her üye oy pusulasına, ikiden fazla aday için oy kullandığı sürece, seçimi yapılacak üyelik sayısının 2/3'ü kadar isim yazar. En çok oyu alanlar seçilmiş olur.

¹²⁵ Bu sayı, bütün parti gruplarının Divanda temsilinin sağlanması amacıyla artırılabilir (İçt., m.5/4 ve 5)

Başkanlık Divanı, esasen aşağıda sayılanlar olmak üzere, Temsilciler Meclisinin düzenine ve faaliyetlerine ilişkin önemli kararları almakla görevlidir. Divan ayrıca, Başkanın teklifi üzerine Meclis Genel Sekreterini atar.

Divan; idare amirleri tarafından hazırlanan Meclis bütçesi ve kesin-hesap taslağını; siyasi parti gruplarının kuruluşuna ilişkin itirazlar ile, komisyonların oluşumuna ilişkin itirazları; Meclis idaresi ve iç muhasebesine ilişkin esasları; Temsilciler Meclisi binalarına gelen ziyaretçilerin kabul şartları ve yöntemlerini; Meclis bürolarının teşkilatı ve görev paylaşımını; Parlamento faaliyetlerinin yerine getirilmesinde kullanılacak araç ve mekanizmaların teminini; Meclis çalışanlarının statü, mali haklar, emeklilik, disiplin işlemleri ve bunlar hakkındaki yapılan itirazları; Parlamento faaliyetlerinin yerine getirilmesinde doğrudan kullanılmayan araçların dışardan teminine ilişkin kriterler ile dışardan hizmet alımında karşı tarafın bağlı olduğu gizlilik ve diğer yükümlülükleri; ilgili üyenin de katılımıyla yapılacak bir toplantıda Meclis çalışma düzenini bozan üyelere verilecek cezayı¹²⁶ karara bağlar. Söz konusu kararlar Meclis Başkanınca yürürlüğe konur.¹²⁷

Milletvekili statüsüne (ödenek, yeterlilik, vs.) ilişkin hususlar hakkında karar almak da Başkanlık Divanının yetkisindedir. Anayasanın 69'uncu maddesi uyarınca 1965 tarihli ve 1261 sayılı Parlamento Üyelerinin Ödenekleri Hakkında Kanunda¹²⁸ milletvekilleri ve senatörlerin ödeneklerinin, Temsilciler Meclisi ve Senato Başkanlık Divanlarınca belirleneceği hükme bağlanmıştır.¹²⁹

2.1.3.2. Danışma Kurulu

Meclis Başkanının başkanlık ettiği Danışma Kurulu (*Conferenza dei Presidenti di Gruppo*), Temsilciler Meclisindeki adıyla "Grup Başkanları Konferansı", siyasi partilerin grup başkanlarından oluşur. Konferansın toplantıları, temsilci gönderebilmesi için Hükümete her zaman bildirilir. (İçt., m.13/1). Toplantılara Meclis başkanvekilleri ve komisyon

¹²⁶ İçt. m.60/3 ve 4

¹²⁷ İçt. m.5 ve 12

¹²⁸ Presidenza del Consiglio dei Ministri, Normattiva (Il Portale Della Legge Vigente), "[Legge 31 Ottobre 1965, n. 1261 Determinazione della indennità spettante ai membri del Parlamento.](#)"

¹²⁹ Camera dei Deputati, "[Ufficio di Presidenza](#)"

başkanları da davet edilebilir. Görüşülen konunun belli bir önemi haiz olması durumunda Meclis Başkanı tarafından, en az on üyeli Karma Grup'un siyasi bileşenlerinin¹³⁰ temsilcileri ile dilsel azınlık milletvekillerinin oluşturduğu bileşenlerin temsilcisi de davet edilebilir (İçt., m.13/2).

Meclis Başkanı, gerekli gördüğü her zaman, ayrıca Genel Kurul ya da komisyon çalışmalarının incelenmesi amacıyla Hükümetin veya bir grup başkanının talep etmesi üzerine Danışma Kurulunu toplantıya çağırabilir (İçt., m.13/1). Kurul, gündemi ve iş sırasını düzenleyerek Temsilciler Meclisinin çalışmalarını planlar (İçt., m.23 ve 24). Kurul ayrıca yasa önerilerini acil olarak nitelendirip görüşülmelerine karar verir (İçt., m.69). Bütçe ile ilgili bir tasarının Genel Kurulda belli bir sürede görüşülüp karara bağlanmasının Hükümet tarafından talep edilmesi durumunda söz konusu süreyi belirler (İçt., m.123-bis). Bundan başka, Meclisin gündemindeki yasa önerilerine ilişkin olarak, Hükümetin ilgili komisyonun talep ettiği veri ve bilgileri belirlenen süre içinde temin etmemesi halinde komisyon raporlarının sunulacağı yeni süreyi karara bağlar (İçt., m.79/7).¹³¹

2.1.3.3. İdare Amirleri

İdare amirleri (*College of Quaestors*) üç kişidirler ve müştereken, ilgili mevzuat ve Meclis Başkanının kararlarının uygulanmasının denetimi yoluyla Meclis idaresinin etkili şekilde çalışmasını sağlamakla görevlidir. İdare amirleri, yıllık olarak Meclis iç bütçe taslağını hazırlar, bu taslak daha sonra Başkanlık Divanı tarafından incelenir ve Genel Kurulda görüşülüp onaylanır. İdare amirleri, Başkanın talimatları uyarınca Meclis harcamalarını, Meclisteki törenlerin düzenini, Meclis binalarının düzen ve güvenliğini denetlemekle görevlidir (İçt., m.10).

2.1.3.4. Siyasi Parti Grupları

Siyasi parti grupları, en az yirmi milletvekilinden oluşur. Bununla birlikte Başkanlık Divanı, ülkedeki örgütlü bir partiyi temsil eden ve en az yirmi seçim bölgesinde, aynı sembolle, bir seçim bölgesinde en az bir kontenjan ve en az üç yüz bin geçerli liste oyu almış olan kendi aday liste-

¹³⁰ İçtüzükte 30.11.2022 tarihli değişiklikten sonra Karma Gupta siyasi bileşen oluşturmak için gerekli üye sayısı 20'nci yasama döneminden itibaren uygulanmak üzere yedidir.

¹³¹ Camera dei Deputati, "[Conferenza dei Presidenti di Gruppo](#)"

lerinin sunulmuş olması koşuluyla, izin verebilir. Milletvekilleri, Temsilciler Meclisinin seçimlerden sonraki ilk birleşiminin yapıldığı günden itibaren iki gün içinde hangi parti grubuna dâhil olduklarını Meclis Genel Sekreterine bildirmek zorundadır. Bu şekilde beyanda bulunmamış veya herhangi bir gruba ait olmayan üyeler, tek bir Karma Grup oluştururlar. Karma Grup milletvekilleri, her biri en az on milletvekilinden oluşmak kaydıyla, Meclis Başkanından, kendi içlerinde siyasi bileşenler oluşturmasını isteyebilirler. Daha küçük boyutta bileşenler de Temsilciler Meclisi seçimleri tarihinde mevcut olduğu kesin unsurlarla kanıtlanmış, tek üyeli seçim bölgelerinde aday veya adaylık listeleri sunmuş bir siyasi parti veya hareketi temsil eden, en az üç milletvekilini içermeleri kaydıyla oluşturulabilir. Karma Grup içindeki tek bir siyasi bileşen, Anayasa ile korunan ve kanunla belirlenen dilsel azınlıklara ait, bu azınlıkların korunduğu bölgelerde, bu azınlıkların bir ifadesi olan listeler temelinde veya bunlarla bağlantılı olarak seçilmiş, en az üç milletvekilinden oluşabilir (İçt., m.14).

2.1.4. Genel Kurul

İtalya'da Temsilciler Meclisinin *Palazzo Montecitorio* binasında kendisine ayrılan salonda toplanan Genel Kurul, kanun yapım ve denetim süreçlerinin esas aktörü konumundadır. Bir başka ifadeyle Temsilciler Meclisi Genel Kurulu (*assemblea*), meclisin tüm ana kararlarının alındığı ve gündem maddelerine ilişkin görüşmelerle oylamaların gerçekleştirildiği yerdir. Genel Kurulda üyeler kanun tekliflerini görüşür ve maddeleleriyle teklifin geneli üzerine oylama yapar. Bunun yanı sıra Hükümete politikalar bakımından istikamet sunmak için Meclis uhdesinde bulunan görüşme, karar veya tavsiye gibi araçların kullanılması da yine aslen Genel Kurulda olur. Sorular ile sorgular da Hükümetten gelen temsilcilere Genel Kurulda gerçekleştirilen toplantılarda yöneltilebilmektedir.¹³²

Genel Kurulda her milletvekilinin kendine ait bir yeri vardır. Milletvekillerinin sandalyeleri, Başkanın bulunduğu kürsünün etrafında yarım daire şeklinde sıralanmakta olup soldan sağa siyasi parti gruplarının oluşumunu yansıtacak şekilde tahsis edilmektedir. Bu sayede genel seçimler sonucunda ortaya çıkan siyasi görüşlerin yelpazesi, fiziksel bir şekilde de yansıtılmış olmaktadır. Yarım dairenin merkezinde ve Başkanlık kürsü-

¹³² Camera dei Deputati, "[L'Assemblea](#)"

sünün hemen altında Hükümete ayrılan sıralar bulunmaktadır. Bu sıralar milletvekillerine dönük konumlanmış olup Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakan, yanında bakanları ve müsteşarları ile birlikte sıralardaki yerini alır. Komisyonlar da yine kendilerine ayrılan kısımda bulunurlar. Temsilciler Meclisi Başkanının yanında ise kâtip üye olarak seçilen milletvekilleri ile Başkana Meclisi yönetmesi için yardımcı olmakla görevlendirilmiş Parlamento idari teşkilatı çalışanları yer almaktadır.

2.1.4.1. Çalışma Programı ve Takvimi

Temsilciler Meclisi, faaliyetlerini Danışma Kurulu tarafından kabul edilen Çalışma Programı (*il programma dei lavori*) ve Çalışma Takvimi-ne (*il calendario dei lavori*) göre şekillendirir. Çalışma Programı, Danışma Kurulu tarafından genel kural itibarıyla en az iki ay için ve hiçbir şekilde üç ayı aşmayacak bir zaman dilimini kapsayacak şekilde tayin edilir. Programı hazırlarken Temsilciler Meclisi Başkanı, Senato Başkanı ve toplantıda bir üye ile temsil edilecek olan Hükümet ile istişare ettikten sonra Danışma Kurulunu toplar. Buna ilaveten görüşlerini almak için Temsilciler Meclisi Başkanı, ihtisas komisyonlarının başkanlarından oluşan Komisyon Başkanları Konferansını da önceden toplayabilir. Hükümet, Temsilciler Meclisi Başkanını ve siyasi parti grup başkanlarını, öncelik sırasına göre benimsediği yaklaşıma dair toplantının yapılmasına en az iki gün kala bilgilendirir. Aynı süre zarfında her bir siyasi parti grubu da önerilerini Hükümete, Temsilciler Meclisi Başkanına ve diğer siyasi parti gruplarına sunabilir (İçt., m.23).

Hükümet ile siyasi parti gruplarından gelen öneriler doğrultusunda hazırlanan programda, Temsilciler Meclisinin ele almayı düşündüğü konular öncelik sırasına konular ve gündeme alınacakları tarih belirlenir. Bu karar aşamasında konuların karmaşıklığı, önemi ve görüşülmek için gerektirdikleri zaman dilimi de gözetilir. Kanun tekliflerinin gündeme alınacağı tarihler kararlaştırırken görüşmelerin, komisyon raporlarının Genel Kurula sunulması için öngörülen son tarihten hemen sonra başlayacak şekilde ayarlanması esastır. Bu zaman sınırı, ilgili komisyonun halihazırda görüşmelerini tamamlamış olması veya Danışma Kurulunun farklı bir karar alması halinde değişebilir. Çalışma programı, Temsilciler Meclisi üye tamsayısının toplamda dörtte üçü kadar üyeye sahip olan siyasi parti gruplarının başkanları tarafından onaylanıp Genel Kurula bildirilmek-

le kabul edilmiş sayılır. Bu durumda Başkan, programa muhalefet eden siyasi parti gruplarının önerdiği konuların görüşülmesi için de güçleri oranında temsillerine olanak sağlayacak şekilde süre ayrılmasını güvence altına alır. Danışma Kurulunda programa ilişkin yukarıda belirtilen çoğunluk sağlanamazsa, Temsilciler Meclisi Başkanı İçtüzükte öngörülen şartlara riayet etmek kaydıyla programı bizzat kendisi hazırlar ve bunu yaparken siyasi parti grupları tarafından verilen önerileri bir araya getirerek sürece dâhil eder. İçtüzükte belirlenen usule uygun olarak hazırlanan program, Genel Kurula duyurulmakla kabul edilmiş sayılır. Bu duyuruyla ilgili milletvekilleri iki dakikayı aşmamak üzere söz alabilir. Ayrıca her bir siyasi parti grubuna da azami on dakika söz hakkı verilebilir.

Çalışma programının kabul edilmesinin ardından ve bu programda öngörülen çerçeveye bağlı kalınarak, Danışma Kurulu Temsilciler Meclisindeki işlerin görüşülmesi ve detaylarıyla düzenlenmesi için bir çalışma takvimi hazırlar. Bir başka ifadeyle takvim, programın uygulanmasını düzenleyen bir zaman çizelgesini işaret eder. Temsilciler Meclisi Başkanı, bu doğrultuda Danışma Kurulunu toplayarak üç haftalık bir takvim oluşturur. Toplantıdan haberdar edilen Hükümet de Temsilciler Meclisi Başkanı ile siyasi parti grup başkanlarını toplantıya en az yirmi dört saat kala gündemde yer almasını istediği işlerin görüşüleceği tarihlere dair kanaatiyle ilgili bilgilendirir ve toplantıda bir temsilcisi vasıtasıyla yer alır. Aynı zaman diliminde siyasi parti grupları da önerilerini Hükümete, diğer siyasi parti gruplarına ve Temsilciler Meclisi Başkanına iletir. Takvim, siyasi parti gruplarıyla Hükümetten gelen geri dönüşler üzerinden kararlaştırılır. Takvimde de tıpkı programın kabul edilmesinde öngörüldüğü gibi, Temsilciler Meclisinin üye tamsayısının dörtte üçü kadar milletvekilini temsil eden siyasi parti gruplarının onayı aranır ve bu çoğunluğun sağlanması halinde takvim Genel Kurula duyurulmakla kabul edilmiş sayılır. Başkan, takvime onay vermeyen grupların taleplerinin görüşülmesi için de takvimde grupların güçleri oranında temsilini esas alarak süre ayırır. Takvimle ilgili olarak Genel Kurulda milletvekilleri en fazla ikişer, siyasi parti grupları ise onar dakika söz alabilir. Öngörülen çoğunluğun elde edilememesi halinde, grupların ve Hükümetin önerilerini de dikkate alarak takvimi kararlaştırmak Temsilciler Meclisi Başkanı'nın uhdesindedir.

Görsel 8: Temsilciler Meclisi Genel Kurul Salonu

Kaynak: [Flickr](#)

Danışma Kurulu, Temsilciler Meclisinde görüşülmesi kararlaştırılarak bir takvime bağlanan işlerin ele alınması için ayrılan süreleri konuların karmaşıklık derecesini dikkate alarak düzenler. Komisyon raportörlerinin, Hükümetin ve Karma Grup üyelerinin konuşma süreleri toplam süreden çıkarıldıktan sonra kalan sürenin beşte dördü siyasi parti grupları arasında, mezkur sürenin bir yarısı eşit diğer yarısı ise güçleri oranında olmak üzere tahsis edilir. Geri kalan süre, görüşmelerin başlamasından önce talepte bulunmuş olmaları kaydıyla şahısları adına söz isteyen milletvekilleri arasında paylaştırılır. Bu çerçevede her bir siyasi parti grubuna, yasa önerilerinin genelinin görüşülmesi için her hâlükârda otuz dakikadan az olmamak kaydıyla süre verilir. Bunun istinası Hükümet tarafından uluslararası anlaşmaların onaylanmasına ilişkin verilen tasarılarıdır. Danışma Kurulu ayrıca kanun tasarılarının görüşülmesinde, paylaştırılabileceği boşta olan sürenin çoğunu muhalefet partilerine tanır.

İtalya Parlamentosunun çalışmaları açısından, Temsilciler Meclisi ve Senato içtüzüklerinde tatil veya ara verme ile ilgili müstakil düzenlemeler bulunmamaktadır. Bununla birlikte uygulamada çalışmalara ağustos ayında bir ay, Noel döneminde ise iki hafta ara verilmektedir.¹³³

¹³³ ECPRD, [Debate forms and working schedule of parliaments](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:3668, 09/03/2018

2.1.4.2. Genel Kurul Gündemi ve Tutanaklar

Genel Kurulda görüşülecek olan işlerin yer aldığı gündem, çalışma takvimine riayet edilerek Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından hazırlanır ve Başkan birleşimi kapatırken takip eden iki iş günü için Genel Kurul gündemini ve zaman çizelgesini duyurur. Şayet buna bir milletvekili tarafından muhalefet edilirse, Başkan lehte ve aleyhte söz almak isteyen birer milletvekiline onar dakikayı aşmamak üzere söz verir ve nihayetinde işaretle oya başvurur.

Genel Kurulda, gündemde yer almayan işler görüşülemez veya oylama yapılamaz. Ancak Temsilciler Meclisinde gündemde yer almayan bir konunun görüşülmesi veya bir oylamanın yapılmasına açık oylama neticesinde karar verilebilir. Bu oylama elektronik sistem vasıtasıyla yapılır ve milletvekillerinin isimleri kaydedilir. Buna dair bir önerge, yirmi milletvekili tarafından ya da birlikte veya ayrı ayrı en az aynı sayıda milletvekilini temsil eden bir veya daha fazla siyasi parti grup başkanı tarafından yalnızca birleşimin başında, farklı bir gündem maddesine geçilirken veya görüşmeler askıya alındığında verilebilir (İçt., m.27).

Temsilciler Meclisi İçtüzüğü'nün 63'üncü maddesi uyarınca Temsilciler Meclisindeki birleşimler kamuya açıktır. Birleşimlerin doğrudan televizyon yayınına sunulması hususunda karar yetkisi Temsilciler Meclisi Başkanına aittir. Birleşimlerin ayrıca tutanak özeti ve tam tutanakları da tutulur ve yayımlanır. Hükümetin, bir siyasi parti grup başkanının veya yedi milletvekilinin teklifi üzerine Genel Kurulda kapalı oturum yapılabilir (İçt., m.63).

2.1.4.3. Genel Kurulda Oylamalar

Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda oylamalar işaretle, açık ve gizli olmak üzere üç farklı biçimde yapılabilmektedir. Şahıslarla ilgili oylamalar hariç olmak üzere oylamalar genel kural olarak işaretle oylama şeklinde gerçekleştirilmektedir. Oylamalara çağrıyı Temsilciler Meclisi Başkanı yapar ve sonuçlar da yine Başkan tarafından ilan edilir. Açık oylama veya gizli oylama talebiyle işaretle oylamadan vazgeçilebilir. Açık oylama talebi on dört milletvekili ya da birlikte veya ayrı ayrı en az bu sayıda üyeyi temsil eden bir veya daha fazla siyasi parti grup başkanı tarafından yapılabilir. Gizli oylama talebi ise yirmi milletvekili ya da yine birlikte veya ayrı ayrı en

az bu sayıda milletvekilini temsil eden bir veya daha fazla siyasi parti grup başkanı tarafından verilebilir. Bir oylamayla ilgili olarak oylama türüne dair birden fazla talep olması halinde varsa gizli oy talebi geçerli olur.

Açık oylama veya gizli oylama talebi, bir konu başlığı üzerindeki görüşmeler bittikten ve Başkan tarafından oylamaya geçileceği duyurulduktan sonra, fakat Genel Kurul işaretle oylamaya davet edilmeden önce verilmelidir. Talep sahibi şayet Başkanı, oylama talebinin geçerli olması için gereken milletvekili sayısının sağlanıp sağlanmadığını kontrol etmeye davet ederse, talebin yazılı olarak yapılmasına gerek yoktur. Açık oylama veya gizli oylama için önerge sahibi olan bir milletvekili oylamaya geçilirken Mecliste hazır bulunmuyorsa önergeden imzasını çekmiş sayılır (İçt., m.52).

İçtüzükte münhasıran gizli oylama yapılacağı belirtilen hususlar; Temsilciler Meclisi Başkanının seçimi (İçt., m. 4) ve komisyonlara üye seçimi (İçt., m.56) gibi durumlardır. Açık oylama yapılması öngörülen konu başlıkları arasında ise Hükümete verilecek olan güvenoyu ve güvensizlik oyu vardır (İçt., m. 54). Güvenoyu ile güvensizlik oyu gerçekleştirilirken elektronik sistem üzerinden açık oylama yapılmaz; Temsilciler Meclisi İçtüzüğünün 115'inci maddesinde hususi olarak öngörüldüğü üzere isim listesi üzerinden tek tek milletvekillerinin adının okunduğu yöntem kullanılır.

Bir işaretle oylama sonucunda, sonucun açıklanmasından hemen önce talep edilmesi halinde oylama sonucu elektronik olarak isimler kaydedilmeksizin teyit edilebilir. Elektronik oylama sisteminin çalışmaması halinde işaretle oylama Meclisin farklı doğrultuda oy kullananların ayrı yerlere dağılması ve aynı oyu kullananların bir araya gelmesiyle tekrar edilir. Bu durumda Meclis Başkanı hangi yönde oy kullananların meclisin hangi kısmında konumlanacağını belirler. Meclis Başkanı her zaman oylamaları hızlandırmak amacıyla işaretle oylamanın isimler kaydedilmeksizin elektronik olarak yapılmasına karar verebilir (İçt., m.53).

Oylamalara geçilirken, müzakerelerin İçtüzük hükümlerince hususi olarak sınırlandığı durumlar hariç olmak üzere, genellikle milletvekillerinin on dakikayı aşmamak üzere kullanacağı oyun açık bir izahını sunmak için söz alma hakları vardır. Oylamanın başlamasıyla sonuçların açıklanması arasındaki süre zarfında Genel Kurulda ilave yorum veya görüşme yapılmaz.

Genel Kurulda oylamaların İçtüzük uyarınca genel kaide olarak işaretle yapılacağı öngörülmüş olsa da uygulamada zaman içerisinde elektronik sistemlerin de yaygınlaşmasıyla açık oylama yöntemi benimsenmeye başlanmıştır.¹³⁴ Oylamalar, elektronik sistem vasıtasıyla yapılır. Sistem oy kullanan milletvekillerinin isimlerini ve oylama sonucunu anında gösterecek şekilde tasarlanmıştır. Elektronik oylama yapıldığında milletvekillerinin isimleri ve her birinin oy tercihleri ilgili birleşimin tutanaklarına da ayrıca eklenir.

Elektronik sistemin bileşenleri olarak her bir milletvekilinin sırasında üç oylama düğmesi bulunmaktadır. Bunlardan yeşil “evet”, kırmızı “hayır” ve beyaz ise “çekimser” oy vermek için kullanılır. Başkan hiçbir şekilde oy kullanamaz. Oylamaların gerçekleştirileceği birleşimler ile oylamaların olmadığı işlerin görüşüleceği birleşimler, Temsilciler Meclisi çalışma programı çerçevesinde kararlaştırılır. Hem açık hem gizli oylamalarda elektronik sistemden istifade edilebilmektedir. Elektronik sistem vasıtasıyla gerçekleştirilen oylamalarda Başkan tarafından oylamanın yapılmasından en az on dakika önce bildirimde bulunulmalıdır.

Açık oylama genellikle isim listesi üzerinden ismi okunan milletvekillerinin tek tek oyunu belirtmesiyle veya elektronik olarak eş anlı oy kullanılıp kaydedilmesiyle gerçekleştirilir. Temsilciler Meclisindeki tüm güvenoyları ve güvensizlik oyları liste usulü açık oyla yapılır. İsim listeleri üzerinden yapılan açık oylamada Başkan tarafından “evet” ve “hayır” oylarının anlamları izah edilir. Bunun devamında kurayla belirlenen bir milletvekilinden başlanarak alfabetik sırayla oylar kullanılır. Genelde elektronik sistemle yapılan açık oylama, sistemde bir arıza oluşması halinde isim listesi üzerinden tek tek milletvekillerinin adlarının okunması suretiyle yapılır. Açık oylamada hangi milletvekilinin ne yönde oy kullandığı birleşim tutanaklarına geçirilir (İçt., m.54).

Açık oylamalar gibi, gizli oylamalar da genellikle elektronik oylama sistemiyle gerçekleştirilmektedir. Elektronik sistemde bir problem olması halinde Başkan iki oy sandığı hazırlar. Her milletvekili kendilerine verilen küçük beyaz top ile küçük siyah toptan oy tercihlerine göre olanı sandıklara atmak suretiyle oy kullanmış olur (İçt., m.55). Gizli oylamay-

¹³⁴ Camera dei Deputati, “L’Assemblea”

la gerçekleştirilen seçimlerde de benzer şekilde tasarlanan oy pusulaları yine kutulara atılmak suretiyle oy kullanılmış olur.

Şahıslarla ilgili oylamalar, genel kural olarak gizli oyla yapılır. Bunun yanı sıra kişisel hak ve özgürlüklerle, aile ve aile haklarıyla, ayrıca insan haklarıyla ilgili Anayasa hükümleriyle bağlantılı hususlarda gizli oylama yapılır.

İçtüzüğün değiştirilmesine ilişkin önerilerin oylanması; araştırma komisyonlarının kurulmasına dair oylamalar; Parlamento, Cumhurbaşkanlığı, Hükümet veya Anayasa Mahkemesi ile ilgili kanunların oylanması; idari bölgelerdeki organlara dair hususların oylanması ve seçim kanunlarına ilişkin oylamalar da talep edildiği takdirde gizli oyla yapılabilir.

Bütçe kanunu veya ilgili mali kanunlara ilişkin oylamalar gizli oyla yapılamaz. Kanun tekliflerinin son oylamaları da açık oyla gerçekleştirilir. Gizli oylama talebi ancak İçtüzükte öngörülen ve yukarıda belirtilen konu başlıklarına dâhil edilebilecek olan oylamalarda sunulabilir. Konunun gizli oy kapsamına girip girmediğinin ihtilaflı olması halinde Temsilciler Meclisi Başkanı, gerekli gördüğü takdirde İçtüzük Kuruluna da danışarak karar verir.

Temsilciler Meclisi herhangi bir kurum ya da kuruluşa üye seçimini gerçekleştirdiğinde, üyeler ilgili oy pusulasına ikiden fazla üyenin seçiliyor olması halinde seçilecek toplam üye sayısının üçte ikisi kadar isim yazmakla yükümlüdür. Genel itibarıyla en çok oyu alan üyeler seçilmiş sayılır. Oyların eşitliği durumundaysa ikinci bir oylama yapılır. Komisyonlara üye seçiminde de siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsiline olanak sağlayacak şekilde Başkan tarafından gruplara bildirilen sayılara uygun olarak gruplarca belirlenen listeler, Genel Kurulca gizli oyla karara bağlanır. Genel Kurul ayrıca bir komisyonu veya üyelerini belirleme yetkisini doğrudan Başkana devredebilir (İçt., m.56).

Oylamalarda usulsüzlük olması durumunda Başkan gerekli şartları gözeterek oylamayı geçersiz sayabilir ve tekrar edilmesini talep edebilir. Mecliste yapılan oylama sonuçları Başkan tarafından “Meclis onaylar” veya “Meclis reddeder” şeklinde Genel Kurula duyurulmaktadır (İçt., m.57).

2.1.4.4. Genel Kurulda Yeter Sayılar

Toplantı Yeter Sayısı

Genel Kuruldaki görüşmelerde üye tamsayısının salt çoğunluğunun sağlanamaması halinde görüşmeler devam ettirilemez.¹³⁵ Meclisle alakalı faaliyetlerde farklı bir yerde görevlendirildiği için Meclis dışında bulunan milletvekilleri veya görevlerinin gerektirdiği haller sebebiyle Hükümet yetkilisi olarak hazır bulunan milletvekilleri toplantı yeter sayısına dâhil edilir (İçt., m.46/2).

Toplantı yeter sayısının teyit edilmesini gerektiren oylamalardan önce oylamada çekimser kalacağını belirten milletvekilleri de yeter sayı hesabına dâhil edilir. Meclis Başkanlığının normalde yoklama yapma zorunluluğu bulunmamaktadır; dolayısıyla toplantı yeter sayısının sağlandığı varsayılır; fakat Genel Kurulda on dört üyenin işaretle oylamaya geçilirken bu doğrultuda bir talepte bulunması halinde toplantı yeter sayısının olup olmadığı kontrol edilir. Bir oylamada nitelikli çoğunluk talep eden veya toplantı yeter sayısının olup olmadığının kontrol edilmesini isteyen milletvekilleri her zaman söz konusu toplantı yeter sayısının toplamına dâhil edilir (İçt., m.46).

Toplantı yeter sayısının olup olmadığını anlamak için Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından elektronik yöntemle yoklama yapılır. Toplantı yeter sayısının sağlanamaması halinde Başkan tarafından birleşime yirmi dakikadan az olmamak kaydıyla ara verilir veya birleşim iptal edilir. İptal edilme durumunda birleşimin bir sonraki olağan iş günü aynı gündemle toplanacağı varsayılır. Temsilciler Meclisinin çalışmaya karar verdiği hafta sonu veya tatil günleri de bu hesaba dâhildir (İçt., m.47).

Karar Yeter Sayısı

Kural olarak Temsilciler Meclisinde karar alınması için hazır bulunan milletvekillerinin salt çoğunluğu yeterlidir. Nitelikli çoğunluk gerektiren haller bu durumun dışındadır. Karar yeter sayısı hesabında lehte veya aleyhte oy kullananların mevcut olduğu varsayılır. Kâtip üyeler bu minvaldeki oy kullananlar ile çekimser oy kullananların kaydını tutarlar (İçt., m.48).

¹³⁵ Üye tamsayısının salt çoğunluğunun hazır bulunması şartı kanun yapma yetkisiyle toplanan komisyonlar, taslak hazırlama yetkisiyle toplanan komisyonlar, komisyonlarda kararların görüşülmesi, haklarında bir Meclis görüşü hazırlanması için sunulan Hükümet tedbirlerinin komisyonlarda incelenmesi, komisyonların Genel Kurulun nihai iradesini ifade ettiği diğer türden toplantıların veya yetki alanına giren seçimlerin gerçekleştirilmesi için de geçerlidir; diğer mahiyette toplanan komisyonlar için genel olarak aranan toplantı yeter sayısı ise üye tamsayısının dörtte biridir.

2.1.4.5. Genel Kurulda Görüşmeler ve Düzen

Temsilciler Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler, çalışma takvimi ve gündem üzerinden belirlenen çerçevede gerçekleştirilir. Genel Kurulda görüşülen tüm kanun teklifleri (kanun hükmünde kararnameler ve farklı bir prosedürle ilerleyeceği Anayasa ve İçtüzükte öngörülen düzenlemeler hariç olmak üzere) belli zaman sınırlarına riayet edilmek kaydıyla ele alınır. Görüşmeler, gündemde bulunan maddeler bağlamında her bir siyasi parti grubuna Danışma Kurulunca tanınan zaman sınırı çerçevesinde ilerler. Siyasi parti grupları, kendilerine tanınan bu süreyi bitirdiklerinde, ilgili sürenin üçte biri kadar ek süre talep edebilme hakkına sahiptir ve bunun ardından nihai görüşmelere geçilir.

Genel Kuruldaki görüşme süreçleri ana hatları itibarıyla iki kısımdan oluşur: 1) Teklifin geneli üzerinde görüşme; 2) Bunun ardından tek tek değişiklik önermeleri, değişiklik önermelerinin izahı, önermelerin oylanması, maddeler üzerindeki oyların izahı, tek tek maddelerin oylanması, tavsiyeler, son oylamada kullanılan oyların izahı ve son oylama üzerinden teşkil edilen nihai aşama.¹³⁶

Bir teklifin geneli üzerindeki görüşmeler herhangi bir oylama içermez ve genellikle pazartesi günleri gerçekleştirilen birleşimlerde yapılır. İkinci aşama ise salı gününden itibaren Genel Kurulca ele alınır. Bu süreç ana hatlarıyla “olağan süreci” betimlemekle birlikte gerek ilgili hükümler çerçevesinde farklı usullerin öngörüldüğü süreçler (ör. Anayasa değişiklik tekliflerinin görüşülmesi) gerekse muhalefet gruplarınca benimsenebilecek geciktirme yöntemleri sebebiyle durum farklılık arz edebilir. Muhalefetten gelebilecek olası geciktirici eylemlere karşılık çoğunluk gruplarının Danışma Kuruluna öneride bulunup bir teklifin görüşmelerinin, söz konusu teklifin görüşmeleri tamamlanana kadar aralıksız sürmesini talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu doğrultudaki talep, Genel Kurulda lehte ve aleyhte birer üye tarafından beşer dakikayı aşmamak üzere söz alınmasının ardından karara bağlanır.

Bir teklifin genelinin görüşülmesi, her biri onar dakikayı aşmamak üzere iktidar ve muhalefet raportörleri (*relatore*) tarafından yapılan sunumlar ile birlikte Hükümet ve her bir siyasi parti grubu adına birer

¹³⁶ Partito Democratico, [La camera dei deputati – Sintesi delle norme e delle procedure parlamentari](#)

milletvekilinin söz almasından müteşekkildir.¹³⁷ Söz almak isteyen milletvekilleri önceden isimlerini o günkü birleşim için kaydettirmelidir. Söz sırası, milletvekillerinin isimlerini kaydettikleri sıraya göre tayin edilir. Milletvekilleri, karşılıklı rıza esasına göre söz alma sıralarını aralarında değiştirebilir. Başkan tarafından söz almak üzere davet edilen bir milletvekili, hazır bulunmaması halinde söz alma hakkından vazgeçmiş sayılır.

İçtüzükte daha kısa süreler öngörülmedikçe, bir konunun görülüşmesi esnasında konuşmalara ayrılan süre on dakikayı geçemez. Bir yasa önerisinin geneli üzerindeki görüşmelerde bir siyasi parti grubu adına yalnızca bir milletvekilinin konuşmak için ismini bildirmesi halinde ise bu sınır yirmi dakikaya yükseltilir. Güvenoyu veya güvensizlik oyu önergeleleri, seçimlerle ilgili ve anayasal meselelere dair yasa önerileri söz konusu olduğunda konuşma süreleri için öngörülen sınır ise otuz dakikadır. Teklifin geneli üzerine yapılan görüşmelerin tamamlanmasının ardından maddeler görüşülür. Maddelerin görüşülmesi, önergelerin bütünü ve teklif edilen ek maddeler üzerine yapılan görüşmelerden müteşekkildir (İçt., m.85).

Genel Kurulda görüşülmekte olan bir konunun görüşülme süresi daha önceden talep edilmiş olmak kaydıyla uzatılabilir. Bu çerçevede yapılacak olan bir talep, mevzubahis görüşmenin başlamasından en az yirmi dört saat önce yapılmalıdır. Görüşülmekte olan bir konunun, kendisine gündemde ayrılan süre sınırını aşması durumunda tartışmanın erkenden kapatılması yönünde de talepte bulunulabilir. Bu yönde bir talep, birlikte veya ayrı ayrı en az yirmi üyeyi temsil eden bir veya daha fazla siyasi parti grup başkanınca ya da yirmi milletvekili tarafından sunulabilir. Görüşmelerin erken sonlandırılmasına ilişkin önergelere dair lehte ve aleyhte birer milletvekiline beşer dakikayı aşmamak üzere söz verilebilir. Görüşmelerin sonlandırılması kararlaştırılmışsa, talep eden her siyasi parti grubu adına birer milletvekili söz alabilir. Danışma Kurulu veya Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından hususi olarak zaman tanınan tartışmalarla alakalı olarak görüşmelerin sonlandırılması önergesi verilemez.

İçtüzüğün 40'ıncı maddesinde düzenlenen engelleyici önergeler; bir konunun geneli üzerindeki görüşmeler esnasında anayasaya aykırılık veya

¹³⁷ Komisyon raportörleri genellikle çoğunluk gruplarına mensup olmakla birlikte bazı kanun tekliflerinin görüşülmesinde azınlık gruplarını temsilen de raportörler belirlenebilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Senato della Repubblica, "[Relatore](#)"

içerik itibarıyla ihtiva ettiği bazı nedenlerden ötürü hiç görüşülmemesi gerektiğini, öteleyici önergeler ise bir konunun belli tarihler geçmeden önce tartışılmayacak şekilde ertelenmesi gerektiğini ifade eder ve söz konusu tartışma başlamadan önce milletvekilleri tarafından verilebilir. Tartışma başladıktan sonra ise Genel Kurulda yedi, Komisyonunda ise üç milletvekilinin desteği ile bu minvaldeki önergeler verilebilmektedir. Engelleyici önergeler ile öteleyici önergeler, Şayet Danışma Kurulu tarafından daha önceden ilgili çalışma takvimi bağlamında duyurulduysa söz konusu tartışmaların geneline ilişkin görüşmeler başlamadan önce görüşülür ve oylanır. Diğer durumlarda ise ilgili tartışmanın bitiminde görüşülür ve oylanır. Önerge sahiplerinden birisi önergesini on dakikayı aşmamak üzere açıklamak amacıyla söz alabilir. Diğer siyasi parti grupları adına ise birer temsilci de beşer dakikayı geçmemek üzere görüşlerini ifade edebilir.

Birden fazla aykırılık önergesinin verilmesi durumunda tek bir tartışma gerçekleştirilir. Şayet Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından aynı siyasi parti grubu üyelerinin sunduğu önergelerin içerik itibarıyla farklı olduğuna kanaat getirilirse aynı grup için birden fazla üye söz alabilir. Tartışma bittiğinde, Genel Kurulda söz konusu önergede bahsedilen hususun anayasaya aykırılığı tek bir oylamayla kararlaştırılır. Akabinde ise yine tek bir oylamayla önergenin kendisi oylanır.

Öteleyici önergelerle ilgili olarak ise sunulma gerekçelerinden bağımsız olarak birden fazla önerge olması halinde tek bir görüşme yapılır. Devamında Genel Kurulda önerge üzerine tek bir oylama yapılarak sonrasında kabul edilme durumunda ise önergeye konu olan süre zarfı kararlaştırılır.

Önergelerin reddedilmesi ve kanun teklifinin görüşmelerine devam edilmesinin kararlaştırılması halinde teklifler sırasıyla maddeler üzerinde söz alınarak ve haklarındaki değişiklik önergeleri görüşülüp oylanarak ele alınır. Her bir milletvekili, maddeler ve değişiklik önergeleriyle ilgili en fazla bir kez ve on dakikayı aşmamak üzere söz alabilir. Önergelerin oylanmasından önce raportörler ve Hükümet görüş belirtmek üzere söz alabilir. Verdiği önergeyi geri çekmeye karar veren bir üye beş dakikayı aşmamak üzere söz alabilir. Geri çekilmiş olan bir önerge bir siyasi parti grup başkanı veya yirmi üye tarafından üstlenilebilir.

Her bir madde, değişiklik önergesi, önerge üzerinde verilen önerge ve ek maddeyle ilgili beş dakikayı aşmamak üzere her bir siyasi

parti grubu adına birer üyeye oyunu izah etmek için süre verilebilir. Maddelerin görüşülmesi esnasında milletvekilleri tarafından en fazla birer tavsiye (*ordine del giorno*) sunularak Hükümete konuyla alakalı izlemesi önerilen ana istikamet sade, açık ve öz bir şekilde aktarılabilir. Tavsiyeler de beşer dakikayı aşmamak üzere izah edilebilir ve Hükümetin buna dair görüşü alınır. Tavsiyeler son oylamadan önce ve son madde kabul edildikten sonra oylanır. Hükümetin olumlu görüş belirttiği tavsiyeler üzerine herhangi bir oylama yapılmaz. Buna, önerge sahibinin kabul ettiği bir düzeltme veya önerge sahibinin rızasıyla oylamaya tabi olmayan ve görece düşük bağlayıcılığa sahip basit bir öneri (*raccomandazione*) olarak kabul edilen tavsiyeler dahildir. Önerge sahibi şayet sunduğu tavsiyenin basit bir öneri olarak değerlendirilmesini reddedip oylama talep ederse, Hükümetin görüşü üzerine oylama yapılır. Üyeler tavsiyelere dair oylarını tavsiyelerin bütününe kapsayacak biçimde, tek bir konuşma halinde ya da en fazla üç ayrı konuşma şeklinde, her iki durumda da sekiz dakikayı aşmamak kaydıyla açıklayabilir (İçt., m.88/2). Görüşmeler esnasında halihazırda kabul edilmiş olan hususlara tezat teşkil eden tavsiyeler verilemez.

Tavsiyelerin ardından ise son aşama olan oyunun rengini belli etme konuşması ve kanun teklifinin tümünün oylanmasına geçilir. Burada üyeler on dakikayı aşmamak üzere söz alıp oyunu izah edebilir. Temsilciler Meclisi Başkanı görüşülmekte olan bir teklifin son oylamasını takip eden birleşime erteleyebilir.

İçtüzükle ilgili usul tartışmaları, gündemle ilgili tartışmalar, çalışma düzeniyle ilgili tartışmalar, soruların sıralaması veya oylamalarda öncelik gibi görüşmelerin genel tartışmalara göre önceliği bulunmaktadır. Bu durumlarda yalnızca lehte ve aleyhte birer konuşmacı beşer dakikayı aşmamak üzere söz alabilir. Şayet Başkan tarafından Genel Kurula bu konuları kararlaştırmak üzere çağrıda bulunulmuşsa işaretle oylama yapılır ve konu neticeye kavuşturulur.

Genel Kurulda milletvekillerinden birisi tartışmalar esnasında kişilik onuruna yönelik bir suçlama ile karşı karşıya kalırsa, Temsilciler Meclisi Başkanından bu suçlamaların temelinin araştırılması için bir komisyon belirlemesini talep edebilir. Komisyona incelemeleri için bir süre verilebilir ve inceleme neticesi Genel Kurula yalnızca duyurulur; hakkında herhangi bir tartışma veya oylama yapılmaz.

Şayet bir üyenin faaliyetlerinden dolayı başka bir üyenin şahsiyetinin etkilendiği ileri sürülürse veya ifade ettiği görüşlerden farklı bir görüş kendisine atfolunursa bu üyenin söz hakkı doğar. Bu durumda söz talebinde bulunan milletvekili durumun ne olduğunu Meclis Başkanına bildirir. Üyenin söz almakta ısrar etmesi halinde Başkan Genel Kurula görüşmesiz oylama yaptırır. Önceki hükümetlerce kabul edilen düzenlemelerle ilgili tartışmalar olduğunda ise söz konusu Hükümette görev almış üyeler tartışmanın sonunda söz hakkına sahip olur.

Hareketlerinden veya sözlerinden dolayı uyarılan milletvekillerine davranışı veya ifadelerini izah etmesi için Başkanın takdirine bağlı olarak birleşimin sonunda veya hemen söz hakkı verilebilir (İçt., m.59). Aynı gün içerisinde yapılan ikinci uyarının ardından veya daha ciddi hallerde önceden herhangi bir uyarı yapılmaksızın Başkan, bir üyeyi diğer üyelere veya Hükümet mensuplarına hakaret etmesi durumunda Genel Kurul salonundan dışarıya çıkarttırabilir. İlgili üyenin Başkanın kararına uymaması halinde Başkan tarafından birleşime ara verilir ve idare amirlerince yerine getirilmek üzere gerekli talimatlar iletilir (İçt., m.60).

Genel Kurulda düzensizlik baş gösterir ve Başkan düzeni sağlamayı başaramazsa kürsüden ayrılır ve görüşmelere ara verilmiş sayılır. Düzensizlik devam ederse Başkan birleşime belli bir süre için ara verebilir veya şartların gerektirdiği durumlarda birleşimi tamamen kapatabilir. Bu durumda Genel Kurul takip eden ilk iş günü (şayet hafta sonları veya tatil günleri de çalışmaya karar verilmişse buna söz konusu günler de dâhil edilir) aynı gündemle toplanır (İçt., m.61).

Temsilciler Meclisinde düzeni ve güvenliği sağlama yetkileri Başkana aittir ve Başkan adına bu yetkiler ilgili görevlilerce kullanılır. Adli kolluk kuvvetleri de dâhil olmak üzere kolluk kuvvetleri Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından izin verilmediği ve birleşim kapatılmadığı müddetçe Genel Kurul ile Meclise ayrılmış bina, kurul veya komisyon toplantı salonlarına giremezler. Her iki meclisin birlikte teşkil ettiği organlar için izin verme yetkisi, Senato Başkanıyla istişare halinde Temsilciler Meclisi Başkanına aittir. Temsilciler Meclisi binaları, belgeleri veya faaliyetleriyle ilgili diğer kurum ve kuruluşların (ör. Emniyet Teşkilatı) faaliyetleri, hiçbir şekilde Temsilciler Meclisi Başkanından ön izin alınmaksızın yürütülemez (İçt., m.62).

Genel Kurul toplantılarında milletvekillerinin oturduğu yerlere vatandaşlar hiçbir şekilde giremez. Halkın Genel Kurul birleşimlerini takip etmesi için ayrılan dinleyici locasında yer alması mümkündür. Buradan birleşimleri takip eden izleyicilerin herhangi bir onaylama/onaylamama ifadesinde bulunmaması şarttır. Dinleyici localarında düzenin sağlanması ve Temsilciler Meclisi Başkanının emirlerinin yerine getirilmesi için kavalaslar görev yapar (İçt., m.63, 64).

2.1.5. Komisyonlar, Kurullar ve Komiteler

2.1.5.1. Kuruluş Türüne Göre Komisyonlar

Temsilciler Meclisinde komisyonlar; “ihtisas komisyonları (daimî komisyonlar)”, Meclis Başkanı tarafından atanan “kurullar” (*giunte*), daimî nitelikte bir organ olan “Yasama İşleri Komitesi”, gerekli görüldüğünde kurulan “özel komisyonlar”, “meclis araştırma komisyonları” ve Senato ve Temsilciler Meclisi üyelerinden oluşan “karma komisyonlar” olmak üzere oluşumları ve görevleri itibarıyla çeşitlilik göstermektedir.

2.1.5.1.1. İhtisas Komisyonları

Her bir ihtisas komisyonunun faaliyet alanı, taşıdığı isimle müsemma olacak şekilde hukuk ve idare sisteminin belli bir kısmına ilişkin olup bu alanlarla sınırlıdır.¹³⁸ Her yasama döneminin başında on dört ihtisas komisyonuna üye seçimi yapılır, bu komisyonlar İçtüzükte (m.22) sayılmıştır. 16.10.1996 tarihli Meclis Başkanı genelgesi¹³⁹ (Avrupa Birliği Politikaları Komisyonu hariç) ihtisas komisyonlarının görev alanlarını düzenlemiştir:

1. Anayasa, Bakanlar Kurulu Başkanlığı ve İçişleri Komisyonu

(1^a *Commissione Affari Costituzional, della Presidenza del Consiglio e Interni*);

Anayasaya ilişkin hususlar; hukukun kaynaklarının ve mevzuat sorunlarının düzenlenmesi; Bakanlar Kurulu Başkanlığı işleri; idari işleyişin genel düzenlenmesi; bakanlıkların ve bağımsız idari otoritelerin kurulması, yeniden yapılanması ve kaldırılması dâhil olmak üzere Devletin genel

¹³⁸ Camera dei Deputati, “[Le Commissioni permanenti](#)”

¹³⁹ Camera dei Deputati, “[16 ottobre 1996 Lettera circolare sugli ambiti di competenza delle Commissioni permanenti \(art. 22, comma 1-bis\)](#)”, m.2

örgütlenmesi; Sayıştayın faaliyetlerinin düzenlenmesi; bölgesel teşkilatlanma; yerel yönetimlerin teşkilatlanması; kamu kurumlarının genel düzenlemesi; vatandaşlık, göç; bilgi ve güvenlik hizmetlerinin düzenlenmesi; kamu düzeni ve güvenlik; kolluk kuvvetlerinin teşkilatlanması, hukuki ve ekonomik statüsü; din işleri.

2. Adalet Komisyonu

(2ª Commissione Giustizia);

Adli, idari ve askeri yargıya ilişkin meseleler ile vergi davaları; Medeni Kanun, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu; adli kolluk görevleri; suç; önleyici tedbirler; yargı düzeni; adli ve idari yargı hâkimlerinin hukuki ve ekonomik statüsü; aile hukuku; kişiler hukuku.

3. Dışişleri ve Topluluk İşleri Komisyonu

(3ª Commissione Affari Esteri Comunitari);

Dış ilişkiler; Avrupa Birliği; antlaşmaların gözden geçirilmesi, üçüncü devletlerle ilişkiler ve üye devletler arasındaki siyasi ilişkiler; göç.

4. Savunma Komisyonu

(4ª Commissione Difesa);

Savunma; silahlı kuvvetlerin düzenlenmesi, askeri personelin hukuki ve ekonomik statüsü; silahlı kuvvetlerin personel ve teçhizatı.

5. Bütçe, Hazine ve Planlama Komisyonu

(5ª Commissione Bilancio, Tesoro e Programmazione);

Bütçe; hazine; az gelişmiş bölgelerdeki müdahalelerin genel düzenlenmesi de dâhil olmak üzere planlama; mali politika; para politikası; özelleştirme politikasının genel yönleri ve bunlara ilişkin yasal çerçevenin belirlenmesi.

6. Finans Komisyonu

(6ª Commissione Finanze);

Vergi denetimlerinin ve vergi teftişlerinin düzenlenmesi de dâhil olmak üzere maliye ve vergilendirme; kamu bankacılığı sektörü de dâhil olmak üzere kredi; borsa; sigorta; ticari şirketlerin faaliyetlerinin düzenlenmesi; Devletin ve yerel yönetimlerin mülkiyetindeki varlıkların düzenlenmesi.

7. Kültür, Bilim ve Eğitim Komisyonu

(7ª Commissione Cultura, Scienza ed Istruzione);

Kültür; bilim; akademik eğitim kadrosunun düzenlenmesi dâhil olmak üzere eğitim; telif; bilimsel araştırma; eğlence; spor; yayıncılık; radyo ve televizyon da dâhil olmak üzere enformasyon; kültürel mirasın korunmasına yönelik tedbirler.

8. Çevre, Mülki ve Kamusal İşler Komisyonu

(8ª Commissione Ambiente, Territorio e Lavori Pubblici);

Çevre; ülke toprakları; yol altyapısı da dâhil olmak üzere bayındırlık işleri; doğal afetler sonrası sivil savunma ve müdahaleler; parklar ve doğal koruma alanları; ormanların ve ağaçların korunması; doğal görünümün korunması; çevresel unsurların (toprak, hava, su vb.) korunması.

9. Ulaştırma, Posta ve Telekomünikasyon Komisyonu

(9ª Commissione Trasporti, Poste e Telecomunicazioni);

Ulaşım; iletişim sistemi; demiryolu, hava ve deniz altyapısı; posta hizmetleri ve telekomünikasyon.

10. Üretici Faaliyetler, Ticaret ve Turizm Komisyonu

(10ª Commissione Attività Produttive, Commercio e Turismo);

Taş ocakları ve turba bataklıklarının düzenlenmesi de dâhil olmak üzere üretici faaliyetler; dış ticaret de dâhil olmak üzere ticaret; tüketimin korunması; turizm; el sanatları; sanayi politikası; patentler, ticari markalar ve sınai mülkiyet; uygulamalı araştırma; enerji; üretken iş birliği.

11. Kamu ve Özel Sektör İstihdamı Komisyonu

(11ª Commissione Lavoro Pubblico e Privato);

Kamu ve özel sektör çalışma hayatı; sosyal güvenlik; gelir desteği; mesleki eğitim.

12. Sosyal İşler Komisyonu

(12ª Commissione Affari Sociali);

Sosyal işler; ailenin, çocukların, yaşlıların korunmasına yönelik politikalar; kâr amacı gütmeyen özel kuruluşlar tarafından yürütülen sosyal fayda faaliyetleri; sağlık; sosyo-medikal konular; yeni tıbbi-biyolojik teknolojilerin sosyal etkilerine ilişkin konular; bakım işleri.

13. Tarım Komisyonu

(13^a Commissione Agricoltura);

Tarım; orman kaynakları; avcılık; hayvancılık ve yaban hayatı; balıkçılık.

14. Avrupa Birliği Politikaları Komisyonu

(14^a Commissione Politiche dell'unione Europea);

Komisyonun görev alanı İçtüzüğün 126'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre Avrupa Birliği Politikaları Komisyonu Avrupa Topluluklarının faaliyet ve tedbirlerinin düzenleyici yönleri ve Topluluk anlaşmalarının uygulanması konusunda genel yetkiye sahiptir. Avrupa Topluluklarını kuran Antlaşmaların uygulanmasına ilişkin Hükümetin düzenleyici işlemleri ile bunların müteakip değişiklikleri ve ilavelerine ilişkin kanun tasarıları ve taslak yasa önerileri; Topluluk normlarının uygulanması ve genel olarak, Topluluk mevzuatıyla uyumluluk profilleriyle sınırlı tüm yasa önerilerini incelemek ve görüşmekle görevlidir.

2.1.5.1.1.1. Komisyonların Yapısı ve Oluşumu

Komisyon Üyelerinin Seçimi

Komisyonlar, siyasi parti grupları arasındaki oranı yansıtacak şekilde oluşturulur. Parti grupları, üyelerini, her bir komisyona eşit sayıda olacak şekilde dağıtır. Bu dağılıma dâhil olmayan üyeler ile sayısal gücü komisyon sayısından az olan gruplara mensup üyeler, gruplardan gelen öneriler temelinde, grupların oranı her birinde yansıtılacak şekilde Meclis Başkanı tarafından komisyonlar arasında dağıtılır (İçt., m.19).

Komisyon Üyeliğine İlişkin Sınırlamalar

Her milletvekili, sadece bir ihtisas komisyonuna üye olabilir. Parti grupları, mevcut Hükümette üye olan komisyon üyesi bir milletvekilini, başka bir komisyona üye bir diğer üye ile değiştirebilir. Parti grupları, bundan başka, belli bir yasa önerisinin (kanun tasarısı veya teklifi) görüşmelerinde komisyon başkanına önceden bildirimde bulunmak kaydıyla, bir komisyon üyesini farklı bir komisyona üye bir başka milletvekili ile değiştirebilir (İçt., m.19).

Komisyon Başkanlık Divanı

Komisyonlar, Meclis çalışma programında ve takviminde yer alan yasa önerilerinin öncelikli olarak incelenmesini sağlamak amacıyla, Parlamen-

to gruplarının temsilcileriyle birlikte komisyon çalışma programını ve takvimini hazırlayan başkan ve bir başkanlık divanı (başkana ek olarak iki başkanvekili ve iki kâtip üye) seçilerek oluşturulur.¹⁴⁰

Meclis Başkanı, her ihtisas komisyonunu bir başkan, iki başkanvekili ve iki kâtipten oluşan bir başkanlık divanı seçimi yoluyla gerçekleştirecek olan kuruluşu için toplantıya çağırır. Başkan seçiminde, oyların salt çoğunluğunu alan çıkmazsa, en çok oyu alan iki aday arasında ikinci tur oylama yapılır. İkinci turda oyların eşitliği halinde kıdemli olan üye, eğer iki adayın kıdemleri eşitse yaşça büyük olan üye seçilmiş sayılır. İki başkanvekili ve iki kâtip üyenin seçimi için her üye oy pusulasına sadece bir isim yazar. En çok oyu alan seçilir; eşitlik halinde komisyon başkanı seçimindeki usul uygulanır (İçt., m.20). Komisyonlar kuruldukları tarihten itibaren her iki yılda bir yenilenir ve üyeleri yeniden atanabilir.

Komisyon başkanı komisyonu temsil eder, toplantıya çağırır ve komisyonun gündemini hazırlar; toplantılarına başkanlık eder; komisyon başkanlık divanını toplar; uygun gördüğünde veya talep edildiğinde parti grupları tarafından belirlenen temsilcileri toplantıya çağırabilir. Başkanvekilleri başkana vekâlet eder. Kâtip üyeler ise oylama sonuçlarını teyit etmek ve tutanakların hazırlanmasını kontrol etmekle görevlidir.

İhtisas komisyonlarının, sahip oldukları yetki alanlarında yasama, araştırma, politika oluşturma ve denetim fonksiyonları bulunmaktadır.

2.1.5.1.1.2. Komisyonların Görev ve Yetkileri

Komisyonların yasama fonksiyonuna ilişkin olarak, kendilerine sunulan yasa önerisini inceleme görevi vardır. Anayasa uyarınca Parlamente'nin meclislerinden birine sunulan bir yasa önerisinin, söz konusu meclisin Genel Kurulunda görüşülüp oylanmasından önce, kendi İçtüzük düzenlemelerine uygun olarak, bir komisyon tarafından incelenmesi gerekir (Any., m.72/1). Temsilciler Meclisi İçtüzüğüne göre her yasa önerisi konusuna göre Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından ilgili komisyona havale edilir.

Komisyon yasa önerisi üzerindeki çalışmalarını tamamlayıp Genel Kurula sunulacak metni kesinleştirdikten sonra 9'lar Komitesi (*Comitato dei Nove*) adı verilen, komisyondaki parti grubu temsilcileri ve rapor-törlerden oluşan bir alt komisyon atar. Yasa önerisinin Genel Kuruldaki

¹⁴⁰ Camera dei Deputati, "[Le Commissioni permanenti](#)"

görüşmelerinde 9'lar Komitesi, milletvekili sıralarının önünde yarı daire-sel bir masada oturur. Bu uygulama Genel Kurul çalışmalarında önemli bir referans noktası teşkil eder.

2.5.1.1.1.3. Komisyonların Çalışma Usulleri

Komisyonlar çalışma programı ve komisyon gündemi uyarınca faaliyetlerini yürütürler. Komisyonlar, çalışma programı ve komisyon gündeminde yer almayan hususları görüşemez ve bu hususta karar alamazlar (İçt. m.27). Komisyon çalışma programı ve takvimi, komisyon başkanının çağrısı üzerine toplanan komisyon başkanlık divanı tarafından, parti grubu temsilcilerinin katılımıyla (temsilci gönderebilmesi için Hükümet de bilgilendirilir), İçtüzüğü'nün 23 ve 24'üncü maddelerinde düzenlenen, Genel Kurul çalışma programı ve takviminin hazırlanmasında başvuru-lan usulle¹⁴¹ hazırlanır (İçt., m.25). Her komisyonun çalışma programı ve takvimi, Meclisin çalışma programı ve takviminde yer alan yasa önerileri ve diğer konuların, öngörülen sürele-re uygun olarak öncelikli olarak incelenmesini sağlayacak şekilde hazırlanır. Her komisyonun çalışma takviminde, yasa önerileri ve diğer konuların incelenmesi için yeterli zaman ayrılır. Meclisin çalışma programında yer alan yasa önerileri, programın Genel Kurula iletilmesinden sonra hazırlanan komisyonun çalışma takviminde yer alan ilk oturumda, komisyon gündeminin ilk maddesine dâhil edilir.

Komisyonlar Meclis Genel Sekreteri tarafından, kural olarak en az kırk sekiz saat önce, toplantıya çağırılır. Ara verme sırasında, ihtisas komisyonlarından birinin üyelerinin beşte biri belirli konuları görüşmek üzere Komisyonun toplanmasını talep ederse, Komisyon Başkanı toplantı bildiri-mi ile toplantı günü arasında en az beş gün geçecek şekilde, gündemi her bir üyeye ileterek, talebin alındığı günden itibaren onuncu günde komisyonun toplanmasını sağlar. Hükümet de komisyonların kendilerini bilgilendirmek üzere toplanmasını talep edebilir.

Meclis Başkanı tarafından açıkça yetki verilmedikçe, komisyonlar Genel Kurul birleşim halinde iken toplanamaz. Meclis Başkanı, Meclis çalışmalarının gerekleri ile ilgili olarak, komisyon toplantılarını her zaman iptal edebilir (İçt., m.30). Komisyon toplantıları komisyon başkanınca açılır ve kapatılır.

¹⁴¹ Bkz. "Genel Kurul-Çalışma Programı ve Takvimi" Bölümü.

2.1.5.2. Faaliyet Türüne Göre Komisyonlar

Temsilciler Meclisinde komisyonların yasama sürecindeki yetki ve rolleri kendilerine özgüdür. Komisyonların haiz olduğu söz konusu kendine özgülük, İçtüzükte düzenlenen yetki ve bu yetkinin kullanılması ile müsemma olarak dört başlık altında incelenebilir.

2.1.5.2.1 Kanun Teklifi Görüşme Yetkisiyle Toplanan Komisyonlar

Komisyon, yasa önerilerini inceleme yetkisiyle, Genel Kurula kendisine havale edilen yasa önerisi hakkında rapor sunduğunda havale mercii olarak (*sede referente*) hareket eder (İçt., m.22/3). Bu yetki ile görev yapan komisyon, yasa önerisinin metni üzerinde nitelik ve etkililik açısından bir ön değerlendirme yapar. Bu kapsamda Hükümetten veri ve bilgi talep edebilir ve araştırma inceleme faaliyeti yürütebilir.

2.1.5.2.2. Kanun Yapma Yetkisiyle Toplanan Komisyonlar

Bir yasa önerisinin genel önemi haiz konulara ilişkin olmaması halinde veya komisyondaki bütün parti gruplarının ya da Komisyonun nitelikli çoğunlukla kabul ederek bu yönde talepte bulunması durumunda ve İçtüzükte getirilen diğer koşulların sağlanması ile Meclis Başkanı Genel Kurula, ilgili yasa önerisinin incelenmesi ve kabul edilmesinin, önerinin havale edildiği Komisyona tevdi edilmesini teklif edebilir. Bu durumda, Komisyon, yasama mercii olarak doğrudan kanun yapma yetkisiyle (*sede legislativa/deliberante*) hareket etmektedir. İlgili yasa önerisi, Hükümetin veya Temsilciler Meclisinin 1/10'u kadar milletvekilinin veya komisyon üyelerinin 1/5'inin talebi üzerine, Genel Kurula görüşülmek üzere gönderilir.

Anayasada, anayasa veya seçime ilişkin konularda, Hükümete kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi veren, uluslararası antlaşmaların onaylanmasına, geleceğe veya geçmişe etkili harcamaya ilişkin bütçenin onaylanmasına ilişkin yasa önerilerinin, yasama yetkisi ile hareket eden bir komisyonda görüşülemeyeceği; bunların görüşülmesi ve kabulünde olağan usulün uygulanacağı öngörülmüştür (Any., m.72/4).

2.1.5.2.3. Görüş Belirtme Yetkisiyle Toplanan Komisyonlar

Komisyonun kendisine havale edilen bir yasa önerisini, söz konusu önerinin diğer komisyonların yetki alanına giren konulara ilişkin hüküm

içermesi halinde, istişare/tavsiye mercii olarak, bir görüş oluşturmak için incelemesi durumunda komisyon görüş belirtme yetkisiyle (*sede consultiva*) toplanmış olur (İçt., m.22/3). İnceleme sonunda oluşturduğu istişari nitelikli görüşünü İçtüzükte öngörülen sürede asli komisyona gönderir.

Hususi önemi haiz bazı komisyon görüşleri aşağıda verilmiştir:

- Yasa önerisinin, kamu maliyesi üzerindeki etkisini analiz etmek ve anayasa uyarınca tasarı/teklif ile getirilmesi öngörülen yeni veya artış niteliğindeki harcamanın ne şekilde finanse edileceğinin gösterilmesi gerekliliğinin yerine getirilip getirilmediğini değerlendirmekle görevli Bütçe, Hazine ve Planlama Komisyonu görüşü;
- Yasa önerisinin, Devletin anayasal yapısını ne şekilde etkileyeceğini ve bölgelere yetki devri ilkesine uygunluğunu incelemekle görevli Anayasa, Bakanlar Kurulu Başkanlığı ve İçişleri Komisyonu görüşü;
- Yasa önerisinin, Avrupa Birliği mevzuatına uygunluğunu incelemekle görevli Avrupa Birliği Politikaları Komisyonu görüşü;
- Yasa önerisinin niteliği bağlamında görüş bildiren Yasama Komitesi¹⁴² görüşü.

2.1.5.2.4. Taslak Hazırlama Yetkisiyle Toplanan Komisyonlar

Genel Kurulun, bir komisyonu yasa önerisi taslağı hazırlamakla görevlendirmesi halinde, söz konusu komisyon yasa önerisini hazırlar ve maddeleri üzerinde oylama yapar, yasa önerisini bu haliyle Genel Kurula gönderir. Genel Kurulda değişiklik önergesi verme yetkisi olmaksızın önerinin maddelerinin oylaması ile son oylaması yapılır. Bu halde komisyon yasa önerisi hazırlama yetkisi (*sede redigente*) ile hareket etmektedir (İçt., m.22/3).

2.1.5.3. Komisyonlarda Bilgi Edinme ve Denetim

Komisyonlar, Parlamentonun kanun yapımı dışındaki diğer faaliyetlerinin (araştırma-bilgi toplama, kural/politika belirleme ve Hükümeti denetleme) yürütülmesinde, ilke kararı ortaya koymak veya belirli

¹⁴² Yasama Komitesi bir ihtisas komisyonu olmayıp Temsilciler Meclisindeki daimi nitelikli organlardan birisidir. İhtisas Komisyonların istişari nitelikli görüşlerinin anlatıldığı bu bölümde kendisine yer verilmesi, işlevsel açıdan bir örnek olarak değerlendirilmelidir.

konularda kılavuz ilke belirlenmesi amacıyla komisyon kararı kabul edebilir. (İçt. m.117).

Komisyonlar bundan başka acil cevaplanması gerekenler dâhil, sorularla ilgili olarak da toplanabilir (İçt. m.133, 135-3).

Komisyonlar Hükümet tarafından gösterilen adaylıkları inceleyebilir ve Hükümet tarafından hazırlanan yasal düzenlemelere/düzenleme taslaklarına ilişkin görüş bildirebilir veya tespitlerini duyurabilir (İçt. m.143/4, m.96-3).

Komisyonlar, Hükümetten gelen bildirimleri dinleyip müzakere ederek politika yapımı, bilgilendirme ve kontrole dönük denetim mekanizmalarının işletilmesi bağlamında görev yapar (İçt. m.22/3). Gayriresmî olanlar dâhil, dinleme toplantısı düzenleyebilir (İçt. m.143/2) ve bilgi toplama ve araştırma faaliyetinde bulunabilir (İçt. m.144). Komisyonlar, yasa önerisi hakkında görüş bildirmek gibi belli görevler tahsis edeceği daimî alt komisyonlar kurabilir. Birbirinden farklı birçok konunun ele alınmasını ve dolayısıyla farklı komisyonların yetki alanına giren işlerde komisyonlar birleşik oturum düzenleyebilir.¹⁴³

2.1.5.4. Kurullar

Meclis Başkanı tarafından oluşturulan, özel görevli komisyonlar şeklinde tanımlanabilecek komite veya kurullar, Temsilciler Meclisi İçtüzüğünde daimî nitelikli organlar olarak düzenlenmiştir. İçtüzük Kurulu, Seçim Kurulu ve Yetkilendirme Kurulu olmak üzere üç tane olan bu kurullar yasama veya siyasi fonksiyonu bulunmayan, Temsilciler Meclisinin faaliyetlerinin gereken şekilde yürütülmesine hizmet ve Parlamentonun özerkliğini temin etmekle görevlidirler. Söz konusu kurulların fazlasıyla teknik nitelikli faaliyetleri, üyelerinin atanma usulünde de kendisini gösterir. Kurul üyeleri, parti grupları tarafından değil, Meclis Başkanı tarafından parti gruplarının adil şekilde temsili gözetilerek seçilir. Kurulların ihtisas komisyonlarından başka bir farkı, yasama döneminin ikinci yılının sonunda tekrar seçilmemeleridir. Bunlardan sadece İçtüzük Kuruluna Meclis Başkanı başkanlık etmektedir; Seçimler Kurulu ve Yetkilendirme Kurulu kendi başkan, başkanvekili ve kâtiplerini üyeleri arasından kendisi seçmektedir.

¹⁴³ Camera dei Deputati, "[Le Commissioni permanenti](#)"

2.1.5.4.1. Yetkilendirme Kurulu

1993 yılında Anayasanın 68'inci maddesinde yapılan değişiklik sonrasında bir milletvekili hakkında, yargı organları tarafından ceza kovuşturması yürütülmesi için Temsilciler Meclisinin izninin alınması zorunluluğu kaldırılmıştır. Bu izin, ilgili yargı organının milletvekilinin tutuklanmasına veya hürriyeti bağlayıcı bir diğer tedbire karar vermesi halinde gündeme gelmektedir.¹⁴⁴

Anayasanın yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunulmazlığını düzenleyen 68'inci maddesinde¹⁴⁵ bir milletvekili hakkında arama, tutuklama, gözaltına alma tedbirlerine başvurulabilmesi için Meclisten alınması gereken izni verme yetkisi Yetkilendirme Kuruluna (*Giunta per le Autorizzazioni*) aittir. Kurulun üye sayısı İçtüzüğe göre yirmi birdir. Bu sayı 30 Kasım 2022 tarihli İçtüzük değişikliği ile 20'nci Yasama Döneminde itibaren on beş olacak şekilde öngörülmüştür. Üyeler doğrudan Meclis Başkanı tarafından, parti grupları kurulur kurulmaz atanır. Kurul ilk toplantısında bir başkan, iki başkanvekili ve üç kâtip üye seçer.

Kurul, Meclis Başkanı tarafından kendisine havale edilen, bir milletvekili hakkında kişi hürriyeti veya konut dokunulmazlığı bakımından zorlayıcı tedbirler alınması yönündeki talepleri otuz gün içinde görüşüp gerekli iznin verilip verilmemesi yönündeki kararını bir önerge eşliğinde Genel Kurula bildirir. Kurul, gerekli gördüğü hallerde ilgili üyeyi açıklamaya yapması için davet eder. Kurulun, otuz günlük süre içinde raporunu sunmaması veya ek süre talep etmemesi halinde, Meclis Başkanı Kurul üyeleri arasından birisini sözlü şekilde rapor vermesi için görevlendirerek, bu hususu otuz günlük sürenin dolduğu tarihteki birleşimi takip eden birleşimin gündeminde ilk sıraya kaydettirir. Aynı usul, yasama meclis-

¹⁴⁴ Camera dei Deputati, "[Le Giunte- Giunta per le Autorizzazioni](#)"; ECPRD, [Questionnaire on the revision of the Handbook on the Incompatibilities and Immunity of MEPs \(Parlamento Üyeliği ile Bağdaşmazlıklar ve Yasama Dokunulmazlığı Hakkında El Kitabının Güncellenmesi Anketi\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:4181, 09/12/2019, s.7

¹⁴⁵ Anayasa Madde 68:

Parlamento üyeleri görevlerini yerine getirirken ileri sürdükleri görüşlerden ve kullandıkları oylardan sorumlu tutulamazlar.

Hiçbir meclis üyesi, mensubu olduğu Meclisin izni olmaksızın, üst veya ev aramasına tabi tutulamaz, tutuklanamaz ya da herhangi bir şekilde kişisel özgürlüklerinden mahrum bırakılamayacağı gibi, kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmadıkça veya tutuklamayı mecbur kılacak bir fiili işlerken suçüstü yakalanmadıkça gözaltına alınamaz.

Bir Parlamento üyesinin konuşmalarının veya haberleşmesinin herhangi bir yolla izlenmesi veya iletilerine el konulması için de aynı iznin gereklidir.

lerine saygısızlık suçu¹⁴⁶ bakımından da uygulanır. Bu durumda Kurul, Senatodaki muadili olan Kurulun temsilcileri ile müşterek bir inceleme yapmak üzere bir veya daha fazla üyesini görevlendirir (İçt., m.18).

Kurul ayrıca, yasama sorumsuzluğu (Any., m.68/1) kapsamındaki meseleleri incelemekle de görevlidir. Kurul bundan başka, bakanların -Parlamento içinden atanmış olmaları şartıyla- görevlerinin ifası sırasında işledikleri iddia edilen suçlar sebebiyle haklarında ceza kovuşturması yapılmasına izin verip vermemeye (Any., m.96)¹⁴⁷ yetkilidir. Bakanın Temsilciler Meclisi veya Senato üyesi olmaması halinde bu yetki Senatoya aittir. Genel Kurul, Yetkilendirme Kurulunun konuya ilişkin kararını görüşür.

Bu bağlamda, Temsilciler Meclisi Başkanı 16 Ocak 1989 tarihli ve 1 sayılı Anayasal Kanunda¹⁴⁸ öngörülen sürecin yürütülmesi için izin verilmesine yönelik taleplere ilişkin belgeleri Kurula derhal gönderir.

2.1.5.4.2. Seçimler Kurulu

Seçimler Kurulu (*Giunta delle Elezioni*), parlamento grupları kurulur kurulmaz Cumhurbaşkanı tarafından atanan otuz milletvekilinden oluşur. Kurul ilk toplantısında bir Başkan, iki Başkan Yardımcısı ve üç kâtip üye seçer. Kurul görevlerini, İktüzük Kurulu tarafından incelendikten sonra kendisi tarafından onaylanması gereken bir iç yönetmelik niteliğindeki Temsilciler Meclisi Seçimler Kurulu Kuralları (*Regolamento della Giunta delle elezioni*)¹⁴⁹ temelinde yerine getirir.

Seçimler Kurulu milletvekillerinin seçilme yeterliliğinin olup olmadığını değerlendirmekle görevlidir. Bu bağlamda, her bir üyenin seçilmesinin mevzuata uygunluğunu inceler ve seçimlerden en geç on sekiz ay sonra, Genel Kurula seçimin geçerliliği veya geçersizliğini bildirir (İçt., m.17 ve 17-bis). Seçilememiş adayların itirazlarını inceleme yetkisi de Kurula aittir. Kurul sahip olduğu bu yetki bağlamında tüm sandık tutanaklarını, gerektiği hallerde seçmenlerin oy pusulalarını inceleyebilir. Kurul

¹⁴⁶ Yasama meclislerine saygısızlık suçu, Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş bir suçtur, 1000 ila 5000 avro arasında bir adli para cezasını gerektirir (m.290)

¹⁴⁷ Anayasa Madde 96: Bakanlar Kurulu Başkanı (Başbakan) ve Bakanlar, görevlerinden ayrılmış olsalar bile, görevlerini yerine getirirken işledikleri herhangi bir suçtan dolayı anayasal bir kanunla düzenlenen usule uygun olarak Senato veya Temsilciler Meclisinin vereceği izin sonrasında adli yargı mahkemelerinin yargı yetkisine tabidir.

¹⁴⁸ Normattiva, [Legge costituzionale 16 gennaio 1989, n. 1](#)

¹⁴⁹ Camera dei Deputati, [Regolamento della Giunta delle elezioni](#)

bundan başka parlamento üyeliği hakkında yetersizlik ve bağdaşmazlık nedenlerinin bulunup bulunmadığı hakkında değerlendirme yapar ve bu konudaki karar mercii olan Genel Kurula görüş bildirir.

2.1.5.4.3. İçtüzük Kurulu

Diğer iki komisyondan farklı olarak Meclis Başkanının başkanlık ettiği İçtüzük Kurulu (*Giunta per il Regolamento*), en az on üyeden kurulur (İçt., m.16/1). İçtüzük hükümlerinin yorumlanmasına ilişkin görüş bildirmek, İçtüzükle ilgili verilen değişiklik tekliflerini değerlendirmek ve komisyonlar arasındaki yetki uyuşmazlıklarını karara bağlamakla görevlidir. Kurul, bundan başka Meclis Başkanının gerekli görmesi halinde, hakkında gizli oylama yapılması istenen konunun, gizli oylamaya tabi olup olmadığı hususunda belirsizlik olması halinde görüş bildirir (m.49/1-*sexies*). Kurulun değerlendirip kabul ettiği İçtüzük değişiklik teklifleri Genel Kurula sunulur. Teklifin kabul edilmesi, Genel Kurulda salt çoğunluğun sağlanmasına bağlıdır (Any., m.64 ve İçt., m.16/4).¹⁵⁰

2.1.5.5. Yasama İşleri Komitesi

Yasama İşleri Komitesi (*Comitato per la Legislazione*), İçtüzükte yapılan 1997 değişiklikleri uyarınca kurulmuştur (İçt., m.16-*bis*). Beş üyesi iktidar, beş üyesi muhalefet milletvekilleri arasından olmak üzere Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından seçilen on üyeden oluşur. 16 Ekim 2001 tarihli 2009 yılında onaylanan Kurul görüşü uyarınca İçtüzük Kurulunca getirilen kriterlere uygun olarak üyeler, on aylık periyotlarla dönüşümlü olarak Komite başkanlığını yürütür.

Hükümetin hazırladığı kanun hükmünde kararnameler Yasama İşleri Komitesine sunulur. Parlamento komisyonlarının yasama yetkisinin devredilmesini, yasal düzenlemelerin feshini, kanunun düzenlemiş olduğu bir konunun başka bir makamın düzenleme yetkisine bırakılmasını öngören yasa önerileri hakkında Yasama İşleri Komitesinin görüşünü almaları gerekmektedir. Diğer bütün yasa önerileri hakkında, esas komisyonun 1/5 oyla alacağı karar üzerine yine Komitenin görüşüne başvurulur. Bundan başka Komite, komisyonlara görüş vermeleri için havale edilen ve Hükümet tarafından verilen kanun tasarılarının değerlendirilmesinin bir parçası olacak şekilde de görüş bildirir. Komite, kanun tasarısı taslağının niteliği hakkında görüş bildirir ve önerinin homojenliği, sadeliği, açıklığı-

¹⁵⁰ Chamber of Deputies, "[Committees Appointed by the President](#)"

nın yanı sıra yürürlükteki mevzuatta yaptığı değişiklik ve sadeleştirmedeki etkinliğini değerlendirir. Kanun hükmünde kararnamelerin incelenmesinde, belirlilik ve homojenliğin gözetilip gözetilmediğini ve konu bakımından sınırlamalara uyulup uyulmadığını da dikkate alır. Komite, dinleme toplantıları (*hearings*) yoluyla yetkisi dâhilindeki konularda bilgi toplama faaliyeti de yürütür.¹⁵¹

2.1.5.6. Özel Komisyonlar

Temsilciler Meclisi, ihtisas komisyonlarının yanı sıra çalışma sürelerini ve görev alanlarını belirleyerek¹⁵² siyasi parti gruplarının oranını yansıtacak şekilde oluşturulacak özel komisyonlar kurmaya her zaman karar verebilir (İçt., m.22/2).

2.1.5.7. Araştırma Komisyonları

Anayasanın 82'nci maddesi uyarınca Parlamentonun her bir meclisi, kamu yararını ilgilendiren konularda araştırma açılmasını emredebilir. Bu amaçla, parlamento gruplarının oranlarını yansıtacak şekilde bir Komisyon kurulur.

Milletvekilleri ve senatörlerden oluşan ortak araştırma komisyonları da kurulabilir. Hem tek meclisli hem de iki meclisli araştırma komisyonları, adli makamlarla aynı yetki ve sınırlamalara sahip olarak soruşturma ve incelemelerini sürdürürler.¹⁵³

2.2. Senato

2.2.1. Senato Üyeliği

Parlamentonun her bir üyesi, tüm ulusu temsil eder ve üyelikten doğan faaliyetlerini, bir görevlendirmeye gerek olmaksızın yerine getirir (Any., m.67). Senato, seçimle gelen iki yüz senatör, yaşam boyu görev yapmak üzere atanan senatörler ve re'sen yaşam boyu görev yapan senatörlerden oluşur. Yaşam boyu görev yapan senatörler, Cumhurbaşkanı tarafından atananlar ile re'sen (*ex officio*) bu göreve getirilenler olmak üzere iki türdür.¹⁵⁴

¹⁵¹ Camera dei Deputati "[Comitato per la Legislazione](#)"

¹⁵² Camera dei Deputati, "[Commissioni speciali](#)"

¹⁵³ Camera dei Deputati, "[Commissioni d'inchiesta](#)"

¹⁵⁴ Senato della Repubblica, "[Election of the Senate- Composition](#)"

2.2.1.1. Üyeliliğin Başlaması

Senatörler görevlerine tanınan imtiyaz ve faaliyetlerine özgü tüm hakları, seçildikleri takdirde bu durumun ilan edildiği andan, atandıkları takdirde ise bu atamanın bildirildiği andan itibaren, sadece seçilme ya da aday gösterilme olgusuyla elde ederler (İçt., m.1). Senatörler, Genel Kurul toplantılarına ve komisyon çalışmalarına katılmakla yükümlüdürler (İçt., m.1).

Senato İçtüzüğü'nün 19'uncu maddesine göre, İtalyan Senatosunda, seçimlerden sonra, Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kurulu, ilgili İçtüzük hükümleri uyarınca, senatörlerin seçilme yeterliliklerini, varsa ehliyetsizlik veya yetersizlik sebeplerini tespit eder ve onaylar; talep edilmesi halinde, kimlik bilgilerinin doğrulanması sırasında tespit edileceği oylama usulsüzlükleri hakkında Senatoya rapor verir.

Yeterliliklerin doğrulanmasına ilişkin kurallar, Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kurulu ile istişare edildikten sonra İçtüzük Kurulu tarafından teklif edilir ve Senato üyelerinin salt çoğunluğunun oyuyla kabul edilir.

Üyelik Yemini

Senatörler, göreve başlarken herhangi bir şekilde yemin etmezler.¹⁵⁵

2.2.1.2. Seçilme Yeterliliği

En az 18 yaşındaki İtalyan vatandaşları oy kullanma hakkına sahiptir. Seçme hakkına sahip kırk yaşını doldurmuş kişiler ise seçilme yeterliliğine sahiptir (Any., m.58). Seçimle iş başına gelen senatörlerin sayısı, dördü deniz aşırı seçim çevrelerinden olmak üzere, iki yüzdür (Any., m.57).

Eski Cumhurbaşkanı, istifa etmeleri hariç olmak üzere, yaşam boyu tabii senatördür. Bundan başka Cumhurbaşkanı; sosyal, bilimsel, sanatsal ve edebi alanlarda çok yüksek liyakat gösteren vatandaşları yaşam boyu senatör olarak atayabilir. Cumhurbaşkanı tarafından atanan görevdeki senatörlerin toplam sayısı hiçbir durumda beşi geçemez (Any., m.59).

¹⁵⁵ ECPRD, [Oath \(Yemin\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:43, 18/11/2002; ECPRD, [Oath and Gestures - Yemin ve Hareketler](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:4328, 03/03/2020

2.2.1.3. Üyelikle Bağdaşmayan İşler

Anayasada her meclisin, üyelerinin sahip olması gereken nitelikler ile seçilme yeterliliklerinin kaybedilmesine yol açan sebepler ve üyelikle bağdaşmazlık halleri hakkında karar vereceği düzenlenmiştir (m.66). Hiç kimse aynı zamanda hem Temsilciler Meclisi üyesi hem senatör olamaz. Senatörlük ile bağdaşmayan ve senatör olarak seçilmeye engel haller kanunla düzenlenir (Any., m.65). Temsilciler Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan haller ve seçilmeye engel durumlar senatörler bakımından da geçerlidir.

2.2.1.4. Devamsızlık

Senato İçtüzüğünde, senatörlerin Genel Kurul toplantılarına ve komisyon çalışmalarına katılmakla yükümlü oldukları düzenlenmiştir (İçt., m.1/2). 62'nci maddede senatörlerin yalnızca devamsızlık gerekçesinin yer aldığı yazılı bir dilekçeyi Senato Başkanına sunmaları halinde Senato birleşimlerine devamsızlık yapabilecekleri düzenlenmiştir. Başkan birleşimin başında, bu şekilde izin almış olan senatörlerin ismini duyurur. İzinli olan senatörlerin isimlerini belirten bir duyuru Senatoda görülebi-
lecek bir şekilde asılır.

Senatörlerin ödenekleri günlük ödeme şeklindedir ve bu ödemelerden, Genel Kurul oylamalarına izinli olmaları sebebiyle katılmadıkları günler oransal olarak hesaplanarak kesinti yapılır. Senatör o günkü oylamaların en az %30'una katılmaması halinde, her oturum günü için bu miktar azaltılır. Senato İçtüzüğü, milletvekillerinin Senato binalarına giriş ve çıkışlarına ilişkin bir kayıt sistemi öngörmemektedir.¹⁵⁶

2.2.1.5. Disiplin Cezaları

Uyarı

Başkan, Genel Kurul toplantılarında görüşmelerin düzenini bozan davranışlarda bulunan veya uygunsuz sözler sarf eden senatörü uyarır (sükûnete davet eder) ve uyarının tutanağa geçirilmesini isteyebilir. Uyarılan senatör; oturumun sonunda ya da Başkanın takdirine bağlı olarak derhal Senatoya açıklama yapma hakkına sahiptir. Gerekçelerin sunul-

¹⁵⁶ ECPRD, [Rules to ensure attendance of Members of Parliament at plenary meetings \(Üyelerin Genel Kurul Toplantılarına Katılımlarının Temini Hakkında Kurallar\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:1530, 27/09/2010

masının ardından Başkan, kendi takdirine bağlı olarak, uyarı cezasının kaldırılmasına karar verebilir (İçt., m.66).

Kınama

Başkan tarafından verilen uyarı cezasına rağmen, cezaya konu davranışlarında ısrar eden veya daha önceki uyarı cezasından bağımsız olarak, ölçüsüz nitelikte veya şiddet içeren ya da başka bir şekilde ciddi olumsuzluk barındıran bir eylemde bulunan bir senatör hakkında Başkan, kınama cezası verebilir ve ilgilinin toplantının geri kalan kısmında salondan çıkarılmasına karar verebilir. İlgili senatör, oturumun sonunda ya da Başkanın takdirine bağlı olarak derhal Senato'ya açıklama yapma hakkına sahiptir. Gerekçelerin sunulmasının ardından Başkan, kendi takdirine bağlı olarak, kınama ve salondan çıkarma cezasının kaldırılmasına karar verebilir. Senatörün salondan çıkarma kararına uymaması halinde, Başkan toplantıya ara verir ve verilen kararın yerine getirilmesi için İdare Amirlerine talimat verir (İçt., m.67).

Meclisten Geçici Çıkarma

Başkan tarafından verilen uyarı cezasına rağmen, cezaya konu davranışlarında ısrar eden veya daha önceki uyarı cezasından bağımsız olarak, ölçüsüz nitelikte veya şiddet içeren ya da başka bir şekilde ciddi olumsuzluk barındıran bir eylemde bulunan ve hakkında kınama cezası verilen bir senatörün on birleşim gününü aşmayan bir süre için Senato çalışmalarına katılmasını yasaklayan bir karar alınması Başkan tarafından Başkanlık Divanına önerilebilir. İlgili senatör Divana açıklama sunabilir.

Senato binası sınırları içinde, ancak Genel Kurul dışında meydana gelen ciddi şekilde olumsuz nitelikli olaylarda, Başkan konuyu Başkanlık Divanına havale edebilir. Divan, ilgiliyi dinledikten sonra, aynı cezaya hükmedebilir. Başkanlık Divanının bu yönde aldığı karar Genel Kurula bildirilir ve hiçbir şekilde tartışmaya açık değildir (İçt., m.67).

2.2.1.6. Üyeliğin Sona Ermesi (Üyelikten Çıkarma, İstifa, Ölüm)

Bir Parlamento üyesinin herhangi bir sebeple üyelikten çıkarılması veya üyeliğin kaybettirilmesi İtalya hukuk sisteminde öngörülmemiştir. Parlamento üyeliği, yasama dönemi sona erdiğinde ve istifa halinde sona erer. İstifa durumunda milletvekilinin üyesi bulunduğu meclis (Temsilciler Meclisi veya Senato) istifanın kabulüne veya reddine karar verir. Parla-

mentonun meclislerinin, kendi üyelerinin sahip olması gereken nitelikler ile seçilme yeterliliklerinin kaybedilmesine yol açan sebepler ve üyelikle bağdaşmazlık halleri hakkında karar vereceğini düzenleyen Anayasanın 66'ncı maddesine bu konuda başvurulur.¹⁵⁷

Boşalan Üyeliklerin Doldurulması

Bir senatör kendi isteğiyle görevden ayrılabilir, bir başka ifadeyle istifa edebilir. İstifa, Senatoda oya sunulur. Ayrıca parlamento üyeliği ile bağdaşmayan bir iş ya da görev üstlenen bir senatör üyelikten çıkarılabilir. Bu durumda, üyelikten çıkarma oylama yapılmaksızın Senatoda kabul edilir.

Senato üyeliklerinde boşalma olması halinde, boş üyeliğe kimin getirileceğine Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kurulu karar verir ve durumdan Senatoyu bilgilendirir. Senato yeni seçilen üyeyi ilan eder.

Parlamente yetkinin devredilemezliği ilkesi gereğince yeni seçilen bir senatör, göreve başlamadan önce, kendisinin parlamento üyeliği ile bağdaşmayan bir görev lehine koltuğundan feragat etmek istediğini beyan etmesi durumu (önleyici vazgeçme) hariç, üyelikten feragat edemez.¹⁵⁸

2.2.1.7. Yasama Sorumsuzluğu ve Dokunulmazlığı

Parlamentonun her bir üyesinin milleti temsil ettiği ve üyelik görevini bağlayıcı bir vekalet olmaksızın yerine getireceği Anayasada düzenlenmiştir (m.67).

Yasama sorumsuzluğu, İtalya Parlamento sisteminde Parlamento üyelerinin parlamento faaliyetlerini yerine getirirken açıkladıkları düşünceler veya kullandıkları oylar sebebiyle aranamayacağı, kovuşturulamayacağı ve yargılanamayacağını ifade eder.¹⁵⁹ Anayasada "Parlamento üyeleri, görevlerini yerine getirirken ifade ettikleri görüşlerden veya kullandıkları oylardan dolayı sorumlu tutulamazlar" şeklinde hüküm altına alınmıştır (m.68/1).

¹⁵⁷ ECPRD, [Members of Parliament Conduct: Grounds and Procedures for the Expulsion/Loss of Mandate of MP \(Parlamento Üyelerinin Sevk ve İdaresi: Parlamento Üyeliğinden Çıkarılma/Üyeliğin Kaybı\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:1423, 13/04/2010

¹⁵⁸ ECPRD, [Procedure regarding substitute members \(ikame üyelerine ilişkin usul\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:3642, 12/02/2018

¹⁵⁹ ECPRD, [Special aspects in the procedures applicable to the requests for the waiver of parliamentary immunity \(Yasama Dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin taleplere uygulanacak usullere ilişkin özel hususlar\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:2850, 18/06/2015

Yasama dokunulmazlığı ise, aynı maddenin devamında “Mensubu olduğu Meclisin izni olmaksızın, hiçbir Parlamento üyesinin üstü ya da evi aranamaz; bir mahkûmiyet kararının infazı ya da kanunda tutuklama zorunluluğu öngörülen bir suçu işlerken yakalanması halleri dışında, hiçbir parlamento üyesi tutulamaz, tutuklanamaz ya da başka bir şekilde özgürlüğünden yoksun bırakılamaz” şeklinde düzenlenmiştir (m.68/2). Maddenin 3’üncü fıkrasında Parlamento üyelerinin konuşma ve iletişimlerinin herhangi bir şekilde dinlenmesi veya bunlara el konulması için de üyesi oldukları Meclislerin izin vermesinin gerektiği ifade edilmiştir (m.68/3).

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması, Senato Genel Kurulunun yetkisindedir. Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kurulu, yargı organlarından gelen senatörlere ilişkin üst ve ev araması, tutuklama, konuşma veya iletişimin dinlenmesi veya iletişim kayıtlarına el konması yönündeki talepleri inceler. Kurulun bu konuda hazırlayacağı rapor Genel Kurula sunulur. Kurulun raporda belirttiği karar oya sunulur. Bu konuda izlenecek usul, Senato İçtüzüğü’nün 135’inci maddesinde hüküm altına alınmıştır. Aynı usul, yasama sorumsuzluğunun kaldırılmasında da uygulanır.

İçtüzüğü’nün 135’inci maddesi, Anayasanın 68’inci maddesi uyarınca Senato’ya verilen, dokunulmazlığın kaldırılması taleplerine uygulanır. Bir senatör hakkındaki yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki talep, Senato Başkanı tarafından, 19’uncu madde uyarınca Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kuruluna havale edilir. Talep edilmesi halinde ilgili bakan tarafından gerekli belgeler Kurula verilir. Kurulun yasama dokunulmazlığının kaldırılması yönündeki bir talebi değerlendirmeye son verdiği tek durum, Bakanın Kurula ilgili dosyanın kapandığını bildirmesi halinde gerçekleşir. Kurulun toplantı yeter sayısı, üye sayısının 1/3’üdür. Bir senatörün kovuşturulmasına ilişkin talepler hakkındaki belgeler sadece Kurul üyeleri tarafından görülebilir. Hakkında dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin talep bulunan bir senatör, Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu uyarınca kendi rızasıyla mahkeme huzuruna çıkmaması halinde Kurula yazılı bir açıklama yapabilir. Dokunulmazlığın kaldırılması talebi, meclislere hakaret suçundan kaynaklanmışsa, Kurul bir veya daha fazla üyesini Temsilciler Meclisinde kendisine karşılık gelen Kurulun temsilcileri ile birlikte bir ön soruşturma yürütmek üzere atar. Kurul, yeni bir süre tayin edilmedikçe, dokunulmazlığın kaldırılması talebinin kendisine havale edilmesinden

itibaren otuz gün içinde Senato'ya bir rapor sunar. Rapor teslim süresi, sadece bir kereliğine ve en fazla otuz günlüğüne uzatılır. Raporun tamamlanması veya teslim süresinin rapor tamamlanmaksızın geçmesi halinde dokunulmazlığın kaldırılması talebi Senato Genel Kurulu gündemine alınır. Genel Kurul, Kurul raporu ve Kurul başkanı veya yetkili üyenin verdiği bilgilerin dinlenmesinin ardından Kurul önerisi veya bu önerinin yapılmadığı hallerde soruşturma açılması talebi hakkında karar verir.

2.2.2. Senatonun Görev ve Yetkileri

Senato, bazılarının doğrudan Anayasada, diğerlerinin ise kurum içi düzenlemelerde hükme bağlandığı birçok farklı organ ve birimden (Başkan, Başkanlık Divanı, Genel Kurul, Komisyonlar vb.) oluşan karma bir yapıya sahiptir.

Senato Başkanının seçildiği birleşimden sonra Genel Kurul; kurum bütçesinin planlanması, senatörlere uygulanacak yaptırımların belirlenmesi, iç işleyişe ilişkin kuralların kabul edilmesi ve Senato Başkanı tarafından kendisine havale edilen her türlü işin ele alınması gibi önemli görevleri bulunan Başkanlık Divanının seçimini yapar.

Senato Genel Kurulu ve komisyonlar senatörlerin olağan faaliyet alanlarıdır. Yasa önerilerinin kabul edildiği, görüşmelerin yapıldığı ve kararların alındığı Genel Kurul, Senato faaliyetlerinin merkezini teşkil eder. Komisyonlar ise esas olarak, Anayasada da öngörüldüğü üzere (m.72), kendi görev alanlarına giren konulardaki yasa önerilerini incelemek ve Genel Kurula rapor etmekle görevlidir. İçtüzükte düzenlenen belli durumlarda komisyonlar, hazırlık niteliğindeki çalışmaların ötesine geçerek, yasa önerilerinin kabulüne kendileri karar verebilirler. Bundan başka komisyonların yerine getirdikleri istisari faaliyetler (diğer komisyonlara ve Genel Kurula) ile Hükümeti denetleme ve yönlendirme nitelikli görevleri de vardır. Senatoda on ihtisas komisyonu¹⁶⁰ bulunmaktadır. Bu komisyonlar, kural olarak farklı bakanlıklara karşılık gelen görev alanlarını yansıtacak şekilde konularına göre uzmanlaşmışlardır ve Genel Kurul'daki mevcut siyasi güçler arasındaki sayısal ilişkileri orantılı olarak yansıtacak şekilde oluşturulmuşlardır.

¹⁶⁰ 27 Temmuz 2022 tarihinde kabul edilen İçtüzük değişikliğinden sonra Senatodaki komisyon sayısı on dörtten ona indirilmiştir. Bu değişiklik, XIX'uncu yasama döneminden itibaren yürürlüğe girmiştir.

İçtüzükte düzenlenen on ihtisas komisyonunun yanı sıra Senato araştırma komisyonu, karma komisyonlar ve özel görevli komisyonlar kurulmasına karar verebilir. Ayrıca İçtüzük Kurulu, Seçimler ve Parlamento Bağışlıkları Kurulu ile Kütüphane ve Tarihsele Arşivler Komisyonu da Senato içinde görev yapan diğer organlardır.

“Tam çift meclislilik” ilkesi uyarınca Senatonun yasama süreci içindeki rolü, Temsilciler Meclisinininki ile aynıdır: Bir yasa önerisinin kanunlaşabilmesi, her iki mecliste aynı metnin kabul edilmesine bağılıdır. Yasama ve Anayasa değışikliğı sürecinde oynadığı önemli rolün yanı sıra, Senato Hükümete güvenoyu ve güvensizlik oyu verir, bununla bağılantılı olarak denetim mekanizmalarının işletilmesi (soru, sorgu) ve siyasi açıdan yönlendirme (görüşme, karar, tavsiye) gibi politika belgelerinin kabulü yetkisini elinde tutar. Senato bu faaliyetlerle hukuk normu yapılması (dar anlamda yasama faaliyeti) sürecinde yer almamakta; fakat mevcut sistemde Hükümetin her iki meclisin güvenoyunu alması gereken Hükümet ile güven ilişkisi çerçevesinde yürütmenin siyasi istikametine karar verilmesine katkıda bulunmakta veya Hükümetin faaliyetlerini denetlemektedir.

Senatonun, bir yasama ve siyaset organı olarak yerine getirdiğı olağan faaliyetlerinin yanı sıra bütçenin hazırlanma ve onaylanması süreci; yeni seçilen senatörlerin seçilme kriterlerine sahip olup olmadıklarının teyidi ve daha sonra ortaya çıkan seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi ve bağdaşmazlık halleri hakkında karar vermek şeklinde idari ve yargısal nitelikli olarak değeriendirilen faaliyetleri de bulunmaktadır. Son olarak, yürürlükteki mevzuata göre Senatonun münhasıran yetkili olduğı bir konu daha bulunmaktadır: Senato bakanlar hakkında, bakanların görevleri ile ilgili işledikleri suçlardan dolayı soruşturma izni verme yetkisine sahiptir. Senato bu yetkisini, parlamento dışından atanan bakanlar ile parlamento içinden atanmakla birlikte farklı meclislere üye olan bakanlar hakkında kullanabilir.¹⁶¹

Senato seçimleri, her beş yılda bir genel ve doğrudan oyla yapılır.¹⁶² Senato, deniz aşırı seçim çevrelerine tahsis edilen üyelikler hariç, bölge esasına dayalı olarak seçilir. Bölge veya özerk şehirler üçten daha az senatörle temsil edilemez; bununla birlikte istisnai şekilde *Molise Bölgesi*

¹⁶¹ Senato della Repubblica, “[The Senate in the bicameral system - Structure and functions of the Senate](#)”

¹⁶² Senato della Repubblica, “[Election of the Senate](#)”

iki, *Aosta Vadisi* özerk bölgesi ise bir senatöre sahiptir. Bölgeler ve özerk şehirler arasında sandalye dağılımı, yapılan son genel nüfus sayımı sonuçlarının tam bölümler ve en yüksek kalan esasıyla elde edilen sonuçlara bakılarak, nüfusla orantılı olacak şekilde yapılır (Any., m.57).

2.2.3. Senatonun Yapısı

2.2.3.1. Senato Başkanlık Divanı

Geçici Başkanlık Divanı

Senatonun seçimlerden sonraki ilk birleşimini -geçici olarak- en yaşlı üye yönetir. İlk birleşimde hazır bulunan en genç altı üye kâtip üye olarak görev yapar (İçt., m.2).

Senato Başkanı ve Başkanlık Divanı

Senato Başkanı Senatoyu temsil eder ve Parlamento faaliyetlerinin düzenli işleyişini ve Parlamento idaresinin iyi şekilde yürütülmesini temin eder: Bu sebeple, ilgili Anayasa hükmünün uygulanmasında İçtüzük, Senato seçimlerinden sonraki ilk birleşimin Başkanın seçilmesine tahsis edildiğini hükme bağlamaktadır.

İçtüzüğün Geçici Başkanlık Divanına ilişkin hükümlerinin yerine getirilmesinden sonra Senato Başkanı, gizli oyla seçilir. Senato üyelerinin salt çoğunluğunun oyunu alan aday, Başkan seçilmiş olur. İki tur oylamanın sonunda hiçbir adayın öngörülen çoğunluğu sağlayamaması halinde, takip eden gün üçüncü bir oylama yapılır. Bu oylamada kullanılan oyların basit çoğunluğunu sağlayan aday-boş oy pusulaları kullanılmış oy olarak sayılır-seçilmiş olur. Üçüncü oylamada da söz konusu çoğunluğun sağlanamaması halinde aynı gün yapılacak ikinci bir seçimde, bir önceki seçimde en fazla oyu alan iki aday arasında ikinci oylama yapılır ve bu oylamada en çok oyu alan aday seçilmiş ilan edilir. Oyların eşitliği halinde, iki adaydan yaşça büyük olanı seçilmiş olur veya ikinci tura kalınır (İçt., m.4).

Senato Başkanı Senatoyu temsil eder ve Senato organlarının faaliyetlerini organize eder; İçtüzük hükümlerine uygunluğu temin eder; görevlerini yerine getiremediği hallerde Cumhurbaşkanıya vekalet eder.

Parlamento faaliyetleri bağlamında Senato Başkanı, Genel Kurul görüşmelerini yönetir ve görüşmelerin düzenini sağlar; sunulan yasa önerisi ve diğer belgelerin kabul edilebilirliğini değerlendirir, söz hakkı

verir, oylamaların düzenini temin eder ve oylama sonuçlarını ilan eder. Senato Başkanı, idare amirleri ve kâtip üyelerin faaliyetlerini denetler. Başkan, Senato idaresinin sorunsuz işlemlerini sağlamaktan sorumludur (İçt., m.8).

Senatonun, Başkanının seçilmesinden sonraki birleşiminde dört Başkanvekili, üç İdare Amiri ve sekiz Kâtip üyenin seçimi yapılır. Her senatör oy pusulalarının üzerine Başkanvekilliği için iki, İdare Amirliği için iki ve Kâtip üyelik için dört aday ismi yazarlar. En yüksek oyu alan adayların seçildiği ilan edilir. Başkanlık Divanı üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçim yapılır. Boşalan iki üyelik için yapılacak seçimde her senatör oy pusulasına bir senatörün ismini yazar; ikiden fazla üyelik için yapılacak seçimde, her senatör boş üyelik sayısının yarısına eşit sayıda ismi en yakın tam sayıya yuvarlayarak yazar. En fazla oyu alan adayın seçildiği ilan edilir. Oyların eşitliği halinde, yaşça büyük olan aday seçilmiş olur (İçt., m.5). Başkan seçimi için kullanılan oy pusulalarının sayımı, Geçici Başkanlık Divanı tarafından halka açık olarak yapılır. Başkanlık Divanının diğer üyelerinin seçimlerinde kullanılan oy pusulaları ise kura ile seçilen sekiz senatör tarafından sayılır (İçt., m.6).

Senato Başkanının başkanlık ettiği Başkanlık Divanı, Senato bütçe taslağını, bütçe kalemleri tahsisatlarındaki değişiklikleri ve mali hesapları kabul eder. İçtüzüğün 67'nci maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları uyarınca senatörlere uygulanacak müeyyidelere karar verir, söz konusu yetki bağlamında Başkanlık Divanının yapacağı toplantılara Başkanlık Divanında yer almayan siyasi parti gruplarının liderleri de katılabilir. Başkanın teklifi üzerine Senato Genel Sekreterini atar; Senato iç idaresi hakkındaki düzenlemeleri kabul eder; İçtüzükte atıf yapılan hallerde, Senato çalışanları hakkında uygulanacak tedbirlere karar verir ve Başkan tarafından verilen diğer işleri yapar. Başkanlık Divanı senatörlerin, senatörlük görevlerini yerine getirirken uymaları gereken ilke ve standartları ortaya koyan Davranış Kurallarını (*Codice di condotta dei Senatori*)¹⁶³ kabul eder. Genel seçimlerin ardından Başkanlık Divanı yeni seçilen Senatonun ilk birleşimine kadar görevde kalmaya devam eder (İçt., m.12).

Hükümet üyeliğine getirilen bir senatörün Başkanlık Divanı üyeliğine son verilir. Bir siyasi parti grubu üyesi olup da grup üyeliği Başkanlık

¹⁶³ Senato della Repubblica, "[Codice di condotta dei Senatori](#)"

Divanına seçildiğinde sona eren bir Başkanlık Divanı üyesinin görevine son verilir. Bu, asıl siyasi parti grubunca alınmış bir karar sonucu ise veya grup feshedilmişse ya da başka bir grupla birleşmiş ise uygulanmaz. Bu hüküm Senato Başkanı bakımından uygulanmaz.

Başkanvekillerinin görevi, Genel Kurul görüşmelerini yönetmede Başkana vekâlet etmek ve resmî törenlerde Senatoyu temsil etmektir. Başkan geçici olarak görevlerini yerine getiremeyecek olması halinde kendisine vekâlet edecek başkanvekilini tayin eder (İçt., m.9).

Kâtip üyelerin görevleri, açık oturum tutanaklarının tutulmasını denetlemek, kapalı oturum tutanak taslaklarını hazırlamak; söz sırasını kaydetmek; tutanakları ve Başkanın talebi üzerine Senatoya bildirilmesi gereken her türlü belge veya metni Genel Kurulda okumak; yoklama yapmak; oylama sonuçlarını kaydetmek; tutanakların doğruluğunu sağlamak; Başkanlık Divanı toplantılarının tutanaklarını tutmak ve Senato faaliyetlerinin sorunsuz şekilde yürütülmesinde Senato Başkanına yardımcı olmaktır. Gereken hallerde Başkan bir veya daha fazla senatörü kâtip üye olarak görev yapmak üzere davet edebilir (İçt., m.11).

2.2.3.2. Danışma Kurulu

Danışma Kurulu (*Conferenza dei Presidenti dei Gruppi parlamentari*) Senatodaki adıyla Parlamento Grup Başkanları Konferansı, Senato Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanlarından oluşur.¹⁶⁴ Bu organ, Senato çalışma programını planlamakla görevlidir (İçt. m.53/1). Kurul Senato Başkanının başkanlığında, Senato Başkanvekilleri ile Hükümet temsilcisinin katılımıyla toplanır. Senato Başkanı tarafından, her iki ayda bir, Temsilciler Meclisi Başkanı, ihtisas komisyonları ve özel komisyon başkanları ile Hükümete danıştıktan sonra düzenlenen Senato çalışma programı, onaylanmak üzere Danışma Kuruluna sunulur (İçt. m.53/3).

Senato Başkanı, Senatonun çalışma programını ve takvimini Kurula sunar. Danışma Kurulunun oybirliğiyle kabul ettiği takvim, kesinleşir. Aksi halde Genel Kurul sunulan değişiklikler hakkında karar verir (İçt. m.55/3). Takvime dâhil edilen konuların görüşmelerinin ne şekilde yapılacağının belirlenmesinde Kurul, her bir siyasi parti grubuna ve herhangi bir gruba

¹⁶⁴ Senato della Repubblica, "[Conferenza dei Presidenti dei Gruppi parlamentari \(art. 53 e art. 55 Reg.\)](#)"

üye olmayan senatörlere verilecek süreyi ve nihai oylamanın tarihini belirleme yetkisine sahiptir (İçt. m.55/5).¹⁶⁵

2.2.3.3. İdare Amirleri

İdare amirleri (*Questori*), Başkanın talimatları uyarınca Senato güvenliği, hizmetleri ile protokolü üzerinde müştereken denetleme yetkisine sahiptirler. Ayrıca Senato bütçesini ve Senato mâli hesaplarını hazırlama, fonlarını yönetme de idare amirlerinin görevidir (İçt., m.10).

2.2.3.4. Siyasi Parti Grupları

Senato siyasi parti grupları, Senato İçtüzüğü'nün 4'üncü bölümünde düzenlenmiştir. Sahip oldukları müstakil meşruluk gereği herhangi bir parti grubuna üye olmayı tercih etmeyebilecek olan eski cumhurbaşkanları ile yaşam boyu senatörler hariç olmak üzere, her senatörün bir siyasi parti grubuna mensup olma zorunluluğu vardır (m.14/1).

Her siyasi parti grubu, bir siyasi parti veya siyasi harekete ya da aynı parti sembolü altında Senato seçimlerinde aday olan ve seçilen bir siyasi parti ya da siyasi hareket kombinasyonuna üye en az on senatörden oluşur. Birden fazla siyasi partinin veya siyasi hareketin aynı sembol altında ortak listeyle seçime katılması halinde bu listelere ilişkin olarak, söz konusu siyasi partileri veya siyasi hareketleri temsilen sadece bir grup kurulabilir (m.14/4).

En az on senatörden oluşan özerk parti gruplarının kurulması da mümkündür. Bu gruplar seçimlere tek bir parti olarak veya bir ittifakın tarafı olarak katılan partileri temsil eder. Belirli bir gruba üye olmak istemeyen senatörler ise Bağlı Olmayan Üyeler Parti Grubuna (Karma Grup) katılırlar.

2.2.4. Genel Kurul

İtalya Senatosunda Genel Kurul (*assemblea*), Palazzo Madama binasındaki salonda toplanmaktadır. Genel Kurul, kanun tekliflerinin görüşüldüğü esas organ olup yasama ve denetim süreçlerinin komisyonlarla birlikte ana aktörü konumundadır. Senato İçtüzüğü'nde Genel Kurul müstakil bir başlıkta düzenlenmemiş olmakla birlikte muhtelif maddelerde Genel

¹⁶⁵ Senato della Repubblica, "[Conferenza dei Presidenti dei Gruppi parlamentari](#)"

Kurulun görev ve yetkilerine ilişkin hususlar sıralanmıştır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

- Yasa önerilerini görüşmek,
- Değişiklik önermelerini görüşmek ve karara bağlamak,
- Hükümetten gelen bilgilendirme taleplerini görüşmek,
- Görüşme önermeleri neticesinde kabul edilen konu başlıklarında görüşme yapmak,
- Güvenoyu ile güvensizlik oyu önermeleri ile Hükümetin seçim sonrası güvenoyu alma süreçlerini görüşmek,
- Karar önermelerini ve tavsiyeleri görüşmek, bunlar hakkında karar almak,
- Sorular ile sorguları görüşmek,
- İçtüzükte öngörülen diğer görev ve sorumlulukları yerine getirmek.

Senato, İçtüzükte öngörüldüğü üzere Senato Başkanı tarafından gündemin dağıtılmasını müteakiben toplanır (İçt., m.52). Kural olarak Senato birleşimlerinin tamamı halka açık olarak gerçekleştirilir ancak Hükümetin veya Senato üye tamsayısının onda biri kadar üyenin talebi halinde Senato, kapalı oturum yapmaya görüşmesiz karar verebilir (İçt., m.57).

Genel Kurulda gündemde yer alan hususlarla ilgili rapor sunan komisyonlar için özel yer ayrılır. Ayrıca Genel Sekreter ile Senato Başkanı tarafından yetkilendirilen diğer üst düzey yöneticiler de Senato Başkanı'nın bulunduğu kürsüde yer alabilir. Hükümet mensupları da Senatoda Genel Kurul birleşimlerine katılma hakkına ve davet edilmeleri halinde katılma yükümlülüğüne sahiptir. Hükümet mensuplarına da tıpkı komisyon temsilcilerine olduğu gibi Genel Kurulda özel bir yer tahsis edilir. Senato Genel Kurulunda yalnızca senatörler ve talep etmeleri halinde Hükümet mensupları söz alabilmektedir (İçt., m.63).

2.2.4.1. Çalışma Programı ve Takvimi

Genel Kurulda faaliyetler, Danışma Kurulu tarafından tayin edilen çalışma programı ve çalışma takvimine göre aylık olarak şekillenir. Burada esas itibarıyla her ayın iki haftası, Genel Kurul çalışmalarıyla çakışmamak kaydıyla komisyon faaliyetlerine ayrılır. Çalışma programı, ana hatlarıyla

iki aylık bir süreyi kapsar ve Hükümet ile siyasi parti grupları tarafından önerilen, nihayetinde de Danışma Kurulu tarafından kabul edilen konu başlıklarının bir listesini içerir. Senato üye tamsayısının üçte biri kadar üye tarafından önerilen konular da kendiliğinden çalışma programına dâhil edilir. Çalışma takvimi ise normalde bir ayı kapsamakta olup spesifik olarak birleşimlerin gününü, saatlerini ve görüşülecek olan işlerin sırasını içerir. Çalışma takvimi taslağı, Senato Başkanı tarafından Danışma Kuruluna sunulur ve Kurulda oy birliği sağlanırsa kabul edilmiş olur; aksi takdirde Genel Kurulda görüşülerek karara bağlanır. Genel Kurul gündemi de çalışma takvimi baz alınarak Senato Başkanı tarafından hazırlanır. Her birleşimin sonunda Başkan, bir sonraki birleşimin gündemini Genel Kurula duyurur.¹⁶⁶

İşlerin görüşülme düzenini tayin eden çalışma programı ve takvimi, Hükümet tarafından belirlenen öncelik sırası ve siyasi parti grupları ile senatörler tarafından yapılan öneriler dikkate alınarak kararlaştırılır.¹⁶⁷ Muhalefet grupları tarafından yöneltilen talepler için program ve takvimde uygun yerlerin muhalefete ayrılacağı hükme bağlanmıştır. Bu durum, denetim önergeleri için de benzer şekilde uygulanır. Bu kapsama; sorular, detaylı sorular, görüşme önergeleri, soru zamanı, kısa sorular ve kısa görüşmeler girmektedir.

Her iki aylık süre için Senato Başkanı tarafından hazırlanan çalışma programı Danışma Kurulu tarafından oy birliği ile kabul edilirse Senatoya duyurulmakla kabul edilmiş sayılır. Oy birliği olmaması ya da bu duyurunun yapıldığı esnada bir senatör veya Hükümet temsilcisinin programa dair tartışma talep etmesi halinde program Genel Kurulda karara bağlanır. Her bir siyasi parti grubu adına bir senatör, talebi yapan senatör veya Hükümet temsilcisiyle birlikte söz hakkına sahip olur. Bu kapsamda tanınan söz hakkı, konuşmacı başına azami on dakikadır. Çalışma programı ve takviminde yapılacak değişiklikler açısından da yukarıda tarif edilen hükümler uygulanır.

Çalışma programının uygulanması bakımından Senato Başkanı ihtisas komisyonları ve özel komisyonların başkanlarını, Hükümetten bir temsilcinin de katılımıyla, komisyonların iş şekli ve zamanlamasına Senatonun

¹⁶⁶ Senato della Repubblica, "[Senato in sintesi](#)"

¹⁶⁷ Senato della Repubblica, "[Conferenza dei Presidenti dei Gruppi parlamentari](#)"

çalışma planıyla uyumlu olacak şekilde karar vermek üzere bir araya getirir. Siyasi parti gruplarının iç yönetmelikleri, çalışma programında ve takviminde yer alacak konulara ilişkin hususları düzenler. Bununla birlikte münferit olarak senatörler ise konuya ilişkin görüşlerini belirtme ve önerilerde bulunma hakkına sahiptir (İçt., m.53).

Çalışma programının yanında Danışma Kurulu tarafından kararlaştırılan ana unsurlardan olan çalışma takvimi de Senato İçtüzüğü'nün 55'inci maddesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre 53'üncü madde kapsamında belirlenen çalışma programının uygulanma şeklini netleştirmek ve programın ayrıntılarını düzenlemek adına Senato Başkanı, Hükümetin de bir temsilciyle yer aldığı Danışma Kuruluna ilgili hususları içeren bir çalışma takvimi taslağını sunarak onaylatır. Takvim genel itibarıyla bir aylık süreyi kapsar ve her bir birleşimin gün ve süreleriyle birlikte gündemdeki meseleleri içerir.

Danışma Kurulunda oy birliğiyle kabul edilen çalışma takvimi Senato'ya duyurulur ve kabul edilmiş sayılır. Aksi takdirde, takvim Genel Kurulda karara bağlanır. Her siyasi parti grubu adına bir senatör değişiklik önergesi sunabilme hakkına sahiptir. Senato her bir siyasi parti grubu adına bir konuşmacı tarafından on dakikayı geçmemek üzere yapılacak konuşmaların ardından son olarak her bir değişiklik önergesini işaretle oylar. Kabul edilen takvim yayımlanır ve dağıtılır.

Takvimde yer alan konularla ilgili görüşmelerin organize edilmesi için Danışma Kurulu her bir gruba ayrılacak süreyi ve son oylamanın tarihini önceden kararlaştırabilir. Takvimde yer alan münferit unsurlar için ise Danışma Kurulu normalde her bir siyasi parti grubuna ve herhangi bir gruba dâhil olmayan senatörlere ayrılan süreyi kararlaştırır. Buna ek olarak takvimde yer alan ve oylaması yapılacak işlerin oylama tarihleri de Danışma Kurulu tarafından tayin edilir.

2.2.4.2. Genel Kurul Gündemi ve Tutanaklar

Senato Başkanı birleşimleri açar ve kapatır. Ayrıca eş anlı olarak bir sonraki birleşimin gün, saat ve gündem bilgilerini duyurur (İçt., m.52). Senatonun üyelerine duyuru yapılarak toplantıya çağrıldığı haller bu durumun istisnasıdır, zira bu durumda gündem üyelere birleşimden beş gün önce duyurulur. Genel Kurul gündemi hazırlanırken Danışma Kurulu tarafından tayin edilen çalışma takvimi esas alınır.

Senato İktüzüğünün 62'nci maddesine göre bir senatör yazılı olarak Senato Başkanından talepte bulunmak kaydıyla izin isteyebilir. Her birleşimin başında Başkan tarafından izinli olan senatörler Genel Kurula duyurulur. Ayrıca izinli senatörlerin isimlerini içeren bir liste de Senatoya bildirim metni şeklinde iletilir.

Gündemde yer alan konu başlıklarının görüşülme sırasının değiştirilmesini Senato Başkanı bizzat kararlaştırabileceği gibi beş senatör de bu doğrultuda öneride bulunabilir. Öneride bulunulması halinde Başkan lehte ve aleyhte birer üyeye en fazla (her birine) onar dakika süre vererek öneriyi işaretle oya sunabilir.

Gündemde yer almayan bir konunun görüşülmesi veya oya sunulması için birleşimin başında öneriye bağlı olarak harekete geçip hazır bulunan senatörlerin üçte ikisinin oyu gereklidir. Ayrıca Senatoda başka bir gündem maddesinin görüşülmesine geçilmek üzereyken Hükümet, ilgili Komisyon Başkanı veya beş senatör tarafından da gündemdeki maddelerin görüşülme sırasında değişiklik yapılması talep edilebilir. Her bir siyasi parti grubu adına bir konuşmacı on dakikayı aşmamak üzere söz alabilir. Önerinin kabul edilmesi durumunda komisyon tarafından sözlü bir bildirimde bulunulabilir (İçt., m.56).

Her bir birleşim için benimsenen tedbirler ile kararları ve bir tartışmadaki katılımcıların isimlerini içeren tutanak özetleri hazırlanır. Her birleşim, bir önceki tutanak özeti okunmasıyla başlar. Gündemin başında bir önceki tutanak özetlerinin okunmasının ardından ve gündeme geçmeden önce Senato Başkanı ayrıca Senatoyla ilgili olan tüm mesajları, mektupları ve Senatoya iletilen diğer hususları okur. Uygunsuz dil içeren hiçbir mesaj okunmaz (İçt., m.61). Bir önceki birleşimin tutanak özeti gündemin başında okunurken buna ilişkin herhangi bir itiraz gelmemesi halinde tutanak özeti oya sunulmadan kabul edilmiş sayılır. Bununla ilgili bir oylama yapılmasının gerektiği durumlarda ise işaretle oylama yapılır ve üyeler yoklama talebinde bulunamaz.

Düzeltilme talebinde bulunmak, şahsı adına söz almak veya kullandığı oyu izah etmek için konuşmak isteyenler dışında tutanak özetlerinin okunmasının ardından herhangi bir görüşme gerçekleştirilmez. Halka açık ya da kapalı oturumların tutanakları, kabul edilmelerinin hemen ardından Senato Başkanı ve iki kâtip üye tarafından imzalanır. Ayrıca

Senato tarafından kapalı oturumların tutanak özetinin tutulmaması yönünde karar alınabilir. Halka açık olarak yapılan tüm oturumların tam tutanakları tutulur ve yayımlanır (İçt., m.60).

2.2.4.3. Genel Kurulda Oylamalar

Senatoda yapılacak olan oylamalar belli bir sayı gerektiren çoğunluğun teyit edilmesini gerektiriyorsa açık veya gizli oy, gerektirmiyorsa işaretle oy şeklinde yapılır. Bunun yanı sıra oy kullanan her bir milletvekilinin hangi yönde oy kullandığının anlaşılması isteniyorsa açık oy, istenmiyorsa da gizli oy veya işaretle oylama yapılabilir. Dolayısıyla oylamalara ilişkin yapılacak kategorizasyon bu iki ekseninde bir çerçeveye oturtulur.¹⁶⁸ Oylamaların sırasını belirlemek ve sonuçları duyurmak Senato Başkanının görevidir.

İçtüzüğün 113'üncü maddesinde oylama türleri ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre Genel Kurulda yapılabilecek üç tür oylama bulunmaktadır: İşaretle oy, açık oy, gizli oy. Açık oylama elektronik sistem vasıtasıyla veya isim listesi üzerinden oylamayla gerçekleştirilir.

Aksi yönde bir hüküm bulunmadıkça Senatoda genel olarak benimsenen oylama türü işaretle oylamadır. İşaretle oylamadan önce senatörler tarafından sözlü olarak açık oylama talebinde bulunulabilir. Açık oylama on senatör tarafından veya bu sayıya tekabül edecek kadar üyeyi temsil eden bir ya da daha fazla siyasi parti grup başkanı tarafından ayrı ayrı veya birlikte talep edilebilir. Bir birleşimin başında yapılan ve oylama şeklini ilgilendiren talep, o birleşim boyunca geçerli olur. Gizli oylama için ise önerge on iki senatör veya bu sayıda üyeyi temsil eden bir veya daha fazla siyasi parti grup başkanı tarafından birlikte veya ayrı ayrı verilebilir. Gizli oylama durumunda Senato Başkanı oylamadan önce gizli oylama talebinde bulunan senatörlerin sayısını tekrar kontrol eder. Karar yeter sayısının sağlanması için gizli oy talebinde bulunan senatörler oylamada yer almasalar bile hazır bulunmuş sayılırlar.

Doğrudan şahıslarla veya oy pusulası kullanılan seçimlerle ilgili tüm oylamalarda genel kural gizli oylama yapılmasıdır. Ayrıca öngörülen sayıda senatörün talebi doğrultusunda Anayasanın dilsel azınlıklar ile sivil, etik ve sosyal ilişkilerle ilgili muhtelif hükümleri ve Senato İçtüzüğü'nün değiştirilmesine ilişkin oylamalar da gizli yapılabilir.

¹⁶⁸ Senato della Repubblica, "Glossario".

Bir kanun teklifinin son oylaması, genel kural olarak açık oyla gerçekleştirilir. Anayasanın yukarıda zikredilen maddeleriyle alakalı oylamalar ise bu kuralın istisnasını teşkil etmekte olup bu minvalde bir durumun varlığına Senato Başkanı, İçtüzük Kuruluna danışmak suretiyle karar verir (İçt., m.113).

Oylamaların hızlandırılması için genellikle Senato Başkanının takdiri doğrultusunda elektronik oylama cihazları vasıtasıyla işaretle oylama yapılır. Elektronik oylama ayrıca işaretle oylamanın tekrar sayılmasına ilişkin bir talep gelmesi halinde de kullanılır. Tekrar sayma talebi, ilk oylama sonuçlarının ilan edilmesinden hemen sonra yapılabilir ve bu durumda Senato Başkanı Genel Kurul salonuna açılan tüm kapıların kapatılmasını talep eder (İçt., m.114).

Eş anlı açık oylamalar elektronik sistem üzerinden yapılmakta olup oylamanın tamamlanmasının ardından kâtip üyeler oylamaya katılan senatörlerin listesi ve hangi yönde oy kullandıklarını gösteren çizelgeyi Senato Başkanına sunar. Daha sonra Başkan oylamanın sonucunu duyurur ve söz konusu liste Başkanlık Kürsüsünde yer alır. Ayrıca bu oylama ilgili birleşimin tutanaklarına eklenir.

İsim listesi üzerinden üyelerin tek tek okunmasıyla gerçekleştirilen açık oylamalar ise güvenoyu ile güvensizlik oyu görüşmelerinde veya on senatörün teklifi üzerine yapılır. Bu durumda “evet” ile “hayır” oylarının ne anlama geldiğinin Başkan tarafından izah edilmesinin ardından Başkan ilk oy kullanacak olan üyeyi kura ile belirler. Devamında oy kullanacak üyeler ise alfabetik sırayla belirlenir.

Liste usulü açık oylamada listenin tamamlanmasının ardından ilk oylamaya dâhil olmayan senatörler üzerinden ikinci bir oylama listesi teşkil edilir. Her bir senatör isimle çağrılarak oylarını yüksek sesle belirtmeye davet edilir ve senatörlerden elektronik oy cihazında tercihinin uygun olan düğmeye basması istenir. Şayet zikredilen oy ile elektronik oy cihazında verilen oy arasında bir uyumsuzluk olursa Başkan oylamayı durdurarak ilgili senatörden ne yönde oy kullanacağına açıklık getirmesini ister (İçt., m.116).

Genel Kurulda gizli oylama, elektronik oylama sistemi yardımıyla oy kullananın gizliliğini koruyarak ve sonuçları sisteme kaydederek gerçekleştirilir. Oylamaya katılan senatörlerin listesi birleşimin tutanaklarına

eklenerek yayımlanır. Gizli oylamada senatörlere biri siyah, diğeri beyaz olmak üzere iki adet top verilir. Senatörler, Başkanın yaptığı bilgilendirme doğrultusunda oylarını belirlenen kutulara atmak suretiyle kullanırlar.

2.2.4.4. Genel Kurulda Yeter Sayılar

Toplantı Yeter Sayısı

Anayasanın 64'üncü maddesi uyarınca Senatoda üye tamsayısının salt çoğunluğu bulunmadan toplantı yapılamaz. Genellikle toplantı yeter sayısının sağlandığı varsayılır fakat yedi senatör veya en az bu sayıda üyeyi temsil eden bir siyasi parti grup başkanı tarafından talep edilmesi halinde Senato Başkanı tarafından yoklama alınarak yeter sayının sağlanıp sağlanmadığı netleştirilir (İçt., m.107/2). Toplantı yeter sayısı talebi, bir önceki birleşimin tutanak özetleri onaylanmadan önce sunulamaz.

Toplantı yeter sayısının tespiti açısından bir oylamada çekimser kalan senatörler de mevcuda dâhil edilir. Benzer şekilde yoklama talep eden veya nitelikli çoğunluk gerektiren bir oylama talep eden senatörler de mevcuda dâhil edilir. Senato üye tamsayısının salt çoğunluğunu gerektiren bir oylamadan önce Senato Başkanı tarafından toplantı yeter sayısının olup olmadığına bakılabilir (İçt., m.107).

Toplantı yeter sayısının sağlanamaması halinde Başkan toplantıya en az yirmi dakika ara verir ve sonrasında aynı gün ilerleyen saatlerde Genel Kurulu yeniden toplayabilir veya toplantıyı başka bir güne erteleyebilir. Arka arkaya dört kez toplantı yeter sayısına ulaşamaması durumunda birleşim her halükârda ertelenmiş olur. Birleşimin ertelendiği hallerde aynı günün veya ertesi günün çalışma takviminde başka bir iş yer almıyor olması şartıyla, birleşim aynı gündemle bir sonraki iş gününe ya da bir sonraki tatil gününe, Senato o gün çalışmaya karar vermişse taşınabilir (İçt., m.108).

Karar Yeter Sayısı

Senatoda alınan tüm kararlar genel kural olarak hazırda bulunan senatörlerin oylarının salt çoğunluğu ile alınır. Özel bir çoğunluk gerektiren haller bu durumun istisnasını teşkil eder. Lehte veya aleyhte oy kullanan senatörler hazır bulunuyor sayılır. Eşitlik halinde ise önerilen husus reddedilmiş sayılır (İçt., m.107).

Nitelikli çoğunluk gerektiren bazı durumlar ise İçtüzükte şu şekilde sıralanmıştır:

- Anayasa değişiklik tekliflerinin son oylamasında Senato üye tamsayısının salt çoğunluğu (İçt., m.124),
- Dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin önergelerin kabulü için Senato üye tamsayısının salt çoğunluğu (İçt., m.135-bis),
- Senato İçtüzüğü'nün kabulü veya İçtüzük değişiklikleri için üye tamsayısının salt çoğunluğu (İçt., m.167),
- Senato Başkanının seçiminde ilk tur oylaması için üye tamsayısının salt çoğunluğu (İçt., m.4),
- Gündemde olmayan bir konunun görüşülmesi veya oya sunulması için hazır bulunan üyelerin üçte iki çoğunluğu (İçt., m.56).

Görsel 9: Senato Genel Kurul Salonu

Kaynak: [Flickr](#)

2.2.4.5. Genel Kurulda Görüşmeler ve Düzen

Genel Kurulda gerçekleştirilen görüşmelerin kahir ekseriyetini, komisyonların incelediği ve hakkında Genel Kurula bir rapor sunduğu bir yasa önerisi üzerindeki görüşmeler teşkil eder. Bu minvaldeki görüşmeler farklı aşamalara bölünmüş belirli bir süreç takip edilerek yapılır. Buna göre

görüşmelerin başlangıcını, komisyon raporunun Genel Kurula sunumu oluşturur. Sunum, ilgili komisyon tarafından yetkilendirilen ve raporu hazırlayan raportör tarafından gerçekleştirilir. Rapor olağan hallerde yazılı olarak verilip bir sunumla Genel Kurula izah edilirken, acele hallerde bu rapor direkt sözlü olarak verilebilmektedir. Rapor sunumunun ardından her siyasi parti grubundan birer senatör, öteleyici veya engelleyici önerge vererek görüşmelerin ertelenmesini veya gerçekleştirilmemesini oya sunabilir. Genel Kurul görüşmelere devam etme yönünde karar alırsa, teklifin geneli üzerine görüşmelere geçilir. Bu aşamada ismini önceden kaydettirmiş olmak kaydıyla söz alan senatörler on dakikayı aşmamak üzere Genel Kurula hitap edebilir. Bunların ardından komisyon raportörü ve Hükümet temsilcisi cevap verme hakkını kullanır. Genel Kurul hemen akabinde maddeler, tavsiyeler ve değişiklik önergeleri üzerinde oylamaya geçer. Son aşamayı ise kanun teklifinin tümünün oylanması oluşturur. Her bir oylamadan önce siyasi parti grupları adına birer senatör beş dakikayı aşmayacak şekilde söz alarak kullanacağı oyun izahını yapabilir. Yasa önerisinin tümü üzerinde yapılacak olan oy izahı için öngörülen süre ise her bir konuşmacı için on dakikadır.¹⁶⁹

Senato Başkanı, Genel Kuruldaki görüşmeler esnasında düzen bozucu hareketlerde bulunan veya uygunsuz bir dil kullanan senatörleri kurallara uymaya davet eder. Ayrıca Başkan, bu durumla ilgili olarak uyardığı senatörün ismen tutanaklarda yer almasını da kararlaştırabilir. Düzene uymaya davet edilen senatör, birleşimin sonunda veya Başkan tarafından uygun görülmesi halinde hemen kendi davranışının gerekçesini Senato huzurunda izah edebilir. Senatörün gerekçelendirilmesini dinledikten sonra Senato Başkanı uyarısını geri çekebilir. Bu karar nihai niteliktedir.

Senato birleşimlerinde ciddi derecede düzen bozucu eylem ve söylemlere rastlanması, buna bağlı olarak da Başkanın düzeni sağlayamaması durumunda Başkan kürsüyü terk eder ve kürsüye dönünceye kadar birleşime ara vermiş sayılır. Aranın ardından da düzenin sağlanamaması durumunda Başkan belirli bir süre için birleşime yine ara verebilir ya da birleşimi erteleyebilir. Birleşimin ertelenmesi halinde, Senato şayet aynı günün ilerleyen saatlerinde tekrar toplanmayı daha önceden kararlaştır-

¹⁶⁹ Senato della Repubblica, "[Senato in sintesi](#)"

mamışsa, takip eden ilk iş günü aynı gündemle toplanır. Mevzubahis iş günü hesabına, Senatonun çalışmaya karar verdiği tatil günleri de dâhil edilir (İçt., m.68).

Senato görüşmelerinin güvenliğiyle ilgili hususlarda Senato adına hareket etme yetkisi Senato Başkanına aittir. Başkan, idare amirlerinden ve onlara yardımcı olan Genel Sekreterden yardım alarak güvenlik görevlilerine uygun tedbirlerin alınması yönünde talimatlar verir. Güvenlik görevlileri bu konularda doğrudan Senato Başkanına karşı sorumludur. Başkan tarafından aksi talep edilmediği takdirde Genel Kurul salonuna, Senato binalarına ve komisyon toplantı salonlarına emniyet teşkilatı mensupları ve adli polis teşkilatı mensupları giremez (İçt., m.69).

Senato birleşimleri esnasında Genel Kurul salonuna vatandaşlar hiçbir şekilde giremez. Vatandaşların birleşimleri takip etmeleri için hususi olarak ayrılan localar bulunmaktadır ve bunlarla ilgili kurallar İdare Amirlerinin önerisi üzerine Senato Başkanı tarafından kararlaştırılır (İçt., m.70).

Birleşimler esnasında ziyaretçiler, kendilerine ayrılan dinleyici localarında yer alırlar. Ziyaretçiler birleşimleri izlerken sessiz kalmak durumundadır ve herhangi bir onaylama/onaylamama işareti yapamazlar. Dinleyici locasında düzeni bozan bir kimse kavaslar tarafından loca dışına çıkarılır. Sorumluların tek tek tespit edilememesi halinde ise dinleyici locasının ilgili bölümü veya tamamı ziyaretçi girişine kapatılabilir. Dinleyici locasından dışarı alınan ziyaretçiler geri dönemez. Daha sonradan gelen ve uygun bir şekilde alınmış giriş kartını gösteren ziyaretçiler ise locaya tekrar alınabilir (İçt., m.71).

Senatoya veya üyelerine karşı düşmanca hislerle harekete geçen veya Başkanın emirlerine uymakta direnen kişiler Başkan tarafından verilen talimatlar doğrultusunda hemen tutuklanabilir ve ilgili makamlara sevk edilebilir (İçt., m.72).

2.2.5. Komisyonlar, Kurullar ve Komiteler

2.2.5.1. Kuruluş Türüne Göre Komisyonlar

2.2.5.1.1. İhtisas Komisyonları

İtalya Senatosundaki komisyonların asli bileşenini ihtisas komisyonları (daimî komisyonlar) oluşturmaktadır. İhtisas komisyonları, belirli bir

konuyu görüşmek üzere geçici olarak oluşturulmayıp sürekli nitelik arz ettiklerinden, daimi komisyonlar olarak da adlandırılırlar. Bu komisyonlar ayrıca, İttüzküte yer aldıkları ve yukarıda belirttikleri sıraya göre 1'inci Daimî Komisyon, 2'nci Daimî Komisyon, 3'üncü Daimî Komisyon vb. şeklinde isimlendirilmektedir.

Her bir komisyonun bir veya daha fazla alanda yasamaya dair ve yasama ile ilgili olmayan, yürütmenin bir veya daha fazla bölümüne karşılık gelen, görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu bağlamda, Senatoda mevcut on ihtisas komisyonu aşağıda verilmiştir:

1-Anayasa, Başbakanlık ve İçişleri, Devlet ve Kamu Hizmetlerinin Genel Teşkilatı, Yayıncılık Endüstrisi, Dijitalleşme Komisyonu

(1ª Affari costituzionali, affari della Presidenza del Consiglio e dell'Interno, ordinamento generale dello Stato e della Pubblica Amministrazione, editoria, digitalizzazione);

2- Adalet Komisyonu

(2ª Giustizia);

3- Dışişleri ve Savunma Komisyonu

(3ª Affari esteri e difesa);

4- Avrupa Birliği Politikaları

(4ª Politiche dell'Unione europea);

5- Ekonomik Planlama, Bütçe Komisyonu

(5ª Programmazione economica, bilancio);

6- Maliye ve Hazine Komisyonu

(6ª Finanze e tesoro);

7- Kültür ve Kültürel Varlıklar, Eğitim, Bilimsel Araştırma, Eğlence ve Spor Komisyonu

(7ª Cultura e patrimonio culturale, istruzione pubblica, ricerca scientifica, spettacolo e sport);

8-Çevre, Ekolojik Dönüşüm, Enerji, Bayındırlık, İletişim, Teknolojik Yenilik Komisyonu

(8ª Ambiente, transizione ecologica, energia, lavori pubblici, comunicazioni, innovazione tecnologica);

9-Sanayi, Ticaret, Turizm, Tarım ve Tarımsal Gıda Üretimi Komisyonu

(9ª *Industria, commercio, turismo, agricoltura e produzione agroalimentare*);

10- Sosyal İşler, Sağlık, Kamu ve Özel Sektör İstihdamı, Sosyal Güvenlik Komisyonu

(10ª *Affari sociali, sanità, lavoro pubblico e privato, previdenza sociale*).

Avrupa Birliği Politikaları Komisyonu

Senato İçtüzüğünde öngörülen daimî komisyonlardan birisi olan Avrupa Birliği Politikaları Komisyonu, İçtüzüğün 23'üncü maddesinde müstakil bir biçimde ve detaylarıyla düzenlenmesi sebebiyle özel bir yere sahiptir. İlgili madde uyarınca bu komisyon, Avrupa Birliği (AB) ve AB kurumlarının faaliyetleri ve aldıkları tedbirler ile AB antlaşmalarının uygulanması gibi hususlarda genel sorumluluğa sahiptir. Komisyon ayrıca AB hukuku çerçevesinde gereken uyumlaştırma yükümlülüklerine dair de asli şekilde sorumludur. Komisyon, yetki alanına girdiği müddetçe Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliğine Bağlı Parlamentolarda Birlik Meselelerinden Sorumlu Parlamento Komisyonları Konferansı ile yürütülen ilişkilerden de yükümlü tutulmuştur.

İtalya'dan Avrupa Parlamentosuna seçilen üyeler bu komisyonun toplantılarına özel tedbirlerle ilgili olarak katılma hakkına sahiptirler fakat oy kullanamazlar. Bu üyeler ayrıca söz konusu komisyonun incelediği meselelere dair görüş belirtebilir ve öneriler sunabilirler. Komisyon Başkanı, komisyonun yetki alanına giren işler ile Avrupa Parlamentosuna İtalya'dan gönderilen üyeler arasındaki koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür.

Komisyon ayrıca Avrupa Birliği ile ilgili yasa önerileri ve AB'ye üyelik çerçevesinde gelen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin yasa önerilerine dair bir danışma organı niteliği ihtiva ederek görüş bildirir. Komisyon bunun yanı sıra Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarının uygulanmasının gözetiminden de sorumlu olup bütün bunlarla ilgili Senatoyu bilgilendirmek durumundadır.

Komisyon resmî olarak Avrupa Birliği anlaşmalarının uygulanması, AB mevzuatının yürürlüğe konulması ve AB hukuku ile uyumla ilgili sorun

teşkil edebilecek olan kanun teklifleriyle alakalı olarak görüş hazırlar. Komisyon daha spesifik olarak bölgeler ve AB arasındaki ilişkiler; bölgeler ve özerk vilayetlerin AB mevzuatını uygulamakla ilgili attıkları adımlar; İtalya'daki bölgeler ve özerk vilayetlerin AB'deki diğer ülkelerde yer alan bölgeler ve yerel makamlar ile yapabilecekleri anlaşmaların çerçevesinin çizilmesi; AB ile ulusal ve bölgesel hükümetler arasındaki ilişkilerde yerindenlik (*subsidiarity*) prensibinin gözetilmesi gibi konularda yetki sahibidir. Komisyon ayrıca kendisine İçtüzükte verilen diğer görev ve sorumlulukları da yerine getirir.

2.2.5.1.1.1. Komisyonların, Komitelerin ve Kurulların Yapısı ve Oluşumu

Anayasada daimî komisyonlar ve diğer komisyonların, siyasi parti gruplarının nispetlerini yansıtacak şekilde, yasa önerilerinin görüşülmesi amacıyla, meclislerin içtüzükleri uyarınca kurulacağı düzenlenmiştir (m.72/2). Anayasanın söz konusu hükmü uyarınca, Senato İçtüzüğünde daimî komisyonlar (m.21) ile özel komisyonların (m.24), siyasi parti grupları ile orantılılık ilkesi uyarınca kurulması düzenlenmiştir.¹⁷⁰

Kanun veya Senato İçtüzüğü tarafından aksi belirtilmedikçe kurullara üye seçimi için her senatör, adaylık için toplam mümkün olan sandalye sayısının üçte ikisi kadar aday için oy kullanır. Bu oylamalarda yarım sayıdan küçük küsuratlı sayılar oylamaya dâhil edilmez. Üç adaydan daha az adayın seçileceği organlar için her senatör yalnızca bir oy kullanır. Oylamalarda en fazla oyu alan adaylar kazanmış ve seçilmiş sayılır. Beraberlik durumunda yaşı daha ileri olan senatör seçilmiş sayılır. Oyların sayımı Senato Başkanı tarafından atanan üç kâtip üye tarafından yapılır ve İçtüzüğün 11/2'nci maddesi hükümleri bu sayımda da geçerlidir.

İçtüzükte zikredilen komisyonların ve diğer organların seçimi esnasında, siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili ilkesi esas olduğu için Senato Başkanlık Divanı her bir siyasi parti grubunu kendilerine düşen adaylık sayıları hakkında bilgilendirir ve gruplardan bu sayılara denk düşecek kadar adayı içeren listelerini sunmalarını talep eder. Bu adaylıklar kesinleştiğinde Senato Başkanı bir liste oluşturarak Senato Genel Kurulunda gizli oya sunar. Bu hükümler ara seçimler için de geçerlidir.

¹⁷⁰ ECPRD, [Establishment of the Parliamentary Committees \(Parlamento Komisyonlarının Kuruluşu\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:4620, 04/02/2021

Senato Genel Kurulu, uygun görmesi halinde tüm organların herhangi birini veya tümünü doğrudan ataması için Senato Başkanına yetki verebilme hakkına sahiptir (İçt., m.25).

Komisyon Başkanlık Divanının Oluşumu

Bir daimî komisyonun ilk toplantısında ilgili komisyon bir Başkan, iki başkanvekili ve iki kâtip üye seçer. Komisyon Başkanının seçimi için Senato Başkanının seçiminde izlenen süreç hükümleri uygulanır. Bu bağlamda ilk iki oylamada kullanılan oyların salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylama durumunda geçersiz oylar da kullanılmış oyların toplamına dâhil edilerek oyların basit çoğunluğunu alan aday Komisyon Başkanı seçilir. Üçüncü oylamada aranan çoğunluğun sağlanamaması halinde aynı gün, üçüncü oylamada en yüksek oyu alan iki aday arasında oylama yapılır ve daha fazla oy alan aday Başkan seçilir. Oylarda beraberlik olması halinde yaşlı üye seçilmiş olur. Başkanvekillikleri ile kâtip üyelikler için ise her komisyon üyesi oy pusulasının üzerine bir adayın ismini yazar. En fazla oyu alan adaylar seçilmiş sayılır. Beraberlik halinde daha yaşlı üye seçilmiş olur. Bu hükümler ara seçimler için de geçerlidir (İçt., m.25).

Komisyon başkanlık divanına üye olan senatörlerden herhangi birisinin, seçildikleri zaman bağlı bulundukları siyasi parti grubuyla ilişkisi kesilirse ilgili üye divandaki görevinden de alınır. Bu hüküm, şayet ilgili üyelik siyasi parti grubu tarafından alınan bir kararla düşürüldüyse, siyasi parti grubu lağvedildiyse veya diğer siyasi parti gruplarıyla birleştiyse uygulanmaz (İçt., m.27).

Komisyon Üyeliği

Genel kural olarak hiçbir senatör birden fazla daimî komisyonda görev alamaz. Başkan, komisyon üyelikleri ile ilgili olarak Senatoyu bilgilendirir. Daimî komisyonların üyelikleri, Parlamentonun ilk iki yıllık devresi sonunda yenilenir ve yeni belirlenen üyelikler Genel Kurulda onaya sunulur.

Hükümette bir göreve atanan bir senatör, görev süresi boyunca geçerli olmak üzere, bağlı bulunduğu siyasi parti grubunun belirleyeceği bir senatör ile ikame edilir. İkame eden senatör, aslen üyesi olduğu komisyondaki görevini de sürdürür. Komisyonda Hükümeti temsil eden bir senatör, bir önceki cümlede tayin edilen ikame eden üye de dâhil olmak üzere kendi grubundaki bir üyeyi ikame edebilir (İçt., m.22).

2.2.5.1.1.2. Komisyonların Görev ve Yetkileri

Bir komisyon kanun tekliflerini görüşmek ve onaylamak için “doğrudan kanun yapma yetkisiyle”, Senato Genel Kuruluna yalnızca tek tek maddelerin oylanması ve nihai oylama için havale edilen kanun tekliflerinin metnini bizzat hazırlamak için “taslak hazırlama yetkisiyle”, kendilerine havale edilen kanun teklifleri veya diğer işleri görüşerek rapora bağlamak üzere “kanun teklifi görüşme yetkisiyle” veya diğer komisyonlara havale edilen kanun teklifleri veya işlerle ilgili “görüş belirtme yetkisiyle” toplanabilmektedir.

Bu komisyon türlerini farklı bir şekilde izah etmek gerekirse şu hususların altı çizilebilir:

- Nihai olarak bir kanun teklifini görüşüp Genel Kurula hiç indirmeden onayladığı durumda komisyon “doğrudan kanun yapma kapasitesine”,
- Senato Genel Kurulunun yalnızca maddelerini ve son halini oylayacağı bir kanun teklifinin, taslağını hazırlayıp maddelerini görüştüğü durumlarda “taslak hazırlama kapasitesine”,
- Diğer komisyonlara görüş belirttiği durumlarda “görüş belirtme kapasitesine”,
- Genel Kurula hakkında rapor sunması gereken bir kanun teklifini olağan komisyonların yetkilerine benzer şekilde ele aldığı anda ise “kanun teklifi görüşme kapasitesine” sahiptir.

Bir komisyon ayrıca Senatoya raporlanmasına gerek görülmeyen işleri ele almak veya karara bağlamak üzere, Hükümet mensuplarına soru sormak üzere, Hükümetten bilgi talep etmek veya gelen bilgileri istişare etmek üzere, bilgi toplamak veya incelemeler yürütmek üzere toplanabilme yetkisini haizdir (İçt., m.28).

2.2.5.1.1.3. Komisyonların Çalışma Usulleri

Komisyonların Toplantıya Çağırılması

Senatoda komisyonlar ilk kez Senato Başkanı tarafından resmî olarak teşkil edilmeleri ve başkanlık divanlarını seçmeleri amacıyla toplantıya çağırılır. Bundan sonraki toplantılar komisyon başkanlarının çağrılılarıyla gerçekleştirilir ve bu toplantı duyurusuna toplantı gündemi de eklenir. Komisyonla-

rın başkanlık divanları, siyasi parti grup başkanlarıyla toplanarak Senatonun çalışma programı ve takviminde yer alan kanun teklifleri ve Parlamento faaliyeti kapsamındaki diğer tedbirlerin ilk kez komisyonlarda görüşülmesine olanak sağlayacak şekilde uyumu yakalamak üzere her bir komisyonun çalışma programı ve çalışma takvimi taslağını hazırlar. Bir komisyonun başkanlık divanı, üyelerinin beşte birinden az olmayan bir çoğunlukla gündeminde yer almayan bir işi de gündemine almaya karar verebilir.

Her komisyonun çalışma programı ile takvimi, Avrupa Birliği Resmî Gazete'sinde yayımlanan veya Hükümet tarafından hakkında bilgi verilen Avrupa Birliği mevzuatına hazırlık dokümanlarının zamanlı bir şekilde denetlenebilmesine cevaz verecek şekilde hazırlanır.

Her komisyon toplantısının sonunda Komisyon Başkanı genel kural olarak bir sonraki toplantının günü, saati ve gündemini üyelere duyurur. Gündem ayrıca bastırılıp dağıtılır. Bir sonraki toplantı gündeminin toplantı sonunda duyurulmaması halinde gündem ilgili toplantıdan en geç yirmi dört saat sonra üyelere duyurularak bastırılır ve dağıtılır. Komisyonun “doğrudan kanun yapma” veya “taslak hazırlama” yetkileriyle toplanıyor olması halinde bu süre kırk sekiz saattir.

Doğrudan kanun yapma veya taslak hazırlama yetkileriyle toplanan komisyonlar, Senatonun tatilde olduğu dönemlerde çalışması bakımından, Senato Başkanı tarafından Parlamente'nin araya girmeden önceki son birleşiminde toplanır. Bu toplantıda Senato Başkanı toplantıların tarihlerini ve gündemlerini tüm senatörlere duyurur. Burada işleyecek olan genel süre, söz konusu toplantı tarihinden en az üç gün öncesidir.

Bir komisyon Hükümet tarafından gelen bir talep üzerine, Senato Başkanı tarafından özel bir meseleyi görüşmek üzere özel bir toplantıya da çağrılabilir. Senato Başkanı ayrıca Senatonun işleyişi açısından fayda sağlayacağını düşündüğü ve gerekli gördüğü hallerde, toplanan bir komisyonun toplantısının iptalini talep edebilir.

Senato tatile girdiğinde üyelerinin üçte biri tarafından bir komisyon özel bir konuyu ele almak üzere toplantıya çağrılabilir. Bu durumda toplantı, talebi izleyen on gün içerisinde yapılmak durumundadır.

Genel bir kural olarak komisyonlar Genel Kurul oylamalarının olduğu birleşimler esnasında toplanamamaktadır. Buna paralel olarak bir komisyon ayrıca Senato ile aynı saatte, şayet Senatonun o birleşiminde herhan-

gi bir oylama planlanmamışsa toplantı yapabilir. Senato çalışmalarının gerektirdiği hallerde Senato Başkanı aksi yönde bir karar alabilir.

Daimî komisyon başkanları ile özel komisyon başkanları komisyon toplantılarının takvimini kararlaştırmak, işleri koordine etmek ve çalışmaların önüne geçmek amacıyla bir araya gelebilir (İçt., m.29).

Komisyonlarda Süreçler

Bir komisyon, Başkanı tarafından toplantıya çağrılır. Toplantı gündemi komisyon üyelerine en az yirmi dört saat, kanun yapma yetkisi veya taslak hazırlama yetkisiyle toplanacak olan komisyon üyelerine ise en az kırk sekiz saat kala bildirilmek durumundadır.

Komisyonlar, kendilerine havale edilen işlerle ilgili ilk incelemeyi yapmak, Genel Kurula sunulacak bir metin hazırlamak ve görüştüğü işleri rapora bağlamaktan sorumludur. Hazırlık aşamasında bir komisyon, iki veya daha fazla işi birlikte ele almayı kararlaştırabilir ve bu işlerle ilgili Genel Kurula tek bir rapor sunar. Bu doğrultuda komisyonlar ele aldıkları benzer mahiyetteki metinlerden birini temel alarak görüşmelerini gerçekleştirir. Komisyonlarda yasa önerisinin ana hatlarının görüşülmesinin ardından tek tek maddeler ve bunlarla ilgili değişiklik önerileri görüşülür. Öneriyle ilgili ihtiyaç duyulan bilgi ve veriler komisyonca düzenlenen dinleme toplantıları vasıtasıyla elde edilir, ayrıca Hükümet de önerinin ilk inceleme ve taslak hazırlama süreçlerine iştirak eder. Komisyon, önerinin geneli ile maddeleri üzerindeki görüşmeleri, önerileri de karara bağlayarak neticelendirdikten sonra Genel Kurula rapor hazırlamak üzere bir raportör tayin eder. Komisyon raporuna katılmayan muhalif milletvekillerince bağlı bulundukları siyasi parti grupları adına Genel Kurula ayrı bir sunum gerçekleştirebilir. Genel Kuruldaki görüşmelerin yürütülmesi bakımından kendisine yasa önerisi havale edilen komisyonun raportörü ile komisyondaki siyasi parti grup temsilcilerinden oluşan bir "9'lar Komitesi" (*comitato dei nove*) teşkil edilerek öneriyle ilgili görüşler ve öneriler ele alınarak süreç devam ettirilir.

Komisyonlarda Yeter Sayılar

Bir komisyonun doğrudan kanun yapma veya taslak hazırlama yetkisiyle toplandığı ve Senatoya geri havale edilmesi gerekmeyen konuları tartışmak üzere toplandığı durumlarda toplantının başında Komisyon Başkanı tarafından yoklama çağrısı yapılır. Burada gereken toplantı yeter

sayısı, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğudur. Diğer durumlarda yoklama şart değildir.

Bir komisyonda karar alındığında toplantı yeter sayısının sağlandığı varsayılır. Fakat yasa önerisinin geneli üzerine yapılan görüşmeler izleyen ilk oylama işaretle yapılırken Komisyon Başkanı tarafından yoklama talebinde bulunulabilir. Ayrıca bu gibi oylamalardan önce bir senatörün talep etmesi halinde de toplantı yeter sayısının olup olmadığını anlamak için yoklama yapılabilir.

Yoklama talebi ileri sürüldüğünde komisyonun bir karar alabilmesi için üye tamsayısının salt çoğunluğunun mevcudiyeti, yukarıda bahsedilen kanun yapma ve taslak hazırlama komisyonları için gereklidir. Diğer tüm hallerde yeter sayı, komisyon üye tamsayısının 1/3'üdür.

Komisyon Başkanı ayrıca komisyon üyelerinin salt çoğunluğunun desteğini gerektiren bir öneriden önce yoklama talebinde bulunup yeterli sayının olup olmadığını kontrol edebilir.

Yoklama yapılması ve gerekli sayıda üyenin hazır bulunmaması durumunda Komisyon Başkanı tarafından toplantıya yirmi dakika ara verilir. Tekrar toplantıya geçildiğinde komisyon toplantısı için Genel Kurulda uygulanan hükümler geçerli olur (İçt., m.30).

Senatörlerin Diğer Komisyon Toplantılarına Katılımı

Her bir senatör, üyesi olduğu komisyon haricindeki komisyonların toplantılarına katılabilir fakat oy kullanamaz. Her bir siyasi parti grubu bir komisyonda yer alan temsilcilerini, önceden Komisyon Başkanını yazılı olarak bilgilendirmek kaydıyla belli bir konu veya spesifik bir kanun teklifi söz konusu olduğunda değiştirebilir.

Bir komisyon devlete dair belli belgeler, bilgiler veya tartışmaların gizli kalmasını güvence altına almak adına üyelerine gizlilik yemini ettirebilir. Bu minvalde gerçekleşecek bir toplantıya, komisyon üyesi olmayan senatörler katılamaz (İçt., m.31).

Komisyon Tutanakları ve Görüşmeleri

Tüm komisyon toplantılarının tutanakları, Genel Kurul tutanakları için düzenlenen İçtüzüğün 60'ncı maddesi hükümleri çerçevesinde tutulur;

tutanakların tutulmasını denetlemekten kâtip üyeler sorumludur (İçt., m.32).

Tüm komisyon toplantıları için tutanak özetleri tutulur. Bir komisyonun kanun yapma veya taslak hazırlama yetkisiyle toplandığı veya İçtüzükte öngörülen diğer hallerde ise komisyon toplantısının tam tutanağı tutulur.

Tutanak özetleri ile tam tutanaklar, 31'inci madde çerçevesinde devleti ilgilendiren ve gizlilik ihtiva eden hususlardaki toplantılarda herhangi bir tartışma veya karara atıfta bulunamaz.

Komisyonun talebi ve Senato Başkanının uygun bulması halinde basın veya kamunun genelinin görsel-işitsel imkânlar çerçevesinde ve farklı binalarda toplantıları takip etmelerine izin verilebilir. Bir komisyonun kanun yapma veya taslak hazırlama yetkisiyle toplandığı durumlarda ise basının ve kamunun genelinin yararı gözetilerek toplantı farklı binalarda hazırlanmış görsel-işitsel imkânlarla kamuya açık yapılır (İçt., m.33).

Komisyonlara Havale

Senato Başkanı, yetki alanlarını gözetmek kaydıyla bir yasa önerisini veya Senatoya gelen işleri daimî komisyonlara veya gerekli hallerde özel komisyonlara havale eder ve durumdan Senatoyu haberdar eder. Başkan ayrıca Senatoya gönderilen ve bir komisyonun yetki alanına gireceğini düşündüğü raporları, belgeleri ve alınan tedbirleri de ilgili komisyona havale edebilir.

Genel kural olarak, bir kanun teklifi kanun yapma yetkisiyle veya taslak hazırlama yetkisiyle toplanan bir komisyona havale edilmektedir. Kanun teklifleri ile gelen işler ortak bir değerlendirme yapılması ve karar alınması amacıyla birden fazla komisyona havale edilebilir. Ortak bir komisyon toplantısı gerçekleştiğinde genel kural uyarınca bu komisyonların başkanları arasında en yaşlı olanı toplantıya başkanlık eder.

Kendisine havale edilen bir işin veya kanun teklifinin ihtisas alanına girmediğini düşünen komisyon durumdan Senato Başkanını haberdar eder ve Başkan bu konuda bir karar alır. Birden fazla komisyonun belli bir konunun kendi yetki alanlarına girdiğini ileri sürmesi durumunda ise söz konusu komisyonların başkanlarına ayrı ayrı danışmak kaydıyla Senato Başkanı nihai bir karara varır (İçt., m.34).

Komisyon Raporları ve Önerileri

Komisyonlar ihtisas alanlarına giren konularda Senatoya rapor sunma ve önerilerde bulunma hakkına sahiptir. Kendisine havale edilen bir işi görüştüktan sonra komisyon, Senatoya geri havale etmek durumunda olmadığı bir iş için duruşunu izah eden ve ilgili konuya dair önerilerini içeren bir karar alabilir. Bu minvalde gerçekleşecek olan bir toplantıya Hükümet adına bir temsilci de katılır. Senatoya bildirilmesi gerekmeyen konulara ilişkin veya bir komisyonun yukarıda belirtilen süreçler çerçevesinde ele almadığı konularda ilgili komisyon bir siyasi parti grubunun en az bir üyesinin talebi neticesinde kendi ihtisas alanına giren konulara dair kararları oya sunabilir. Bu kararlar ayrıca ortak komisyon toplantılarında da gündeme getirilebilir. Bu hüküm çerçevesinde oylanarak kararların uygulamaya dönük kısımlarında ayrı ayrı oylama kabul edilir. Hükümetin veya komisyon üyelerinin üçte birinin talebi üzerine bu kararlar ve kararlara eşlik eden raporların Senato Başkanına duyurularak Senatoya gönderilmesi amacıyla talepte bulunulabilir (İçt., m.50).

Birbiriyle ilgisi olan veya aynı konularla ilgili düzenlemeler getiren kanun teklifleri, ihtisas alanına dâhil olduğu komisyonun toplantı gündeminde birlikte ele alınır. Bu durumun istisnası, söz konusu komisyonun aralarında yakın ilgi bulunan konulardan biri veya daha fazlası üzerindeki görüşmeleri tamamlamış olmasıdır. Hükümet tarafından, halihazırda bir komisyona havale edilmiş olan bir kanun teklifiyle ilgili bir kanun tasarısı verilmesinin hedeflendiği ilan edildiğinde, komisyon kendisine havale edilmiş olan kanun teklifinin görüşülmesini, Hükümetin getirme niyetinde olduğu düzenlemenin sunulmasına kadar erteleyebilir veya askıya alabilir. Bu süre bir ayı geçemez.

Senatoda bir komisyona, Temsilciler Meclisine daha önceden sunulan bir kanun teklifiyle aynı veya yakın ilgisi bulunan bir kanun teklifinin havale edilmesi durumunda Senato Başkanı durumdan Temsilciler Meclisi Başkanını haberdar ederek gerekli uyumlaştırmaların yapılmasını sağlar (İçt., m.51).

Komisyon Raporlarının Sunulması İçin Öngörülen Tarihler

Komisyonlar, kanun tekliflerini görüşme yetkisiyle veya taslak hazırlama yetkisiyle toplandıklarında kendilerine havale edilen işi rapora bağlamak için havale tarihinden itibaren iki aylık bir süreye sahiptir. Çalışma

programı ve takvimine bağlı olarak veya şartların gerektirmesi halinde Senato Başkanı komisyona raporunu hazırlaması için daha kısa bir süre verebilir ve Senatoyu bu durumdan haberdar eder. Öngörülen bir teslim tarihine gelindiğinde, komisyon raporunu hazırlamamış olsa dahi önerilen ilk metin üzerinden çalışma programına uygun olacak bir tarihte Genel Kurulda kanun teklifinin görüşmeleri gerçekleştirilir. Fakat ilgili komisyonun talebi üzerine Senatonun aynı yönde karar vermesi durumunda öngörülen teslim tarihi çalışma programıyla uyumlu olmak ve iki ayı aşmamak üzere uzatılabilir. Bu çerçevede kendisine havale edilen bir kanun teklifini rapora uygun süre içerisinde tamamlamayan kanun taslağı hazırlama komisyonunun işi, Senato Genel Kurulunda normal görüşme usulleri izlenerek karara bağlanır.

Komisyon raporları, gündemine dâhil oldukları Genel Kurul görüşmesinden en az iki gün önce bastırılır ve dağıtılır (İçt., m.44). Komisyonların rapor hazırlamak veya görüşlerini sunmak için sahip oldukları süreler hesaplanırken Senatonun çalışmadığı günler hesaba katılmaz (İçt., m.45).

2.2.5.1.2. Alt Komisyonlar ve Sınırlı Komiteler

Senatoda komisyonlar, kendi yapıları içerisinde farklı görev ve sorumlulukları yerine getirmek üzere alt komisyonlar (*sotto commissioni*) kurabilmektedir. Bu alt komisyonlar geçici olabildiği gibi daimî bir nitelik de ihtiva edebilir. Alt komisyonlar esas itibarıyla komisyonca kendisine havale edilen kanun teklifi veya diğer işler üzerine görüş beyan etmekle yükümlüdür.

Komisyonlar ayrıca, teknik olarak karmaşıklık arz eden kanun tekliflerini ve diğer işleri ayrıntılarıyla ele almak ve faaliyetlerini hızlandırmak için bir “sınırlı komite” (*comitato ristretto*) oluşturabilir. Bu komite, komisyonun kendi bünyesinde kurulmakta olup her bir siyasi parti grubundan birer senatörce teşkil edilir. Komite, kendisine gönderilen işleri derinlemesine ele almak ve buna binaen bir taslak hazırlayarak komisyona iletmekle yükümlüdür. Komisyon toplantılarının aksine komite toplantıları yayınlanmaz ve gizli mahiyettedir.¹⁷¹

¹⁷¹ Senato della Repubblica, “[Comitato ristretto](#)”

2.2.5.1.3. Özel Komisyonlar

Senatoda bir Özel Komisyon (veya Olağanüstü Komisyon) kurulacağı zaman, Senato Başkanı tarafından komisyonun oluşumu ve siyasi parti gruplarınca önerilen adaylıklar arasından komisyon üyeliklerinin güçler oranında temsil ilkesi esas alınarak tayini kararlaştırılır (İçt., m.24). Senato özel komisyonları hususi olarak karmaşık ve teknik bir mahiyet arz eden konuları ele almak için kurmaktadır. Bir başka ifadeyle özel komisyonlar ileri düzey ihtisas gerektirmekte ve ele aldığı konu itibarıyla çok yönlü bir durum ihtiva etmektedir.¹⁷² Günümüzde devam etmekte olan 19'uncu Yasama Dönemi itibarıyla Senatoda özel komisyon niteliği taşıyan üç komisyon bulunmaktadır. Bunlar:

- Hükümet tarafından sunulan acil düzenlemeleri değerlendirme komisyonu,
- İnsan haklarının korunması ve teşvik edilmesine ilişkin olağanüstü komisyon,
- Toleranssızlık, ırkçılık, antisemitizm ve nefret ile şiddetin teşvik edilmesine karşı komisyon.¹⁷³

Daha önceki dönemlerde de yurt dışında yaşayan İtalyan vatandaşların durumları, basın mecralarının kontrolü ve yürütme organınca hazırlanan kanun hükmünde kararnamelerin kanuna dönüştürülmesi üzerine muhtelif özel komisyonlar teşkil edilmiştir.

2.2.5.1.4. Ortak (Çift Meclisli) Komisyonlar

Ortak Komisyonlar, Anayasal hükümler veya kanunlar çerçevesinde öngörülen düzenlemelere riayet edilerek kurulur. Bu tarz komisyonlar genellikle danışma organı hüviyeti taşır veya Hükümetin denetiminde rol alır. Denetim rolü bağlamında ortak komisyonlar Hükümete yönelik şekilde yönlendirici mahiyette atılacak adımları belirledikleri kılavuzlar hazırlayabilir ve Hükümetten bir yanıt talep edebilir. Ortak komisyonlar, isimlerinden de anlaşılabilir üzere senatörler ve Temsilciler Meclisi üyelerinden müteşekkildir. Temel itibarıyla kategorize edilmesi zor olan ortak komisyonların görev alanları şu şekilde sınıflandırılabilir:¹⁷⁴

¹⁷² Senato della Repubblica, "[Commissioni \(strutturali\)](#)"

¹⁷³ Senato della Repubblica, "[Commissioni e Giunte](#)"

¹⁷⁴ Senato della Repubblica, "[Commissioni bicamerali](#)"

- Bölgesel meselelere eğilen ve örneğin bir Bölge Kurulu Başkanının görevden alınmasıyla ilgili konuları görüşen ortak komisyonlar,
- Cumhurbaşkanının suçlanması ve yargılanması hususunu görüşen ortak komisyonlar,
- Hükümetin faaliyetlerinde teknik ihtisas ve ulusal önem arz eden konuların denetimi ve gözetiminden sorumlu ortak komisyonlar,
- Kurumsal reformları görüşen ortak komisyonlar,
- Hükümete faaliyetleriyle alakalı tavsiyelerde bulunan ortak komisyonlar,
- Tek meclisli olarak da kurulabilen ortak araştırma komisyonları.

Günümüz itibarıyla devam etmekte olan 19'uncu Yasama döneminde İtalya Parlamentosu bünyesinde yer alan bazı ortak komisyonlar şu şekildedir:¹⁷⁵

- Bölgesel meselelerle ilgili parlamento komisyonu,
- Cumhuriyetin güvenliğiyle ilgili parlamento komisyonu,
- Çocuklar ve ergenlerle ilgili parlamento komisyonu,
- Kadın cinayetleri ve her türlü cinsiyete dayalı şiddetle ilgili parlamento komisyonu,
- Mafya ve diğer suç örgütleriyle ilgili parlamento komisyonu,
- Mali federalizm uygulaması için parlamento komisyonu.

Ortak komisyonlar haricinde Parlamentoda her iki meclisin katılımıyla ortak organlar oluşturulabilmektedir. Parlamentonun her iki kanadının katılımıyla çeşitli organların oluşturulması söz konusu olduğunda Senato Başkanı ile Temsilciler Meclisi Başkanı istişare ederek her iki mecliste yer alan siyasi parti gruplarının en yüksek sayıda temsil edilmesine olanak sağlayacak şekilde ve güçleri oranında temsil edilmelerini gözeterek karar verirler. Ortak bir organın Senatoda oluşturulması halinde mümkün mertebe geçerli olan kurallar Senato İçtüzüğünde yer alan ilgili hükümlerden alınır (İçt., m.26).

¹⁷⁵ Parlamento Italiano, "[Organismi bicamerali della XIX Legislatura](#)"

2.2.5.1.5. Kurullar

Senatoda komisyonların omurgasını teşkil eden daimî komisyonların yanı sıra yine daimî nitelikte olan ve siyasi parti gruplarının oluşumunu müteakiben Başkan tarafından atanan iki kurul (*giunta*) ve yine kurul gibi örgütlenen bir komisyon bulunmaktadır. Bunlar özel yetki ve sorumluluklara sahip olan İçtüzük Kurulu, Seçimler ve Yasama Bağımsızlığı Kurulu, Kütüphane ve Tarihsel Arşivler Komisyonu'dur. Ayrıca yasama işleri bakımından yetkilendirilmiş özel bir komite (*comitato*) olarak kurulan Yasama İşleri Komitesi de Senatonun daimî organlarından birisi olarak İçtüzükte düzenlenmektedir. Siyasi parti gruplarının oluşmasının ardından Senato Başkanı sözü edilen bu kurul ve komitelerin üyelerini tayin eder ve Senatoya konu hakkında bilgi verir.

2.2.5.1.5.1. İçtüzük Kurulu

Senato İçtüzüğü'nün 18'inci maddesinde düzenlenen İçtüzük Kurulu (*Giunta per il Regolamento*), on senatörden oluşmaktadır ve üyeler mümkünse tüm siyasi parti gruplarını yansıtacak biçimde belirlenir. Kurula Senato Başkanı bizzat başkanlık eder. Kurulun üyesi olan bir senatör, bağlı bulunduğu siyasi parti grubundan ayrılması halinde Kurul'daki üyeliğinden de çekilmiş sayılır. Bu durumda Başkan, boşalan yerin yeni bir senatörle doldurulmasını sağlar.

Senato Başkanı şartları gözeterek ve Kurulun da görüşünü alarak iki üyeye kadar ek üyeyi Kurula dâhil edebilir. Burada amaç, Kurulun Senato'daki dağılımı daha iyi bir şekilde temsil edebilmesinin önünü açmaktır. Kurul toplantılarına Kurulda üyesi bulunmayan siyasi parti grup başkanları veya yetkilendirdikleri üyeler, oy hakkına sahip olmaksızın katılabilir.

Kurulun asli sorumluluğu; İçtüzük değişikliklerini gözden geçirmek veya bizzat içtüzük değişikliği önermek, ayrıca İçtüzüğü'nün hazırlanma süreçleriyle alakalı konularda Senato Başkanı tarafından talep edilmesi halinde görüş belirtmektir.

Senato üye tamsayısının en az üçte birine tekabül edecek sayıda üyeyi temsil eden bir veya daha fazla siyasi parti grubu tarafından Senatodaki süreçlerde bir usule aykırılık olduğu iddiası ileri sürüldüğünde Başkan tarafından konu İçtüzük Kuruluna havale edilir. Gerekli hallerde Senato

Başkanı, Temsilciler Meclisi Başkanı ile istişare ederek her iki meclisteki İçtüzük Kurullarının ortak toplantı düzenlemesini sağlayabilir. Bu toplantıda ortak düzenlemelerin ve hükümlerin koordineli bir şekilde yorumlanması amaçlanarak Parlamantonun işleyişinin daha akıcı hale getirilmesine gayret edilir.

2.2.5.1.5.2. Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kurulu

Seçimler ve Parlamento Bağışıklıkları Kurulu (*Giunta delle elezioni e delle immunita parlamentari*) on dokuz senatörden müteşekkildir ve Senatoda yer alan siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsiline olanak sağlayacak şekilde oluşturulur. Kurul Başkanı, üyeler tarafından seçilir ve Başkanın muhalefet partilerinden olması zorunludur. Kurul Başkanının görev süresi, daimi komisyon başkanlarının görev süresiyle aynıdır. Kurula üye olduğu esnada bağlı bulunduğu siyasi parti grubuyla ilişkisi kesilen üyenin Kurul üyeliği de sona erer. Bu durumda Senato Başkanı ilgili üyeliği yeni bir senatörle ikame eder.

Başkan tarafından birden fazla kez toplantıya davet edilmesine rağmen bir aydan uzun süredir toplanamayan Kurulun üyeleri, Senato Başkanı tarafından yeniden belirlenir.

Kurul, senatörlerin mazbatalarını inceleyerek göreve uygunluk şartlarını taşıdıklarını teyit etmekle ve üyeliğin düşürülmesine ilişkin süreçleri ele almakla görevlidir. Kurul, talep edilmesi halinde mazbataların doğrulanma süreçlerinde denk gelebileceği seçimlerle alakalı usulsüzlükleri de Senatoya bildirir. Kurul ayrıca, Anayasanın 68'inci maddesi uyarınca senatörlere ilişkin mahkemelerce sunulan soruşturma taleplerini gözden geçirir. Buna ek olarak yargı makamları tarafından Anayasanın 96'ncı maddesinde öngörülen suçlar ile 16 Ocak 1989 tarih ve 1 sayılı Anayasal Kanunun 10/1'inci maddesindeki hususlarda ileri sürülen soruşturma taleplerine ilişkin verilen belgelere dair Senatoya rapor sunar.

Üyelerin gerekli şartları sağlayıp sağlamadığına dair Kurulca yapılan inceleme süreci, İçtüzük Kurulu tarafından yapılan öneriyle başlar ve Seçimler ve Yasama Bağışıklığı Kurulunun görüşü alınarak yürütülür. Devamında ilgili husus Senatoda oya sunulur ve bu oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu gereklidir.

2.2.5.1.6. Kütüphane ve Tarihsele Arşivler Komisyonu

Senatoda yer alan ve kurullar gibi yapılanan özel komisyonlardan birisi olan Kütüphane ve Tarihsele Arşivler Komisyonu (*Commissione biblioteca e archivio storico*) üç senatörden müteşekkildir. Komisyonun görevi Senato Kütüphane ve Tarihsele Arşivlerinin denetimini yerine getirmek ve kütüphane ile arşivlerin düzenleyici metinleri ile bunlarda yapılacak herhangi bir değişikliği Senato Başkanlık Divanına iletmektir (İçt., m.20).

2.2.5.1.7. Yasama İşleri Komitesi

İçtüzüğün 20-bis maddesinde düzenlenen Yasama İşleri Komitesi (*comitato per la legislazione*), Senatoda yer alan özel organlardan birisi olup iktidar ile muhalefetin eşit temsilini sağlayacak şekilde Senato Başkanı tarafından atanan sekiz senatörden oluşur. Komite başkanlığında rotasyon uygulanır ve her bir başkan bir yıllığına görev yapar.

Komite, Senato tarafından görüşülmekte olan kanun teklifleri veya kanun yapma yetkisiyle toplanan bir komisyon tarafından ele alınan metinler hakkında görüş hazırlar. Ayrıca Hükümet tarafından sunulan bir kanun tasarısına dair herhangi bir daimî komisyon Yasama İşleri Komite-sinden görüş belirtmesini talep edebilir. Komite, görüşmelerin tamamlan-masından makul bir süre önce ve kendisine belgenin havale edilmesinden itibaren en geç beş gün içerisinde görüşünü hazırlar. Komite tarafından ilgili konuyu ele almak üzere atanan bir raportör hazırlanan görüşle alakalı asli sorumlu olup Hükümetten de bir temsilci komitedeki inceleme süreçlerinde yer alır.

Komite önerilen tedbirlerin niteliği, homojenliği, sadeliği, açıklığı ve lafzi uygunluğu ile birlikte yürürlükte olan düzenlemeleri basitleştirme ve yeniden organize etme gibi yönlerden etkililiğini ele alır. Komite ayrıca etki analizi yapmakla da yükümlüdür. Komite görüşüne muhalefet eden bir veya daha fazla üyenin talebi üzerine komitenin hazırlayacağı görüşe, muhalefet eden üyelerin görüşleri ve bunların gerekçeleri eklenir.

Kanun yapımıyla görevlendirilmiş bir komisyon, Yasama İşleri Komite-sinin belirttiği görüşe uygun olarak gereken değişiklikleri yapmayı kabul etmeyebilir. Ayrıca Senato Genel Kuruluna taslak hazırlama yetkisiyle toplanan bir komisyon tarafından Genel Kurula sunulan metne yönelik değişiklik önermelerini Senato Başkanı yalnızca, komisyon metnini Yasama

İşleri Komitesinin görüşüne uyumlu hale getirecek öneriler içermeleri kaydıyla kabul edebilir. Komite ayrıca Hükümete yasama yetkisi verilmesi veya kanun tarafından Hükümete tanınan düzenleyici yetkilerin tanınması ile ilgili konuları da görüşür. Son olarak kararnamelerin kanunlara dönüştürülmesi için sunulan kanun tekliflerinin görüşülmesi sürecinde görüşünü yetkili komisyona aktarması için Komisyona beş günlük bir mühlet tanınmıştır. Komisyonun bu görüşü, kararnamelerde yer alan bazı hükümlerin belirlilik, yeknesaklık ve mevcut kanun hükümlerine göre kararnamelere getirilen sınırlamalara aykırılık içermesi gibi durumlarda kararnamelerin ilgili hükümlerinin Genel Kurulca iptal edilmesini de içerebilir.

2.2.5.2. Faaliyet Türüne Göre Komisyonlar

İtalya Senatosunda komisyonlar, yapı ve kuruluşlarının yanı sıra yürüttüğü faaliyetin mahiyetine göre de sınıflandırılmaktadır. Buna göre komisyonlar yukarıda da belirtildiği üzere dört tipoloji çerçevesinde kategorize edilmektedir: Klasik komisyonlara benzer şekilde kanun tekliflerini inceleme yetkisiyle havale mercii (*sede referente*) olarak hareket eden komisyonlar, doğrudan kanun yapma yetkisiyle yasama mercii olarak hareket eden komisyonlar (*sede legislativa/deliberante*), yasa önerisi taslağı hazırlama yetkisiyle hareket eden komisyonlar (*sede redigente*) ve istişare/görüş belirtme mercii (*sede consultiva*) olarak hareket eden komisyonlar.¹⁷⁶ Bu ayırım, komisyonların doğrudan kanun yapabilme yetkisi gibi sahip olduğu farklı yetkileri de içermesi bakımından önem arz etmektedir ve İtalya Senatosundaki komisyonların mahiyetine ilişkin “kuruluş” kriterinden sonra ikinci bir perspektif sunmaktadır.

2.2.5.2.1. Kanun Teklifi Görüşme Yetkisiyle Toplanan Komisyonlar

Bir komisyon, parlamentoların çoğundaki komisyonlara benzer şekilde kendisine havale edilen bir kanun teklifini görüşüp rapora bağlama yetkisiyle toplanabilmektedir. Bu minvalde toplanan komisyonlar, kendisine havale edilen bir kanun teklifini görüşmekte ise ilk olarak teklifin detaylarını aktaran açıklayıcı bir sunumun ardından teklifin geneline ilişkin görüşmeler gerçekleştirilir. Şayet değişiklik önermeleri verildiyse tek tek maddeler üzerinde tartışmalar yapılır. Bu durumda, komisyon

¹⁷⁶ Senato della Repubblica, “[Commissioni \(attività\)](#)”

azınlık senatörlerinin de temsil edildiği bir çalışma grubu oluşturarak kanun teklifinin son halinin taslağını hazırlar.

Komisyon, askıya alıcı veya öteleyici önergeler hakkında karar veremeyebilir. Bu nitelikte önergeler verildiyse ve komisyon bu önermeleri kabul ediyorsa, önergeler rapor ile birlikte Senatoya sunulmak durumundadır. Teklif ile ilgili tartışmalar ertelenebilir fakat erteleneceği tarih, raporun komisyonca Senatoya sunulması gereken son tarihten önce olmak zorundadır.

Tartışmanın sonunda, komisyon bir raportör atayarak raportör vasıtasıyla hazırlamış olduğu rapor hakkında Senato Genel Kuruluna bir sunum yapar. Rapor, bu atamayı izleyen on gün içerisinde sunulur. Ayrıca Senatoda yapılacak olan bir tartışma için komisyon yedi kişiyi aşmamak üzere bir alt komisyon kurabilir. Alt komisyonda da azınlık senatörlerinin temsil ediliyor olması gözetilir. Komisyonun belirlediği raportör ile azınlık raportörü, komisyon raporunu savunmak için ilaveten şifahi yorumlarda bulunabilir (İçt., m.43).

Kendisine ilk olarak kanun teklifini görüşerek rapor hazırlama yetkisi verilen ve bu doğrultuda bir kanun teklifi havale edilen komisyonun oy birliği ile talep etmesi, Hükümetin buna ilişkin rızasının alınması ve Senato Başkanının da buna onay vermesi halinde ilgili komisyonun niteliğinin “kanun teklifi görüşmekle yetkili komisyon” statüsünden “doğrudan kanun yapmaya yetkili komisyon” veya “taslak hazırlamakla yetkili komisyon” statüsüne çevrilebilmesi mümkündür (İçt., m.37).

2.2.5.2.2. Kanun Yapma Yetkisiyle Toplanan Komisyonlar

Kanun yapımıyla en yakın ilgisi bulunan komisyonlar, yasama yetkisiyle toplanır. Bir komisyon kanun yapma yetkisiyle toplandığında, ilgili kanun teklifi Genel Kurula indirilmeden doğrudan komisyon süreçleri içerisinde neticelenerek kanunlaşır. Dolayısıyla burada farklı bir kanun yapım tekniği söz konusudur. Bu yöntem genellikle taslağı üzerinde geniş bir mutabakata varılan kanun teklifleri hakkında yürütülür. Komisyon-daki son oylama çağrısı yapılabileceği kadar Hükümet, Senato üye tamsayısının onda biri sayısında senatör veya komisyon üye tamsayısının beşte biri tarafından talep edilmesi halinde kanun teklifinin taslağı Genel Kurula havale edilerek orada görüşülmeye devam eder. Ayrıca Senatoda

görüşmeler başladıktan sonra komisyon başkanı tarafından ilgili teklifin görüşülüp Senato Genel Kurulunda son oylamaya sunulması veya tek tek maddelerin görüşülmesi, oylanması ve oyların izah edilmesi amacıyla da talepte bulunulabilir (İçt., m.35).

Bu komisyonlardaki süreçlerde genel itibarıyla Genel Kurul görüşme ve oylamalarında geçerli olan hükümler kıyasen uygulanır. Genel Kurulda en az beş senatörün desteğini gerektiren önergeler, komisyonda en az iki senatörün desteğiyle verilebilir. Ayrıca bir siyasi parti grubu adına konuşan bir senatör de komisyonda önerge verebilmektedir.

Bu komisyonların toplantı yeter sayısı, olağan komisyon toplantı yeter sayısından (üye tamsayısının üçte biri) farklı olarak düzenlenmiş olup üye tamsayısının salt çoğunluğu olarak tayin edilmiştir.

Komisyonadaki görüşme, komisyon başkanı veya başkan tarafından raportör olarak belirlenen bir senatör tarafından yapılan ön bilgilen-dirme sunumuyla başlayabilir. Bu sunumda kanun teklifinin arka planı ve düzenlenmesi planlanan hususla ilgili ayrıntılar komisyon üyeleriyle paylaşılır. Kanun teklifini izah eden veya kanun teklifinde ilk imza sahibi olan senatör şayet teklifin havale edildiği komisyonun üyesi değilse ilgili senatör komisyon toplantısının gerçekleştirileceği tarihten haberdar edilir.

Tüm senatörler komisyonda değişiklik teklifleri veya öneriler verebil-me yetkisine sahiptir. Ayrıca senatörler bu teklif ve önerileri komisyon huzurunda izah etme hakkına ve komisyona çağrıldıklarında açıklama yapma yükümlülüğüne sahiptirler.

Her halükârda, Anayasanın amir hükmü ve İçtüzüğün 35'inci maddesi-ne göre anayasal meseleler, seçimlerle ilgili konular, Hükümet tarafından çıkarılan kanun hükmünde kararnamelere ilişkin yetkilendirmeler, ulusla-rarası anlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin teklifler ve bütçe ile bilançolar hakkındaki düzenleme önerilerinde normal kanun yapma yönteminin uygulanacağı belirtilmiştir. Bu istisnalar haricinde kanun yapma yetkisiyle toplanan komisyonlara konu yönünden herhangi bir sınırlama getirilmemiştir.

2.2.5.2.3. Taslak Hazırlama Yetkisiyle Toplanan Komisyonlar

Senato Başkanı bir kanun teklifinin daimî bir komisyona veya bir özel komisyona taslak hazırlama yetkisini haiz bir şekilde havale edilmesini talep edebilir ve bu durumdan Senatoyu haberdar eder. Bir komisyon bu yetkiyle toplandığında kanun teklifinin taslağını bizzat görüşür ve Genel Kurula yalnızca maddelerin oylanması ile teklifin tümünün oylanması kalır. Bu yönüyle kanun yapım sürecinin çoğu komisyonda gerçekleşmekte, fakat doğrudan kanun yapan komisyonlardan farklı olarak taslak hazırlayan komisyon faaliyetlerinin ardından Genel Kurulda hem maddeler hem de teklifin tümü son oylamaya tabi tutulmaktadır. Kanun teklifinin taslak hazırlama yetkisini haiz komisyona iade edilmesi halinde Danışma Kurulu tarafından komisyonun elindeki işi görüşmesi için bir nihai tarih belirlenir (İçt., m.36).

Bu komisyonların toplantı yeter sayısı, olağan komisyon toplantı yeter sayısından (üye tamsayısının üçte biri) farklı olarak düzenlenmiş olup üye tamsayısının salt çoğunluğu olarak tayin edilmiştir.

Bir komisyon taslak hazırlama yetkileriyle toplandığında ve bir kanun teklifini görüştüğünde kanun yapma yetkisiyle toplanan komisyonlara uygulanan hükümler uygulanır. Görüşmelerin ardından komisyon yazılı bir rapor hazırlaması amacıyla bir raportör tayin eder. Senato Genel Kurulunda yalnızca raportör ve Hükümet temsilcisi söz alabilir. Kanun teklifi bu bağlamda yalnızca maddeler ve son oylama üzerinden oylanır. Bu süreçte sadece son oyun izah edilmesine yönelik sözlere de izin verilir (İçt., m.42).

2.2.5.2.4. Görüş Belirtme Yetkisiyle Toplanan Komisyonlar

Senato Başkanı, bir kanun teklifi için ilgili teklifin havale edildiği komisyondan farklı bir komisyonun görüş hazırlamasını talep edebilir. Şayet bir komisyon, görüşmekte olduğu işle ilgili diğer bir komisyonun görüşünü almayı uygun bulursa talebini yine Senato Başkanına iletir ve Başkan konuyu karara bağlar (İçt., m.38).

Kendisinden görüş istenen komisyon, normal şartlarda on beş gün içerisinde görüşünü hazırlamakla yükümlüdür. Aciliyet arz eden hallerde ise bu süre sekiz gündür fakat Senato Başkanı durumun gerekliliklerini göz önünde bulundurarak daha kısa bir süre de tayin edebilir. Kendisine

verilen süre içerisinde görüşünü hazırlamayan komisyonun görüş hazırlamayı gerekli görmediği varsayılır. Bu durumun istisnası, görüşü istenen komisyon başkanının talebiyle ilgili komisyonun kendisine verilen süreyi, ilk başta tanınan süre sınırını aşmamak kaydıyla bir kez daha uzattırması durumudur.

Komisyonlar görüşlerini genellikle yazılı olarak beyan ederler. Aciliyet ihtiva eden durumlarda veya uygun bulunan diğer hallerde ise komisyon başkanı veya komisyon başkanının yetkilendirdiği bir komisyon üyesi tarafından görüş talep eden komisyona şifahen görüş beyanında bulunabilmektedir. Görüş veren komisyon ayrıca belirttiği görüşünün, görüş talep eden esas komisyonun Senatoya sunacağı nihai rapora ek olarak dâhil edilmesini talep edebilme hakkını haizdir (İçt., m.39).

Zorunlu Görüş Gerektiren Hususlar

Avrupa Birliği mevzuatıyla uyum sağlamayı amaçlayan kanun teklifleri zorunlu olarak 4'üncü Daimî Komisyona görüş almak üzere havale edilir. Anayasal etkileri olan veya kamu hizmetinin genel teşkilatını düzenleyen ve farklı bir komisyona havale edilen kanun teklifleri görüş almak üzere 1'inci Daimî Komisyona havale edilir. Harcama artıran, vergi gelirlerini azaltan veya kalkınma programında yer alan trendler ile öngörülebilir etkileyen hükümler barındıran kanun teklifleri ise görüş almak üzere 5'inci Daimî Komisyona yönlendirilir. İdari veya adli cezaları düzenleyen ve farklı bir komisyona havale edilen kanun teklifleri görüş alınmak üzere 2'nci Daimî Komisyona havale edilir.

5'inci Daimî Komisyon, kendisine havale edilen kanun teklifiyle ilgili muhalif bir görüş hazırlar ve bu görüşü Anayasa madde 81/3'e ve yetersiz finansal maliyet analizine dayandırır ve ilgili komisyon 5'inci Daimî Komisyonun görüşüne katılmazsa kanun teklifi doğrudan Senato gündemine alınır. Aynı süreç 1'inci Daimî Komisyon ile 4'üncü Daimî Komisyonun olumsuz görüş belirtmesi ve ilgili komisyonun bu görüşe katılmaması durumlarında da geçerli olur (İçt., m.40).

2.2.5.3. Komisyonlarda Bilgi Edinme ve Denetim

Komisyonlar, görev alanına giren bir konuda Hükümetten bilgi talep edebilme yetkisine sahiptir. Böylelikle Hükümetten belli bir politika alanında komisyona bilgi vermesi ve ilgili konuyu açıklığa kavuşturma-

sı istenebilmektedir. Genel kural olarak Hükümetin komisyona vereceği bilgi, bir komisyon toplantısı esnasında paylaşılmaktadır. Bir komisyon ayrıca Hükümet mensuplarından sözlü veya yazılı olarak kanunların uygulanması, Senato tarafından yapılan veya Hükümet tarafından benimsenen tavsiyelere, karar önergelerine veya alınan kararlara ilişkin atılan adımlar hakkında bilgi de talep edebilmektedir. Yürürlükte olan ve yetki alanına giren bir kanunun uygulanmasıyla ilgili bir süreç raporu alabilmek için bir komisyon bir veya daha fazla raportör tayin ederek bilgi toplanması ve belli bir tarihe kadar komisyona rapor hazırlanması yönünde karar alabilir. Hükümet üyeleri, ortak komisyon toplantıları da dâhil olmak üzere bir komisyon toplantısına katılım gösterebilir ve açıklamada bulunabilir (İçt., m.46).

2.2.5.3.1. Araştırma Komisyonları

Parlamentonun her iki kanadı da kamunun genelini ilgilendiren konularda Hükümeti denetlemenin bir aracı olarak meclis araştırması (*inchieste parlamentari*) yapma yetkisine sahiptir. Anayasanın 82'nci maddesinde öngörülen meclis araştırmasının detayları, Senato İçtüzüğü'nün 162 ve 163'üncü maddelerinde hükme bağlanmıştır. Buna göre meclis araştırmaları için sunulan önergelere ilişkin, kanun tekliflerine uygulanan hükümler kıyasen uygulanır. Meclis araştırması için Senato üye tamsayısının en az onda biri kadar üyenin önerge vermesi sonucu konu, ilgili ihtisas komisyonunun gündemine dâhil edilir. Komisyon, konunun kendisine havale edilmesini takip eden beş gün içerisinde toplanır. Senato Başkanı, komisyonun bu husustaki faaliyetlerini bir rapor haline getirerek Senatoya sunması için bir nihai tarih belirler. Bu tarihin geçmesinden sonraki ilk birleşimin gündemine ilgili konu alınır. Alternatif olarak ise aynı gün veya ertesi gün ek birleşim yapılması kararlaştırılabilir. Senatodaki görüşmeler İçtüzüğü'nün 55/5'inci maddesindeki hükümler çerçevesinde gerçekleştirilir.

Senatonun bir araştırma komisyonu kurulması yönünde karar alması durumunda siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili ilkesine riayet edilerek bir komisyon kurulur. Aynı konuda Temsilciler Meclisinin de bir araştırma komisyonu kurmayı kararlaştırması halinde her iki meclisteki araştırma komisyonu birlikte çalışma kararı alabilir. Anayasada öngörülen hükümler uyarınca araştırma komisyonu, yargı organlarının sahip

olduğu yetki ve sınırlılıklara aynen tabidir. Bir araştırma komisyonunun kurulması yönünde alınan karar İtalya Cumhuriyeti Resmî Gazete'sinde yayımlanır (İçt., m.162).

Bir araştırma komisyonu, uygun bulması halinde farklı bir yerde toplantılarını gerçekleştirebilir. Ayrıca komisyon, üyelerinin herhangi birini Senato yerleşkesi dışına gönderebilir. Bu durumlarda komisyonun Senato Başkanını bilgilendirmesi gerekmektedir (İçt., m.163).

Dinleme Toplantıları

Bir komisyon bir bakan tarafından, ilgili bakanın yetki alanına giren bakanlık, kurum veya kuruluşlardan herhangi birinin işleyişi ve idari veya teknik detaylarıyla ilgili bilgi talep edebilme hakkına sahiptir. Bu amaç doğrultusunda komisyon tek tek kamu görevlilerini ve yöneticileri dinleme toplantısına (*hearing/audizione*) çağırabilir. Kendisine havale edilen bir Hükümet atamasıyla ilgili olarak bir komisyon, adaylığa gösterilen kişiyi Temsilciler Meclisiyle birlikte dinleme toplantısına alabilir. Dinleme toplantısının ardından konuya özel bir tartışma tertip edilebilir (İçt., m.47).

2.2.5.3.2. Komisyon İncelemeleri

Senato İçtüzüğü'nün 48'inci maddesi uyarınca Senatonun denetim yetkilerinden birisi olan bilgi edinme ve inceleme faaliyetleri (*indagine conoscitive*), komisyonların yetki alanına dâhil edilmiş olup parlamenter denetimin önemli araçlarından birisi olarak düzenlenmiştir. Buna göre bir komisyon, Senato Başkanı tarafından yetkilendirilmek kaydıyla ihtisas alanına giren konularda bilgi ve belge toplamak için incelemeler yürütebilir. İnceleme komisyonlarının, araştırma komisyonları gibi yargısal yetkileri bulunmadığı gibi ayrıca siyasi kontrol, yön verme veya sorumluluk atfetme gibi olanakları da bulunmamaktadır. Dolayısıyla komisyon incelemeleri, bir konunun ayrıntılarıyla incelenerek bilgi edinilmesinden ibarettir.

Komisyon incelemesinin program taslağı belirlendikten sonra Senato Başkanına sunulmalı ve Başkan da inceleme sürecinin hızlandırılması için incelemeye konu olan bakanlarla istişare ederek, bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşlarla bilgi alışverişini sağlayarak ve profesyonel danışmanlık

hizmeti alma ile ziyaretlere yetki vererek sürece dâhil olabilir. İnceleme süreçleriyle ilgili tüm maliyetler bizzat Senato bütçesinden karşılanır.

İnceleme süreçlerinde komisyonun gerekli görmesi halinde bakanların, kamu görevlilerinin veya üst düzey idarecilerin ifade vermek üzere çağrıldığı özel toplantılar düzenlenebilmektedir. Yerel yönetimlerden temsilciler, özel kuruluşlardan yetkililer, mesleki birlikler ile profesyonel dernekler ve uzmanlar da görüşlerine başvurulmak üzere toplantılara davet edilebilir.

Bir incelemenin sonunda komisyon bastırılıp dağıtılmak üzere bir rapor benimseyebilir. Komisyon ayrıca uygun görmesi halinde inceleme sürecindeki komisyon toplantılarının tam tutanaklarının tutulmasını ve basılmasını kararlaştırabilir.

Temsilciler Meclisinin de aynı konuda bir inceleme yapmayı tercih etmesi durumunda her iki meclisin başkanı bir araya gelerek incelemeleri yürüten komisyonların müşterek çalışmaları için gereken uzlaşya varırlar (İçt., m.48).

Senato İçtüzüğündeki 46, 47 ve 48'inci maddelerde düzenlenen ve yukarıda belirtilen hususlarla (Hükümetten bilgi alma, incelemeler yapma ve kendisine havale edilen işlerle ilgili bilgi edinme) ilgili olarak komisyon üyelerinin üçte birinin istemi üzerine konuya ilişkin sunulan önerge on gün içerisinde bir karara bağlanmak üzere komisyon gündemine alınır (m.48-ek).

3. YASAMA SÜRECİ

İtalya Parlamentosundaki yasama süreçlerinde sunulabilecek olan yasa önerileri ikiye ayrılır:

1. Kanun tasarısı (*disegni di legge*) Hükümet tarafından Parlamenteoya sunulan yasa önerileri,
2. Kanun teklifi (*proposte di legge*) Meclis üyeleri, oy kullanma hakkına sahip 50.000 vatandaş (yasama inisiyatifi), Ulusal Ekonomi ve İş Konseyi, bölgesel konseyler tarafından Parlamenteoya sunulan yasa önerileri.

Anayasada yasama fonksiyonunun, parlamentonun her iki kanadı tarafından birlikte yürütüleceği düzenlenmiştir. (Any., m.70). Buna göre bir yasa önerisinin kanunlaşabilmesi için yasa önerisinin metninin -harfi harfine aynısı olmak şartıyla- hem Temsilciler Meclisi hem Senatoda kabul edilmesi gerekir.

Kanunlaşma süreci, birbirini takip eden aşamalardan oluşmaktadır. Bunlar:

- Yasa önerisinin sunulması;
- Yasa önerisinin ilk olarak sunulduğu meclis tarafından kabulü;
- Yasa önerisinin diğer meclise havalesi ve aynı metin üzerinden veya değiştirilerek kabul edilmesi. Bir yasa önerisinin her iki mecliste tam olarak aynı metnin kabul edilmesine kadar yapılan değişikliklerin işlenmiş halinin iki meclis arasında gidip gelmesi (*mekik/navette*);
- Yasa önerisinin Cumhurbaşkanı tarafından imzalanması (Cumhurbaşkanı ilgili kanunu tekrar görüşülmek üzere Parlamenteoya geri gönderme yetkisine sahiptir), Resmî Gazete’de yayımlanması ve yürürlüğe girmesi.¹⁷⁷

Anayasada iki tür kanun düzenlenmiştir: anayasa değişiklik kanunları ve olağan kanunlar. Hukuk şekli olarak bir Anayasal Kanun olan anayasa değişiklik kanunları ile mevcut anayasal hükümlerde değişiklik yapılır veya yeni anayasa hükümleri ihdas edilir. Olağan kanunlar ise toplum hayatını düzenler. Bu iki kanun türü, Parlamenteoda kabul edilme süreçleri ve hukuk sistemindeki yerleri açısından farklılık gösterir.

¹⁷⁷ Camera dei Deputati, “[Il percorso di una legge](#)”

Anayasa değişiklik kanunu, kanunlar hiyerarşisi içinde olağan kanunlar ile kanun gücündeki diğer yasal düzenlemelerden daha yukarıdadır.¹⁷⁸

Anayasaya göre anayasa değişiklik kanunları ile olağan kanunların yasalaşması sürecindeki farklılıklar, aşağıda verilmiştir:

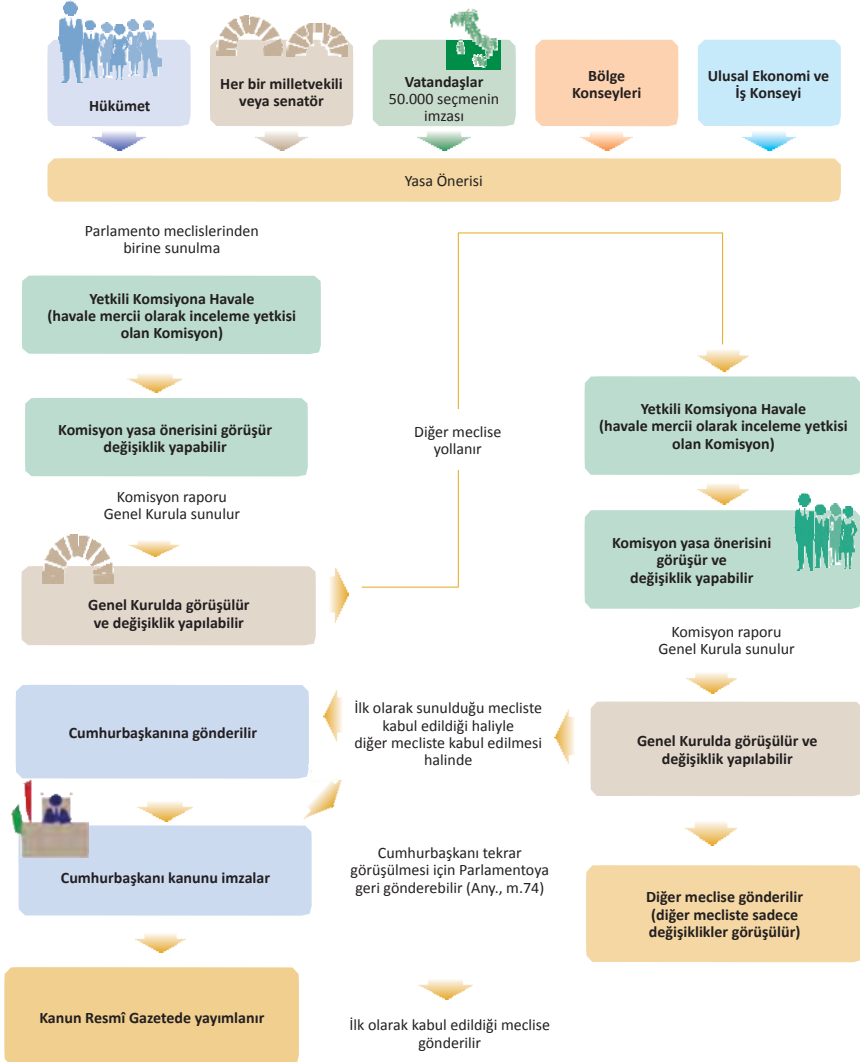
- Anayasada değişiklik öngören yasa önerisini inceleyen İhtisas Komisyonu, öneriyi raporlama yetkisi ile görüşür;
- Anayasada değişiklik öngören yasa önerisi her iki mecliste kabul edildikten en az altı ay sonra ikinci kez tekrar kabul edilmelidir [çifte görüşme];
- Anayasada değişiklik öngören yasa önerisinin kabul edilebilmesi için, her iki mecliste yapılacak ikinci görüşmelerde salt veya daha fazla bir çoğunluğun sağlanması gerekir;
- Anayasada değişiklik öngören yasa önerisinin ikinci görüşmesinde, meclislerden birinde 2/3'ten az bir çoğunlukla kabul edilmesi halinde, ilgili yasa önerisi Resmî Gazete'de yayımlanır fakat yürürlüğe girmez. Söz konusu yasa önerisi, yayım tarihinden itibaren üç ay içinde, meclislerden herhangi birinin üye tamsayısının 1/5'i kadar üye, beş yüz bin seçmen veya beş Bölge Konseyinin talebi üzerine referanduma götürülebilir. Önerinin ikinci görüşmede her iki mecliste 2/3 çoğunlukla kabul edilmesi halinde bu öneri Resmî Gazete'de yayımlanır ve yürürlüğe girer.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Senato della Repubblica, "[The Law-Making Function](#)"

¹⁷⁹ Senato della Repubblica, "[The Senate at Work-The Enactment of a Constitutional Amendment](#)"

Yasa önerilerinin kanunlaşma usulü aşağıdaki şemada¹⁸⁰ gösterilmiştir:

Şekil 1: Yasa Önerilerinin Kanunlaşma Usulü

¹⁸⁰ Camera dei Deputati, "[Il percorso di una legge](#)"; Camera dei Deputati, "[A Day in Montecitorio](#)", Prato, Ekim 2013, s.26

3.1. Temsilciler Meclisinde Kanun Yapım Süreci

3.1.1. Yasa Önerilerinin Temsilciler Meclisine Sunulması

Hükümet, milletvekilleri ve oy kullanma hakkına sahip 50.000 vatan-
daş Meclise yasa önerisi sunma yetkisine sahiptir (Any., m.71). Ayrıca
Ulusal Ekonomi ve İş Konseyi ve bölgesel konseyler Parlamente'ya yasa
önerisi sunabilmektedir.¹⁸¹ Yasa önerisinin sahip olması gereken bölümler
başlık, gerekçe ve madde düzenlemeleridir.¹⁸²

Parlamente'nin her iki meclisine sunulan yasa önerisi söz konusu
meclisin kendi İçtüzüğü uyarınca bir Komisyona ve ardından madde
madde incelenmek ve son oylamaya sunulmak üzere Genel Kurula havale
edilir (Any., m.72/1).

Meclise sunulan veya Senatonun Meclise gönderdiği yasa önerileri,
Genel Kurula duyurulduktan sonra mümkün olan en kısa sürede basılır
ve dağıtılır; derhal genel gündeme konulur. Meclis Başkanı ara verme
dönemlerinde sunulan yasa önerilerini ilk birleşim gününde Genel Kurula
duyurur (İçt., m.68).

Yasa önerisi öncelikle konusu bakımından görev alanına girdiği bir
esas komisyona havale edilir. Komisyon yasa önerisini inceledikten sonra
gerekmesi halinde değişiklik yapar ve Genel Kurulda görüşülmek üzere
bir rapor hazırlar. Bu sebeple raporlama ile yetkili komisyon *sede referente*
olarak adlandırılır. Yasa önerileri ayrıca görüş bildirmeleri ve yetkili olduk-
ları konular bağlamında yasa önerisinin ilgili bölümleri hakkında tavsiyede
bulunmaları için, (istişare ile yetkili komisyon- *sede consultiva*), bir veya
daha fazla komisyona da havale edilir.¹⁸³

3.1.2. Komisyonlarda Kanun Yapım Süreci

Yasa önerisi, konu alanına göre yetkili komisyona havale edilir, komis-
yon öneriyi inceler, önerinin Genel Kurula sunulacak metnini ve kendi
raporunu hazırlar. Komisyon bu bağlamda raporlama yetkisi ile çalışmak-
tadır (*sede referente*). Komisyon ön görüşme faaliyetleri kapsamında iki
veya daha fazla yasa önerisini birlikte ele almayı (*abbinati*), tek bir rapor

¹⁸¹ Camera dei Deputati, "[Il percorso di una legge](#)"

¹⁸² Senato della Repubblica, "[The Senate at Work-The making of an Ordinary Law](#)"

¹⁸³ Camera dei Deputati, "[Il percorso di una legge](#)"; Camera dei Deputati, "[A Day in Montecitorio](#)", Pra-
to, Ekim 2013, s.26

hazırlayarak Genel Kurula tek bir metin sunmayı kararlaştırabilir. Bu amaçla, yasa önerilerinden birini, ana metin (*testo base*) olarak belirleyebilir, yasa önerilerinin birleştirilerek tek bir birleştirilmiş metin (*testo unificato*) hazırlaması için bir tür alt komisyon olan “sınırlı komite” atayabilir.

Komisyonunda görüşülmekte olan yasa önerisi üzerinde değişiklik önergeleri (*gli emendamenti*) verilebilir, söz konusu önergeler Komisyonunda görüşülür ve karara bağlanır. Bunlar, Parlamento dışından kimselerden dinleme toplantıları yoluyla da edinilebilir. Hükümet yasa önerisinin incelenmesi ve Genel Kurula sunulacak metnin hazırlanmasında yer alır. Bu aşamada görüş bildirmeleri ve yetkili oldukları konular bağlamında yasa önerisinin ilgili bölümleri hakkında tavsiyede bulunmaları için, önerinin havale edildiği istişare ile yetkili komisyonlardan görüş (*pareri*) alınır.

Çalışmalarını tamamlayan Komisyon, kabul edilen metin ile istişare ile yetkili komisyonların görüşlerinin ve azınlık görüşü raporlarının¹⁸⁴ yer aldığı, Genel Kurula sunulacak komisyon raporunu hazırlamak üzere bir raportör atar.

Genel Kurulda teklifin görüşmelerine geçilmesinden önce raportörler ile raporlama yetkisi ile hareket eden komisyondaki siyasi parti grubu temsilcilerinden oluşan bir 9’lar Komitesi kurulur.¹⁸⁵

3.1.3. Genel Kurulda Kanun Yapım Süreci

Yasa önerisi üzerinde Genel Kurul görüşmelerinde, Komisyon adına Genel Kurula yasa önerisi hakkında bilgi veren raportörün sunumu, Hükümet temsilcisinin konuşması, üyelerin yasa önerisinin genel hatları (*sulle linee generali*) üzerinde siyasi parti gruplarının görüşlerini belirten konuşmaları yapılır.

Yasa önerisinin maddeleri üzerinde görüşmelere geçilir; tasarının maddeleri üzerinde (maddeyi değiştiren veya ilave madde eklenmesi öngörülen) değişiklik önergeleri (*proposte emendative*) verilebilir. Yasa önerisinin her bir maddesi için verilen değişiklik önergeleri özel düzenle-

¹⁸⁴ Komisyondaki, Komisyon görüşüne katılmayan ilgili grubu temsil eden üyelerce hazırlanır (*relazioni di minoranza*).

¹⁸⁵ Camera dei Deputati, “[Il percorso di una legge](#)”

me kriterleri temel alınarak hazırlanan ve dağıtımı yapılan özel dosyada yer aldıkları sıraya göre okunup işleme konur; görüşülür ve oylanır. Her bir değişiklik önergesi hakkında komisyon raportörü ile Hükümet temsilcisi görüş sunar, katılma veya katılmama gerekçelerini açıklayabilirler (*dichiarazioni di voto*). Değişiklik önergeleri üzerinde işlemler tamamlandıktan sonra maddelerin oylanmasına geçilir, öncesinde ne yönde oy kullanacağını belirtmek isteyen milletvekilleri, açıklama yapabilirler.

Yasa önerisinin maddeleri üzerindeki görüşmeler tamamlandıktan sonra -Hükümet temsilcisinin görüşü uyarınca- müstakbel kanunun uygulanmasında Hükümete yol gösterici nitelikte kılavuz ilkeler içeren belgeler olan tavsiyelerin (*ordini del giorno*) incelenmesine ve olası oylamalarına geçilir.

Son konuşmalar yapıldıktan ve nihai oy beyanlarında (*dichiarazioni di voto finale*) bulunulduktan sonra yasa önerisinin tümü üzerinde oylama (*votazione del progetto di legge nel suo complesso*) yapılır.¹⁸⁶

Parlamentonun her iki meclisinde tam olarak aynı metin üzerinden kabul edilen kanun, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak yayımlanır. Cumhurbaşkanı, kanunu gerekçesini açıklayan bir mesajla yeniden görüşülmesi için Parlamente'ya geri gönderme yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanı'nın vetosu yasama sürecini tekrar başlatır, ilgili kanun Parlamente'da tekrar kabul edildiğinde, Cumhurbaşkanı kanunu onaylayarak yayımlamak zorundadır.

Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra yayımlanır (*la pubblicazione*). Bu aşama, kanun metninin Adalet Bakanı tarafından, İtalya Cumhuriyeti resmî mevzuat külliyatına dercedilmesi ve Resmî Gazete'de yayımlanmasından ibarettir. Yürürlük tarihi olarak daha uzun veya kısa bir süre düzenlenmemiş ise kanun, Resmî Gazete'de yayımlanmasından itibaren on beş gün sonra yürürlüğe girer (*entra in vigore*). Kanunun tarihi Cumhurbaşkanı tarafından onaylandığı tarih, sayısı ise mevzuata dâhil olduğunda aldığı sayıdır.

Senatoya sunulan ve kabul edilen yasa önerileri Temsilciler Meclisine gönderilir. Temsilciler Meclisine sunulmuş yasa önerileri ile aynı usulle incelenir ve görüşülür. Bu sebeple önerinin metni diğerleri gibi basılır, bir

¹⁸⁶ Camera dei Deputati, "[Il percorso di una legge](#)"

komisyona havale edilir ve yukarıda bahsedilen aşamaların hepsinden geçer.

Temsilciler Meclisinde kabul edilip Senato'ya havale edilen ve Senato'daki görüşmelerde üzerinde bazı değişiklikler yapılması sebebiyle Temsilciler Meclisine geri gönderilen bir yasa önerisinin tümü değil, sadece değişiklik yapılan kısmı görüşülür. İtalya'daki mevcut tam çift meclislilik ilkesi gereği, Meclis ve Senato arasında bu gidip gelme, bir yasa önerisinin Parlamente'nin her iki kanadı tarafından birbirinin tam olarak aynısı iki metnin onaylanmasına kadar devam eder.¹⁸⁷

Seri Yasama Usulleri

Anayasada aciliyeti ifade edilmiş yasa önerileri bakımından seri/hızlı yasama usullerinin, İçtüzükte öngörüleceği hükme bağlanmıştır (m.72/2). Bir yasa önerisinin aciliyetinin ilan edilmesi ise şu şekildedir: Bir yasa önerisi Genel Kurula sunulduğunda veya daha sonraki bir zamanda, Hükümet, siyasi parti grubu başkanı veya yedi milletvekili tarafından, önerinin aciliyetinin ilan edilmesi talep edilebilir. Yasa önerisinin acil olarak ilan edilip edilmeyeceğine karar vermek Danışma Kurulunun yetkisindedir. Danışma Kurulu tarafından İçtüzüğün 23'üncü maddesinin altıncı fıkrasında öngörülen çoğunlukla¹⁸⁸ kabul edilir. Bu çoğunluk sağlanamazsa çalışma programında yer verilen ve acil olarak ele alınması gerektiği talep edilen yasa önerileri Genel Kurula sunulur, isimlerin kaydedildiği elektronik bir prosedür kullanarak yapılan açık oylama usulüyle oylanır. Her bir çalışma programı için, program üç ay için hazırlanmışsa beşten fazla, iki ay için hazırlanmışsa üçten fazla yasa önerisi acil olarak ilan edilemez. Anayasa değişikliğine ilişkin yasa önerileri ile İçtüzüğün 24'üncü maddesinin 12'nci fıkrasının son cümlesinde atıfta bulunulan yasa önerilerinin (Anayasanın 1'inci Bölümünde düzenlenen haklarla ilgili siyasi, sosyal veya ekonomik açıdan istisnai öneme sahip konulara ilişkin yasa önerileri) aciliyeti ilan edilemez (İçt., m.69). İçtüzüğün "Yasama Yetkisi ile Hareket Eden Komisyonlarda İnceleme" başlıklı ilgili bölümünde (m.92-95) konuya ilişkin düzenleme getirilmiştir.

¹⁸⁷ Camera dei Deputati, "[Il percorso di una legge](#)"

¹⁸⁸ Söz konusu fıkra'da çalışma programının Danışma Kurulu tarafından onaylanması düzenlenmiştir. Program, sayısal olarak Temsilciler Meclisi üye tamsayısının en az 3/4'üne karşılık gelen Danışma Kurulunca onaylanır. Meclis Başkanı her durumda mevcut sürenin bir kısmını muhalif Grupların belirttiği konulara ayırır ve bunu Grupların büyüklüğü ile orantılı olarak paylaştırır.

Temsilciler Meclisinde Anayasa ve İçtüzükte olağan kanun yapım sürecinin uygulanmasının zorunlu olduğu yasal düzenlemeler dışındaki-ler bakımından uygulamak üzere seri yasama usulü (*procedimenti abbreviati*) olarak adlandırılabilir iki usul daha bulunmaktadır. Bu usullerin işletilmesinde komisyonlara yetki devri söz konusu olmaktadır:

1. Yasa önerisinin kanun yapma yetkisi ile hareket eden Komisyonunda görüşülmesi ve kabul edilmesi

Yasa önerisi, kanun yapma yetkisi ile hareket eden komisyona (*sede legislativa*) görüşülmek ve kabul edilmek üzere havale edilir. Bununla beraber yasa önerisi, Hükümet, milletvekillerinin 1/10'u veya komisyon üyelerinin 1/5'inin talep etmesi halinde Genel Kurula sunulur.¹⁸⁹

Anayasa ve seçim konularına ilişkin, Hükümete yasama yetkisi veren, uluslararası anlaşmalar ve bütçenin ve kesinhesabın onaylanmasını öngören yasa önerileri yasama yetkisi ile hareket etmek üzere bir Komisyona havale edilemez.

Kanun yapma yetkisi ile hareket eden Komisyonla havale önerisi Meclis Başkanı tarafından yapılır. Öncesinde parti grubu temsilcilerinin oybirliği ile talepte bulunmaları gerekir veya yasa önerisinin görüşülmek üzere havale edildiği esas Komisyonun üyelerinin beşte dördünden fazlasının bu talepte bulunması gerekir. Ayrıca Hükümetin onayı ve Anayasa İşleri, Bütçe ve Mali İşler ile İstihdam Komisyonları ve görüşü talep edilen Komisyonların da onayının alınması gerekir.

2. Yasa önerisinin taslak hazırlama yetkisi ile hareket eden Komisyonunda görüşülmesi

Taslak hazırlama yetkisi ile hareket eden komisyon (*sede redigente*) Genel Kurul adına yasa önerisinin metnini hazırlamakla görevlidir; Genel Kurul öneri metninin sadece maddelerinin oylamasını ve son oylamasını yapabilir, fakat öneri üzerinde değişiklik yapamaz.

¹⁸⁹ ECPD, [Delegation of powers to the parliamentary committees \(Parlamento Komisyonlarına Yetki Devri\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:3037, 11 Şubat 2016

3.2. Senatoda Kanun Yapım Süreci

3.2.1. Yasa Önerilerinin Senatoya Sunulması

Senatoya sunulan yasa önerileri Genel Kurula duyurulur veya Başkanlık Divanına bildirilir. Senatoya sunulan veya Temsilciler Meclisine gönderilen yasa önerileri Genel Kurula duyurulduktan sonra mümkün olan en kısa sürede basılır ve dağıtılır; derhal genel gündeme konulur (İçt., m.73)

Parlamentoya verilen bir yasa önerisi, Senato Başkanı tarafından Genel Kurula bildirilir; basılır ve dağıtılır. Senato Başkanı, önerinin incelenmek üzere havale edileceği İhtisas Komisyonunu belirler ve Senatoyu bilgilendirir. Senato tarafından senatörlere usulüne uygun şekilde kanun teklifi hazırlanmasında yardımcı olmak üzere kanun teklifi hazırlama hizmeti sunulmaktadır.

3.2.2. Komisyonlarda Kanun Yapım Süreci

Havalenin yapıldığı Komisyon, yasa önerisini görüşüp incelerken dört farklı tür yetkiye sahiptir. Bu yetkiler aşağıda verilmiştir:

- Kanun Teklifini Görüşme/İnceleme yetkisi

Komisyon öneriyi inceler, teklifi Senato Genel Kuruluna görüşülüp oylanması için havale etmeden önce, üzerinde değişiklik önerebilir.

- Taslak hazırlama yetkisi

Bu yetki ile görev yapan Komisyon, yasa önerisini, tümü üzerinde nihai oylama yapılmak üzere Genel Kurula göndermeden önce, tek tek maddelerini oylar. Genel Kuruldaki nihai oylamadan önce, Parlamento Gruplarının, oylamada hangi yönde oy kullanacaklarını açıkladıkları bir oturum yapılır.

- Kanun yapma yetkisi

Komisyon, kanun yapma yetkisini kullandığında, önerinin tümü üzerinde oylama yapmadan önce maddeleri üzerinde tek tek oylama yapar; öneri bu durumda kabul veya reddedilir.

- Görüş Belirtme Yetkisi

Yasa önerileri bir Komisyona, görüşülmek üzere havale edilen esas Komisyon için yol gösterici nitelikte görüş vermesi için de gönderilebilir. Bu durumda Komisyon, tavsiye yetkisini kullanmak üzere çalışır.

3.2.3. Genel Kurulda Kanun Yapım Süreci

Bir yasa önerisinin kabulünden sonra, Senatonun ilgili birimi tarafından “mesaj” hazırlanır: Yasa önerisi Senatoda kabul edildiği şekliyle Senato başkanı tarafından imzalanır ve Temsilciler Meclisine gönderilir. Temsilciler Meclisinde daha önceden kabul edilmiş ve Senatoda hiçbir değişiklik yapılmaksızın kabul edilip onaylanmış bir yasa önerisi, imzalanıp Resmî Gazete’de yayımlanıp yürürlüğe sokulmak üzere Cumhurbaşkanına gönderilir.

Bir yasa önerisinin kanun haline gelebilmesi, aynı metnin Parlamento-nun her iki meclisi tarafından kabul edilmesi şartına bağlıdır. Bu bağlamda meclislerden biri tarafından kabul edilen fakat diğeri tarafından üzerinde değişiklik yapılan bir öneri, kabul edildiği meclise geri gönderilir.¹⁹⁰

¹⁹⁰ Senato della Repubblica, “[The Senate at Work-The making of an Ordinary Law](#)”

4. DENETİM SÜRECİ

4.1. Temsilciler Meclisinde Denetim Süreci

İtalya Parlamentosunda Temsilciler Meclisinin görev, yetki ve sorumlulukları bakımından kanun yapım faaliyetlerinin yanında özellikle yasama organı ile yürütme organı arasındaki ilişkileri düzenleyen muhtelif denetim mekanizmaları bulunmaktadır. Parlamenter hükümet sisteminin bir gereği olarak İtalya'da Hükümet Parlamentaoya karşı sorumludur ve daha önce de belirtildiği üzere göreve başlamak için her iki meclisten de güvenoyu almak durumundadır. Buna ilaveten özellikle Temsilciler Meclisi, kendi İçtüzüğü uyarınca hem Hükümetin politika belirleme ve yürütme süreçleri üzerinde etki sahibi olabilecek çeşitli denetim araçlarını kullanma hem de Hükümetten muhtelif konularla ilgili bilgi talep edebilme hakkını haizdir. Bu çerçevede Temsilciler Meclisinin yürütme organı üzerinde sahip olduğu denetim yetkilerini ana hatlarıyla iki kategoriye ayırmak mümkündür:

- 1) Politika yapımına dönük denetim mekanizmaları (*atti di indirizzo*): Görüşmeler, kararlar ve tavsiyeler,
- 2) Bilgi edinme ve kontrole dönük denetim mekanizmaları (*atti di sindacato ispettivo*): Sorular ve sorgular.

Bunun yanı sıra Temsilciler Meclisinin uhdesinde meclis araştırmaları, komisyon incelemeleri ve dinleme toplantıları gerçekleştirmek; kendisine ilgili mevzuat çerçevesinde atıfta bulunulan muhtelif hususlarda Hükümete görüş bildirmek ve Cumhurbaşkanının suçlanmasıyla alakalı çeşitli mekanizmaları kullanmak da bulunmaktadır.¹⁹¹

İtalya Temsilciler Meclisindeki denetim yetkileri, yukarıda belirtilen sınıflandırmaya ek olarak teorik düzlemde alternatif bir sınıflandırmaya da tabi tutulmaktadır. Bunlar kontrol-politik istikamet tayini yetkisi, kontrol-doğrulama yetkisi ve kontrol-inceleme yetkisi olarak üçe ayrılmaktadır. Bu üçlü şemanın Temsilciler Meclisindeki denetim yetkilerinin tek bir şemsiye kavramla ele alınmasına kıyasla sahip olduğu zenginliği ve denetim mekanizmalarındaki çeşitliliği daha makul bir şekilde açıklayabildiği ileri sürülmektedir.¹⁹² Netice itibarıyla farklı sınıflandırmalara tabi

¹⁹¹ Chamber of Deputies, "[Policy Setting, Fact-Finding and Scrutiny](#)"

¹⁹² Griglio, E., *Parliamentary Oversight of the Executives: Tools and Procedures in Europe*, s. 57, 2020, Hart Publishing: Oxford

tutulmakla birlikte Temsilciler Meclisinin iki ana denetim faaliyeti; politika yapımına dönük denetim yetkileri ile bilgi edinmeye dönük denetim faaliyetleri olarak ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte Parlamento'nun her iki meclisinin birlikte yürüttüğü denetim faaliyetleri arasında güvenlik politikası denetimi¹⁹³, kamu finansmanının denetimi¹⁹⁴ ve bütçe denetimi¹⁹⁵ de bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında ilk olarak Temsilciler Meclisinin sahip olduğu politika yapımına dönük denetim yetkileri, ikinci olarak bilgi edinmeye dayalı denetim yetkileri ve son olarak diğer denetim yetkileri mercek altına alınmaktadır.

4.1.1. Politika Yapımına Dönük Denetim Mekanizmaları

İtalya Temsilciler Meclisinde “*indirizzo politico*” adı verilen ve Türkçeye ana hatlarıyla “siyasi istikamet tayini” olarak çevrilebilecek olan kavram, Temsilciler Meclisinin yürütme organı üzerinde sahip olduğu denetim yetkilerinin başında gelmektedir. Bu denetim yetkisi sayesinde Parlamento, Hükümetin belirli bir siyasi güzergâh dışına çıkmasını önlemeye çalışmakta ve bu doğrultuda atılabilecek veya atılamayacak adımların çerçevesini çizmekte, bu vesileyle de yürütme organının denetimini gerçekleştirmektedir. İtalya Temsilciler Meclisinde bu çerçevede sahip olunan denetim yetkileri, görüşmeler (*mozioni*), kararlar (*risoluzioni*) ve tavsiyeler (*ordini del giorno*) olarak üç başlık altında ele alınmaktadır.

¹⁹³ İtalya Parlamentosunda 1977 yılında kanunla kurulan ve 2007 yılında kapsamlı bir reforma uğrayan “Cumhuriyetin Güvenliğine İlişkin Çift Meclisli Parlamento Komisyonu”, ülke genelinde güvenliği ve milli müdafaa açısından hassasiyet arz eden konuları denetlemek amacıyla oluşturulmuş olup her iki meclisten beşer üyenin katılımıyla toplam 10 üyeden müteşekkildir. Üyelerin tayin edilmesinde siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili ilkesi esas alınır. Bu ilke, parlamentoda çoğunluk ve azınlığı temsil eden partilere eşit temsil sağlamayı amaçlayarak uygulamaya konulmuş olup söz konusu komisyonun başkanlığı genellikle muhalefetten bir üye tarafından yürütülmektedir.

¹⁹⁴ İtalya Parlamentosunun yürütme organı üzerindeki denetim yetkisinin önemli bileşenlerinden birisi, 1/2012 sayılı Anayasal Kanunla düzenlenen ve kamu finansmanının denetimine ilişkin sorumluluklar içeren yetkisidir. Kamu finansmanı ve bütçe usulü hazırlanan bütçenin denetimi hususunda Parlamento'nun sahip olduğu yetkiler, ex-ante denetim yönünden kuvvetli, ex-post denetim yönünden ise zayıf olarak değerlendirilmektedir. Detaylar için bkz. Griglio, E., Parliamentary Oversight of the Executives: Tools and Procedures in Europe, s. 109-110.

¹⁹⁵ Her yıl Hükümet tarafından ana hatları çizilen makro-ekonomik program, her yıl 10 Nisan'dan önce her iki meclise de sunulur. Ekonominin gelecekteki olası genel istikametini tayin eden bu belge, müzakereler konu olmak üzere meclislerde ele alınır. Süreç, her iki mecliste bulunan yetkili komisyonların yürüttüğü bir ön inceleme ile başlar. Bu husus, Temsilciler Meclisi İçtüzüğü'nün 118-bis maddesi ile Senato İçtüzüğü'nün 125-bis maddesinde düzenlenmiştir. Uygulamada bakıldığında, bu makroekonomik program üzerine yapılan denetim süreci, her iki meclisin gayriresmî istişareleri ve anlaşmaları üzerinden ilerlemektedir. Her ne kadar resmî düzeyde meclislerin birbirine nazaran özerkliği güvence altına alınmış olsa da pratikte söz konusu belgeye ilişkin her iki meclis de aynı kararları almaktadır. Bu tamamlayıcılık sayesinde yasama organının yürütmenin makroekonomik ve finansal politikaları üzerinde yeknesak bir denetim yetkisi kullanmasının önü açılmıştır.

4.1.1.1. Görüşmeler (Mozioni)

İtalya Parlamentosu Temsilciler Meclisinde üyeler, detaylı olarak Genel Kurulda tartışılmasını istedikleri ve yürütme organının faaliyetleriyle ilgili kamunun genelini alakadar eden bir hususun ayrıntılarıyla irdelenmesi için görüşme önergesi (mozione) verebilmektedir. Görüşme önergeleri Genel Kurulda genel bir tartışma oluşturmayı amaçlayan, bunu en geniş kamusalılık arz edecek şekilde yapan ve kamu politikalarının yürütülmesinde görüşmeler esnasında ileri sunulan fikirler vasıtasıyla Hükümete yön vermeyi hedefleyen denetim araçlarının başında gelmektedir. Görüşme önergeleri vasıtasıyla gerçekleştirilen tartışmalar neticesinde karar önergeleri (risoluzioni) verilerek Hükümetten bazen bir kanuni düzenleme yapması istenebilmekteyken, diğer bazı durumlarda ise doğrudan düzenlemelere ilişkin olmayan fakat yine de adım atılmasını gerektiren çağrılarda bulunulabilir.¹⁹⁶ Görüşme önergeleri esas itibarıyla Genel Kurul çatısı altında bir konunun uzunca ele alınmasına dönük olmakla birlikte aynı zamanda görüşmeler sonunda Meclisin tıpkı bir yasa önerisi metni gibi değerlendirilen önerge metnine ilişkin nihai bir tavır almasına da yöneliktir. Bu bağlamda, görüşmelerin sonunda Genel Kurulda bir oylama yapılır. Oylama sonucu görüşme önergesi lehine çıkarsa, Hükümete doğrudan bununla ilgili harekete geçmesi konusunda çağrıda bulunulur. Politika yapımıyla alakalı diğer denetim mekanizmaları olan kararlar ve tavsiyelerden farklı olarak görüşme önergeleri yalnızca Genel Kurulda sunulabilmekte; komisyonda bu denetim yetkisinden faydalanılamamaktadır.

Temsilciler Meclisi İçtüzüğüne göre, bir siyasi parti grup başkanı veya yedi milletvekili tarafından belirli bir konunun mecliste görüşülmesi amacıyla sade, açık ve öz şekilde hazırlanmış bir görüşme önergesi sunulabilir (İçt., m.110). Önerge sahibinin talep etmesi halinde Genel Kurul, Hükümet ile birlikte lehte ve aleyhte birer üyenin görüşlerini dinleyerek tartışmanın düzenlenmesi için bir gün tayin eder (İçt., m.111).

Aynı veya benzer konularda sunulan birçok görüşme önergesi hakkında tek bir tartışma yapılması kararlaştırılabilir. Bu durumda, hakkında tartışma gerçekleştirilecek olan önergenin dışında kalan ve geri çekilen bir veya daha fazla önergenin imzacılarından birisi, hakkında görüşme açılan önergenin sahibinin hemen ardından söz alma hakkına sahip olur (İçt., m.112).

¹⁹⁶ Griglio, E., Parliamentary Oversight of the Executives: Tools and Procedures in Europe, s. 109-110.

Görüşme önergeleri üzerinde Genel Kurulda yapılacak olan görüşmeler, kanun tekliflerinin Genel Kurulda izlediği sürece benzer bir mahiyet arz eder. Dolayısıyla önce görüşme önergesinin tümü, sonrasında da görüşme önergesiyle ilgili olarak verilen değişiklik önergeleri görüşülür. Genele ilişkin görüşmeler, İçtüzüğün 36'ncı maddesinde öngörülen genel esaslara göre yürütülür. Bir görüşme önergesi sahibinin, müzakereler esnasında cevap hakkı saklı tutulur.

Değişikliklerin görüşülmesi ise ayrı ayrı görüşmeler ve oylamalar şeklinde vuku bulur. Değişiklikler, atıfta bulundukları kısımlara göre sıralanarak görüşülür ve oylanırlar. Eğer değişiklik önergesi bir ek gerektiriyorsa, esas önergeden önce oylamaya sunulur. Önerge şayet mevcut bir ibarenin çıkarılmasını talep ediyorsa söz konusu ibarenin korunup korunmayacağı oylanır. Şayet önerge bir ikame içermekmekteyse de ilk olarak değiştirilmesi önerilen önerge oylanır. Önerge kabul edilirse, değişiklik önergesi düşer. Önerge reddedilirse, bu kez de değişiklik önergesi oylamaya sunulur (İçt., m.113).

İlave önergeler de dâhil olmak üzere değişiklik önergeleri genel kural olarak hakkında sunuldukları görüşme önergesinin görüşülmesinden en az yirmi dört saat önce yazılı olarak verilmek durumundadır. Eğer önergeler en az on dört milletvekili veya buna denk sayısal güce sahip bir ya da daha fazla siyasi parti grup başkanı tarafından ayrı veya birlikte verilirlerse, tartışmanın gerçekleştirileceği günle aynı günde de sunulabilirler. Bu durumda değişiklik önergelerinin o günkü birleşimin başlangıcına en az bir saat kala verilmesi gerekmektedir.

Değişiklikler hakkında verilen değişiklik önergeleri de yine aynı şekilde en az on dört milletvekili veya buna denk sayısal güce sahip bir veya daha fazla siyasi parti grup başkanı tarafından ayrı veya birlikte sunulmak kaydıyla aynı birleşimde verilebilir.

Hükümet, görüşme önergesinin kendisi üzerindeki oylamaların başlamasına kadar değişiklik önergeleri veya değişikliklerle ilgili değişiklik önergeleri verebilir. Bir görüşme önergesinin oylanması, önerge sahiplerinin, Hükümetin veya bir siyasi parti grup başkanının talep etmesi ve ilk imza sahibinin rıza göstermesi durumunda ayrı kısımlar halinde de yapılabilir (İçt., m.114).

4.1.1.2. Kararlar (*Risoluzioni*)

Temsilciler Meclisi İçtüzüğü'nün 118'inci maddesi uyarınca, Hükümetten gelen bildirimlere veya Genel Kuruldaki görüşme önergelerine dair tartışmalar esnasında her bir milletvekili, Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından siyasi parti grup başkanlarının görüşü alınarak, belirlenen süre zarfında ve görüşme önergeleri için öngörülen şartları taşımak kaydıyla tartışmanın sonunda oylanmak üzere bir karar alınmasını bir önerge vasıtasıyla talep edebilir. Karar önergeleri (görüşme önergeleri hakkında-kiler hariç olmak kaydıyla) hem komisyon hem Genel Kurul aşamalarında sunulabilmekte, ayrıca bir tartışmayı neticelendirmek üzere de (*risoluzione conclusiva*) verilebilmektedir.

Kararlar, Temsilciler Meclisinin yürütme üzerinde kullandığı bir politika tayin etme aracı olduğu ölçüde denetim araçları arasında değerlendirilmektedir.¹⁹⁷ Kararların görüşme önergelerinden esas farkı, görüşme önergeleri vasıtasıyla kamunun genelini ilgilendiren bir konuda Genel Kurulda tartışma başlatılmasıyken; kararların daha ziyade söz konusu tartışmaları sonlandırmak üzere kullanılacak bir nitelik ihtiva etmesidir. Bu bağlamda görüşme önergeleri açık uçlu bir tartışma ortamı teşkil etmek ve sonunda önerge metinlerini oylayarak Meclisin tavrını belirlemek, kararlar ise Hükümetten gelen bildirimler veya görüşmeler üzerine Meclisten somut bir karar alınmasına dönüktür. Kararlar üzerine herhangi bir değişiklik önergesi veya tavsiye verilemez.

4.1.1.3. Tavsiyeler (*Ordini del Giorno*)

İtalya Parlamento terminolojisinde “gündem” ile aynı kelimeyle ifade edilen “tavsiyeler” (*ordini del giorno*), ayrıca bir denetim aracı olarak kullanılmak üzere Temsilciler Meclisinin istifadesine sunulmuştur. Tavsiyeler, tanım gereği ancak başka bir metin (genellikle bir kanun teklifi) üzerine görüşmeler gerçekleştirilirken söz konusu metne ikincil bir konumda sunulabilmektedir. Başka bir ifadeyle tavsiyeler, görüşme önergeleri veya kararlar gibi birincil bir konumda olmayıp her zaman görüşülmekte olan farklı bir metne bağlı olarak üyeler tarafından verilebilmektedir.

Tavsiye metinleri genellikle “Temsilciler Meclisi, Hükümeti yapmaya davet ediyor.” şeklinde formüle edilen bir cümle ile başlar ve komisyon-

¹⁹⁷ Camera dei Deputati, “[Inside the Chamber of Deputies](#)”, 2023, s.33

ların veya Genel Kurulun görüştüğü esas düzenlemeye eklenir. Bu bakımdan tavsiyeler hem komisyon hem Genel Kurul aşamasında verilebilir. Tavsiyeler sayesinde hakkında görüşme gerçekleştirilen konuda yapılan temel müzakerelerin ne anlama geldiğine veya bir düzenlemenin nasıl uygulanacağına ilişkin Hükümete izlenebilecek yollar belirtilir. Dolayısıyla tavsiyeler bir bakıma yasa önerilerinin veya Mecliste görüşülen benzer mahiyetteki düzenlemelerin içeriğine ve uygulanmasına dönük Hükümete sunulan ayrıntılı ve yol gösterici bir izahat niteliğindedir.

Temsilciler Meclisi İçtüzüğü'nün 88'inci maddesindeki düzenlemeye göre bir metnin maddeleri görüşülmekteyken her bir milletvekili en fazla bir tane olmak üzere tavsiye önergesi verebilmektedir. Hükümet tavsiyelerle ilgili olarak sunulan görüşleri kabul edebilir veya reddedebilir. Hükümet ayrıca söz konusu tavsiyeleri yalnızca "bağlayıcı olmayan bir öneri" olarak da benimseyebilme hakkına sahiptir. Her halükârda tavsiye önergesi sahibi önergesinin oylanmasını talep etme hakkına sahiptir. Önerge sahibi, tavsiyesini açıklamak için en fazla beş dakikalık süre alabilmektedir. Bunun ardından Hükümetin görüşü alınır ve son olarak oyunun rengini belli etmek üzere en fazla beş dakika yapılan konuşma veya konuşmaların ardından oylama gerçekleştirilir. Tavsiyelerin sunulması için normal şartlar altında öngörülen son süre, tavsiyenin konu olduğu metnin son maddesi üzerindeki son değişiklik önergesinin oylamasına geçilmeden öncedir. Tavsiyeler, son maddenin kabulünden sonra ancak teklifin tümünün nihai olarak oylanmasından önce oylanır.

4.1.2. Bilgi Edinme ve Kontrole Dönük Denetim Mekanizmaları

4.1.2.1. Sorular (*Interrogazioni*)

Temsilciler Meclisinin denetim yetkileri arasında önemli bir yere sahip olan sorulara (*interrogazioni*) yönelik hükümler İçtüzüğü'nün 128 ve 135'inci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre üyeler soru önergelerini Temsilciler Meclisi Başkanlığına sunarlar. Soru önergeleri, yazılı olarak yöneltilen ve basit bir soru içeren metinlerdir. İçerik itibarıyla sorularda; kamunun genelini ilgilendiren bir durumun gerçek olup olmadığı, Hükümetin belirli bir konuya ilişkin bilgi sahibi olup olmadığı, Hükümetin spesifik bir konuya dair Temsilciler Meclisiyle herhangi bir belge paylaşımında bulunup bulunamayacağı veya belirli bir konuda harekete geçilip

geçilmeyeceği gibi hususlar bulunmaktadır (İçt., m.128). Soru önergesi sahibi önergesinde soruya yazılı veya sözlü olarak cevap istediğini, ayrıca sorusuna bir komisyonda cevap verilmesini talep ettiğini de belirtebilir. Soru önergeleri; tek bir sorudan oluşmalı ve genel önem arz eden konularda verilmelidir. Sorular ayrıca, aciliyet arz eden veya belli bir politik ilgisi bulunan hususlarda da açık ve net bir şekilde sunulabilmektedir.

Sorular Meclise duyuruldukları birleşimin tutanaklarında yayımlanır, sunulmalarını takiben iki hafta geçtikten sonraki ilk birleşimin hemen başında görüşülür ve yanıtlanır. Aynı birleşimin gündemine aynı milletvekili tarafından sunulan ikiden fazla soru önergesi alınmaz (İçt., m.129).

İlgili birleşimlerde şayet gündem tamamıyla farklı görüşmelelere ayrılmamışsa soruların görüşülmesine en az birleşimin başındaki ilk kırk dakika ayrılır. Bu süre geçtikten sonra Başkan görüşülmeden kalan soruların bir sonraki birleşimde görüşülmek üzere ertelenmesine hükmeder (İçt., m.130).

Hükümet, sorulara cevap vermemeye karar verdiğini, gerekçeleriyle birlikte belirtebilir. Eğer cevap verme süresinin ertelenmesi talep edilirse Hükümet bir aylık süre içerisinde ne zaman cevap vereceğini belirterek zaman isteyebilir. Hükümetin cevabını verdiği esnada hazır bulunmayan soru önergesi sahibi, sorusundan feragat etmiş sayılır (İçt., m.131).

Hükümetin cevabını müteakiben önerge sahibi cevaptan tatmin olup olmadığını belirtme hakkına sahiptir. Önerge sahibi tarafından bu doğrultuda görüşlerini belirtmesi için kullanılabilecek olan süre beş dakikayı geçemez (İçt., m.132). Genel kural olarak soru ve cevapların kısa tutulması esastır.

Temsilciler Meclisinde genellikle haftanın bir birleşimi acil sorulara ayrılır. Çoğu çarşamba günü Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda bir "soru zamanı" (*question time*) toplantısı düzenlenir ve bu toplantı televizyondan canlı olarak yayınlanır. Hükümet mensupları soru zamanında kendilerine yöneltilen, kamunun genelini ilgilendiren veya aciliyet arz eden sorulara doğrudan yanıt verme fırsatına sahip olur.

Soru zamanı toplantısı, Genel Kurulda yapılabildiği gibi Parlamento-daki ihtisas komisyonlarından birinin toplantısında da düzenlenebilir. Soru zamanında her bir siyasi parti grubu adına bir üye, bağlı bulundu-ğu siyasi parti grup başkanı vasıtasıyla Hükümete genel önem arz eden bir konuda, kolay anlaşılır ve sade bir soru yöneltebilmektedir. Acil yanıt gerektiren soruların cevaplandığı “soru zamanı” toplantısına, her bir çalışma takvimi başına iki kez Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakan veya Bakanlar Kurulu Başkanvekili tarafından, bir kez de sorunun alakalı olduğu konudan sorumlu olan bakan tarafından katılım gösterilir. Önceki gün saat 12’den başlayarak sorunun görüşüleceği günkü toplantıya kadar her bir siyasi parti grubu adına bir milletvekili kendi grup başkanı aracılı-ğıyla bir soru önergesi sunabilir.

Bir soru önergesi sahibi, önergesini izah etmek için bir dakikayı geçme-mek kaydıyla söz alabilir. Hükümet adına bir temsilci, sorulara cevap vermek adına üç dakikayı aşmamak üzere söz alabilir. Bunun devamın-da ise önerge sahibi veya onunla aynı siyasi parti grubuna mensup bir diğer milletvekili Hükümete iki dakikayı aşmamak üzere bir cevap verme hakkına sahiptir. Soru önergelerinin görüşülme süreçlerinin televizyon-dan yayınlanmasına Temsilciler Meclisi Başkanı karar verir.

Daha önce de belirtildiği üzere bir soru önergesinin sunulması esnasın-da önerge sahibi milletvekili sorusuna komisyonda bir cevap alınmasını talep edebilir. Bu durumda Temsilciler Meclisi Başkanı ilgili komisyon başkanına soru önergesini havale eder ve durumdan Hükümeti bilgilendirir. Soru, önergenin verilmesinin ardından on beş gün geçtikten sonra, kendisine havale edilen komisyonun ilk toplantısının gündemine eklenir (İçt., m.133).

Bir soru önergesinin verilme aşamasında veya devamındaki süreçlerde önerge sahibi milletvekili yazılı bir cevap istediğini belirtebilir. Bu durum-da, Hükümet tarafından yirmi gün içerisinde cevap verilmeli ve Temsil-ciler Meclisi Başkanı bilgilendirilmelidir. Bu cevap, meclise duyurulduğu birleşimin tam tutanaklarına eklenir. Öngörülen süre zarfında Hükümet-ten cevap gelmemesi halinde Temsilciler Meclisi Başkanı önerge sahibinin talebi üzerine konuda yetkili komisyonun bir sonraki toplantısının günde-mine soruyu havale eder (İçt., m.134).

Şayet Hükümet, kendisine yöneltilen sorunun aciliyet arz ettiğine kanaat getirirse cevabını hemen veya bir sonraki birleşimin başında verebilir. Önerge sahibinin bu durumda da Hükümetten gelen cevaba karşılık verme hakkı saklıdır (İçt., m.135).

Cevabın Bakanlar Kurulu Başkanı veya Başkanvekilinden gelmesini gerektiren durumlarda, sunulan soru önergelerinin muhtevası, Başbakanla alakalı olan Anayasanın 95'inci maddesinin 1'inci fıkrasında öngörüldüğü şekliyle Hükümetin genel politikası veya bakanlar arası koordinasyon ile idarenin genel işleyişi gibi konulara dâhil olmak durumundadır. Diğer hallerde, Temsilciler Meclisi Başkanı sunulan önergenin içeriğini gözeterek hakkında en çok soru sorulan konunun yetki alanına girdiği bakanı belirleyerek cevap vermeye davet eder. Farklı konularda muhtelif soru önergeleri veren siyasi parti grupları, cevap vermek üzere davet edilen bakanlara daha farklı sorular yönelte hakkına da sahiptir. Bu durumda yeni soruların yöneltebileceği zaman dilimini Temsilciler Meclisi Başkanı tayin eder.

Acil cevap gerektiren soruların komisyonlarda görüşülmesi için ise ayda iki kez olmak üzere süre ayrılır ve genellikle perşembe günlerinde bu görüşmeler gerçekleştirilir. Önceki gün saat öğlen 12'den itibaren başlamak ve görüşmelerin planlandığı gün öğlen 12'den geç olmamak kaydıyla komisyonda yer alan her bir siyasi parti grubu adına bir komisyon üyesi, bağlı bulunduğu siyasi parti grubunun temsilcisi aracılığıyla bir soru yöneltebilir. Bu süreçte komisyon başkanı da cevap vermek üzere ilgili bakanı veya müsteşarı komisyon toplantısına davet eder.

Komisyonlarda görüşülmek üzere sunulacak olan soru önergeleri tek bir sorudan oluşmak durumunda olup açık ve net bir şekilde formüle edilmelidir. Formüle edilen sorunun komisyonun ihtisas alanı gözetilerek kurgulanması gerekmektedir ve siyasi bir öneme sahip veya aciliyet arz eden hususlarda olması elzemdir. Komisyonlarda da soruların izah edilmesi, Hükümetin buna yanıt vermesi ve bir üyenin Hükümete karşılık vermesi için ayrılan süreler, Genel Kurulda soruların görüşülmesi için öngörülen sürelerle birebir aynıdır. Komisyonlarda yöneltilen soruların görüşülme süreçleri, kapalı devre görsel-ışitsel sistemler vasıtasıyla yayınlanır. Bu madde kapsamında görüşülmek üzere sunulan soru önergeleri, daha sonra tekrar normal soru önergesi olarak görüşülmek üzere sunulamaz (İçt., m.135-son).

4.1.2.2. Sorgular (Interpellanze)

Temsilciler Meclisindeki denetim araçlarından birisi olan sorgular (*interpellanze*), milletvekillerince Temsilciler Meclisi Başkanına sunulabilmektedir. Sorgu önergeleri, yazılı olarak takdim edilen ve Hükümetin yürüttüğü politikalarla ilgili olarak sahip olduğu niyetleri ve saikleri öğrenmeyi amaçlayan detaylı sorulardan müteşekkildir (İçt., m.136). Sorgular, daha açık, kısa ve yalın bir biçimde ifade edilen sorulardan farklı olarak hem deha detaylı bir nitelik arz eder hem de Hükümet temsilcilerinin belirli bir politika konusuna dair sahip oldukları niyetler ve hedeflere dair bilgi edinmeye dönüktür. Sorgu önergeleri, Meclise duyuruldukları birleşimin tutanaklarında yayımlanır.

Sorgu önergeleri, sunulmalarının ardından iki hafta geçtikten sonra izleyen ilk pazartesi gününün birleşiminin gündemine alınır. Bir birleşimin gündemine, aynı milletvekili tarafından sunulan en fazla iki sorgu önergesi alınabilir. Öngörülen iki haftalık sürenin bitiminden önce veya görüşme için kararlaştırılan belirli bir günde Hükümet cevap veremeyeceğini, gerekçeleriyle birlikte ifade edebilir. Hükümet ayrıca, önerge sahibi milletvekilinin de rızası alınmak kaydıyla ilk iki haftalık süreyi izleyen iki haftalık bir ek süre zarfında verilmek kaydıyla cevabın tehir edilmesini talep edebilir. Önergesiyle ilgili bir erteleme talebinin bulunması veya aciliyet arz eden hallerde önerge sahibi, kendi belirleyeceği bir tarihte önergesinin görüşülmesini de Meclisten isteyebilir (İçt., m.137).

Önerge sahibi, on beş dakikayı aşmamak üzere konuşabilir. Ayrıca Hükümetin önergeye ilişkin vereceği cevabın ardından yine önerge sahibi on dakikayı aşmamak üzere Hükümetin cevabından tatmin olup olmadığını belirtme hakkına sahiptir. Temsilciler Meclisi Başkanı, sorunun muhteva itibarıyla istisnai bir siyasi önem arz ettiğine kanaat getirirse, önerge sahibine bu hususta İçtüzük uyarınca öngörülen süreden daha fazlasını verebilir. Hükümetin yanıtından memnun kalmayan bir önerge sahibi, Hükümetin bu yaklaşımının detaylı bir biçimde tartışılması amacıyla bir görüşme önergesi verebilir (İçt., m.138).

Temsil ettikleri siyasi parti grubu adına siyasi parti grup başkanları veya en az yirmi milletvekili bir acil sorgu önergesi sunabilir. Bu doğrultuda önerge veren siyasi parti grup başkanları, Parlamentonun çalıştığı her ay için azami iki acil sorgu önergesi verebilir. Öngörülen bu sınır, söz konusu zaman dilimi bağlamında milletvekilleri için ise bir acil sorgu önergesi olarak tayin edilmiştir. İlgili hükümler uyarınca bir önceki salı günü yapılan birleşime kadar sunulan acil sorgu önergeleri, kural olarak

her haftanın perşembe günü sabahı yapılan birleşimde görüşülür. Acil önergelerin görüşülmesiyle ilgili olarak normal sorgu önergelerinin görüşülmesinde uygulanan hükümler geçerlidir (İçt., m.138-bis).

Temsilciler Meclisi Başkanı, yetkisini kullanarak sorular ve sorguların arasından aynı veya benzer konuda olanların bir grupta toplanmasını ve birlikte görüşülmesini kararlaştırabilir. Aynı görüşme esnasında bir veya daha fazla sorgu veya görüşme önergesinin mevcudiyeti halinde öncelik görüşme önergelerine verilir. Sorgu önergesi sahipleri, görüşme önergesi sahiplerinin hemen ardından konuşmak üzere listeye kaydedilir. Görüşme önergeleri, sorular ve sorguların ilk kabulü ve yayımlanması yönünden Temsilciler Meclisi Başkanı sunulan metinlerin uygun bir dil içerip içermediğini kontrol ettirir. Söz konusu önergelerin verildiği konunun başlığı, önerge sahiplerine ilişkin bilgiler, önergelerde kurumların haysiyetine veya kişilik haklarına aykırı bir ifade olup olmadığı, Parlamento ile Hükümet arasındaki sorumluluk paylaşımının gözetilip gözetilmediği gibi hususlar yine Başkan tarafından kontrol ettirilir (İçt., m.139-bis).

Temsilciler Meclisinde 19'uncu Yasama Dönemi başından 1 Eylül 2024'e kadar geçen süre zarfında verilen soru ve sorgu önergelerine ilişkin istatistikler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. 19'uncu Yasama Döneminde Temsilciler Meclisinde Verilen Soru ve Sorgu Önergelerine İlişkin İstatistikler

	Toplam Verilen Önerge	Geri Çekilen, Dönüştürülen veya Kadük Kalanlar Hariç Havale Edilenler	Görüşülenler	Görüşülme Yüzdesi
Sorgu	420	381	22	%5,77
Acil Sorgu	287	256	253	%98,83
Genel Kurulda Cevaplanmak Üzere Acil Soru	1.194	1.192	1.189	%99,75
Komisyonunda Cevaplanmak Üzere Acil Soru	1.658	1.620	1.577	%97,35
Komisyonunda Cevaplanmak Üzere Soru	2.963	2.516	494	%19,63
Sözlü Soru	1.096	968	236	%24,38
Yazılı Soru	6.255	5.867	1.229	%20,95
Toplam	13.873	12.800	5.000	%39,06

Kaynak: Camera dei Deputati, “[Banche dati del Sindacato Ispettivo](#)”

4.1.3. Diğer Denetim Mekanizmaları

4.1.3.1. Güvenoyu ve Güvensizlik Oyu Önergesi

İtalya’da tam çift meclislilik kavramının ruhuna uygunluk arz edecek ve diğer çift meclisli ülke örneklerinin ekseriyetinden farklılık oluşturan şekilde, Hükümetin göreve başlayabilmesi için kurulmasını izleyen on günlük süre içerisinde kendisini her iki meclisin birden onayına sunup onay alması şart koşulmuştur. Temsilciler Meclisinin Hükümetle kurduğu güven ilişkisinin başat araçlarından birisi olan güvenoyu önergesi gerekçeli olarak hazırlanır ve bunun üzerine açık oylama yapılır. Bir güvenoyu önergesi Temsilciler Meclisi üye tamsayısının en az onda biri kadar milletvekili tarafından verilebilir. Önergenin verilmesinin ardından üç gün geçmeden güvenoyu önergesi hakkındaki görüşmeler yapılamaz ve görüşmelerden sonra oylama yine açık oylamayla gerçekleştirilir. Güvenoyu önergesiyle alakalı olarak ayrı ayrı oylama yapılamaz ve tavsiyeler sunulamaz. Ayrıca Temsilciler Meclisi Başkanı, önergelerin kabul edilebilirliğini denetlemekle yükümlüdür (İçt., m.115).

Güvenoyu tartışmasının Hükümet tarafından, kanun tekliflerinin maddelerine ilişkin önergelerin onaylanması veya reddedilmesi aşamalarında verilmesi halinde İçtüzükte öngörülen görüşme ve oylama usullerine bağlı kalarak süreç yürütülür. Hükümetin güvenoyu tartışmasını bir maddenin korunması esnasında vermesi halinde, maddeye ilişkin tüm değişiklik önergeleri izah edildikten sonra maddenin oylanması gerçekleştirilir. Şayet Meclis, lehte karar alırsa maddenin kabulüne ve sunulan tüm değişiklik tekliflerinin reddine karar verilir. Benzer durum, güvenoyu tartışmasının bir tavsiye, görüşme önergesi veya kararla alakalı görüşmelerde başlatılması durumunda da geçerlidir. Kanun teklifinin yalnızca bir maddeden oluştuğu hallerde Hükümet bizzat maddenin kendisi üzerinden güvenoyu yapılmasını talep edebilir ve bu durumda maddenin son oylaması belirleyici olur.

Güvenoyu tartışmasının bahse konu olduğu durumlarda oylama her halükârda açık oylama şeklinde yapılır. Oylama, siyasi parti grupları tarafından farklı bir kararda uzlaşya varılmadığı müddetçe yirmi dört saat geçmeden yapılamaz. Her bir siyasi parti grubu adına bir üyenin oyunun rengini belli etmek üzere konuşma yapma hakkı bulunmaktadır. Temsilciler Meclisi Başkanı bununla birlikte karma siyasi parti grubunu

teşkil eden siyasi oluşumlardan her biri adına bir üyeye ve bağlı bulundukları siyasi parti gruplarının aksi yönünde oy kullanacak olan üyelere söz verir. Bu hallerde Başkan, söz alma şeklini ve sürelerini takdir etme yetkisini haizdir.

Güvenoyu önergesi; meclis araştırmaları ve Temsilciler Meclisi İçtüzüğünün değiştirilmesine ilişkin önergelerin görüşülmesi esnasında, İçtüzükte gizli oylama veya işaretle oylamanın zorunlu tutulduğu hallerde, Temsilciler Meclisinin iç işleyişiyle ilgili şartların ele alındığı durumlarda veya seçimlerin, disiplin işlemlerinin ve yetkilendirmelerin görüşmelerinde verilemez (İçt., m.116).

Hükümetin veya herhangi bir bakanın istifasını talep eden güvensizlik oyu önergeleri de güvenoyu önergeleri gibi Temsilciler Meclisi üye tamsayısının onda birine tekabül eden sayıda milletvekili tarafından gerekçeli olarak verilebilmektedir. Bu önergeler de sunulmalarının ardından üç gün geçmeden görüşülememektedir ve önergeye ilişkin oylama açık oyla gerçekleştirilir. Güvensizlik oyu önergesiyle alakalı ayrı ayrı oylama yapılamaz, tavsiyeler verilemez.

4.1.3.2. Meclis Araştırması

İtalya Anayasasının 82'nci maddesinde Parlamentonun her iki kanadının da kamunun genelini ilgilendiren konularda araştırmalar (*inchieste/inchiesta parlamentare*) yürütebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda kurulacak bir araştırma komisyonunun (*commissioni parlamentare d'inchiesta*) üye dağılımı, siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili ilkesini esas almak durumundadır. Araştırma komisyonları, yargı organlarının sahip olduğu yetkilerle donatılmış olup yine onlarla aynı kısıtlamalara tabidir (m.82).

Anayasa hükümlerini baz alarak düzenlenen İçtüzük hükümleri, meclis araştırmasının ayrıntılarını tayin etmektedir. Buna göre, İçtüzüğün 140'inci maddesi uyarınca meclis araştırması önergeleri hakkında kanun tekliflerine uygulanan hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

Temsilciler Meclisi bir meclis araştırması yapmayı kararlaştırdığında, yukarıda da belirtildiği üzere siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili prensibi dikkate alınır. Temsilciler Meclisi Genel Kurulu, araştırma komisyonuna aday belirleme sürecindeki yetkisini Temsilciler Meclisi

Başkanına devredebilir. İktüzükte de Anayasada öngörüldüğü gibi araştırma komisyonunun faaliyetlerini yürütürken yargı organlarının yetki ve sınırlılıklarına aynen sahip olarak çalışacağı düzenlenmiştir. Senatonun da aynı konuda bir araştırma komisyonu kurmuş olması halinde her iki meclisin araştırma komisyonları çalışmalarını birlikte yürütmek üzere istişarelerde bulunabilir (İçt., m.141). Bir araştırma komisyonu, üyelerinden birinin yerini değiştirmeyi veya üyelerini Parlamento yerleşkesi dışına göndermeyi uygun bulduğunda, bu hususu görüşmeden önce Temsilciler Meclisi Başkanını bilgilendirir (İçt., m.142).

19'uncu Yasama Dönemi itibarıyla Temsilciler Meclisi uhdesinde yürütülmekte olan araştırma faaliyetlerinin gerçekleştirildiği komisyonlardan bazıları şu şekildedir:¹⁹⁸

- “Moby Prince” Gemi Faciasının Nedenlerine İlişkin Meclis Araştırması Komisyonu,
- Monte dei Paschi Siena Bankasının Üst Düzey Yetkililerinden David Rossi'nin Ölümüne İlişkin Araştırma Komisyonu,
- Şehirler ve Banliyölerindeki Güvenlik Koşulları ve Bozulma Durumlarıyla Alakalı Araştırma Komisyonu.

4.1.3.3. Komisyonların Bilgi Edinme Yetkileri

İtalya Parlamentosunun her iki kanadında da komisyonlara denetim süreçlerine ilişkin birçok yetki verilmiştir. Temsilciler Meclisi İktüzüğünün 143, 144 ve 145'inci maddeleri komisyonların bu minvalde haiz olduğu yetki ve sorumluluklara ilişkin hükümleri içermektedir. Komisyonlar, yetki alanlarına giren hususlara ilişkin raporlar veya önergeler sunma yetkisine sahiptir. Temsilciler Meclisi tarafından talep edilen hususlar için de aynı hüküm geçerlidir. Direkt olarak bir siyasi parti grup temsilcisi de aynı şekilde bilgi talebinde bulunma hakkına sahiptir. Görüşülecek olan bir konuya ilişkin olarak sorumlu bakandan bilgi, duyuru ve belge talep edilebilir (İçt., m.143). Bunun yanı sıra, bakanlardan yetki alanına giren konulardaki idari ve politika yapımına ilişkin meselelere dair bilgi talep edilebildiği gibi kamu kurum ve kuruluşlarının yönetimi ile özerk yapıdaki kuruluşlara dair de bilgi talep edilebilir. Bu gibi durumlarda Temsilciler Meclisi Başkanının uygun görmesi halinde bilgi talebinde bulunulabilir.

¹⁹⁸ Camera dei Deputati, “[Commissioni - Bicamerali e di Inchiesta](#)”

Bakanlardan ayrıca kanunların pratikte uygulanmasına ve Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilen görüşmeler, tavsiyeler ve kararlara yönelik ne gibi tedbirler alındığına ve bu minvalde neler yapıldığına ilişkin de bilgi talebinde bulunulabilir.

Hükümetin belirli bir konuda Parlamentodan görüş almasının kanun tarafından şart koşulduğu hallerde, Temsilciler Meclisi Başkanı ilgili konunun hangi komisyonun ihtisas alanına girdiğini belirleyerek hakkında görüş alınacak olan konuyu komisyona havale eder ve durumdan Temsilciler Meclisini yürütmeden gelen talebi izleyen ilk birleşimde haberdar eder. Meclisin çalışmadığı dönemlerde bir görüş talebinin gelmesi halinde Temsilciler Meclisi Başkanı talebi, Hükümet tarafından tanınan süreyi de göz önünde bulundurmak kaydıyla erteleyebilir. Görüşü alınacak ihtisas komisyonunun her iki mecliste de bulunması halinde Temsilciler Meclisi Başkanı ile Senato Başkanı istişare ederek birlikte çalışır. Atamalarda, kanun tekliflerinde ve önergelerde komisyonun görüş beyan etmek için sahip olduğu süre yirmi gündür. Bu süre bir kereliğe mahsus olmak ve on günü geçmemek üzere Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından uzatılabilir. Görüş belirtilecek konunun mahiyetine ve karmaşıklığına göre Temsilciler Meclisi Başkanı Senato Başkanı ile anlaşarak daha uzun bir süre tanınmasını da kararlaştırabilir. Netice itibarıyla komisyonun görüşü, Hükümete iletilmek üzere Temsilciler Meclisi Başkanına aktarılır (İçt., m.143).

4.1.3.4. Komisyon İncelemeleri ve Dinleme Toplantıları

Komisyonlara tanınan önemli denetim yetkilerinden birisi de ihtisas alanına dâhil olan konularda olgulara ulaşmak, bilgi ve belge temin etmek, böylelikle meclisin faaliyetlerine katkı sağlamak amacıyla bilgi edinme amaçlı incelemelerde (*indagine conoscitive*) bulunabilmektir. İçtüzüğün 144'üncü maddesinde hükme bağlanan inceleme yetkisine göre komisyonlar, yaptıkları incelemeye katkı sağlayabileceğini düşündüğü kişileri komisyonun dinleme toplantılarına davet edebilir. İncelemenin neticesinde elde edilen bulgular bir rapor halinde sonuca bağlanır. İncelemelerin yapıldığı görüşmelerin tutanak özetleri ile birlikte komisyon aksini kararlaştırmadığı müddetçe tam tutanak tutulur. Senatoda da benzeri konuda bir inceleme yürütülüyor olması halinde iki meclisin başkanları ilgili komisyonların incelemelerini birlikte yapmalarına dönük istişarelerde bulunur (İçt., m.144). 19'uncu Yasama Döneminde yasama kalitesinin yükseltilmesi,

sağlık hizmetleri ve mesleklerinin yeniden düzenlenmesi, internet ve yeni teknolojilerin çocukların psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerindeki etkileri vb. konularda ilgili ihtisas komisyonlarında incelemeler yürütülmüştür.¹⁹⁹

Son olarak komisyonlar ve genel itibarıyla Temsilciler Meclisi, amaç ve kapsamın belirlenmesinin ardından Temsilciler Meclisi Başkanından Hükümet vasıtasıyla Ulusal İstatistik Enstitüsünden anketler, detaylı çalışmalar ve istatistiksel göstergeler hazırlanmasını talep edebilir. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların neticeleri Ulusal İstatistik Enstitüsünden geldikleri anda bastırılır ve dağıtılır (İçt., m.145).

4.1.3.5. Temsilciler Meclisinin Görüşüne Sunulan Hususlar

Temsilciler Meclisinin yetki ve sorumlulukları arasında Hükümet tarafından sunulan düzenleme taslaklarına ve yapılan atamaların bir kısmına ilişkin görüş beyan etmek de bulunmaktadır. Başkanlık düzeyinde yapılan üst düzey kamu görevlilerinin atamalarında, her ne kadar Parlamentonun bizzat bir atama yapma yetkisi bulunmasa da Hükümetin yaptığı atamalara dair bağlayıcı olmayan bir görüş belirtme hakkı bulunmaktadır. 24 Ocak 1978 tarihli ve 14 sayılı “Kamu Kurumlarına Yapılan Atamalara Yönelik Parlamenter Denetime İlişkin Hükümler” başlıklı kanun uyarınca belirtilen bu görüşler, kamu kurumlarının başkan ve başkanvekili düzeyinde yer alan yöneticileriyle sınırlı tutulmuştur.²⁰⁰ Bu görüşler, söz konusu atamanın ihtisas alanına girdiği komisyonlarca verilmekte olup amacı Parlamentonun politika yapımı alanında söz sahibi olması ve böylelikle şeffaflığı ve çoğulculuğu güvence altına almak olarak belirtilmiştir. Parlamento, bu yetkisini bugüne kadar ölçülü bir şekilde kullanmıştır. 1990’lardan bu yana ise bazı düzenleyici denetleyici bağımsız kurullara yapılan atamalarda, Parlamentonun görüşü olmaksızın Hükümet atamaları resmîyete erdirilememektedir. Söz konusu kurumlara yapılan üst düzey atamalarda her iki meclisin yetkili komisyonunun 2/3 çoğunluğunun olumlu görüşü gerekmektedir. Bu minvalde bir bağlayıcılık arz eden Parlamento görüşü; Elektrik, Enerji ve Gaz Kurulu, İletişim Kurulu ve Ulusal İstatistik Enstitüsüne yapılan atamalarda alınmaktadır.²⁰¹

¹⁹⁹ Camera dei Deputati, “[Indagini conoscitive](#)”

²⁰⁰ IPU Parline, [Italy – Chamber of Deputies – Oversight](#)

²⁰¹ Griglio, E., Parliamentary Oversight of the Executives: Tools and Procedures in Europe, s. 112

4.1.3.6. Cumhurbaşkanı'nın Suçlanması

Anayasanın 90'ıncı maddesine göre Cumhurbaşkanı göreviyle alakalı konularda sorumluluktan muaftır. Bununla birlikte vatana ihanet veya Anayasayı ortadan kaldırmaya yönelik fiiller bunun dışında tutulmuştur. Bu hallerde Cumhurbaşkanı Parlamentonun her iki kanadının birlikte düzenlediği bir birleşimde üyelerin çoğunluğunun oyuyla suçlanabilir.

4.1.3.7. Başbakan ve Bakanların Cezai Sorumluluğu

İtalya'da Başbakan ile bakanlar, görevleriyle alakalı olmayan suçlarla ilgili olarak diğer vatandaşlar gibi olağan yargı süreçlerine tabidir; görevleriyle alakalı suçlarla ilgili olarak ise Parlamento tarafından işletilebilecek olan herhangi bir "meclis soruşturması" veya "soruşturma komisyonu" mekanizması bulunmamaktadır. Daha önceden Başbakan ile bakanların görevleriyle alakalı işledikleri suçlarla ilintili olarak Anayasada öngörülmüş olan ve iki meclisin birlikte teşkil ettiği soruşturma müessesesi, 1987 yılındaki Anayasa referandumu sonucunda kaldırılmış ve söz konusu müesseseyle ilgili hükümleri içeren 96'ncı madde değiştirilmiştir. Bu değişiklikten önce Başbakan ile bakanların görevleriyle alakalı suçlarda yargılanmaları durumunda yargılamayı yapmakla yetkili mahkeme Anayasa Mahkemesi olarak öngörülmüşken yapılan değişikliklerle birlikte düzenleme bugünkü halini almıştır.

Mevcut haliyle Anayasanın 96'ncı maddesi uyarınca Başbakan ile bakanlar, görevden ayrılmış olsalar dahi görevleriyle alakalı suçlardan ötürü Senato veya Temsilciler Meclisi tarafından yetki verilmek kaydıyla olağan mahkemelerde yargılanabilmektedir. Bununla ilgili ayrıntılar ise Anayasanın 96'ncı maddesindeki değişikliği de içeren 16 Ocak 1989 tarih ve 1 sayılı Anayasal Kanun ile düzenlenmiştir. Buna göre soruşturma izni ve yetkisi, söz konusu Anayasal Kanunun 5'inci maddesi çerçevesinde hakkında soruşturma başlatılacak olan kişinin üyesi olduğu meclis (Temsilciler Meclisi veya Senato) tarafından verilebilmektedir. Soruşturmaya tabi kişilerin farklı meclislerden olması veya hiçbir meclise üye olmaması halinde izin verme hakkı Senatoya tanınmıştır.²⁰²

Söz konusu Anayasal Kanunun 4'üncü maddesine göre işlenen suçun gerçekleştiği şartların olağanüstü ciddiyeti göz önünde bulundurularak ceza üçte bir oranında artırılabilir. Başbakan ile bakanların bu

²⁰² Normattiva, "[Legge costituzionale 16 gennaio 1989, n. 1](#)"

bağlamda yargılanabildiği mahkemeler özel bir mahiyette olup üç asıl üç de yedek üyeden oluşmakta, üyeler en az beş yıl görev yapan hâkimler arasından seçilmektedir.

Soruşturma talebi, Cumhuriyet Başsavcısından yetkili mahkemeye iletilmekte, mahkeme ise kovuşturmaya yer olduğuna kanaat getirmesi halinde dosyaları gerekçeli bir raporla Cumhuriyet Savcısına geri göndermektedir. Savcılık tarafından bu belgeler Parlamentonun yetkili meclisine iletilir ve ilgili meclis bünyesinde bulunan “Seçimler ve Yasama Bağımsızlığı Kurulu”na havale edilir. Kurul tarafından ilgili meclisin Genel Kuruluna yazılı bir rapor sunularak konuya ilişkin Kurul görüşü aktarılır ve Genel Kurul kendisine belgelerin gönderilmesinden sonraki altmış gün içerisinde toplanır. Genel Kurul, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla soruşturma izni vermeyi reddedebilir. İlgili Anayasal Kanunda, soruşturma izninin verilmemesine ilişkin öngörülen nedenler arasında soruşturmaya konu olan kişinin, Devletin anayasal çıkarlarını korumak veya Hükümet yetkilerinin yerine getirilmesinde belirgin bir kamusal yarar gözetmek üzere harekete geçmiş olması vardır. Yetkili meclisin soruşturma izni vermesi halinde ise alakalı belgeler yargılamayı yapacak olan mahkemeye sunulur. Haklarındaki soruşturma süreçlerinde Başbakan ile bakanlar, yetkili meclisin izni olmaksızın kişisel hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı herhangi bir tedbire maruz bırakılamaz; telefonları dinlemeye alınamaz; özel yazışmaları takip edilemez; kişisel eşyaları veya evleri aranamaz. Bu durumun istisnası, Başbakan veya bakanların tutuklama gerektiren suçüstü halinde yakalanması durumudur.

Başbakan ve bakanların cezai sorumluluğuna ilişkin yukarıda belirtilen prosedür, Senato açısından da birebir geçerli olup mevzubahis süreçte aynı hükümler uygulanır.

4.1.3.8. Dilekçe Hakkı

Temsilciler Meclisine gelen dilekçeler, İçtüzük Kurulunca öngörülen şartları taşıyan elektronik başvurular da dahil olmak üzere, içerik itibarıyla dilekçeyi incelemekle yetkili komisyon marifetiyle incelemeye alınır. Komisyondaki inceleme süreci neticesinde Hükümete dilekçenin işaret ettiği konuyla ilgili eyleme geçmesi veya dilekçedeki hususların kanunla düzenlenmesi amacıyla bir yasa önerisi hazırlanması önerilebilir. Bir veya birden fazla dilekçe hakkında bir önerge verildiğinde dilekçe metni, ilgili önergeyle birlikte bastırılıp dağıtılır (İçt., m. 109).

4.2. Senatoda Denetim Süreci

İtalya'daki çift meclisli Parlamento yapısının manasına uygun bir şekilde, Senatonun sahip olduğu denetim yetkileri, Temsilciler Meclisinin denetim yetkileriyle tamamen örtüşmektedir. Dolayısıyla Temsilciler Meclisinin denetim yetkileri bağlamında sayılan mekanizmalar, süreçler ve yetkilerin tamamının Senato için de zikredilmesi mümkündür.

Senatoda yürütülecek olan denetim faaliyetlerinin temel çerçevesi Anayasa ve Senato İçtüzüğü ile belirlenmiştir. Anayasanın 64'üncü maddesinin 4'üncü fıkrası uyarınca Temsilciler Meclisi gibi Senato da Hükümet mensuplarını birleşimlere çağırma ve Parlamentoda dinleme yetkisine sahiptir. Bunun yanı sıra yine Anayasanın 82'nci maddesine göre kamunun geneline ilgilendiren konularda Senatonun araştırma komisyonu kurma yetkisi bulunmaktadır. Bu doğrultuda kurulacak komisyon, Senatodaki siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili ilkesi esas alınarak teşkil edilmek durumundadır. Araştırma komisyonları, inceleme ve soruşturmalarında yargı organlarının yetki ve sınırlılıklarına aynen sahiptir. Anayasada öngörülen çerçevenin yanı sıra Senato İçtüzüğü uyarınca Senatonun Hükümet politikalarını etkileyebilmek ve Hükümetten bilgi alabilmek için istifade edebileceği çeşitli denetim mekanizmaları mevcuttur. Bu bağlamda Senatonun denetim araçları da Temsilciler Meclisindekiler gibi iki temel kategoride ele alınabilir:

- 1) Politika yapımına dönük denetim mekanizmaları: Görüşmeler, kararlar ve tavsiyeler,
- 2) Bilgi edinme ve kontrole dönük denetim mekanizmaları: Sorular ve sorgular.

Buna ek olarak Senato meclis araştırmaları, komisyon incelemeleri ve dinleme toplantıları gerçekleştirebilir; kendisine ilgili mevzuat çerçevesinde atıfta bulunulan muhtelif hususlarda Hükümete görüş bildirebilir ve Cumhurbaşkanı'nın suçlanmasıyla alakalı çeşitli mekanizmaları işletebilir.²⁰³ Bununla birlikte Senatonun Temsilciler Meclisiyle birlikte yürüttüğü ancak asli denetim yetkileri arasında genellikle zikredilmeyen güvenlik politikası denetimi, kamu finansmanının denetimi ve bütçe denetimi de bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında ilk olarak Senatonun Hükümetin politika süreçlerine tesir edebilecek denetim mekanizmaları; ikinci olarak Hükümetten bilgi talep edebileceği denetim mekanizmaları, son olarak da diğer denetim mekanizmaları ayrıntılarıyla sunulmaktadır.

²⁰³ Chamber of Deputies, "[Policy Setting, Fact-Finding and Scrutiny](#)"

4.2.1. Politika Yapımına Dönük Denetim Mekanizmaları

4.2.1.1. Görüşmeler (Mozioni)

Senatonun denetim araçlarından birisi olan görüşmeler, netice itibarıyla bir konunun ayrıntılı biçimde Senato Genel Kurulunda görüşülmesine ve akabinde bu görüşmeyle ilgili bir tavır alınmasına dönüktür. Görüşmeler ve sonunda alınabilecek olan kararlar vasıtasıyla Hükümete bazı konularda harekete geçilmesi için çağrıda bulunulabilmekte, ayrıca Hükümet politikalarına belli bir istikamet çizilebilmektedir. Görüşme önergeleriyle ilgili hususlar Senato İktüzüğünün 157 ve 160'ıncı maddeleri arasında düzenlenmiştir. Görüşme önergeleri, tıpkı Temsilciler Meclisinde olduğu gibi yalnızca Genel Kurulda verilebilmektedir; dolayısıyla Senato komisyonlarında görüşme önergesi kapsamında tartışmalar yapılamamaktadır. Görüşmeler kapsamında yürütülen tartışmaların sonunda Genel Kurulda oylama yapılır ve oylama sonucu önerge lehine olursa doğrudan Hükümete bununla ilgili harekete geçmesi için çağrıda bulunulur.

Bir görüşme önergesi, en az beş senatör tarafından verilebilir. Önergelerin 146'ncı maddede öngörülen şartları sağladığı kararlaştırıldıktan sonra Senato Başkanı önergelerin Senato huzurunda duyurulmasını ve ilgili birleşimin tutanağına eklenmesini sağlar. Şayet bir önergeye Senato üye tamsayısının beşte biri kadar üye destek verirse, hızlandırılmış süreç işletilir ve önerge sunulmasını takip eden otuz gün içerisinde görüşülür. Bu doğrultuda Başkan, İktüzüğün 55/6'ncı maddesinde kendisine çalışma takvimiyle ilgili tanınan değişiklik yapma hakkını kullanabilir ve gerekli görürse ilave birleşim yapılmasına karar verebilir. Bir senatör, herhangi bir yıl içerisinde hakkında özet görüşmeler gerçekleştirilen dokuzdan fazla görüşme önergesine imza veremez (İçt., m.157).

Birbirleriyle aynı konuya işaret eden veya aralarında yakın ilişki bulunan görüşme önergeleri tek bir görüşmede birlikte ele alınır. Bu durumda her bir görüşme önergesi için, ismini görüşme için kaydettiren diğer üyelerden önce birer temsilci söz alabilir. Birçok görüşme önergesinin sunulması durumunda, oylamaya diğerlerini geçersiz kılmayan önergelerden başlanır (İçt., m.158).

Birbirleriyle aynı konuyu işaret eden veya aralarında yakın ilişki bulunan görüşme önergeleri, sorgular ve soruların mevcudiyeti halinde

Başkan tarafından bunların tek bir görüşmede birlikte ele alınması kararlaştırılabilir. Görüşme önergesi talebinde bulunan üyelere sonra soru talebinde bulunan üyeler söz alabilir. Ayrıca görüşmede yer almayan soru önergesi sahipleri de Hükümetin cevabının hemen ardından, karşılık vermek amacıyla kürsüde söz alabilir (İçt., m.159).

Görüşme önergelerinin görüşülmesine ilişkin Senato İçtüzüğünde olağan kanun tekliflerinin görüşülmesine ilişkin genel hükümler uygulanır. Görüşme önergeleri, haklarında herhangi bir tavsiyede bulunulmadan önce oya sunulur (İçt., m.160).

4.2.1.2. Kararlar (*Risoluzioni*)

Senatoda gerek komisyon gerekse Genel Kurulda, Hükümetten gelen bildirimlere veya Genel Kuruldaki görüşme önergelerine dair tartışmalar esnasında her bir senatör, tartışmayı sonlandırmak ve Senatonun bir karar almasını sağlamak amacıyla bir önerge verebilir. Bu bağlamda görüşme önergelerinden farklı olarak karar önergeleri hem komisyon hem Genel Kurul aşamalarında sunulabilmekte, ayrıca bir tartışmayı neticelendirmek üzere de verilebilmektedir. Kararlar üzerine herhangi bir değişiklik önergesi veya tavsiye verilemez.

Kararlar bir bakıma Senatoda komisyonların ve Genel Kurulun görüşülmekte olan bir konuya ilişkin yaklaşımını Hükümete iletmek için kullandığı bir mekanizma olarak öne çıkmaktadır. Senatoda kararlar Temsilciler Meclisinden farklı olarak daha sınırlı bir mahiyet arz etmektedir; Genel Kurulda kararlar yalnızca bazı tartışmalarda (ör. Ekonomi ve Finans Programı), komisyonda ise Senato Başkanı tarafından komisyona yetki verilen hususlarla sınırlı olmak kaydıyla sunulabilmektedir.²⁰⁴

4.2.1.3. Tavsiyeler (*Ordini del Giorno*)

Bir yasa önerisinin görüşülmesi esnasında senatörler tarafından önerinin muhtevasına ilişkin tavsiyelerde (*ordini del giorno*) bulunulabilir (İçt., m.95). Genel bir kural olarak, hem komisyon hem Genel Kurulda sunulabilen tavsiyeler yasa önerisinin geneli üzerine yapılacak görüşmelerden önce verilebilir. Tavsiye önergesi sahibi, önergesini yalnızca önerinin görüşülmesi esnasında özetleyebilir. Önerinin görüşülmesi esnasında

²⁰⁴ Senato della Repubblica, "[Glossario](#)"

söz almak için ismini kaydettirmemiş olan bir senatör tarafından tavsiye önergesi verilirse, söz konusu önerge tartışmanın sonunda ve her bir siyasi parti grubuna ayrılan sürelerle ilişkin genel hükümler çerçevesinde ele alınabilir. Tavsiyeyle ilgili olarak komisyon raportörü ve Hükümet temsilcisi görüşlerini genel tartışmanın bitmesinin ardından belirtir. Raportör ve Hükümet temsilcisinin görüşleri alındıktan hemen sonra tavsiye önergesi oya sunulur. Önerge sahipleri tavsiye önergelerinin oya sunulmasını talep etmekten feragat edebilir. Tavsiyeler, her zaman başka bir asli metne atıfla verilebilmeleri sebebiyle tali bir niteliğe sahiptir.

Başkan, bir yasa önerisinin maddeleriyle ilgili olan tavsiye önergelerinin söz konusu maddelerden önce oylanmasını talep edebilir.

Bir değişiklik önergesi sahibi, Başkanın izin vermesi halinde değişiklik önergesini çekip bunu bir tavsiye önergesine dönüştürebilir. Bu durumda, önergelerin sunulması için öngörülen süreler uygulanmaz ve tavsiye önergesi değişiklik önergeleriyle aynı şartlarda ve aynı zaman sınırlamalarına tabi olarak işlem görür. Tavsiyenin oylanması ise ilgili olduğu hükümlerin oylanmasından önce gerçekleştirilir.

Geri çekilen veya önerge sahibi oylama esnasında hazır bulunmadığı için normalde düşmüş sayılması gereken tavsiye önergeleri başka bir senatör tarafından üstlenilebilir (İçt., m.95).

4.2.2. Bilgi Edinme ve Kontrole Dönük Denetim Mekanizmaları

4.2.2.1. Sorular (*Interrogazioni*)

Senato İçtüzüğü'nün 145 ilâ 153'üncü maddeleri arasında düzenlenen bir denetim aracı olarak soru, Senatonun öne çıkan kontrol mekanizmalarındandır. Soruların amacı, sorumlu bakanlardan belirli konulara ilişkin kısa ve sade bilgi talep etmektir. Bir soru önergesi sunan senatör, soruya verilecek olan yanıtın sözlü mü yazılı mı olmasını istediğini yazılı bir şekilde önergede belirtir. Şayet açıkça ne türden bir yanıt istendiği hususi olarak belirtilmemişse, soruyu yöneltenin yazılı bir cevap istediği varsayılır (İçt., m.145).

Senato Başkanı, sunulan soru önergesinin 145'inci maddede belirtilen şartları taşıdığından ve uygunsuz bir dil içermediğinden emin olduktan sonra önergeyi Senato huzurunda duyurur ve sorunun birleşim tutanakla-

rında yayımlanması talimatını verir (İçt., m.146). Başkan, soruyu yönelten üyeye istişare ettikten sonra soruya ihtisas alanına uygun bir komisyon toplantısında sözlü bir yanıt verileceğine karar verebilir ve bu durumda da yine Senatoyu bilgilendirir (İçt., m.147).

Senatoda sözlü sorular için öngörülen süreç Senato İçtüzüğü'nün 148'inci maddesinde hükme bağlanmıştır. Genel kaide, Parlamantonun tatilde olduğu durumlar hariç olmak üzere her hafta bir birleşimin bakanlardan sözlü yanıt gerektiren sorular için ayrılmasıdır. Sözlü bir yanıt gerektiren sorular, sunulmalarını izleyen 15'inci günden sonra olmamak kaydıyla gündeme alınır. Söz konusu soruların gündeme alınma sıraları, sunulma tarihlerine veya Senato Başkanının Senato faaliyetlerinin amacı bağlamında uygun bulmasına göre belirlenir. Hükümet, bir soruya cevap veremeyeceğini veya bir cevabın verilmesi gereken tarihin ertelenmesi talebini, gerekçeleriyle birlikte Senatoya bildirebilir. Soru yöneltme sırası geldiğinde hazır bulunmayan soru sahipleri, cevap alma hakkını kaybeder ve sorularından feragat etmiş sayılır (İçt., m.148).

İçtüzüğü'nün 149'uncu maddesine göre bir soru sahibi, Hükümet tarafından sunulan cevaba bir karşılık verme hakkına sahiptir. Bu karşılık, soru sahibi tarafından Hükümetin cevabının tatmin edici olarak değerlendirilip değerlendirilmediğini ifade eder. Soru sahiplerinin konuşma süreleri beş dakikayı geçemez. Şayet soru sahibi, öngörülen bu süre sınırı içerisinde konuşmasını tamamlamazsa, Başkan tarafından konuşmasını tamamlamaya davet edilir; aksi takdirde Başkan konuşmacıdan konuşmayı bitirmesini talep eder (İçt., m.149).

Gündemdeki tüm soruların sunulamadığı hallerde, Başkan geriye kalan soruların ilgili bir sonraki birleşimin başında sunulmak üzere ertelenmesine karar verir (İçt., m.150).

Soru sahibinin veya Hükümetin talebi üzerine bir sorunun Senatoda acil bir şekilde sözlü olarak görüşülmesine Başkan tarafından karar verilebilir. Başkan bu durumda soruyu hemen görüştürebileceği gibi ertesi günkü birleşimde de görüştürebilir. Acil cevap gerektiren sorulara ilişkin hususlar İçtüzüğü'nün 151 ve 151-bis maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre haftada bir kez, kanun tekliflerinin görüşülmekte olduğu birleşimlerin bir kısmı aciliyet arz eden veya kamunun genelini ilgilendiren ve siyasi önem taşıyan sorulara Danışma Kurulu kararıyla ayrılır. Bahsi

geçen bu soruların görüşüleceği “soru zamanı” gününden bir gün önce öğlen saat 12’ye kadar, her bir siyasi parti grubundan bir senatör, kendi grup başkanı aracılığıyla bir soru yöneltebilir.

Cevabın Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakan veya Başbakan Vekili tarafından verilmesini gerekli kılan hallerde soru muhtevasının Bakanlar Kurulu Başkanının yetki alanına girmesi gerekmektedir (bkz. Any., m.95/1). Diğer hallerde Senato Başkanı soruların genellikle yöneltildiği ilgili bakan veya bakanları cevap vermek üzere davet eder. Farklı konulara ilişkin sorular yönelten siyasi parti grupları, Başkanlıkça belirlenen uygun bir son tarihe kadar davet edilen bakanlara farklı sorular da yöneltebilir. Bu kapsamda sorulan sorular, olağan sorular veya sorgular gibi daha ileri bir tarihte yöneltilemez.

Acil yanıt gerektiren soruları yanıtlarken, Hükümet çalışma takvimi bağlamında en az iki ayda bir kez olmak üzere Bakanlar Kurulu Başkanı olan Başbakan tarafından temsil edilir. Başbakanın bizzat katıldığı birleşimlerin tarihi, Parlamentoyla ilişkilerden sorumlu bakan ile görüşülerek belirlenir ve bu toplantıya ilişkin ön bildirim mahiyetinde bir duyuru yapılır. Diğer hallerde Hükümet, Bakanlar Kurulu Başkanvekili veya görüşülmekte olan konunun içeriğine göre ilgili bir bakan tarafından da temsil edilebilir.

Acil yanıt gerektiren sorularda, soruyu yönelten senatöre üç dakikadan fazla süre verilmez. Aynı şekilde, soruyu yanıtlayan Hükümet temsilcisine de cevabı için tanınan azami süre üç dakikadır. Soru önergesinin sahibi veya aynı siyasi parti grubundan diğer bir senatör buna iki dakikayı aşmayacak bir şekilde cevap verebilir.

Bakanlar Kurulunun Başkanı bir cevap verdiğinde veya sorunun arz ettiği önem bunu gerekli kıldığında, Senato Başkanı söz konusu sorunun yöneltilmesinin televizyondan canlı olarak yayınlanmasına karar verebilir. Bu madde uyarınca düzenlenen ve acil cevap gerektiren sorular benzer şekilde bir komisyonda da yöneltilebilir. İlgili komisyonun bu doğrultudaki talebi üzerine, toplantıdan yirmi dört saat öncesinden daha erken olmamak kaydıyla, Senato Başkanı görsel ve işitsel imkanlara sahip binalarda gerçekleşecek olan toplantılara basını veya halkı davet edebilir (İçt., m.151-bis).

Bir komisyon toplantısında sözlü cevap gerektiren sorularla ilgili düzenlemeler İçtüzüğün 152'nci maddesinde hükme bağlanmıştır. Komisyonda bu çerçevede görüşülecek olan sorular, sunulmalarını izleyen on beş gün içerisinde söz konusu komisyonun gündemine alınır. Soruyu yönelten üye, konunun görüşüleceği komisyona üye olmaması halinde sorunun görüşüleceği komisyon toplantısına en az yirmi dört saat kala sorusunun komisyon gündemine alındığından haberdar edilir. Gündeme alınan sorular, toplantıların başında ilk iş olarak görüşülür. Toplantının başlamasından sonra kırk dakika geçince komisyon başkanı kalan soruların bir sonraki toplantıya ertelenmesine karar verir. Bu maddede düzenlenmeyen hususlara ilişkin Senato Genel Kurulunda sunulan sorulara dair hükümler kıyasen uygulanır. Komisyon toplantılarında soruların görüşüldüğü kısımlara yönelik tam tutanak tutulur ve yayımlanır.

Sözlü cevapların yanı sıra soruların bazıları yazılı bir cevap da gerektirebilmektedir. İçtüzüğün 153'üncü maddesinde bu husus ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. Buna göre, bir üyenin sorusuna yazılı cevap talep etmesi halinde ilgili bakan yirmi gün içerisinde cevap verir. Söz konusu bakan cevabının birer kopyasını ayrıca Senato Başkanına da gönderir. Öngörülen süre içerisinde cevabın verilmemesi durumunda, ilgili soru, sorulara ayrılan ilk birleşimde veya konuyla ilgili komisyonun ilk toplantısında sözlü bir yanıt almak üzere gündeme dâhil edilir.

Sorulara verilen yazılı cevaplar tam haliyle Senato tutanaklarında yayımlanır. Yazılı cevap gerektiren bir soru Parlamentonun tatilde olduğu dönemde de sunulabilir (İçt., m.153).

4.2.2.2. Sorgular (Interpellanze)

Sorulardan farklı olarak sorgu talepleri, Hükümet mensuplarından yalnızca bilgi almak amaçlı olmayıp daha ziyade önem arz eden belli bir konuda veyahut yürüttüğü genel faaliyetlerinde Hükümetin niyetini, gerekçelerini ve olası planlarını detaylarıyla öğrenmek amacıyla yöneltilen önergelere işaret etmektedir. Bu yönüyle sorgular bir nevi "genişletilmiş soru" olarak da adlandırılabilir. Sorgulara ilişkin hükümler Senato İçtüzüğünün 154 ve 156'ncı maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Sorgu önergeleri, yazılı olarak ibraz edilmeli ve Senato Başkanına verilmelidir. Başkan önergelerin 146'ncı maddede belirtilen şartları

taşıdığından emin olduktan sonra Senatoya duyurulmalarını ve ilgili birleşimin tutanaklarında yayımlanmalarını temin eder (İçt., m.154). Başkan, Hükümete ve soru önergesi sahibine danıştıktan sonra söz konusu sorunun hangi birleşimde görüşüleceğine karar verir. Önerge sahibinin bu tarihi Senatonun belirlemesini talep ettiği haller bu durumun dışındadır. Senatonun karar vereceği hallerde Genel Kurul, Hükümetin konuya ilişkin yaklaşımını dinledikten sonra mevzubahis talep üzerinde herhangi bir görüşme gerçekleştirilmeden işaretle oylama yapar (İçt., m.155).

Sorgularla ilgili görüşmeler, normalde sorular için ayrılan birleşimlerin gündeminde yer alır. Sorguda önerge sahibi yirmi dakikayı aşmayacak şekilde söz alabilir. Hükümetten gelen yanıt karşılık olarak önerge sahibi yine en fazla beş dakikalık cevap mahiyetinde bir söz alabilir. Birbirleriyle aynı veya yakın bir şekilde ilgisi bulunan sorgular ve sorular normalde birlikte değerlendirilir. Bu durumda görüşmelerde öncelik soru önergesi sahiplerine verilir. Hükümetin cevabından sonra ise sırasıyla soru sahipleri ve soru sahipleri karşılık verebilir (İçt., m.156).

Soru önergelerinin görüşülmesine ilişkin hızlandırılmış bir yöntem de mevcuttur. Bu çerçevede kendi siyasi parti grupları adına hareket eden siyasi parti grup başkanları ve karma siyasi parti grubundaki muhtelif siyasi eğilimlerin temsilcileri ayda en fazla bir soru önergesi verebilir. Soru önergelerinin en az dokuz senatör tarafından desteklenmesi halinde İçtüzüğün 156-bis maddesi hükümleri görüşülme süreçleri ve konuşma süreleri bağlamında uygulanır. Her bir senatör yılda hakkında hızlandırılmış görüşme süreci gerçekleştirilen en fazla dokuz soru önergesine imza verebilir. Sonuç görüşmeleri hükümlerine tabi olan soru önergeleri, sunulmalarını izleyen on beş gün içerisinde gündeme alınır. Gerekli görülmesi halinde ilave birleşimler gerçekleştirilir. Soru önergesini veren siyasi parti grubunun veya önergeye destek veren senatörlerin bir temsilcisi önergeyi sunarak en fazla on dakikalık bir konuşma yapabilir. Hükümetten gelen cevaba karşılık olarak soru sahibi en fazla beş dakika olmak kaydıyla yanıt verebilir.

4.2.3. Diğer Denetim Mekanizmaları

4.2.3.1. Güvenoyu ve Güvensizlik Oyu Önergeleri

Anayasaya göre, Hükümetin göreve başlayabilmek için her iki meclisten de güvenoyu alması gerekmektedir (m.94). Bu güvenoyu Senatonun, yeni bir Hükümet tarafından teklif edilen siyasi programın onaylanmasıyla başlayan ve daha sonra Hükümete sunulan görüşmeler, kararlar, sorular, sorgular ve tavsiyeler yoluyla sürdürülen, Hükümete yönelik yürüttüğü denetim ilişkisinin ilk adımını temsil eder.

Her bir meclis, açık oylama yöntemi üzerinden oylamaya sunulan bir gerekçeli önerge yoluyla Hükümete güvenini verebilir veya vermiş olduğu güveni geri çekebilir.

Bu çerçevede Senato İçtüzüğü'nün 161'inci maddesinde Hükümet ile yasama organı arasında kurulan ilişkinin araçları olan güvenoyu ve güvensizlik oyu kavramları düzenlenmiştir. Buna göre Hükümete ilişkin güvenoyu ve güvensizlik oyu önergeleri görüşülür ve açık oylamayla oya sunulur.

Bir güvenoyu veya güvensizlik oyu önergesinin en az Senato üye tamsayısının onda biri tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Önergenin görüşülme tarihi, Senato tarafından Hükümete danışılarak kararlaştırılır; ancak bu görüşme, önergenin verildiği tarihten itibaren üç gün geçmeden yapılamaz.

161'inci madde hükümleri bağlamında güvenoyu ve güvensizlik oyuyla ilgili olarak herhangi bir tavsiyede bulunulamaz veya önergeler kısımlar halinde oylanamaz.

Bir maddenin kabul edilmesi, bir kararnamenin kanuna dönüştürülmesi esnasında bir maddenin görüşülmesi veya bir değişiklik teklifinin kabulü veya reddi durumlarında güvenoyu önergesinin ele alınması halinde güvenoyu önergesine konu olan mesele hakkındaki oylama sırası da belirlenir. Eğer Senato lehte oy verir ve söz konusu madde ya da değişiklik geçerse geri kalan tüm değişiklikler, öneriler ve sunulan ayrı inceleme önergeleri reddedilmiş sayılır. Benzer şekilde, politika yönergelerine ilişkin güvenoyu kararı da oylama önceliğini haizdir. Böyle bir kararın alınması halinde diğer tüm oylamalar düşer.

Güvenoyu talebi ayrıca bizzat Hükümetten de gelebilmektedir. Bu durumda Hükümet, Senato Başkanlığını hangi düzenlemelere bir güvenoyu talebini dâhil etme niyetinde olduğu hakkında bilgilendirir.

Eğer Hükümetten gelen bir değişiklik teklifi aynı zamanda güvenoyuna tabiyse, Hükümet tartışmanın başlangıcında değişikliğin yararlarını metnin kendisiyle sınırlı kalmak kaydıyla izah edebilir. Hükümet, İçtüzüğü değiştiren bir teklifte veya Senatonun iç işleyişiyle ilgili herhangi bir konuda güvenoyu önergesi veremez (İçt., m.161).

4.2.3.2. Meclis Araştırması

Parlamentonun her iki kanadı da kamunun genelini ilgilendiren konularda Hükümeti denetlemenin bir aracı olarak meclis araştırması yapma yetkisine sahiptir. Anayasanın 82'nci maddesinde öngörülen meclis araştırmasının detayları, Senato İçtüzüğü'nün 162'nci ve 163'üncü maddelerinde hükme bağlanmıştır. Buna göre meclis araştırmaları için sunulan önergelere ilişkin, yasa önerilerine uygulanan hükümler kıyasen uygulanır. Meclis araştırması için Senato üye tamsayısının en az onda biri kadar üyenin önerge vermesi sonucu konu, ihtisas alanına giren komisyonun gündemine dâhil edilir. Komisyon, konunun kendisine havale edilmesini takip eden beş gün içerisinde toplanır. Senato Başkanı, komisyonun bu husustaki faaliyetlerini bir rapor haline getirerek Senato Genel Kuruluna sunması için bir nihai tarih belirler. Bu tarihin geçmesinden sonraki ilk birleşimin gündemine ilgili önerge alınır. Alternatif olarak ise aynı gün veya ertesi gün ek birleşim yapılması kararlaştırılabilir. Senatodaki görüşmeler İçtüzüğü'nün 55'inci maddesinin beşinci fıkrasındaki hükümler çerçevesinde gerçekleştirilir.

Senatonun bir araştırma komisyonu kurulması yönünde karar alması durumunda siyasi parti gruplarının güçleri oranında temsili ilkesine riayet edilerek bir komisyon kurulur. Aynı konuda Temsilciler Meclisinin de bir araştırma komisyonu kurmayı kararlaştırması halinde her iki meclisteki araştırma komisyonu birlikte çalışma kararı alabilir. Anayasada öngörülen hükümler uyarınca araştırma komisyonu, yargı organlarının yetki ve sınırlılıklarına aynen sahiptir. Bir araştırma komisyonunun kurulması yönünde alınan karar İtalya Cumhuriyeti Resmî Gazete'sinde yayımlanır (İçt., m.162).

Bir araştırma komisyonu, uygun bulması halinde farklı bir yerde toplantılarını gerçekleştirebilir. Ayrıca komisyon, üyelerinin herhangi birini Senato yerleşkesi dışına gönderebilir veya üyelerinin yerini değiştirebilir. Bu durumlarda komisyonun Senato Başkanını bilgilendirmesi gerekmektedir. Günümüz itibarıyla Senatoda “İtalya’daki Çalışma Koşulları, Sömürü ve Kamu ile Özele Ait İş Yerlerinde Sağlık ve Güvenliğin Korunmasına İlişkin Araştırma Komisyonu” faaliyetlerini sürdürmektedir.

4.2.3.3. Komisyonların Bilgi Edinme Yetkileri

Senato İçtüzüğü’nün 28’inci maddesi komisyonların genel yetkilerinin çerçevesini çizerken denetim yetkilerini de hükme bağlamıştır. Buna göre komisyonlar; Senato Genel Kuruluna raporlanmak durumunda olmayan işleri görüşmek veya karara bağlamak, Hükümet yetkililerine soru sormak, Hükümetten bilgi almak veya alınan bilgileri tartışmak, bilgi toplamak veya bir konuya ilişkin olgulara ulaşmak için incelemeler yapmak amacıyla da toplanabilmektedir.

Senato İçtüzüğü’nün 46, 47 ve 48’inci maddeleri komisyonların Hükümetle kurduğu ilişkiyi ve inceleme yetkilerini düzenlemektedir. 46’ncı madde uyarınca bir komisyonun Hükümet mensuplarından yetki alanlarına giren herhangi bir konuda bilgi veya aydınlatma talebinde bulunma yetkisi vardır. Genel kural olarak, Hükümetten alınacak bilgi bir komisyon toplantısında komisyona sunulur. Bu durum her iki meclisin komisyonlarının ortak gerçekleştirdiği toplantılar için de geçerlidir.

Komisyonlar ayrıca Hükümet mensuplarından sözlü veya yazılı olarak kanunların uygulanmasına ve Senato tarafından benimsenen veya Hükümet tarafından kabul edilen tavsiyeler, görüşmeler ve kararların akıbetine ilişkin bilgi talep edebilir. Hâlihazırda yürürlükte olan ve ihtisas alanına giren bir kanunun uygulanmasına dair kapsamlı bir rapor talep eden bir komisyon, bir veya daha fazla raportör atayarak bilgi toplayabilir ve belirli bir tarihte kendisine rapor sunulmasını talep edebilir. Hükümet mensupları müstakil veya ortak bir komisyon toplantısına beyanda bulunmak üzere katılım gösterebilir (İçt., m.46).

Bir komisyon, görüşmekte olduğu bir konuya veya ihtisas alanına giren bir hususa ilişkin olarak ek bilgi almak amacıyla bir bakandan kendi yetkisi altındaki kurum, kuruluş ve birimlerden teknik bilgi talebinde bulun-

masını isteyebilir. Bu bağlamda komisyon tek tek kamu görevlilerini veya yöneticileri dinleme toplantısına davet edebilir.

Kendisine görüş belirtmek üzere havale edilen ve Hükümetin bir atama işlemiyle ilgili olan bir konuda bir komisyon, atamaya tabi olan makama aday olan bir kişiyi dinleme toplantısına alabilir. Bu minvalde bir toplantı, Temsilciler Meclisindeki ilgili komisyonla birlikte yapılır ve konuya ilişkin tartışma düzenlenebilir.

4.2.3.4. Komisyon İncelemeleri ve Dinleme Toplantıları

Bir komisyon, Senato Başkanının yetkilendirmesiyle ihtisas alanına giren konularda olguları tespit etmek, bilgi edinmek ve dokümanlara ulaşmak için incelemeler yürütebilir. Bu komisyonlar, incelemelerini yaparken araştırma komisyonlarının sahip olduğu ve yargı organlarının haiz olduğu yetkileri kullanamazlar. Bunun yanı sıra inceleme yapan komisyonlar herhangi bir siyasi kontrol yapamaz, direktif veremez veya sorumlu tayin edemez. Yaptıkları araştırmaya özel olarak kurulan araştırma komisyonlarından farklı olarak incelemeler, halihazırda var olan ihtisas komisyonları tarafından gerçekleştirilir. Dolayısıyla inceleme yapılması için yeni bir komisyon kurulmaz. Genel itibarıyla, komisyonların yaptığı incelemelerin meclis araştırmasından farkı; incelemelerin salt bilgi edinme amacıyla yürütülen bir faaliyet mahiyeti taşıması, buna karşın meclis araştırmalarında ise Hükümete belirli bir konuda sorumluluk atfetme ve politika tayin etme süreçlerini etkileme gibi saiklerin bulunmasıdır.²⁰⁵

İnceleme komisyonunun program taslağı komisyon tarafından hazırlanır ve Senato Başkanı bu programdan haberdar edilir. Senato Başkanı, bu programın uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla ilgili bakanlarla istişare eder ve söz konusu bakanların yetki alanına giren kurum ve kuruluşlarla da olası istişarelere aracılık eder. Bunun yanı sıra Başkan, inceleme komisyonunu profesyonel danışmanlık hizmeti alması ve ziyaretlerde bulunması hususunda yetkilendirebilir. İnceleme komisyonunun yürüteceği faaliyetlerin maliyeti doğrudan Senato bütçesinden karşılanır.

Yukarıda zikredilen hüküm çerçevesinde yürütülen inceleme faaliyetleri bağlamında bir komisyon; bakanların, kamu görevlilerinin, kamu

²⁰⁵ Griglio, E., Parliamentary Oversight of the Executives: Tools and Procedures in Europe, s. 99

kurum ve kuruluşlarının yöneticilerinin konuya ilişkin ifadelerinin alınması amacıyla özel toplantılar düzenleyebilir. Yerel hükümet birimleri, özel kuruluşlar, ticari ve profesyonel birlikler ile konuyla alakalı uzmanlar da bilgi vermek üzere toplantılara çağrılabilir.

Bir incelemenin sonunda, komisyon basılıp dağıtılmak üzere üzerinde mutabık kaldığı bir raporu kabul edebilir. Ayrıca komisyonun uygun görmesi halinde inceleme esnasındaki toplantıların tam tutanakları da tutulup basılabilir.

Temsilciler Meclisinde de aynı konuda bir inceleme yapılması kararlaştırılırsa, Senato Başkanı Temsilciler Meclisi Başkanı ile görüşür ve her iki meclisteki inceleme komisyonlarının faaliyetlerini birlikte yürütmeleri üzerine süreçleri hızlandırır (İçt., m.48).

İçtüzüğün 46, 47 ve 48'inci maddeleri uyarınca Senato Komisyonları Hükümetten bilgi talep edebilmekte, kanun teklifleriyle alakalı yetkili kurumlardan açıklama isteyebilmekte ve komisyon incelemeleri yapabilmektedir. Bunlarla alakalı olarak komisyon üye tamsayısının en az üçte birinin söz konusu üç maddeden herhangi biri kapsamında bilgi edinme talebinde bulunması halinde bu önerge on gün içinde karara bağlanmak üzere komisyon gündemine alınır (İçt., m.48-bis).

4.2.3.5. Senatonun Görüşüne Sunulan Hususlar

Senatonun yetki ve sorumlulukları arasında Hükümet tarafından sunulan düzenleme taslaklarına ve yapılan atamaların bir kısmına ilişkin görüş beyan etmek de bulunmaktadır. Üst düzey kamu görevlilerinin atamalarında, her ne kadar Parlamente'nin bizzat bir atama yapma yetkisi bulunmasa da Hükümetin yaptığı atamalara dair bağlayıcı olmayan bir görüş belirtme hakkı bulunmaktadır. 24 Ocak 1978 tarihli ve 14 sayılı "Kamu Kurumlarına Yapılan Atamalara Yönelik Parlamento Denetime İlişkin Hükümler" başlıklı kanun uyarınca belirtilen bu görüşler, kamu kurumlarının başkan ve başkanvekili düzeyinde yer alan yöneticileriyle sınırlı tutulmuştur.²⁰⁶

²⁰⁶ IPU Parlaine, [Italy – Chamber of Deputies – Oversight](#)

4.2.3.6. Dilekçe Hakkı

Kanuni düzenlemeler talep eden veya genel ihtiyaçlara dikkat çeken bir dilekçe Senatoya iletildiğinde, Senato Başkanı dilekçenin geçerliliğini kontrol ettirip dilekçe sahibinin vatandaşlık durumundan emin olur. Dilekçenin bizzat bir senatör tarafından verildiği durumlar bunun dışındadır.

Yukarıda belirtilen şartlar sağlandıktan sonra dilekçenin bir özeti Senatoya duyurulur ve ilgili komisyona havale edilir. Dilekçeler elektronik olarak da verilebilmektedir. Senato Başkanlık Divanı bunun usul ve esaslarını belirlemeye yetkilidir. Hâlihazırda bir komisyona havale edilmiş olan bir kanun teklifine ilişkin verilen dilekçe, mevzubahis kanun teklifiyle birlikte görüşülmek üzere aynı komisyona gönderilir. İlgili komisyon bir raportör atadıktan sonra yeni dilekçeler almayı kabul edebilir veya reddedebilir. Dilekçelerin kabul edilmesi halinde dilekçeler Senato Başkanı tarafından Hükümete gönderilir ve buna ilişkin bir adım atılması talebinde bulunulur. Her hâlükârda dilekçe sahibi dilekçesine ilişkin Senatonun almış olduğu karardan haberdar edilir.

5. BÜTÇE SÜRECİ

5.1. Giriş

İtalya’da bütçe sürecinde reform çalışmaları 1970’li yılların sonunda ivme kazanmış olup günümüzde de bu konuda arayışlar devam etmektedir. Ülkede 1978 yılından itibaren Bütçe Kanunu ile birlikte bütçe kanunu ile öngörülen hedefleri gerçekleştirmek üzere uygulanacak politika tedbirlerini içeren, başlarda “Kamu Finansman Kanunu”, daha sonra ise “İstikrar Kanunu” adıyla anılan kanunlar çıkarılmaya başlanmıştır.²⁰⁷ Ancak bu uygulama bütçe sürecinde karmaşa ve belirsizlik doğurduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.²⁰⁸ İlerleyen yıllarda da sürecin etkili ve verimli işlemediği yönünde eleştiriler yapılmaya devam etmiştir.²⁰⁹ Nitekim 2017 yılından itibaren bütçe sürecini biraz olsun sadeleştirmek üzere Bütçe Kanunu ile İstikrar Kanunu birleştirilmiştir.²¹⁰

İtalya’nın da aralarında bulunduğu bazı Avrupa ülkelerinde kamu maliyesinde kalitenin artırılması yönündeki tartışmalar 2008-2009 ekonomik kriziyle birlikte artan bütçe açıkları ve borç seviyelerinin etkisiyle doruğa çıkmıştır. Bir ülkedeki ekonomik gelişmelerin diğer ülkeleri de etkilemesi nedeniyle, AB ülkeleri arasında ekonomi politikalarının eşgüdümünün iyileştirilmesi de bu tartışmalar çerçevesinde ele alınan konulardan birisi olmuştur. Bu sistemik baskılara yanıt olarak AB, üyeleri arasında mali ve makroekonomik gözetimi güçlendirmek için 13 Aralık 2011 tarihinde yürürlüğe giren ve beş tüzük ile bir direktiften oluşan bir paketi uygulamaya koymuştur. Söz konusu paket, AB’nin daha önce kabul ettiği ve üye ülkeler arasında bütçe açığının GSYH’nin %3’ünü ve kamu borç seviyelerinin GSYH’nin %60’ını aşmaması yönündeki ilkele-ri desteklemiştir. Daha sonra kabul edilen iki düzenleme paketi ile de üye

²⁰⁷ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., “[Budgeting in Italy](#)”, *OECD Journal on Budgeting*, C:2015, S:27, 2016, s.7-9

²⁰⁸ Alexina, A., Mare, M., Perotti, R., [The Italian Budget Procedures: Analysis and Proposals](#), Columbia University, 1994-95 Discussion Paper Series No. 755, 5 Mayıs 1995, s.9

²⁰⁹ Bkz., Ercoli, R., [Restrictions on Parliament’s Role in the Budget Process: the Italian Case](#), 2. OECD Parlamento Bütçe Ofisi Çalışanları Konferansı Sunumu, Şubat 2010

²¹⁰ 24 Aralık 2012 tarihli ve 243 sayılı Kanunun 21/2 maddesi ile 1.1.2016 tarihinden itibaren mevzuatta İstikrar Kanununa yapılan atıfların Bütçe Kanununa yapılmış sayılacağı hükmüne bağlanmıştır. İtalya Temsilciler Meclisi, “[Anayasanın 81’inci Maddesi Uyarınca Denk Bütçe İlkesinin Uygulanmasına İlişkin 24 Aralık 2012 tarihli ve 243 sayılı Kanun](#)”, Madde 21/2

ülkelerin bütçe süreçlerinin bağımsız kuruluşlarca izlenmesi ilkesi kabul edilmiştir. İtalya’da bu gelişmeler doğrultusunda 2012 yılında yapılan ve 2014 yılında yürürlüğe giren anayasa değişiklikleri ile “denk bütçe ve sürdürülebilir kamu borcu” ilkesi benimsenmiştir.²¹¹ Diğer taraftan söz konusu anayasa değişikliği ile Parlamentonun her iki meclisinin, içtüzükleri çerçevesinde kamu gelir ve gider dengesini gözeterek ve kamu harcamalarının kalitesini de dikkate alarak kamu maliyesi üzerindeki gözetim işlevini yerine getirecekleri öngörülmüştür.²¹²

2009 yılında çıkarılan 196 sayılı Kanunla, Parlamenteoya sunulacak bütçe dokümanlarının kapsamı ve sunulma zamanı konusunda önemli değişiklikler yapılmış, bütçenin görüşülme süresi iki buçuk ayla sınırlandırılmıştır.²¹³ 2012 yılında Anayasaya denk bütçe ilkesi eklenmiş, aynı yıl kabul edilen 1 sayılı Anayasal Kanun ile Parlamenteonun anayasal özerkliğine dayanılarak, Parlamenteoda kamu maliyesindeki gelişmeleri izlemek, analiz etmek ve bütçe ilkelerine uygunluğu değerlendirmek üzere bağımsız bir birim (Parlamento Bütçe Ofisi) kurulması öngörülmüştür.²¹⁴ Nitekim, 2012 yılında kabul edilen 243 sayılı Kanuna dayanılarak 2013 yılında Parlamento Bütçe Ofisi kurulmuş ve 2014 yılında faaliyete başlamıştır.²¹⁵

İtalya’da Parlamento geleneksel olarak bütçenin onaylanması sürecinde önemli yetkilere sahip olsa da 1980’lerin sonlarından itibaren yapılan çeşitli reformlar sonucunda yürütme, Parlamento karşısında güç kazanmıştır. Yine de İtalya’da bütçenin Parlamento tarafından kabulü, Hükümet açısından zorlu bir süreç olarak kabul edilmektedir.²¹⁶ Parlamento bütçenin uygulanması sürecinde ise oldukça sınırlı bir rol oynamaktadır. Bu süreçte Parlamenteonun rolü esas itibarıyla ek ödenek tasarılarını onaylamakla sınırlı kalmaktadır. Diğer taraftan, haziran ayında bütçe gözden geçirilmektedir. Haziran ayında Hükümet önceki yıl bütçesinin uygula-

²¹¹ Trapp, L., Lienert, I., Wehner, J., [Principles for Independent Fiscal Institutions and Case Studies](#), *OECD Journal on Budgeting*, C:15, S:2,, 22 Mart 2016, s.140

²¹² İtalya Temsilciler Meclisi, [İtalya Anayasası 81. m. Dipnotu](#)

²¹³ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., [“Budgeting in Italy”](#), s.11

²¹⁴ Bkz., İtalya Anayasası, İtalya Temsilciler Meclisi, 81. m. Dipnotu.

²¹⁵ Trapp, L., Lienert, I., Wehner, J., [Principles for Independent Fiscal Institutions and Case Studies](#), *OECD Journal on Budgeting*, s.139

²¹⁶ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., [“Budgeting in Italy”](#), s.10

ma sonuçlarını, Sayıştay ise denetim sonuçlarını yayımlamakta, temmuz ayında da Parlamento bunlar üzerindeki çalışmalarını tamamlamaktadır. Sayıştay kesinhesaplar konusunda performansa ilişkin sonuçlardan ziyade harcamaların mevzuata uygunluğuna odaklanmaktadır. Bu süreçte en önemli rolü meclislerin bütçe komisyonları oynamaktadır.²¹⁷

OECD tarafından yapılan bir çalışmada İtalya’da Parlamantonun bütçe sürecindeki rolü “açık ve iyi yapılandırılmış” olarak nitelendirilmekte, Parlamantonun bütçede pek çok değişiklik yapabildiği ve bağımsız bir bütçe ofisine sahip olduğu vurgulanmaktadır.²¹⁸

5.2. Anayasal ve Yasal Çerçeve

Parlamantonun bütçe sürecindeki rolü esas olarak Anayasanın 81’inci maddesinde düzenlenmiştir. Ayrıca diğer kanunlarda ve meclislerin içtüzüklerinde daha detaylı düzenlemeler mevcuttur. Mevzuatta 2009 yılında yapılan değişikliklerle bütçenin yapısında, Parlamenta sunulmuş zamanında ve görüşülme usulünde önemli değişiklikler yapılmıştır. 2012 yılında denk bütçe kuralı Anayasaya eklenmiştir.²¹⁹

İtalya Anayasasının 72’nci maddesi bütün tasarı ve tekliflerin önce meclislerin komisyonlarında sonra genel kurullarında görüşülmesini, her maddenin ayrı ayrı oylanmasını ve en son olarak tasarı veya teklifin tamamının oylanmasını öngörmüştür. Bununla birlikte meclislerin içtüzüklerinde yasama sürecini hızlandırıcı kuralların yer alabilmesine de imkân tanınmıştır. Ancak, Anayasa ve seçimlerle ilgili tasarı ve teklifler, yasama yetkisinin devrine ilişkin tasarı ve teklifler, uluslararası anlaşmaların onaylanmasına ilişkin tasarı ve teklifler ve bütçe ve kesinhesap tasarıları her zaman olağan yasama yöntemine göre görüşülmek zorundadır. Diğer taraftan, Anayasanın 75’inci maddesine göre vergi kanunları ve bütçe kanunları referanduma götürülemez.²²⁰

Anayasanın 81’inci maddesine göre, ekonomik döngüdeki olumlu ve olumsuz gidişat dikkate alınarak bütçenin denk olması gözetilmek durumundadır. Söz konusu maddeye göre, Hükümet tarafından yıllık

²¹⁷ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., “[Budgeting in Italy](#)”, s.12

²¹⁸ OECD, [Budgeting and Public Expenditures in OECD Countries 2019](#), s.202

²¹⁹ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., “[Budgeting in Italy](#)”, s.11

²²⁰ Çeliker, E., “[Bütçe ve Kesinhesap](#)”, *Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları*, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2022, s.582

olarak hazırlanan ve Parlamenteoya sunulan bütçe (*bilancio*) ve kesin-hesaplar (*consuntivi*) Parlamento tarafından kanunla onaylanır. Özel bir kanuna dayanmadıkça geçici bütçe uygulanamaz ve geçici bütçenin süresi toplamda dört ayı geçemez. Diğer taraftan Anayasa, bütçe kanununun içeriğinin ve temel hükümlerinin, gelir-gider dengesine ilişkin kriterlerin ve borçların sürdürülebilirliğine ilişkin hükümlerin, bütçe denklığıne ilişkin anayasal kanundaki ilkeler çerçevesinde her iki meclisin salt çoğunlukla kabul edeceği kanunlarla²²¹ düzenleneceğini hükme bağlamıştır (m.81). Ayrıca, Anayasanın 97'nci maddesi genel yönetim kuruluşlarının AB mevzuatı ile uyumlu olarak bütçe denklığını ve borçların sürdürülebilirliğini sağlamalarını öngörmüştür. Anayasaya göre ekonomik döngünün gerektirdiği haller, istisnai durumlar ya da her iki meclisin kendi üyelerinin salt çoğunluğunun onayı dışında borçlanmaya gidilemez. Ayrıca yeni harcamaya yol açan ya da mevcut harcamaları artıran tasarı ve teklifler söz konusu harcamanın kaynağını da göstermek zorundadır.²²²

Ülkede kamu maliyesinin çerçevesini çizen başlıca iki kanun bulunmaktadır. Bunlardan birisi 2009 yılında kabul edilen 196 sayılı Devlet Muhasebesi ve Kamu Maliyesi Kanunu, diğeri de Anayasada 2012 yılında yapılan değişiklikler doğrultusunda aynı yıl kabul edilen ve Anayasanın 81/6 maddesi uyarınca denk bütçe ilkesinin uygulanmasına yönelik hükümler içeren 243 sayılı Kanundur.^{223, 224}

Anayasa ve kanunlara ilaveten hem Temsilciler Meclisi İçtüzüğünde hem de Senato İçtüzüğünde bütçeyle ilgili pek çok düzenleme bulunmaktadır. Temsilciler Meclisi İçtüzüğünde bütçe ve kesinhesaplarla ilgili iki bölüm yer almaktadır. “Devlet Bütçesi ve Hesapları” başlıklı 21'inci bölüm tek bir maddeden oluşmakta olup bütçe ve kesinhesapların görüşülme-

²²¹ Güçlendirilmiş kanun/legge rinforzata/reinforced law

²²² Çeliker, E. “[Bütçe ve Kesinhesap](#)”, Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2022, s.582.

²²³ İtalya Temsilciler Meclisi, “[Legislation on Accounting and Public Finance](#)”

²²⁴ Söz konusu kanun bir “güçlendirilmiş kanun”dur. İtalya’da anayasanın amir hükümleri doğrultusunda Parlametonun nitelikli çoğunlukla kabul ettiği kanunlara “güçlendirilmiş kanun” (İt. legge rinforzata/ Ing. reinforced law) denilmektedir. Söz konusu kanunlar İspanya ve Fransa’daki organik kanunlardan farklı olup yalnızca anayasa tarafından belirlenen, nitelikli çoğunluk aranması gibi farklı süreçlerden geçerek kanunlaşır ve yalnızca bu bakımdan diğer kanunlardan ayrılır. Nitekim “Güçlendirilmiş kanun” adı uygulamada kullanılmakla beraber, İtalya Anayasa Mahkemesi söz konusu kanunları olağan kanunlardan ayrı görmemektedir. Bkz., Cielli, I., [The Balanced Budget Rule In The Italian Constitution: It Ain't Necessarily So... Useful?](#), *İtalyan Anayasacılar Derneği (AIC) Dergisi*, 2014/4, s.7

sinde 27'nci bölümle çelişmediği sürece genel hükümlerin uygulanacağını öngörmektedir. Sekiz maddeden oluşan 27'nci bölüm ise münhasıran Kamu Finansmanı Kanunu²²⁵ ile bütçe ve kesinhesaplarla ekonomik ve mali politika metinlerinin görüşülmesine ilişkindir. Parlamentonun 13. Yasama Döneminde (9.5.1996-29.5.2001) Temsilciler Meclisi İçtüzüğü'nün kanun yapma süreciyle ilgili maddelerinde önemli değişiklikler yapılmış, bu değişikliklerle birlikte Bütçe Komisyonunun tavsiye yetkisi önemli ölçüde genişletilmiştir.²²⁶ Senato İçtüzüğü'nün on bir maddeden oluşan 15'inci bölümü bütçenin görüşülmesine ve Hükümetin Parlamento tarafından mali, ekonomik ve idari gözetimine ilişkin olup, bütçe ve ekonomik planlamayla ilgili tasarı ve tekliflerle kesinhesapların ve diğer ilgili metinlerin görüşülmesi süreci bu bölümde düzenlenmiştir. Bununla birlikte, Senato İçtüzüğü'nün diğer pek çok maddesinde de bütçe ve mali kanunlarla ilgili olağan yasama sürecinin istisnasını oluşturan özel düzenlemeler bulunmaktadır.

5.3. Genel Olarak Bütçenin Parlamentoda Görüşülme Süreci

İtalya'da mali yıl takvim yılıyla aynı olup 1 Ocak'ta başlar ve 31 Aralık'ta sona erer.²²⁷ Bütçe döngüsü ana hatlarıyla şu takvim çerçevesinde işlemektedir: Mali yıl başlangıcından on beş ay önce eylül ayında bütçe öncesi mali dokümanlar açıklanmakta, izleyen yılın mayıs ayında bütçe genelgesi yayımlanmakta, temmuz ayında harcamacı kuruluşlarla müzakereler yürütülmekte, mali yıl başlangıcından önce ekim ayında Hükümetin bütçe tasarısı Parlamente'ye sunulmakta ve aralık ayında mali yıl girmeden bütçe Parlamento tarafından onaylanmaktadır.²²⁸ Günümüzde bütçe Parlamente'de iki buçuk aylık bir süre içinde karara bağlanmaktadır.²²⁹

²²⁵ İçtüzüklerde Kamu Finansman Kanunu Tasarısından söz edilse de söz konusu kanunun adı önce İstikrar Kanunu olarak değiştirilmiş, 2017 yılından itibaren ise anılan kanun Bütçe Kanunu ile birleştirilmiştir. 24 Aralık 2012 tarihli ve 243 sayılı Kanunun 21/2 maddesi ile 1.1.2016 tarihinden itibaren mevzuatta İstikrar Kanununa yapılan atıfların Bütçe Kanununa yapılmış sayılacağı hükmüne bağlanmıştır. Bkz., İtalya Temsilciler Meclisi, "[Anayasanın 81'inci Maddesi Uyarınca Denk Bütçe İlkesinin Uygulanmasına İlişkin 24 Aralık 2012 tarihli ve 243 sayılı Kanun](#)", Madde 21/2

²²⁶ İtalya Temsilciler Meclisi, "[Rules of Procedure](#)"

²²⁷ İtalya Temsilciler Meclisi, [196 sayılı Devlet Muhasebesi ve Kamu Maliyesi Kanunu](#), 20. m

²²⁸ OECD, *Budgeting and Public Expenditures in OECD Countries 2019*, s.201

²²⁹ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "[Budgeting in Italy](#)", s.11

Ülkede bütçe süreci kabaca şu üç aşamaya ayrılabilir: Makro maliye politikalarının belirlenmesi aşaması, temel güncellemeler aşaması (*baseline update phase*) ve kaynak tahsisi aşaması. Bütçe döngüsü Ekonomik ve Mali Dokümanın (EMD) hazırlanması ile başlamaktadır. Bütçe rakamları bu doküman temelinde şekillenmektedir. Söz konusu doküman gelecek üç yılın mali projeksiyonunu, cari yıl rakamlarının güncellenmesini ve temel mali büyüklükleri içerir. Nisan ayının başlarında hazırlanan ve Parlamento'nun tartışmasına ve onayına sunulan bu dokümanda harcamacı kuruluş bazında kaynak dağılımı gösterilmez. İkinci aşama, mevcut mevzuatın uygulanmasına yönelik temel harcamaların güncellenmesinden oluşmaktadır. Mayıs-temmuz aylarını kapsayan bu aşamada orta vadeli harcama çerçevesi ile mevcut politikaların harcamalarda cari yıl dışına taşarak ileriki yıllarda yol açacağı artışlar kurumlar itibarıyla hesaplanmakta, kurumların bütçe talepleri toplanmaktadır. Kabaca temmuz-eylül aylarını kapsayan ve bütçenin Parlamento'ya sunulmasına kadar devam eden üçüncü aşamada, Ekonomi ve Maliye Bakanlığı ile kurumlar arasında bütçe müzakereleri yürütülmektedir. Ekonomi ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan Bütçe Kanunu Tasarısı 20 Ekimde Parlamento'ya sunulmaktadır.²³⁰

Hükümetin ekonomideki ana hedefleri EMD ile belirlense de bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğine ilişkin ayrıntılar ancak sonbaharda politikalar netleştirildiğinde Parlamento'ya sunulmaktadır. Eylül ayı ortalarında Hükümet EMD'yi güncelleyerek makroekonomiye ve kamu maliyesine ilişkin tahminleri de içerecek şekilde Parlamento'ya yeniden sunmaktadır. Meclislerin bütçe komisyonları birkaç günlük bir zaman dilimi içinde ilgili tarafların da katılımıyla EMD'yi görüşmektedir. Ekim ayı ortasında ise bütçe Parlamento'ya sunulmaktadır.

Bütçe esas itibarıyla iki ana kısımdan oluşmaktadır: Birinci kısım yukarıda bahsi geçen eski "İstikrar Kanunu"na karşılık gelen ve EMD ile belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik niceliksel ve niteliksel tedbirlerden oluşmaktadır. İkinci kısım ise politika alanları itibarıyla ödeneklerin tahsis edildiği asıl bütçe kısmıdır. Bütçe rakamları programlar itibarıyla oylanmakta olup, bunun için oldukça kısıtlı bir zaman dilimi ayrılmaktadır. Parlamento için asıl önemli olan bütçe

²³⁰ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "[Budgeting in Italy](#)", s.7-9

tasarısının EMD ile belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik politika tedbirlerini içeren kısmıdır.²³¹

Parlamentoda bütçenin görüşülme süreci; istikrar programını, kamu maliyesindeki gelişmelerin analizini ve yapılacak reformlar hakkında bilgileri içeren EMD'nin Parlamentaoya sunulması ile başlamaktadır. Söz konusu doküman, her iki meclis tarafından müzakere edilmek ve birer kararla onaylanmak üzere en geç 10 Nisan'da Parlamentaoya sunulmaktadır. Bu süreçte her iki meclisin bütçe komisyonları Parlamento Bütçe Ofisinin makroekonomik analizleri, kamu maliyesi gelişmeleri ve bütçe ilkelerine uygunluk konularını görüşmek üzere sendikalar, ticaret odaları ve Parlamento Bütçe Ofisi Başkanı gibi ilgili tarafların katılımıyla toplantılar yapmaktadır. Oldukça sınırlı bir zaman diliminde yapılan bu görüşmeler sonucunda EMD oya sunulmaktadır. Bütçe ve istikrar kanunu tasarıları üzerinde verilecek önergeler de EMD ile sınırlandırılmaktadır. Söz konusu doküman en geç 30 Nisan itibarıyla karara bağlanmakta ve eylül ayında yeni bütçe sunulmadan önce güncellenmektedir.²³²

Bütçe sürecinde ardışık üç okuma söz konusudur. İlk okuma kasım ayı ortalarında, ikinci okuma aralık ayı sonlarında gerçekleştirilmektedir. Üçüncü okuma ise en kısa süren okuma olup ancak meclislerden biri tarafından kabul edilen Bütçe tasarısının diğer meclis tarafından değiştirilmesi halinde iki meclisin metinlerini uyumlaştırmak için yapılmaktadır. Diğer taraftan, bütçenin hedefleri ve sonuçları gösteren ek tablolarının görüşülmesi de oldukça kısa sürmektedir.²³³ Tablo 5'te ana hatlarıyla bütçenin Parlamentoda onaylanma takvimi gösterilmektedir.

Tablo 5. Bütçenin Parlamentoda Onaylanma Takvimi

10 Nisan	EMD'nin Parlamentaoya Sunulması
30 Nisan	EMD'nin Parlamento Tarafından Onaylanması
27 Eylül	Güncellenmiş EMD'nin Parlamentaoya Sunulması
20 Ekim	Bütçe Tasarısının Parlamentaoya Sunulması
31 Aralık	Bütçenin Parlamento Tarafından Onaylanması

Kaynak: Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "Budgeting in Italy", s.12; İtalya Temsilciler Meclisi, "Anayasanın 81'inci Maddesi Uyarınca Denk Bütçe İlkesinin Uygulanmasına İlişkin 24 Aralık 2012 tarihli ve 243 sayılı Kanun"

²³¹ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "Budgeting in Italy", s.11

²³² Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "Budgeting in Italy", s.11-12

²³³ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "Budgeting in Italy", s.12

Bütçe sürecinde Parlamentonun her iki kanadı da eşit yetkilere sahiptir. Temsilciler Meclisi İçtüzüğünde bütçe ve ilgili mali kanun ve dokümanların görüşüldüğü süreç özel bir Parlamento süreci olarak nitelendirilmekte, bütçe oturumu olarak adlandırılmakta ve kırk beş gün sürmektedir (m.119).

5.4. Bütçe Sürecinde Komisyonların Rolü

Senatoda 5'inci Daimî Komisyon²³⁴ ekonomik planlama ve bütçeden, 6'ncı Daimî Komisyon ise maliye ve hazineden sorumludur. Buna mukabil Temsilciler Meclisinde Bütçe, Hazine ve Planlama Komisyonu ile Finans (Maliye) Komisyonu bulunmaktadır. Söz konusu komisyonlar yıl içerisinde çıkarılacak ekonomik ve mali kanunlar konusunda da yetki ve sorumluluk sahibidir. Komisyonların başkanları iktidar koalisyonunun en büyük partisinden olup, partiler bütçe komisyonlarında meclisteki üye sayılarıyla orantılı olarak temsil edilmektedir.²³⁵

Gerek Senatoda gerekse Temsilciler Meclisinde bütçe benzer süreçlerden geçerek kanunlaşmaktadır. Her iki mecliste de bütçe sürecinin merkezinde bütçe komisyonları yer almakla beraber bakanlık ve kuruluş bütçeleri diğer ihtisas komisyonlarınca görüşülmektedir. Bütçe tasarısının çerçevesini yine Parlamento tarafından kabul edilen EMD çizmektedir. Dolayısıyla, bütçe komisyonlarda ve Genel Kurulda görüşülürken EMD ile belirlenen genel ekonomik ve mali hedeflerin korunması içtüzüklerde üzerinde önemle durulan bir husustur. Bütçe sürecinde bütçe komisyonları EMD doğrultusunda bütçenin temel büyüklüklerinin belirlenmesinden ve bakanlık bütçelerini görüşen diğer ihtisas komisyonlarınca yapılacak ekleme ve değişikliklerin genel hedeflerle uyumunun sağlanmasından sorumludur. Bu çerçevede her iki meclisin içtüzüklerinde komisyonlar arası görüş alışverişine ve bütçe komisyonlarının belirleyiciliğine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır.

İhtisas komisyonları bütçeyi kendilerini ilgilendiren yönleriyle ele almakta olup, kendi görev alanlarıyla ilgili önerilerde bulunmakta, ayrıca kendilerine karşılık gelen bütçe programlarına ilişkin önergeler sunabil-

²³⁴ Senatoda daimî komisyonlar 1'den başlayarak numaralandırılmış olup 5. Komisyon ekonomik planlama ve bütçe işlerinden sorumludur. Senato İçtüzüğünde "5'inci Daimî Komisyon" olarak geçen söz konusu komisyon bu çalışmada bundan sonra "Bütçe Komisyonu" olarak ifade edilecektir.

²³⁵ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "[Budgeting in Italy](#)", s.14

mektedir. Bu süreçte ihtisas komisyonları arasındaki eşgüdüm bütçe komisyonları tarafından sağlanmaktadır. İhtisas komisyonları bütçenin kendileriyle ilgili kısımlarını aşağı yukarı on günde görüşmekte, bu sürecin sonunda bir rapor hazırlamakta ve kendilerini Bütçe Komisyonunda temsil edecek bir raportör seçmektedir. İhtisas komisyonlarının muhalif üyeleri de kendi görüşlerini (muhalafet şerhlerini) Bütçe Komisyonuna sunabilmektedir. İhtisas komisyonlarının bütçeye ilişkin öneri ve önergeleri hakkında bütçe komisyonları karar vermektedir. İhtisas komisyonlarının bütçenin mali politikalara ve bunların uygulanmasına yönelik hükümlerine²³⁶ ilişkin önerileri ise nispeten daha azdır.²³⁷

Bütçe komisyonları bütçenin görüşülme sürecinde bakanların, ilgili kuruluş temsilcilerinin ve Parlamento Bütçe Ofisi uzmanları da dâhil çeşitli uzmanların katılımıyla toplantılar düzenlemektedir. Bu süreçte Hükümetten bilgi, belge ve katılımcı talep edebilmektedirler. Komisyon raporları bastırılıp yayımlanmaktadır. Komisyon toplantıları kural olarak kamuya açık değildir. Bütçe komisyonlarının kabul ettiği bütçe daha sonra meclislerin genel kurullarında görüşülmektedir. Genel Kurul aşamasında da önergeler verilebilmekte olup, bütçe komisyonlarında reddedilen bazı önergelerin Genel Kurulda yeniden verilmesi de mümkündür. Ayrıca, komisyonlardaki azınlık partilerinin görüşleri de Genel Kurula sunulabilmektedir.²³⁸

5.5. Önergeler

Bütçeyle ilgili teklifler Hükümet kaynaklı olmakla birlikte Parlamantonun her iki meclisi de önerge kabul edebilmektedir. Ancak, meclislerin üyeleri tarafından verilecek önergeler EMD’de öngörülen hedeflerle uyumlu olmak zorundadır. İktüzüğün amir hükümleri gereği harcamaları artıracak önergeler EMD’de öngörülen genel mali dengeyi koruyacak şekilde harcama-kaynak dengesini kurmak zorundadır. Bununla birlikte, istisnai hallerde salt çoğunluğun kararıyla bu kural delinebilmektedir. Esasen uygulamada bütçe büyüklükleri üzerinde az sayıda önerge veril-

²³⁶ Bütçe Kanununun yapısı ve sistematığı mevzuatta ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede mali politikalara ve bunların uygulanmasına yönelik hükümler eskiden bütçeyle aynı zaman diliminde görüşülen ayrı bir kanun olarak kabul edilmekte idi. Yukarıda da ifade edildiği gibi 2017 yılından itibaren söz konusu kanun Bütçe Kanununun birinci kısmını oluşturacak şekilde Bütçe Kanunu ile birleştirilmiş, ancak TM İktüzüğü bu doğrultuda güncellenmemiştir.

²³⁷ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., “[Budgeting in Italy](#)”, s.14

²³⁸ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., “[Budgeting in Italy](#)”, s.14

mekte olup bunlar genellikle cari harcamalarla ilgilidir. Diğer taraftan, bütçenin mali politikalara ve bunların uygulanmasına ilişkin hükümlerine dair binlerce önerge verilmekle birlikte, bunların çoğu uygulanabilir olmayıp çok azı kabul edilmektedir.²³⁹ Önergelerin kabul edilip edilmemesinde Ekonomi ve Maliye Bakanlığı belirleyici olmaktadır. Çünkü bilhassa Hükümetten ve raportörlerden gelen önergelerle, kabul edilmesi olası diğer bazı önergeleri Ekonomi ve Maliye Bakanlığının uygun bulması gerekmektedir. Bakanlık, önergelerin bütçe gelirleri ve harcamaları üzerindeki etkisini hesaplamakta ve gelir gider dengesinin korunması için gerekli gelir artışlarını ve harcama kesintilerini göstermektedir. Önergelerin işleme alınabilmesi için bütçeye etkisinin Ekonomi ve Maliye Bakanlığınca hesaplanması, değerlendirilmesi ve finansman kaynağının gösterilmesi gerekmektedir. Önergelerin bu çerçevede incelenmesi aşamasında Bakanlığın gerekli şartları taşıyan önergeler konusunda gelir-harcama dengesini sağlayacak çözümler sunması da beklenmektedir. Bütçe komisyonlarının başkanları da İktisadî ve Maliye Bakanlığına verdiği yetkiler çerçevesinde önergeler üzerinde tasarrufta bulunarak mali dengenin korunmasında rol oynamaktadır. Uygulamada, Hükümeti oluşturan farklı partilerin taleplerini uzlaştırmak amacıyla, önergelerin büyük çoğunluğu Hükümet ve iktidar partileri tarafından verilmektedir. Hükümetin karşı çıktığı bir önergenin kabul edilmesi pek olası değilse de bazen muhalefetin engellemelerini önlemek amacıyla bazı önergeler üzerinde muhalefetle uzlaşıldığı da olmaktadır. Ancak bunlar genellikle küçük miktarlı harcamalar öngören önergelerdir. Diğer taraftan bakanlıkların, bütçenin yürütme organınca hazırlanması aşamasında kabul ettiremedikleri bazı harcamaları Parlamentoda kabul ettirdikleri de görülebilmektedir. Küçük miktarlarda olmak kaydıyla milletvekillerinin de kendi seçim bölgelerinin faydasına bazı harcamaları kabul ettirmeleri mümkündür.²⁴⁰

²³⁹ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "[Budgeting in Italy](#)", s.12

²⁴⁰ Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., "[Budgeting in Italy](#)", s.13

5.6. Bütçe Sürecine Destekle Görevli Özel Parlamento Birimleri

İtalya’da 1989 yılında Parlamentonun bütçe ve mali konularda etkinliğini artırma çalışmaları kapsamında meclislere uzmanlık hizmeti ve tarafsız bir destek sunmak üzere Temsilciler Meclisinde “Devlet Bütçe Dairesi” ve Senatoda “Bütçe Servisi” oluşturulmuştur. Söz konusu birimler hem münferit Parlamento üyelerine hem de komisyonlara yardımcı olmakla birlikte, temelde bütçe komisyonlarını güçlendirmek üzere kurulmuş olup faaliyetleri bütçe komisyonlarının görev alanlarında yoğunlaşmaktadır. Her iki birim görev yönünden özdeştir. Bünyesinde hukukçuları ve ekonomistleri barındıran Devlet Bütçe Dairesi tekliflerin, bilhassa bütçe ve istikrar kanunu tasarılarının mali etkilerine ilişkin değerlendirmeleriyle, Temsilciler Meclisi Bütçe Komisyonuna destek olmaktadır. Daire, Hükümetin bütçe tasarısının analizi başta olmak üzere kanun tekliflerinin²⁴¹ ve politika önerilerinin maliyetini tahmin etmek, ekonomik analizler yapmak ve raporlar hazırlamak gibi görevleri yürütmektedir. Aynı şekilde Senato Bütçe Servisi de hukukçu ve ekonomistlerden oluşmakta olup dört türlü rapor hazırlamaktadır: Hükümetin bütçe tasarısının analizi; Hükümetin önerilen politikalara ve mevzuata ilişkin maliyet tahminlerinin doğruluğunun test edilmesi; karmaşık bütçe tasarıları ve bütçeye ilişkin politika önerilerini Senato üyelerinin daha kolay kavrayabilmeleri için açıklayıcı notların hazırlanması ve diğer politika özetlerinin hazırlanması.²⁴²

Söz konusu kurumlara ilaveten, Anayasanın denk bütçe ilkesinin hayata geçirilmesine yardımcı olmak amacıyla 2012 yılında çıkarılan bir kanunla Parlamentonun ekonomik tahminler ve bütçe teklifleri üzerindeki gözetimini desteklemek üzere “Parlamento Bütçe Ofisi” kurulması öngörülmüş ve söz konusu ofis 2014 yılında faaliyete geçmiştir. Parlamento Bütçe Ofisi, Hükümetin ekonomik tahminlerinin doğruluğunu değerlendirmekte, mali kurallara ve bütçeyle ilgili Anayasa hükümlerine uyumu takip etmekte, Hükümetin genel mali politikalarını ve bütçeyle ilgili politika önerilerini değerlendiren raporlar hazırlamaktadır.²⁴³

²⁴¹ Hükümet ve Parlamento üyeleri tarafından sunulan teklifler.

²⁴² Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., “[Budgeting in Italy](#)”, s.14-15.

²⁴³ İtalya Temsilciler Meclisi, “[Anayasanın 81’inci Maddesi Uyarınca Denk Bütçe İlkesinin Uygulanmasına İlişkin 24 Aralık 2012 tarihli ve 243 sayılı Kanun](#)”, Madde 16-19.

5.7. Temsilciler Meclisinde Bütçe Süreci

Temsilciler Meclisinde Genel Kurulun ve komisyonların gündemlerinin nasıl belirleneceği İçtüzüğü'nün 6'ncı bölümünde düzenlenmiştir. Buna göre, Bütçe Kanunu Tasarısı ile bütçe sürecinde görüşülmesi gereken bütçeye yönelik tasarı ve teklifler komisyonların ve Genel Kurulun gündeminin belirlenmesine ilişkin 23'üncü maddenin genel hükümler koyan üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı fıkralarındaki düzenlemelere tabi olmaksızın komisyon ve Genel Kurul gündemine alınır (m.23/8). Aynı şekilde söz konusu kanunlar gündemde yer alan işlerin sıralamasına ilişkin genel hükümlere de tabi değildir (m.24/4). Bütçe süreci hariç olmak üzere Genel Kurulda her ay bir hafta Meclisin yönetimiyle ilgili işlerin görüşülmesi için ayrılır (m.23/10).

Temsilciler Meclisi İçtüzüğü'nde "Devlet Bütçesi ve Kesinhesaplar" başlıklı münhasır bir madde bulunmakla birlikte, söz konusu madde bütçe ve kesinhesaplar konusunda "Bütçe, Kesinhesaplar, Ekonomik ve Mali Politika Dokümanları ve Hükümet Raporlarının Görüşülmesi"ni düzenleyen 27'nci bölümün ve bunlarla uyumlu olduğu ölçüde tasarı ve tekliflerin görüşülmesine ilişkin genel hükümlerin uygulanacağını öngörmüştür (m.101).

5.7.1. Ekonomik ve Mali Dokümanın (EMD) Görüşülmesi

Temsilciler Meclisi İçtüzüğü'nün 27'nci bölümü sekiz maddeden oluşmaktadır. Buna göre, Hükümet tarafından Parlamentoya sunulan EMD diğer ihtisas komisyonlarının ve Bölgesel İşler Komisyonunun da görüşünü almak suretiyle Meclis Başkanının belirleyeceği süre içerisinde Bütçe Komisyonu tarafından görüşülür. Komisyonun raporu Genel Kurula sunulur. Azınlık görüşleri de Genel Kurula sunulabilir. EMD'nin görüşülme süreci Genel Kurul tarafından alınan kararlar çerçevesinde yürütülür. Genel Kurul, Hükümet metnine eklemeler yapabilir ve metni değiştirebilir. Genel Kurulda öncelikle Hükümetin katıldığı karar metni oylanır. Bir karar tasarısı kabul edilince diğerleri oylanmaz. EMD'nin komisyonlara havalesinden itibaren en geç otuz gün içinde Meclis gündemine alınması ve üç gün içinde karara bağlanması gerekir. Süreç içerisinde Temsilciler Meclisi Bütçe Komisyonu, Senatodaki muadil komisyonla eşgüdüm içerisinde hareket eder. Beklenmedik gelişmelerin olması halinde Hükümet bütçenin görüşülmesinden önce plan belgesinde revizyona gidebilir.

Hükümetin bu konudaki talepleri Mecliste beş gün içinde görüşülür. Bu süre Meclis Başkanı tarafından gerektiğinde beş gün daha uzatılabilir. Eğer Hükümetin revizyon talebinden önce bütçenin görüşülmesine başlanmışsa görüşmeler durdurulur ve plan revizyonuna ilişkin Bütçe Komisyonu raporu beklenir (m.118-bis).

5.7.2. Bütçenin Görüşülmesi

Bütçe Kanunu Tasarısı ve bununla ilgili tasarılar ile ekonomik politikalarla ve kamu parasıyla ilgili diğer dokümanlar Temsilciler Meclisinde özel bir bütçe sürecinde görüşülür. Temsilciler Meclisi Genel Kurulunda bütçe süreci Bütçe tasarısının ve eklerinin Hükümet tarafından Genel Kurulda sunulup dağıtılmasından itibaren kırk beş gün sürer. Bütçe tasarısının önce Senatoya sunulması halinde ise Senato tarafından kabul edilen metnin ve değişikliklerin dağıtımından itibaren (120'inci maddenin beşinci fıkrası²⁴⁴ saklı kalmak kaydıyla) otuz beş gün içinde Temsilciler Meclisi bütçeyi karara bağlar. Genel Kurulda kırk beş günlük bütçe oturumunun başlamasından önce ilgili komisyonlar kendileriyle ilgili bakanlıkların bütçe tahminlerini oylama yapmaksızın görüşmeye başlar. Aynı zamanda Bütçe Komisyonu da bütçenin geneli üzerinde görüşmelere başlar. Genel Kuruldaki bütçe süreci boyunca kamu harcamalarında artış ya da gelirlerde azalış getiren bütün tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda ki ve komisyonlardaki görüşmelerine ara verilir. Ancak bu süreçte kanun hükmünde kararnamelerin onaylanması ve EMD'de yer alan tedbirlere ilişkin tasarı ve teklifler görüşülebilir; bunların görüşülmesi için ilave oturumlar yapılabilir; bunlarla ilgili olmak üzere Bütçe Komisyonu diğer komisyonların görüşünü isteyebilir. Genel Kurul bütçe sürecinde komisyon ve Genel Kurul işleri bütçenin ve ilgili kanunların öngörülen süre içerisinde çıkarılabilmesini sağlayacak şekilde planlanır. Bu süreçte kural olarak komisyonlar ve Genel Kurul aynı anda toplanmaz. Bütçenin kendileriyle ilgili kısımlarının ve bakanlık bütçelerinin komisyonlarda görüşülmesi sırasında komisyonların diğer yasama faaliyetleri ertelenir. Ancak, bütçeyle ilgili görevlerini tamamlamış olan komisyonlar diğer tasarı ve teklifleri görüşmeye devam edebilir. Genel Kurulda Bütçe Kanunu Tasarısı ile ilgili müzakereler nihai oylamalarla tamamlanır (m.119/1-7).

²⁴⁴ Söz konusu fıkra komisyonların kendileriyle ilgili kısımları oylama yapmaksızın ve Senato bütçeyi onaylamadan önce görüşeceklerini öngörmektedir.

5.7.3. Komisyon Aşaması

Bütçe Kanunu Tasarısı; genelini görüşmek üzere Bütçe Komisyonu-na, kendileriyle ilgili kısımları ve bakanlık bütçelerini görüşmek üzere ise diğer ihtisas komisyonlarına havale edilir (m.120/1). Temsilciler Meclisi Başkanı Bütçe Kanunu Tasarısının finansal tedbirlere ilişkin maddelerinin²⁴⁵ bütçe ve kesinhesaplarla ilgisiz hükümler içerip içermediğini tespit eder. Bu türden düzenlemelerin varlığı halinde Başkan Bütçe Komisyonunun da görüşünü alarak bu maddeleri Tasarıdan ayırır ve durum hakkında Genel Kurulu bilgilendirir (m.120/2). Havaleden itibaren en geç on gün içinde her bir komisyon Bütçe Kanunu Tasarısının kendisiyle ilgili kısımlarını birlikte ele alır; raporunu hazırlar ve Bütçe Komisyonu görüşmelerine katılmak üzere bir raportör seçer. Aynı süre içinde muhalefet partileri de kendi raporlarını hazırlar ve Bütçe Komisyonunda söz almak üzere birer temsilci seçerler (m.120/3). Aynı on günlük süre içinde Bütçe Komisyonu Bütçe Kanunu Tasarısı hakkında diğer komisyonların görüşlerini toplar, raportörleri ve maliye ile ilgili bakanları dinler. Hükümet Bütçe Kanunu Tasarısını Senatoda sunduğunda Temsilciler Meclisi komisyonları Senato görüşmeleri tamamlanmadan Tasarının kendileriyle ilgili kısımlarını ve bakanlık bütçelerini oylama yapmaksızın görüşmeye başlar. On günlük süre sona erdiğinde Bütçe Komisyonu söz konusu süreyi takip eden on dört gün içinde Tasarıyı ve ekli dokümanları birlikte ele alır ve Tasarı hakkında bir genel rapor hazırlar. Muhalefet raporları da bu süre içinde hazırlanır. Diğer ihtisas komisyonlarının raporları Bütçe Komisyonunun raporuna eklenir. Bütçe Tasarısına ilişkin nihai raporunu hazırlamadan önce, Bütçe Komisyonu Bütçe Kanunu Tasarısının finansal tedbirlere ilişkin maddelerinin Mecliste kabulünden sonra, Hükümetin tahakkuk ve nakit bazlı olarak Tasarıya göre gerçekleşen sapma (*variation*) miktarına ilişkin notunu görüşür. Sapma miktarına ilişkin Hükümet notu daha sonra Genel Kurulda da oylanır ve Bütçe Tasarısının ve eklerinin daha önce oylanmış kısımları buna göre değiştirilir. Bakanlar komisyon görüşmelerine katılır. Komisyon görüşmelerinde tam tutanak tutulur ve bastırılıp yayımlanır. Yukarıdaki on günlük süre Bütçe Kanunu Tasarısının önce Senatoda onaylanması halinde yedi güne düşürülür (m.120/4-9).

²⁴⁵ Yukarıda da değinildiği üzere başlangıçta Bütçe Kanunu Tasarısı ile birlikte bütçe hedeflerine ulaşılabilmesi için gerekli mali düzenlemeleri içeren Finansman Kanunu Tasarısı – sonraki adıyla İstikrar Kanunu Tasarısı – 2017 yılından itibaren birleştirilmiş, ancak TM İçtüzüğünde “Finansman Kanunu Tasarısı” adıyla yer almaya devam etmiştir. Bu çalışmada TM İçtüzüğünde geçen “Finansman Kanunu Tasarısı” ibaresi yerine, söz konusu maddeler artık Bütçe Kanunu Tasarısında yer aldığı için “finansal tedbirlere ilişkin maddeler” denilmiştir.

Önergeler

Finansal tedbirlere ilişkin maddeler üzerindeki denkleştirme önerge-leri ve bütçe büyüklüklerine ilişkin denkleştirme önerge-leri (*offsetting adjustments*) o kısımları görüşen komisyonlarda verilir. Denkleştirici olmayan önerge-ler (*non-offsetting adjustments*) de aynı komisyonlarda verilip oylanabilir. İlgili komisyonlarda yapılan değişiklikler Bütçe Komis-yonuna gönderilecek raporda yer alır (m.121/1). Bütçe Kanunu Tasarısın-da öngörülen net borçlanma limitini, toplam borç geri ödeme tutarını ve finansal piyasalardan fon toplama limitini veya harcamaların kuruluşlar arasındaki dağılımını veya harcamaların ve gelirlerin toplamını ya da özet bütçe tablosunu değiştirmeye yönelik değişiklik önerge-leri ve yukarıda değinilen birinci fıkra kapsamına girmeyen önerge-ler, değerlendirmeleri-ni Genel Kurula sunmak üzere Bütçe Komisyonunda verilir. Bütçe Komis-yonu, komisyonların birinci fıkrada belirtilen önerilerini kabul etmezse bunun nedenlerini raporunda açıklar (m.121/2). Doğrudan Bütçe Komis-yonunda sunulan ve özel fonların ödenek dağılımlarına ilişkin çizelge-lerde değişiklik öngören önerge-ler görüşü alınmak üzere, verilislerini takip eden günde veya Meclis Başkanınca belirlenen başka bir günde ilgili komisyona gönderilir (m.121/3).

Komisyonlarda kabul edilmeyen önerge-ler, 86'ncı maddenin beşinci fıkrası çerçevesinde²⁴⁶ Genel Kurulda yeniden verilebilir (m.121/4). Söz konusu beşinci fıkra uyarınca önergenin görüşülen konuyla ilgili olması ve komisyon aşamasında “kabul edilemez” olarak ilan edilmemiş olması gerekir.

Bir önergenin kabul edilemezliği, İçtüzüğü'nün 89'uncu maddesinde düzenlenmiştir. 89'uncu madde hükümleri çerçevesinde; ilgili komisyon-ların başkanları ve Bütçe Komisyonu Başkanı Bütçe Kanunu Tasarısı ile ilgili olmayan değişiklik veya ekleme önerge-lerini, devlet bütçesine ilişkin mevzuatta harcamaları artıran ya da yeni harcama kalemi ihdas eden veya gelirleri azaltan düzenlemelere ilişkin kriterlere uymayan önerge-leri ve 120'nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca alınan kararlara aykırı önerge-leri “kabul edilemez” ilan eder. Herhangi bir itiraz halinde Meclis Başkanı 41'inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca karar verir. Komisyon başkan-larınca “kabul edilemez” ilan edilen önerge-ler Genel Kurulda yeniden verilemez (m.121/5).

²⁴⁶ 86'nci maddenin beşinci fıkrası komisyonların ve Hükümetin tasarı ve teklifler üzerinde Genel Kurulda verecekleri değişiklik önerge-leri hakkındadır.

Hükümete tavsiye niteliğindeki önergeler ilgili komisyonlara verilir ve o komisyonlarda işleme alınır. Bu kapsamda Hükümetin katılmadığı ya da komisyonun reddettiği önergeler Genel Kurulda yeniden verilebilir ve ilgili oldukları kısmın oylanmasından sonra oya sunulur. Hükümetin uygun bulduğu ya da komisyonun kabul ettiği önergeler Bütçe Komisyonuna iletmek üzere komisyon raporuna eklenir. Bütçe Komisyonu bunlar hakkındaki görüşlerini raporunda belirtir. Bütçe ve mali büyüklüklere ilişkin genel tablonun onaylanmasından sonra oylanacak olan genel ekonomik ve mali politikalara ilişkin olanlar dışında tavsiye önergesi verilemez (m.122).

5.7.4. Genel Kurul Aşaması

Bütçe Komisyonu, Bütçe Kanunu Tasarısına ilişkin raporunu öngörülen süre içinde hazırlamazsa, Genel Kuruldaki görüşmeler Hükümetin tasarıları ve bunların kendileriyle ilgili kısımlarını görüşmüş olan diğer ihtisas komisyonlarının raporları üzerinden yürütülür. Genel Kurulda her iki tasarı birlikte görüşülür ve tartışmalar genel ekonomik ve mali politikalara ve bunların uygulanmasına ve ulusal ekonomik planlamaya ilişkin gelişmelere yönelik yapılır. Genel Kurulda bütçenin gelirlerinden başlanarak önce Bütçe Tasarısının bölümleri, ardından finansal tedbirlere ilişkin maddeler görüşülür ve nihai oylaması yapılır. Finansal tedbirlere ilişkin maddelerde yapılan değişiklikler nedeniyle bütçe büyüklüklerinde düzeltme yapılması gerekiyorsa, İktüzüğün 120'nci maddesinin yedinci fıkrası uyarınca işlem yapılır. Daha sonra değiştirilmiş haliyle Bütçe Tasarısının nihai oylaması yapılır (m.123).

5.7.5. Ekonomik ve Mali Doküman (EMD) ile İlgili Diğer Tasarı ve Teklifler

Parlamentonun onayladığı EMD'de öngörülen bütçe tedbirleriyle ilgili tasarı ve teklifler kanun yapma veya raporlamayla görevli komisyonlara havale edilir. Temsilciler Meclisi İktüzüğünün 123-bis maddesi kapsamında²⁴⁷ bir tasarı veya teklif sunulduğunda, Başkan havaleden önce söz konusu tasarı ve tekliflerin devlet bütçesi ve muhasebesine ilişkin mevzuatta veya EMD'ye ilişkin Meclis kararına aykırı hükümler içerip içermediğini

²⁴⁷ 123-bis maddesi Bütçe denkleştirme tedbirleriyle (budget adjustment measures) ilgili tasarı ve teklifler hakkındadır.

tespit eder. Başkan Bütçe Komisyonunun görüşünü de alarak bu kapsamda tespit ettiği ilgisiz hükümleri tasarı ve tekliflerden ayırır ve durumu Genel Kurula bildirir (m.123-*bis*/1). Hükümet, Meclisten söz konusu tasarı ve teklifler hakkında, bütçe uyum tedbirleri paketinin bütününe ilişkin son tarihlerle bağlantılı olarak, belirli bir süre içerisinde karar vermesini isteyebilir. Bu durumda Danışma Kurulu oybirliğiyle karar alır. Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamazsa, Genel Kurul Başkanının mevcut şartlara göre sunduğu alternatifler hakkında karar verir. Kural olarak her bir tasarı veya teklif için üç gün ayrılır. İçtüzüğün 89'uncu maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla²⁴⁸ bütçe uyum tedbirleri paketine ilişkin tasarıların havale edildiği komisyonların başkanları, birinci fıkrada belirtildiği üzere tasarının konusuyla ilgisi olmayan veya devlet bütçesi ve muhasebesine ilişkin olarak yürürlükteki mevzuatta öngörülen; yeni harcama öneren, harcamalarda artış yapan veya gelirlerde azalışa yol açan tekliflerle ilgili kriterleri karşılamayan önermeleri kabul edilemez ilan eder. İtiraz halinde, son kararı Meclis Başkanı verir. Komisyon tarafından kabul edilemez ilan edilen önermeler Genel Kurulda yeniden verilemez. Danışma Kurulu oybirliğiyle farklı bir karar almadıkça, birinci fıkrada atıfta bulunulan tasarıların görüşülmesi ve oylanması, Bütçe Tasarısının görüşüldüğü günlerde yapılamaz (m.123-*bis*/2-4).

5.7.6. Bütçe ve Devlet Hesaplarına İlişkin Raporlar

Hükümet ya da diğer kamu kuruluşları tarafından bütçe ve devlet hesaplarına ilişkin olarak Meclise sunulan raporlar değerlendirilmek üzere ilgili komisyonlara havale edilir. Komisyonlar Hükümetten gelen her bir rapor için birer raportör görevlendirir ve ekonomik ve mali plana ya da bütçe ve devlet hesaplarına ilişkin dokümanları İçtüzüğün 119'uncu maddesinde öngörülen süre içinde, diğer tüm raporları ise en fazla bir ay içinde görüşür. Bütçe ve devlet hesaplarıyla ilgili planlama dokümanlarının görüşülmesi tamamlandığında, komisyonlar görüştükleri her bir doküman için bütçe gelirlerine veya devlet hesaplarına ilişkin raporlara eklenmek üzere birer rapor hazırlarlar. Diğer dokümanlar hakkında ise komisyonlar İçtüzüğün 117'nci maddesi uyarınca²⁴⁹ karar alırlar (m.124).

²⁴⁸ 89'uncu madde Meclis Başkanının hangi önermeleri işleme almayacağı hakkındadır.

²⁴⁹ 117'nci madde komisyonların Genel Kurula rapor sunmak zorunda olmadıkları hallerle ilgili usule ilişkin düzenlemeler yapma yetkileriyle ilgilidir.

İçtüzüğün 49'uncu maddesine göre, bütçe ve ilgili kanunlara veya finansal etkileri olan herhangi bir müzakereye ilişkin olarak gizli oylama yapılamaz (m.49/1-*bis*).

5.7.7. Kesinhesapların Görüşülmesi

Senato İçtüzüğünde olduğu gibi Temsilciler Meclisi İçtüzüğünde de kesinhesapların görüşülmesi konusunda özel düzenlemeler yapılmamıştır. İçtüzüğe göre Kesinhesap Kanunu Tasarısı, cari yıl bütçesini revize eden kanun tasarısı ve devletin bütçe verdiği kuruluşlara ilişkin Sayıştay raporları tasarıların Meclise sunulmasından itibaren bir ay içinde görüşülür. Söz konusu tasarıların bir aylık süre içinde karara bağlanabilmesi için Meclis Başkanı komisyonların görüş vermesi ve rapor hazırlamaları için özel süreler belirleyebilir (m.119/8).

5.7.8. Mali Kanunların Komisyonlara Havalesi, Görüş ve Bilgi Alma

Kamu gelirlerine ve harcamalarına ilişkin bütün tasarı ve teklifler görüşülmek üzere konusuna göre ilgili meclis komisyonlarına ve meclisçe kabul edilmiş olan EMD'de yer alan tedbirler çerçevesinde mali etkileri hakkında görüşlerini almak üzere, Bütçe Komisyonuna eş zamanlı olarak havale edilir (m.74/1). Eğer bir komisyon bir tasarı veya teklife gelirler ya da harcamalarla ilgili bir hüküm eklemişse komisyon metnini 73'üncü maddede öngörülen süre içinde²⁵⁰ görüş bildirmesi için Bütçe Komisyonuna gönderir (m.74/2). Bütçe Komisyonunun görüşü bastırılır ve ilgili komisyonun raporuna eklenir. İlgili komisyon Bütçe Komisyonunun görüşlerine uymazsa, buna ilişkin gerekçesini raporunda belirtir (m.74/3).

Komisyon raportörleri raporlarını sunarken tasarı ve tekliflerin mali ve yasal sonuçları hakkında Hükümetten ilave bilgi isteyebilirler. Bu durumda Hükümet derhal gerekli cevabı gönderir ya da ek süre ister (m.83/1-*bis*).

Bütçe Komisyonu herhangi bir tasarı veya teklifin tamamı ya da bazı maddeleri hakkında olumsuz görüş bildirmişse ya da tasarı veya teklif hakkında sadece rapor hazırlamakla görevlendirilmiş bir komisyon Bütçe Komisyonunun önerilerini dikkate almamışsa, Genel Kurul görüşmeleri

²⁵⁰ Bu süre kural olarak sekiz gün olup ivedi durumlarda üç güne indirilebilir. Esas komisyon, görüşü istenen komisyona ikinci bir sekiz günlük süre verebilir.

sırasında Meclis Başkanı tasarı veya teklifin maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce bu hususu Genel Kurulun bilgisine sunar (m.85/2). Ayrıca, Genel Kurul görüşmeleri sırasında harcamaları artıran ya da gelirleri azaltan eklemeler ya da değişiklikler yapılacaksa söz konusu önergeler mali etkileri bakımından en kısa sürede değerlendirilmek üzere Bütçe Komisyonuna gönderilir. Bu durumda Meclis Başkanı Bütçe Komisyonuna verilecek süreyi belirler (m.86/2).

Bütçe Komisyonu herhangi bir tasarı veya teklifin tamamı ya da bazı maddeleri hakkında olumsuz görüş bildirmişse ya da tasarı veya teklif hakkında sadece rapor hazırlamakla görevlendirilmiş bir komisyon Bütçe Komisyonunun önerilerini dikkate almamışsa, Anayasanın 81/4 maddesi uyarınca bu öneriler değişiklik önergesi olarak sunulur ve 87'inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları uyarınca oylamaya sunulur. Bu önergeler üzerinde değişiklik önergeleri (*sub-amendments*) verilemez ve önergeler bölünerek oylanamaz (m.86/4-*bis*). Değişiklik ve ekleme önergeleri harcamaları artırıcı, gelirleri azaltıcı nitelikte ise sunuldukları günü takip eden günden önce görüşülemez. Meclis Başkanı durumu değerlendirerek Bütçe Komisyonunun görüş bildirmesi için bir süre belirler (m.86/5-*bis*). Genel Kurulda değişiklik ve ekleme önergeleri oylamaya sunulmadan Meclis Başkanı Bütçe Komisyonunun İçtüzüğü'nün 86/2 maddesi uyarınca olumsuz görüşü varsa bunu Genel Kurula bildirir (m.87/3-*bis*).

İçtüzüğü'nün 93'üncü maddesi uyarınca kamu harcamalarını artıran ya da gelirleri azaltan tasarı ve teklifler kanun yapmakla görevlendirilen ilgili komisyonla birlikte eş zamanlı olarak Bütçe Komisyonuna da havale edilir (m.93/2). İlgili komisyon bütçe komisyonunun görüşlerini dikkate almazsa ve Bütçe Komisyonu görüşlerinde ısrar ederse tasarı ve teklif tekrar Genel Kurula gönderilir (m.93/3).

Herhangi bir komisyonda tasarı ve teklifler üzerinde harcamaları artıran veya gelirleri azaltan önergeler verilmişse söz konusu önergenin oylanmasından önce Bütçe Komisyonundan görüş alınır. İlgili komisyon Bütçe Komisyonunun görüşüne uymaz ve Bütçe Komisyonu görüşünde ısrar ederse tasarı veya teklif Genel Kurula geri gönderilir (m.94/3).

94'üncü maddede yer alan harcamaları artıran veya gelirleri azaltan önergeler konusunda Bütçe Komisyonundan görüş alınması hükmü Genel Kurula metin hazırlamakla görevlendirilen komisyonlar için de bağlayıcıdır (m.96/4). Diğer taraftan, Bütçe Komisyonu metin hazırlamakla görev-

lendirilen bir başka komisyonda görüşülen tasarı ve teklifin bazı maddeleri ya da bölümleri hakkında olumsuz görüş vermişse ve ilgili komisyon bu görüşe uymak eğiliminde değilse Bütçe Komisyonu Başkanı kendi komisyonunun tutumunu Genel Kurulda savunmak üzere tasarı veya teklifi görüşen komisyonun raportöründen sonra söz alır ve Genel Kurula kendi komisyonunun görüşlerinin kabulü için önerge verir. Genel Kurul Bütçe Komisyonunun görüşüne uyarırsa tasarı veya teklif ilgili komisyona geri çekilerek Bütçe Komisyonunun görüşü doğrultusunda değiştirilir (m.96/4). 96'ncı madde hükümleri bütçe ve kesinhesap kanunları hakkında uygulanmaz (m.96/6).²⁵¹

Görüşü alınmak üzere Hükümetin Parlamenteoya sunduğu düzenleyici metin tasarıları kamu gelirlerine ve harcamalarına ilişkin hükümler içeriyorsa İçtüzüğün 96-ter maddesi uyarınca ilgili komisyonun yanı sıra Meclis Başkanı tarafından verilen süre içinde taslağın mali etkileri hakkında görüş bildirmesi için Bütçe Komisyonuna da havale edilir (m.96-ter/2). Bu durumda Bütçe Komisyonunun görüşü de ilgili komisyonun görüşleriyle birlikte Hükümete iletilir (m.96-ter/5).

5.8. Senatoda Bütçe Süreci

Senato İçtüzüğünün 15'inci bölümü bütçe ve ekonomik planlamayla ilgili tasarı, teklif ve diğer dokümanların görüşülmesine ilişkindir. Buna göre, bütçe ve kesinhesapların onaylanmasına ilişkin tasarılar, ekonomik ve mali plan ve bütçeden sübvans edilen kamusal nitelikteki kurumlara ilişkin Sayıştay raporları, ayrıca, hazine tahminleri ile Hükümetin ve Sayıştayın bütçe ve ekonomik planlamayla ilgili olarak sunduğu diğer raporlar Bütçe Komisyonuna havale edilir (m.125).

5.8.1. Ekonomik ve Mali Dokümanın (EMD) Görüşülmesi

EMD görüşülmek üzere esas olarak Bütçe Komisyonuna, görüşlerini bildirmeleri için de diğer komisyonlara havale edilir. Diğer komisyonlar görüşlerini Senato Başkanının belirlediği süre içinde Bütçe Komisyonuna iletirler. Komisyon yirmi gün ya da Senato Başkanının belirlediği daha kısa bir süre içinde raporunu azınlık görüşleriyle birlikte Genel Kurula sunar. Bütçe Komisyonu Senato Başkanı tarafından yetkilendirildiği takdirde Planı görüşmek ve nihai metni oluşturmak üzere Temsilciler Meclisinin

²⁵¹ 96'ncı madde metin hazırlamakla görevlendirilen komisyonlarda yapılan görüşmelerle ilgilidir.

muadil komisyonu ile ortak toplantı yapabilir. Bu amaçla yapılacak toplantıların takvimi Senato Başkanına bildirilir. Konu üzerinde Genel Kurulda yapılacak görüşmeler 55'inci maddenin beşinci fıkrası uyarınca Danışma Kurulunca takvime bağlanır. EMD üzerindeki görüşmeler havale tarihinden itibaren otuz gün içinde tamamlanır. EMD parlamento kararı olarak onaylanır. Birden fazla taslak varsa önce Hükümetin benimsediği metin oylanır. Üyeler EMD üzerinde önerge verebilir (m.125-bis).

5.8.2. Bütçenin Görüşülmesi

Bütçenin Senatoda görüşülme süreci İçtüzüğü'nün 126 ila 129'uncu maddelerinde düzenlenmiştir. 126'ncı maddeye göre Bütçe Tasarısı bütünüyle görüşülmek üzere Bütçe Komisyonuna, ayrıca kısımlar halinde görev alanlarıyla uyumlu olarak diğer komisyonlara havale edilir. Diğer komisyonlar bütçenin yalnızca kendilerini ilgilendiren kısımlarını görüşürler. Hükümet Bütçe Tasarısını Senatoya sunduğunda Senato Başkanı, Bütçe Komisyonunun ve Hükümetin görüşlerini aldıktan sonra Tasarayı havale etmeden önce, Tasarıda yürürlükteki mevzuatın öngördüğü kapsamın dışında kalan veya devlet hesaplarını düzenleyen mevcut kurallara değişiklik getiren hükümler bulunup bulunmadığını tespit eder. Eğer bu minvalde hükümler varsa, Başkan bu tür hükümlerin ayrı olarak görüşülmek üzere Tasarıdan çıkarıldığını Genel Kurula bildirir. Her halükarda Başkan, Bütçe Komisyonu ve Hükümetle istişare ederek Bütçe Tasarısının bütçe denkliliğine ilişkin mevzuatla çelişen hükümler içerip içermediğini tespit eder ve Tasarayı komisyonlara havale etmeden önce durum hakkında Genel Kurulu bilgilendirir. Bütçenin tümünün görüşülmesi sırasında ilgili bakanlar komisyon toplantılarına katılmak durumundadır. Bu oturumlara ilişkin ayrıca rapor hazırlanılarak bastırılıp dağıtılır. Bütçeyi görüşen daimî komisyonlar raporlarını ve azınlık görüşlerini eğer bütçe önce Senatoya sunulmuşsa, bütçenin Senatoya sunulmasından itibaren on gün içinde Bütçe Komisyonuna sunarlar. Komisyon raporlarını hazırlayan üyeler oy hakkı olmaksızın Bütçe Komisyonu toplantılarına katılabilirler. Bütçe Komisyonu, eğer bütçe önce Senatoya sunulmuşsa, bütçenin Senatoya sunulmasından itibaren yirmi beş gün içinde Bütçe Tasarısının geneli hakkında bir rapor hazırlar. Komisyonlardan gelen raporlar bu rapora eklenir. Bütçe Komisyonunun raporunda ayrıca, Komisyonun doğrudan sorumlu olduğu bütçe kalemleri de ayrı kısımlar

halinde ele alınır ve bu kısımlar azınlık görüşleriyle birlikte Senato Başkanına sunulur. Bütçe bundan sonraki on beş gün içinde Genel Kurulda nihai olarak oylanır. Ancak, Bütçe Tasarısının önce Temsilciler Meclisine sunulması halinde, yukarıdaki görüşme süreleri Senatonun Bütçe Tasarısını otuz beş gün içinde karara bağlamasını sağlayacak şekilde Senato Başkanınca belirlenir.

Bütçe sürecinde görevli olan komisyonlar bütçe görüşmeleri süresince başka bir işle uğraşamazlar. Raporların sunulması ve diğer tasarı ve teklifler ya da havale edilen konular hakkında görüş bildirilmesi için komisyonlara tanınan süreler hesaplanırken, Bütçe Kanunu Tasarısının görüşülmesi için ayrılan süre hesaba katılmaz (m.126/10). Bütçe Tasarısının havalesinden itibaren Senatoda nihai oylama yapıncaya kadar, harcama veya gelirlerde değişiklik öngören veya kamu hesaplarını düzenleyen mevzuatı değiştirmeye yönelik başka hiçbir tasarı ve teklif komisyonların veya Genel Kurulun gündemine alınamaz. Dolayısıyla, bu tür kanun tasarılarına ilişkin raporların veya görüşlerin sunulmasına ilişkin tüm süreler dondurulur (m.126/11). Ancak, bu kurallar kanun hükmünde kararnamelelerin kanunlaştırılmasında ve Danışma Kurulunun ertelenmemesi yönünde oybirliğiyle karar aldığı tasarı ve teklifler hakkında uygulanmaz (m.126/12).

5.8.3. Bütçeye İlişkin Tavsiye Kararları

İtalya’da Temsilciler Meclisinde de olduğu gibi Senato üyelerinin önerisi üzerine, Senato komisyonlarında ya da Genel Kurulunda kanunların uygulanmasına ve yorumlanmasına yönelik olarak Hükümete iletilmek üzere tavsiye kararı alınabilmektedir. Meclislerin içtüzüklerinde tavsiye kararlarına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Senato İçtüzüğüne göre, bütçeye ilişkin tavsiye önergeleri (*ordini del giorno*) bütçenin kendileriyle ilgili kısmını görüşen komisyonlarda verilir. Bu kapsamda Hükümet tarafından kabul edilen ya da Genel Kurulda kabul edilen tavsiye önergeleri komisyonların raporlarıyla birlikte Bütçe Komisyonunun bütçeye ilişkin genel raporuna eklenir. Hükümetin ya da ilgili komisyonun kabul etmediği tavsiye önergeleri Genel Kurulda yeniden verilebilir (m.127).

Bütçe Tasarısına İlişkin Önergeler

Senato İçtüzüğü'nün 128'inci maddesine göre, Bütçe Tasarısının birinci bölümü²⁵² üzerinde yalnızca Bütçe Komisyonunda önerge verilebilir. Komisyonun üyesi olmayan senatörler verdikleri önergeler hakkında açıklama yapabilir. Bütçe Tasarısının ikinci bölümü²⁵³ üzerindeki önergeler ise söz konusu bölümü görüşen komisyonlarda verilir. İlgili komisyonlarda kabul edilen önergeler bu komisyonun önerge taslağı olarak Bütçe Komisyonuna gönderilir. Bu komisyonlarda reddedilen önergeler hakkında Bütçe Komisyonu raporunda gerekli bilgiler yer alır. Komisyonda reddedilen önergeler Genel Kurulda tek imza ile yeniden verilebilir. Genel Kurulda Başkan, Bütçe Komisyonunda ya da Genel Kurulda kabul edilmiş olan önergelerle ilgili yeni önergeleri de işleme alabilir. Genel Kurulda önergelerin verilme takvimi Danışma Kurulunca belirlenir. Bütçenin denklili ilkesine aykırı olan ya da mali mevzuat uyarınca görüşülmekte olan bütçenin kapsamı dışında kalan veya devlet hesaplarıyla ilgili mevzuatı değiştirmeye yönelik önergeler komisyon aşamasında da Genel Kurul aşamasında da işleme alınmaz.

5.8.4. Bütçenin Genel Kurulda Müzakeresi

Genel Kurulda bütçe üzerinde tek bir genel görüşme yapılır. Bu görüşmede konuşmacılar bütçe hakkındaki genel yaklaşımlarını ve ekonomik, mali ve kamusal politikalarla ilgili düşüncelerini açıklarlar. Görüş açıklama sürecinin tamamlanmasından sonra raportörler, Başbakan ve Başbakanın görevlendirdiği bir ya da daha fazla bakan Genel Kurula hitap eder. Daha sonra bütçe hakkında Hükümete yönelik tavsiyeler oylanır (m.129/1).

Hükümet bütçeyi Genel Kurula sunduğunda Bütçe tasarısının ikinci bölümünde yer alan maddeler birinci bölümden önce görüşülür. Birinci bölümün kabulünden kaynaklanan değişiklik önerileri Hükümet tarafından Parlamente'ye sunulur sunulmaz, Genel Kurula rapor sunması için Bütçe Komisyonuna gönderilir. Bu değişiklikler daha sonra Genel Kurulda oya sunulur ve ikinci bölümün daha önce kabul edilmiş maddeleri, cetveller de dâhil olmak üzere, buna uygun olarak değiştirilmiş sayılır.

²⁵² Bütçe Tasarısının birinci bölümü bütçe ve maliye politikasının amacına ulaşması için alınacak tedbirlere ve hedef rakamlara ilişkindir. Bkz. [2023 Yılı Bütçe Kanunu](#), İtalya Cumhuriyeti 29 Aralık 2022 tarihli ve 303 sayılı Resmi Gazete'si

²⁵³ İkinci bölüm bütçe tahmin rakamlarına ve bakanlık bütçelerine ilişkindir.

Daha sonra değişikliklerin işlendiği haliyle bütçe tasarısı nihai oylamaya sunulur (m.129/2).

Bütçe Tasarısı Temsilciler Meclisinde görüşülüp daha sonra Senato'ya gönderilmişse, yalnızca birinci bölümle ilgili olmayan bütçe tahminlerine ilişkin önergeler işleme alınır. Daha sonra bütçe tasarısının birinci bölümünde yer alan maddeler müzakere edilir ve oylanır. Temsilciler Meclisinden gelen metnin birinci bölümünde yapılan değişiklikler doğrultusunda ikinci bölümde yapılacak değişiklikler yukarıda değinilen ikinci bölümün görüşülmesine ilişkin hükümler uyarınca işleme alınır ve oylamaya sunulur. Daha sonra bütçe tasarısı değişikliklerin işlendiği haliyle nihai oylamaya sunulur (m.129/3).

Bütçenin maddeleri, yürürlükteki mevzuatın belirlediği sıraya göre teker teker görüşülür ve oylanır. Bu çerçevede Bütçe Tasarısının birinci bölümü görüşülürken, en yüksek düzeyde piyasa borçlanması ve en yüksek net borçlanma gerektiren hükümlere ve bunlarla ilgili önergelerin görüşülüp oylanmasına öncelik verilir (m.129/4).

Maddeler görüşülürken görüş açıklamak üzere yalnızca tavsiye önergesi ya da değişiklik önergesi sahipleri ile komisyon raportörü ve Hükümet temsilcisi söz alabilir. Münferit bir tabloya ilişkin tavsiye önergesi, tablonun ilgili olduğu maddenin oylanmasından önce oya sunulur (m.129/5).

129'uncu madde çerçevesinde bütçenin görüşme aşamalarına ilişkin düzenlemeler 55'inci maddenin beşinci fıkrası uyarınca²⁵⁴ Danışma Kurulunca yapılır.

5.8.5. Kesinhesapların Görüşülmesi

Senato İçtüzüğü kesinhesap kanunu tasarısının görüşülmesi konusunda ayrıntılı düzenlemeler içermemektedir. İçtüzüğün 130'uncu maddesine göre Kesinhesap Kanunu Tasarısı Bütçe Komisyonunda görüşülür. Diğer komisyonların kesinhesaplar konusundaki görüşleri Bütçe Komisyonu raporuna eklenir.

²⁵⁴ Söz konusu düzenleme Danışma Kuruluna tasarı ve tekliflerin görüşülme süreci ve takvimiyle ilgili ayarlamalar yapma yetkisi vermektedir.

KAYNAKÇA

- [2023 Yılı Bütçe Kanunu](#), İtalya Cumhuriyeti 29 Aralık 2022 tarihli ve 303 sayılı Resmî Gazete'si, <https://www.gazzettaufficiale.it/showNewsDetail?id=5709&provenienza=home>
- Alexina, A., Mare, M., Perotti, R., [The Italian Budget Procedures: Analysis and Proposals](#), Columbia University, 1994-95 Discussion Paper Series No. 755, 5 Mayıs 1995, <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D83N29V6/download>
- Blöndal, J.R., von Trapp, L., Hammer, E., [“Budgeting in Italy”](#), *OECD Journal on Budgeting*, C:2015, S:27, 2016, https://www.oecd-ilibrary.org/budgeting-in-italy_5jm0qg8kq1d2.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpaper%2Fbudget-15-5jm0qg8kq1d2&mimeType=pdf
- Britannica, [“Corporatism”](#), <https://www.britannica.com/topic/corporatism#ref153808>
- Britannica, [“Italy”](#), <https://www.britannica.com/place/Italy>
- Britannica, [“Justice of Italy”](#), <https://www.britannica.com/place/Italy/Justice>
- Britannica, [“Risorgimento”](#), <https://www.britannica.com/event/Risorgimento>
- Camera dei Deputati, [“Banche dati del Sindacato Ispettivo”](#), <https://aic.camera.it/statistiche/2024/8/risposta.html>
- Camera dei Deputati, [“Chi elegge i deputati”](#), <https://www.camera.it/leg19/714?-conoscerelacamera=3>
- Camera dei Deputati, [“Comitato per la Legislazione”](#), <https://www.camera.it/leg19/736>
- Camera dei Deputati, [“Commissioni - Bicamerale e di Inchiesta”](#), <https://www.camera.it/leg19/48>
- Camera dei Deputati, [“Commissioni d'inchiesta”](#), <https://www.camera.it/leg19/739>
- Camera dei Deputati, [“Commissioni speciali”](#), <https://www.camera.it/leg19/738>
- Camera dei Deputati, [“Composizione dei gruppi parlamentari”](#), <https://www.camera.it/leg19/46>
- Camera dei Deputati, [“Conferenza dei Presidenti di Gruppo”](#), <https://www.camera.it/leg19/733>

Camera dei Deputati, "[Conoscere la Camera](https://www.camera.it/leg19/619?-conoscerelacamera=11)", <https://www.camera.it/leg19/619?-conoscerelacamera=11>

Camera dei Deputati, "[Guide e Documenti: La Costituzione della Repubblica Italiana](https://giovani.camera.it/node/510)", <https://giovani.camera.it/node/510>

Camera dei Deputati, "[I deputati](https://www.camera.it/leg19/423?conoscere-lacamera=2)", <https://www.camera.it/leg19/423?conoscere-lacamera=2>

Camera dei Deputati, "[Il percorso di una legge](https://www.camera.it/leg19/716)", <https://www.camera.it/leg19/716>

Camera dei Deputati, "[Indagini conoscitive](https://www.camera.it/leg19/558)", <https://www.camera.it/leg19/558>

Camera dei Deputati, "[Inside the Chamber of Deputies](https://www.webgaap-book.it/allegati/pdf/Dentro_la_Camera_ENG_-_Web.pdf)", https://www.webgaap-book.it/allegati/pdf/Dentro_la_Camera_ENG_-_Web.pdf

Camera dei Deputati, "[L'Assemblea](https://www.camera.it/leg19/734)", <https://www.camera.it/leg19/734>

Camera dei Deputati, "[La Camera esamina le leggi](https://conoscere.camera.it/il-ruolo-della-camera/la-camera-esamina-le-leggi)", <https://conoscere.camera.it/il-ruolo-della-camera/la-camera-esamina-le-leggi>

Camera dei Deputati, "[La Camera nel sistema parlamentare-il Parlamento in Seduta Comune](https://conoscere.camera.it/la-camera-dei-deputati/la-camera-nel-sistema-parlamentare)", <https://conoscere.camera.it/la-camera-dei-deputati/la-camera-nel-sistema-parlamentare>

Camera dei Deputati, "[Le Commissioni permanenti](https://www.camera.it/leg19/737)", <https://www.camera.it/leg19/737>

Camera dei Deputati, "[Le Giunte- Giunta per le Autorizzazioni](https://www.camera.it/leg19/735)", <https://www.camera.it/leg19/735>

Camera dei Deputati, "[Modifiche al Regolamento della Camera approvate il 16 ottobre 2024](https://conoscere.camera.it/norme-essenziali/il-regolamento-della-camera/modifiche-al-regolamento-della-camera-approvate-il-16-ottobre-2024)", <https://conoscere.camera.it/norme-essenziali/il-regolamento-della-camera/modifiche-al-regolamento-della-camera-approvate-il-16-ottobre-2024>

Camera dei Deputati, "[Scheda illustrativa](https://www.camera.it/leg19/359)", <https://www.camera.it/leg19/359>

Camera dei Deputati, "[Ufficio di Presidenza](https://www.camera.it/leg19/730?-conoscerelacamera=55)", <https://www.camera.it/leg19/730?-conoscerelacamera=55>

Camera dei Deputati, "[Web TV](https://webtv.camera.it/)", <https://webtv.camera.it/>

Camera dei Deputati, "[16 ottobre 1996 Lettera circolare sugli ambiti di competenza delle Commissioni permanenti \(art. 22, comma 1-bis\)](https://leg16.camera.it/116?conoscerelacamera=87)", <https://leg16.camera.it/116?conoscerelacamera=87>

- Camera dei Deputati, [A Day in Montecitorio](https://www.camera.it/libreria/917/A_day_at_Montecitorio.pdf), Prato, Ekim 2013, https://www.camera.it/libreria/917/A_day_at_Montecitorio.pdf
- Camera dei Deputati, [XIX-Legislatura Documentazione e ricerche n.8, Ineleggibilità, incandidabilità e incompatibilità dei Parlamentari](https://documenti.camera.it/leg19/dossier/pdf/AC0081.pdf), 24 Novembre 2022, <https://documenti.camera.it/leg19/dossier/pdf/AC0081.pdf>
- Candan, K., [“Anayasal Geçmiş, Anayasa Yapım Süreçleri ve Değişiklikleri Bakımından Ülke Deneyimleri”](https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/ae3ee6b1-bf6b-42cd-80d2-dff2201fa4b3.pdf), Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2022, <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/ae3ee6b1-bf6b-42cd-80d2-dff2201fa4b3.pdf>
- Candan, K., Solak, M., Bilgin, M., [Dünyada Seçim Sistemleri](https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/2528d3d6-3b60-488d-ac07-1eb26878b7e2.pdf), TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2020, <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/2528d3d6-3b60-488d-ac07-1eb26878b7e2.pdf>
- Chamber of Deputies, [“Committees Appointed by the President”](https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=9), https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=9
- Chamber of Deputies, [“Parliament”](https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=2), https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=2
- Chamber of Deputies, [“Policy Setting, Fact-Finding and Scrutiny”](https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=26), https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=26
- Chamber of Deputies, [“The Institutional Referendum and the election of the Constituent Assembly”](https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=24), https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=24
- Cielli, I., [The Balanced Budget Rule In The Italian Constitution: It Ain’t Necessarily So... Useful?](https://www.rivistaaic.it/images/rivista/pdf/4_2014_Ciulli.pdf), *İtalyan Anayasacılar Derneği (AİC) Dergisi*, 2014/4, https://www.rivistaaic.it/images/rivista/pdf/4_2014_Ciulli.pdf
- Commissione europea, [“Italy”](https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/it/national-education-systems/italy/principali-organi-esecutivi-e-legislativi), <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/it/national-education-systems/italy/principali-organi-esecutivi-e-legislativi>
- Consiglio Superiore della Magistratura, [“The Italian Judicial System”](https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IJudiciary/Judicial-Councils/Italy_2.pdf), https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/IJudiciary/Judicial-Councils/Italy_2.pdf
- Corte Costituzionale, [“Legge Costituzionale 9 Febbraio 1948, n. 1”](https://www.cortecostituzionale.it/documenti/download/pdf/CC_SS_fonti_lc_09021948_n_1_rev.pdf), https://www.cortecostituzionale.it/documenti/download/pdf/CC_SS_fonti_lc_09021948_n_1_rev.pdf
- Corte Costituzionale, [“The Italian Constitutional Court”](https://www.cortecostituzionale.it/documenti/download/pdf/lacorte_depliant_EN.pdf), 2020, https://www.cortecostituzionale.it/documenti/download/pdf/lacorte_depliant_EN.pdf

Corte Suprema di Cassazione, "[Le funzioni della Corte](https://www.cortedicas-sazione.it/it/le_funzioni_della_corte.page)", https://www.cortedicas-sazione.it/it/le_funzioni_della_corte.page

Çeliker, E. "[Bütçe ve Kesinhesap](#)", Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2022, <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/ae3ee6b1-bf6b-42cd-80d2-dff-2201fa4b3.pdf>

ECPRD, [Debate forms and working schedule of parliaments](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:3668, 09/03/2018, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/323843>

ECPRD, [Delegation of powers to the parliamentary committees \(Parlamento Komisyonlarına Yetki Devri\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:3037, 11 Şubat 2016, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive10/241025/ECPRD3037_A_EN.pdf

ECPRD, [Establishment of the Parliamentary Committees \(Parlamento Komisyonlarının Kuruluşu\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:4620, 04/02/2021, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/598315/ECPRD%204620_Establishment%20of%20the%20Parliamentary%20Committees_Reply%20Senate%20Italy.docx

ECPRD, [Ineligibility and Disqualification of MPs due to Conviction \(Milletvekillerinin Mahkumiyete Bağlı Olarak Milletvekilliği Yeterliliklerini Kaybetmeleri ve Üyelikten Çıkarılmaları\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:697, 6 Şubat 2007, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive2/20023/Italy_Camera.doc

ECPRD, [Members of Parliament Conduct: Grounds and Procedures for the Expulsion/Loss of Mandate of MP \(Parlamento Üyelerinin Sevk ve İdaresi: Parlamento Üyeliğinden Çıkarılma/Üyeliğin Kaybı\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:1423, 13/04/2010, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive3/98156/Italy%20Senate%201423.htm>

ECPRD, [MPs Loss of Mandate \(Milletvekili Görevinin Kaybedilmesi\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:635, 17 Ekim 2006, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive1/18689/Italy_Camera.doc

ECPRD, [Oath \(Yemin\)](#)(Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosu'nun Cevabı, Talep No:43, 18 Kasım 2002, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive1/7743/OathItaly_Senato.pdf

ECPRD, [Oath and Gestures - Yemin ve Hareketler](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:4328, 03/03/2020, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/509550/ECPRD%20Request%204328%20Oaths%20and%20Gestures_Reply%20Italy.docx

ECPRD, [Prevention Des Conflits D'interets/Prevention of Conflicts of Interest - Incompatibility Rules Between Parliamentary Office \(Mandate\) and Activities Outside the Parliament \[Parlamento Görevi \(Yetki\) ve Parlamento Dışında Faaliyetler Arasında Bağdaşmazlık Kuralları\]](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:1545, 12/11/2010, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive4/113433/1545%20ECPRD%20-%20QUESTIONNAIRE%20SUL%20LA%20PREVENTION%20DES%20CONFLICTS%20D'INTERETS.doc>

ECPRD, [Procedure regarding substitute members \(ikame üyelere ilişkin usul\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:3642, 12/02/2018, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/326125/ECPRD%203642%20Reply%20Senate%20Italy.docx>

ECPRD, [Questionnaire on the revision of the Handbook on the Incompatibilities and Immunity of MEPs \(Parlamento Üyeliği ile Bağdaşmazlıklar ve Yasama Dokunulmazlığı Hakkında El Kitabının Güncellenmesi Anketi\)](#) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:4181, 09/12/2019, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/491024/ECPRD4181_A_EN.pdf

ECPRD, [Resignation of Members of Parliament \(Parlamento Üyelerini İstifası\)](#)(Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosu'nun Cevabı, Talep No:4324, 16 Mart 2020, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/512988/ECPRD%20n.%204324%20_Resignation%20of%20MPs_Reply%20Senate%20Italy.docx

ECPRD, [Rules on Taking Office as Member of a National Parliament \(Ulusal Parlamento Üyeliği Görevine Başlama Konusunda Düzenlemeler\)](#)(Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Temsilciler Meclisinin Cevabı, Talep No:2337, 30 Temmuz 2013, https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive7/167405/ECPRD2337_a_EN.pdf

- ECPRD, [Rules to ensure attendance of Members of Parliament at plenary meetings \(Üyelerin Genel Kurul Toplantılarına Katılımlarının Temini Hakkında Kural-lar\)](https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive4/106989/Italy%20Senato%201530.doc) (Sınırlı Erişim), Bilgi Talebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:1530, 27/09/2010, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive4/106989/Italy%20Senato%201530.doc>
- ECPRD, [Special aspects in the procedures applicable to the requests for the waiver of parliamentary immunity \(Yasama Dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin taleplere uygulanacak usullere ilişkin özel hususlar\)](https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive9/221720/2850E-CPRD%20(Parliamentary%20immunity).doc) (Sınırlı Erişim), Bilgi Ta-lebine İtalya Senatosunun Cevabı, Talep No:2850, 18/06/2015, [https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive9/221720/2850E-CPRD%20\(Parliamentary%20immunity\).doc](https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/file/archive9/221720/2850E-CPRD%20(Parliamentary%20immunity).doc)
- Eligendo, [“Referendum 20/09/2020”](https://elezionistorico.interno.gov.it/index.php?tpel=F&dtel=20/09/2020&es0=S&tpa=Y&lev0=0&levsut0=0&m-s=S&tpe=A), [https://elezionistorico.interno.gov.it/in-dex.php?tpel=F&dtel=20/09/2020&es0=S&tpa=Y&lev0=0&levsut0=0&m-s=S&tpe=A](https://elezionistorico.interno.gov.it/index.php?tpel=F&dtel=20/09/2020&es0=S&tpa=Y&lev0=0&levsut0=0&m-s=S&tpe=A)
- Ercoli, R., [Restrictions on Parliament’s Role in the Budget Process: the Italian Case](https://www.researchgate.net/publication/338632972_Restrictions_on_Parliament's_Role_in_the_Budget_Process_the_Italian_Case_2nd_OECD_Parliamentary_Budget_Officials_Bern_-11th_February), 2. OECD Parlamento Bütçe Ofisi Çalışanları Konferansı Sunumu, Şubat 2010, https://www.researchgate.net/publication/338632972_Restrictions_on_Parliament's_Role_in_the_Budget_Process_the_Italian_Case_2nd_OECD_Parliamentary_Budget_Officials_Bern_-11th_February
- Erdem, K. ve Tunçkaşık, H., [Çift Meclisli Parlamentolar ve İkinci Meclisler](https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/c77fbaed-1861-4b3f-af93-1b3bfa0a1fb3.pdf), 2023, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/c77fbaed-1861-4b3f-af93-1b3bfa0a1fb3.pdf>
- Faraguna, P., vd, [“Developments in Italian Constitutional Law: The year 2016 in review”](https://academic.oup.com/icon/article/15/3/763/4582640), *International Journal of Constitutional Law*, C:15, S:3, 2017, <https://academic.oup.com/icon/article/15/3/763/4582640>
- Fella, S., [“Italy: 2022 general election and new government”](https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9629/CBP-9629.pdf), House of Commons Library, Research Briefing Number 9629, 8 Aralık 2022, <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9629/CBP-9629.pdf>
- Google quArts & Culture, [“Quirinale Palace”](https://artsandculture.google.com/project/palazzo-del-quirinale), <https://artsandculture.google.com/project/palazzo-del-quirinale>
- Governo Italiano, [“Disposizioni Generali in Materia di Cerimoniale e Disciplina delle Precedenze tra le Cariche Pubbliche \(Giugno 2008\)”](https://presidenza.governo.it/ufficio_cerimoniale/normativa/dpcm_20060414_precedenze.pdf), https://presidenza.governo.it/ufficio_cerimoniale/normativa/dpcm_20060414_precedenze.pdf
- Governo Italiano, [“La formazione del Governo”](https://www.governo.it/it/il-governo-funzioni-struttura-e-storia/la-formazione-del-governo/186), <https://www.governo.it/it/il-governo-funzioni-struttura-e-storia/la-formazione-del-governo/186>

- Governo Italiano, "[La funzione del Governo](https://www.governo.it/it/il-governo-funzioni-struttura-e-storia/la-funzione-del-governo/187)", <https://www.governo.it/it/il-governo-funzioni-struttura-e-storia/la-funzione-del-governo/187>
- Governo Italiano, "[La funzione del Presidente del Consiglio](https://www.governo.it/it/il-governo-funzioni-struttura-e-storia/la-funzione-del-presidente-del-consiglio/188)", <https://www.governo.it/it/il-governo-funzioni-struttura-e-storia/la-funzione-del-presidente-del-consiglio/188>
- Gözler, K., "[Yasama Dokunulmazlığı: Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi](https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/36245)", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C:56, S:3, Mart 2001, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/36245>
- Griglio, E., *Parliamentary Oversight of the Executives: Tools and Procedures in Europe*, 2020, Hart Publishing: Oxford
- IPU Parline, [Italy – Chamber of Deputies – Oversight](https://data.ipu.org/node/83/law-making-oversight-budget/oversight?chamber_id=13427), https://data.ipu.org/node/83/law-making-oversight-budget/oversight?chamber_id=13427
- Italian Government, "[Giorgia Meloni](https://www.governo.it/en/governo/meloni/president-council-ministers/giorgia-meloni)", <https://www.governo.it/en/governo/meloni/president-council-ministers/giorgia-meloni>
- Italian Government, "[The Council of Ministers](https://www.governo.it/en/council-ministers/11821)", <https://www.governo.it/en/council-ministers/11821>
- Italian Government, "[The History of Palazzo Chigi](https://www.governo.it/en/palazzo-chigi/17390)", <https://www.governo.it/en/palazzo-chigi/17390>
- Italian Government, "[The Role of Government](https://www.governo.it/en/altre-contenuti/functions-government/11817)", <https://www.governo.it/en/altre-contenuti/functions-government/11817>
- Italian Government, "[The Role of Ministers](https://www.governo.it/en/ministers/11822)", <https://www.governo.it/en/ministers/11822>
- İtalya Temsilciler Meclisi, "[Anayasanın 81'inci Maddesi Uyarınca Denk Bütçe İlkesinin Uygulanmasına İlişkin 24 Aralık 2012 tarihli ve 243 sayılı Kanun](https://en.camera.it/application/xmanager/projects/camera_eng/file/Law_24_December_2012_243.pdf)", https://en.camera.it/application/xmanager/projects/camera_eng/file/Law_24_December_2012_243.pdf
- İtalya Temsilciler Meclisi, "[Legislation on Accounting and Public Finance](https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=64)", https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=64
- İtalya Temsilciler Meclisi, "[Rules of Procedure](https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=31)", https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=31
- İtalya Temsilciler Meclisi, [196 sayılı Devlet Muhasebesi ve Kamu Maliyesi Kanunu](https://en.camera.it/application/xmanager/projects/camera_eng/file/Government_Accounting_and_Public_Finance_Act_Law_31_December_2009_n_196_def.pdf), https://en.camera.it/application/xmanager/projects/camera_eng/file/Government_Accounting_and_Public_Finance_Act_Law_31_December_2009_n_196_def.pdf

İtalya Temsilciler Meclisi, [İtalya Anayasası 81. m. Dipnotu](https://en.camera.it/application/xmanager/projects/camera_eng/file/Constituzione_della_Repubblica_Italiana-INGLESE_con_cop.pdf), https://en.camera.it/application/xmanager/projects/camera_eng/file/Constituzione_della_Repubblica_Italiana-INGLESE_con_cop.pdf

Koff, S.Z., Koff, S.P., Italy: From the First to the Second Republic, 2000, Routledge: London

Ministerio dell'Istruzione e del Merito, "[Lingue di minoranza in Italia](https://www.miur.gov.it/lingue-di-minoranza-in-italia#:~:text=Le%20minoranze%20linguistiche%20riconosciute%20e,l'occitano%20e%20il%20sardo)", <https://www.miur.gov.it/lingue-di-minoranza-in-italia#:~:text=Le%20minoranze%20linguistiche%20riconosciute%20e,l'occitano%20e%20il%20sardo>.

Ministry of Defence, "[Towards 2 June](https://www.difesa.it/eng/primo-piano/towards-2-june/32062.html)", <https://www.difesa.it/eng/primo-piano/towards-2-june/32062.html>

Newell, J.L., *The Politics of Italy*, 2010, Cambridge University Press

Normattiva "[Legge 31 Ottobre 1965, n. 1261 Determinazione della indennità spettante ai membri del Parlamento](https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1965-10-31;1261~art1)," <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1965-10-31;1261~art1>

Normattiva, "[Decreto del Presidente della Repubblica 30 marzo 1957, n. 361](https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1957-06-03&atto.codiceRedazionale=057U0361&tipoDettaglio=multivigenza&qId=&tabID=0.9099479577271385&title=Atto%20multivigente&bloccoAggiornamentoBreadcrumb=true)", <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1957-06-03&atto.codiceRedazionale=057U0361&tipoDettaglio=multivigenza&qId=&tabID=0.9099479577271385&title=Atto%20multivigente&bloccoAggiornamentoBreadcrumb=true>

Normattiva, "[LEGGE 13 febbraio 1953, n. 60](https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1953;60)", <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1953;60>

Normattiva, "[Legge 23 agosto 1988, n. 400](https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1988-08-23;400!vig=)", <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1988-08-23;400!vig=>

Normattiva, "[Legge 3 Novembre 2017, n.165](https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2017-11-03;165)", <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2017-11-03;165>

Normattiva, "[Legge costituzionale 16 gennaio 1989, n. 1](https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge.costituzionale:1989;1~art1)", <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge.costituzionale:1989;1~art1>

OECD, [Budgeting and Public Expenditures in OECD Countries 2019](https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/9789264307957-en.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2F9789264307957-en&mimeType=pdf), <https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/9789264307957-en.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2F9789264307957-en&mimeType=pdf>

Onida, V., Randazzo, B., "Italy", Encyclopedia of World Constitutions, 2007, Facts on File Publishing

Openpolis, [Come si dimette un parlamentare](https://www.openpolis.it/parole/come-si-dimette-un-parlamentare/), 1 Mart 2019, <https://www.openpolis.it/parole/come-si-dimette-un-parlamentare/>

- Parlamento Italiano, "[Leggi Costituzionali](https://piattaformacostituzione.camera.it/4?scheda_contenuto=2)", https://piattaformacostituzione.camera.it/4?scheda_contenuto=2
- Parlamento Italiano, "[Organismi bicamerali della XIX Legislatura](https://www.parlamento.it/7025?legislatura_numero=19)", https://www.parlamento.it/7025?legislatura_numero=19
- Parlamento Italiano, "[Temi dell'attività Parlamentare Ineleggibilità, incandidabilità e incompatibilità parlamentari](https://leg16.camera.it/522?tema=771&Ineleggibilit%C3%A0%2C+incandidabilit%C3%A0+e+incompatibilit%C3%A0+parlamentari)", <https://leg16.camera.it/522?tema=771&Ineleggibilit%C3%A0%2C+incandidabilit%C3%A0+e+incompatibilit%C3%A0+parlamentari>
- Partito Democratico, [La camera dei deputati – Sintesi delle norme e delle procedure parlamentari](https://www.deputatipd.it/files/documenti/VademecumXVII.pdf), <https://www.deputatipd.it/files/documenti/VademecumXVII.pdf>
- Pasquino, P., "One and Three: Separation of Powers and the Independence of the Judiciary in the Italian Constitution", *Constitutional Culture and Democratic Rule*, Ferejohn, J., Rakove, J.N., Riley, J. (Ed.), Cambridge University Press, 2001
- Pedrazzani, A., Zucchini, F., "[Useless Approvals: Italian Bicameralism and Its Decisional Capacity](https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13572334.2020.1787014?needAccess=true)", *The Journal of Legislative Studies*, 2020, C:26, S:4, <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13572334.2020.1787014?needAccess=true>
- Presidenza della Repubblica, "[I Presidenti della Repubblica](https://presidenti.quirinale.it/)", <https://presidenti.quirinale.it/>
- Presidenza della Repubblica, "[The History](https://palazzo.quirinale.it/storia/storia_en.html)", https://palazzo.quirinale.it/storia/storia_en.html
- Presidenza della Repubblica, "[The Supreme Council of Defence](https://www.quirinale.it/page/csd_en#p1)", https://www.quirinale.it/page/csd_en#p1
- Quirinale, "[2 Giugno 1946 – 2 Giugno 2016](https://www.quirinale.it/page/2giugno1946-2016)", <https://www.quirinale.it/page/2giugno1946-2016>
- Roma Capitale, "[Statuto di Roma Capitale](https://www.comune.roma.it/web-resources/cms/documents/STATUTO_di_ROMA_CAPITALE.pdf)", https://www.comune.roma.it/web-resources/cms/documents/STATUTO_di_ROMA_CAPITALE.pdf
- Senato della Repubblica e Camera dei Deputati, "[Il controllo di costituzionalità delle leggi](https://documenti.camera.it/leg19/dossier/pdf/RCost_III_1.pdf)", 2023, https://documenti.camera.it/leg19/dossier/pdf/RCost_III_1.pdf
- Senato della Repubblica, "[Comitato ristretto](https://www.senato.it/3563?glossario=3&glossario_iniziale=C)", https://www.senato.it/3563?glossario=3&glossario_iniziale=C
- Senato della Repubblica, "[Commissioni \(attività\)](https://www.senato.it/3563?glossario=3&glossario_iniziale=C)", https://www.senato.it/3563?glossario=3&glossario_iniziale=C

Senato della Repubblica, "[Commissioni \(struttura\)](https://www.senato.it/3563?glossario=3&glossario_iniziale=C)", https://www.senato.it/3563?glossario=3&glossario_iniziale=C

Senato della Repubblica, "[Commissioni bicamerali](https://www.senato.it/3563?glossario=3&glossario_iniziale=C)", https://www.senato.it/3563?glossario=3&glossario_iniziale=C

Senato della Repubblica, "[Commissioni e Giunte](https://www.senato.it/1095)", <https://www.senato.it/1095>

Senato della Repubblica, "[Conferenza dei Presidenti dei Gruppi parlamentari](https://www.senato.it/composizione/conferenza-dei-presidenti-dei-gruppi-parlamentari)", <https://www.senato.it/composizione/conferenza-dei-presidenti-dei-gruppi-parlamentari>

Senato della Repubblica, "[Election of the Senate- Composition](https://www.senato.it/en/parliamentary-business/election-senate/composition)", <https://www.senato.it/en/parliamentary-business/election-senate/composition>

Senato della Repubblica, "[Election of the Senate](https://www.senato.it/en/parliamentary-business/election-senate)", <https://www.senato.it/en/parliamentary-business/election-senate>

Senato della Repubblica, "[Glossario](https://www.senato.it/3563?glossario=22&glossario_iniziale=V)", https://www.senato.it/3563?glossario=22&glossario_iniziale=V

Senato della Repubblica, "[Gruppi parlamentari](https://www.senato.it/composizione/gruppi-parlamentari/riepilogo-della-composizione)", <https://www.senato.it/composizione/gruppi-parlamentari/riepilogo-della-composizione>

Senato della Repubblica, "[I Senatori a vita dal 1948](https://www.senato.it/istituzione/il-senato-nel-sistema-bicamerale/i-senatori-a-vita-dal-1948)", <https://www.senato.it/istituzione/il-senato-nel-sistema-bicamerale/i-senatori-a-vita-dal-1948>

Senato della Repubblica, "[Introduzione](https://www.senato.it/relazioni-con-i-cittadini/amministrazione/amministrazione-senato/introduzione)", <https://www.senato.it/relazioni-con-i-cittadini/amministrazione/amministrazione-senato/introduzione>

Senato della Repubblica, "[La storia del Senato](https://www.senato.it/istituzione/il-senato-nel-sistema-bicamerale/la-storia-del-senato)", <https://www.senato.it/istituzione/il-senato-nel-sistema-bicamerale/la-storia-del-senato>

Senato della Repubblica, "[Le attività svolte dal personale del Senato](https://www.senato.it/relazioni-con-i-cittadini/amministrazione/amministrazione-senato/le-attivita-svolte-dal-personale)", <https://www.senato.it/relazioni-con-i-cittadini/amministrazione/amministrazione-senato/le-attivita-svolte-dal-personale>

Senato della Repubblica, "[Organi costituzionali](https://www.senato.it/3208)", <https://www.senato.it/3208>

Senato della Repubblica, "[Organi di rilievo costituzionale](https://www.senato.it/3209)", <https://www.senato.it/3209>

Senato della Repubblica, "[Relatore](https://www.senato.it/3563?glossario=18&glossario_iniziale=R)", https://www.senato.it/3563?glossario=18&glossario_iniziale=R

Senato della Repubblica, "[Senato in sintesi](https://www.senato.it/istituzione/senato-sintesi)", <https://www.senato.it/istituzione/senato-sintesi>

- Senato della Repubblica, “[Struttura e funzione del Senato](https://www.senato.it/istituzione/il-senato-nel-sistema-bicamerale/struttura-e-funzioni-del-senato)”, <https://www.senato.it/istituzione/il-senato-nel-sistema-bicamerale/struttura-e-funzioni-del-senato>
- Senato della Repubblica, “[The Law-Making Function](https://www.senato.it/en/parliamentary-business/law-making-function)”, <https://www.senato.it/en/parliamentary-business/law-making-function>
- Senato della Repubblica, “[The Senate at Work-The Enactment of a Constitutional Amendment](https://www.senato.it/en/parliamentary-business/senate-work/enactment-constitutional-amendment)”, <https://www.senato.it/en/parliamentary-business/senate-work/enactment-constitutional-amendment>
- Senato della Repubblica, “[The Senate at Work-The making of an Ordinary Law](https://www.senato.it/en/parliamentary-business/senate-work/making-ordinary-law)”, <https://www.senato.it/en/parliamentary-business/senate-work/making-ordinary-law>
- Senato della Repubblica, “[The Senate in the bicameral system - Structure and functions of the Senate](https://www.senato.it/istituzione/il-senato-nel-sistema-bicamerale/struttura-e-funzioni-del-senato)”, <https://www.senato.it/istituzione/il-senato-nel-sistema-bicamerale/struttura-e-funzioni-del-senato>
- Senato della Repubblica, “[Virtual Tour](https://www.senato.it/vt/vtall/)”, <https://www.senato.it/vt/vtall/>
- Senato della Repubblica (Cumhuriyet Senatosu), “[The Constitution](https://www.senato.it/sites/default/files/media-documents/Costituzione_INGLESE.pdf)”, https://www.senato.it/sites/default/files/media-documents/Costituzione_INGLESE.pdf
- Solak, M., “[İstikrarsız Hükümetler ve Sürekli Reform Arayışı: İtalya’da Parlamenter Sistem](#)”, Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Parlamenter Sistem (Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İngiltere, İtalya ve Japonya Örnekleri), TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2017, <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/bcc97d28-af3e-4c11-874e-fccc97a45ed6.pdf>
- The World Factbook, “[Italy](https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/)”, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/>
- Trapp, L., Lienert, I., Wehner, J., [Principles for Independent Fiscal Institutions and Case Studies](#), *OECD Journal on Budgeting*, C:15, S:2, 22 Mart 2016, https://www.oecd-ilibrary.org/principles-for-independent-fiscal-institutions-and-case-studies_5jm2795tv625.pdf?itemId=/content/paper/budget-15-5jm2795tv625&mimeType=pdf
- Türer, A., “[Anayasal Geçmiş, Anayasa Yapım Süreçleri ve Değişiklikleri Bakımından Ülke Deneyimleri](#)”, Konularına Göre Karşılaştırmalı Dünya Anayasaları, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, 2022, <https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Yayinlar/Dosya/ae3ee6b1-bf6b-42cd-80d2-dff2201fa4b3.pdf>

EK

İtalya Parlamentosuna İlişkin Terimler Sözlüğü

İTALYANCA	TÜRKÇE
abbinati	komisyonun iki veya daha fazla yasa önerisini birlikte ele alması
alzata di mano	işaretle oylama
apello	yoklama
assemblea	genel kurul
atti di indirizzo	politika yapımına dönük denetim faaliyetleri
atti di sindacato ispettivo	bilgi edinme ve kontrole dönük denetim faaliyetleri
audizione	dinleme toplantısı
calendario dei lavori	çalışma takvimi
camera dei deputati	temsilciler meclisi
codice di condotta dei senatori	senatörlere yönelik davranış kodu
collegio dei questori	idare amirleri
comitato	komite
comitato dei nove	9'lar komitesi
comitato per la legislazione	yasama komitesi
comitato ristretto	sınırlı komite
commisione speciale	özel komisyon
commissione	komisyon
commissione bicamerale	her iki meclisin birlikte oluşturduğu ortak komisyon

commissione d'inchiesta	araştırma komisyonu
commissione permanente	daimî komisyon/ihtisas komisyonları
conferenza dei presidenti di gruppo	danışma kurulu
consiglio dei ministri	bakanlar kurulu
consiglio di stato	danıştay
consiglio nazionale dell'economia e del lavoro	ulusal ekonomi ve iş konseyi
consiglio superiore della magistratura	yüksek yargı kurulu
consuntivi	kesinhesaplar
corte costituzionale	anayasa mahkemesi
corte dei conti	sayıştay
corte suprema di cassazione	yargıtay
costituzione	anayasa
dichiarazioni di voto finale	nihai oy beyanları
disegni di legge	kanun tasarısı
disegno di legge bilancio	bütçe kanunu tasarısı
documento di programmazione economico-finanziaria	ekonomik ve mali doküman
elezione	seçim
entra in vigore	kanunun resmî gazete'de yayımlanmasından itibaren on beş gün sonra yürürlüğe girmesi
gazzetta ufficiale	resmî gazete
giunta	kurul
giunta delle elezioni	(temsilciler meclisi) seçimler kurulu

giunta delle elezioni e delle immunità parlamentari	(senato) seçimler ve parlamento bağımsızlıkları kurulu
giunta per il regolamento	içtüzük kurulu
governo	hükümet
gruppo misto	karma grup
gruppo parlamentare	parlamento grubu
immunità parlamentare	yasama bağımsızlığı
incompatibilità	bağdaşmazlık
indagine conoscitive	bilgi edinme amaçlı inceleme
indirizzo politico	siyasi istikamet tayini
interpellazione	sorgu
interrogazione	soru
interrogazioni a risposta immediata	acil cevap gerektiren sorular (soru zamanı)
legge	kanun
legge costituzionale	anayasal kanun
legge di bilancio	bütçe kanunu
legge di contabilità e finanza pubblica	devlet muhasebesi ve kamu maliyesi kanunu
legge rinforzata	güçlendirilmiş kanun
ministero	bakanlık
ministro	bakan
mozione (denetim)	görüşme
mozione (genel)	önerge

navette	bir kanun taslağının her iki mecliste de aynı metin üzerinde uzlaşılıncaya kadar meclisler arasında gidip gelmesi/mekik dokuma
numero legale	yeter sayı
ordine del giorno (denetim)	tavsiye
ordine del giorno (genel kurul)	gündem
pareri	görüşler
periodi di aggiornamento dei lavori parlamentari	parlamento çalışmalarına ara verilen dönemler
potere esecutivo	yürütme erki
potere giudiziario	yargı erki
potere legislativo	yasama erki
presidente del consiglio dei ministri	bakanlar kurulu başkanı (başbakan)
presidente della repubblica	cumhurbaşkanı
procedimenti abbreviati	seri yasama usulleri
progetto di legge	yasa önerisi
programma dei lavori	çalışma programı
proposte di legge	kanun teklifi
proposte emendative	değişiklik önergeleri
pubblicazione	kanunun cumhurbaşkanı tarafından onaylandıktan sonra yayımlanması
regolamento	içtüzük
relatore	sözcü/raportör
risoluzione	karar
scrutinio segreto	gizli oylama

sede consultiva	komisyonların istişare/tavsiye mercii olarak tavsiye verme görevi
sede legislativa	komisyonların doğrudan kanun yapma görevi
sede redigente	komisyonların bizzat kanun taslağı hazırlayarak genel kurula maddelerinin oylaması ile son oylaması yapılmak üzere sunma görevi
sede referente	komisyonların havale mercii olarak yasa önerilerini inceleme ve raporlama görevi
seduta	birleşim
seduta commune	temsilciler meclisi ve senato ortak birleşimi
segretario generale	genel sekreter
senato della repubblica	cumhuriyet senatosu
senatore a vita	yaşam boyu senatör
servizio studi	araştırma hizmetleri
testo base	ana metin
testo unificato	birleştirilmiş metin
ufficio di presidenza	başkanlık divanı
ufficio parlamentare di bilancio	parlamento bütçe ofisi
votazione del progetto di legge nel suo complesso	yasa önerisinin tümü üzerinde oylama
votazione nominale	açık oylama
voto di fiducia	güvenoyu
voto di sfiducia	güvensizlik oyu

SENATODA BULUNAN DAİMİ KOMİSYONLAR

commissione affari costituzionali, affari della presidenza del consiglio e dell'interno, ordinamento generale dello stato e della pubblica amministrazione, editoria, digitalizzazione	anayasa, başbakanlık ve içişleri, devlet ve kamu hizmetlerinin genel teşkilatı, yayıncılık endüstrisi, dijitalleşme komisyonu
commissione affari esteri e difesa	dışişleri ve savunma komisyonu
commissione affari sociali, sanità, lavoro pubblico e privato, previdenza sociale	sosyal işler, sağlık, kamu ve özel sektör istihdamı, sosyal güvenlik komisyonu
commissione ambiente, transizione ecologica, energia, lavori pubblici, comunicazioni, innovazione tecnologica	çevre, ekolojik dönüşüm, enerji, bayındırlık, iletişim, teknolojik yenilik komisyonu
commissione cultura e patrimonio culturale, istruzione pubblica, ricerca scientifica, spettacolo e sport	kültür ve kültürel varlıklar, eğitim, bilimsel araştırma, eğlence ve spor komisyonu
commissione finanze e tesoro	maliye ve hazine komisyonu
commissione giustizia	adalet komisyonu
commissione industria, commercio, turismo, agricoltura e produzione agroalimentare	sanayi, ticaret, turizm, tarım ve tarımsal gıda üretimi komisyonu
commissione politiche dell'unione europea	avrupa birliği politikaları komisyonu
commissione programmazione economica, bilancio	ekonomik planlama, bütçe komisyonu

TEMSİLCİLER MECLİSİNDE BULUNAN DAİMİ KOMİSYONLAR

commissione affari costituzionali, della presidenza del consiglio e interni	anayasa, bakanlar kurulu başkanlığı ve içişleri komisyonu
commissione affari esterie comunitari	dışişleri ve avrupa topluluğu işleri komisyonu
commissione affari sociali	sosyal işler komisyonu
commissione agricoltura	tarım komisyonu
commissione ambiente, territorio e lavori pubblici	çevre, mülki ve kamu işleri komisyonu
commissione attività produttive, commercio e turismo	üretici faaliyetler, ticaret ve turizm komisyonu
commissione bilancio, tesoro e programmazione	bütçe, hazine ve planlama komisyonu
commissione cultura, scienza ed istruzione	kültür, bilim ve eğitim komisyonu
commissione difesa	savunma komisyonu
commissione finanze	finans komisyonu
commissione giustizia	adalet komisyonu
commissione lavoro pubblico e privato	kamu ve özel sektör istihdamı komisyonu
commissione politiche dell'unione europea	avrupa birliği politikaları komisyonu
commissione trasporti, poste e telecomunicazioni	ulaştırma, posta ve telekomünikasyon komisyonu

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ISBN: 978-625-6871-30-4
978-605-2089-80-4 (e-kitap)

**TBMM Başkanlığı Genel Sekreterliği
Araştırma Hizmetleri Başkanlığı**

TBMM Ek Hizmet Binası, Remzi Oğuz Arık Mah. Güvenlik Cad. No: 35
06680 Çankaya / ANKARA

Tel: +90 312 420 68 38 - 420 80 01 **Faks:** +90 312 420 78 00

E-posta: iletisim.armer@tbmm.gov.tr

